

Émile Zola

Mouret abbé vétke

**FORDÍTOTTA
ANTAL LÁSZLÓ**

ELSŐ KÖNYV

1

Teuse belépett a templomba, söprűjét és tollporolóját az oltárhoz támasztotta. Megkésétt, mert előbb a félévi nagymosást készítette elő. Átment a templomon, hogy Úrangyalára harangozzon, siettében a szokottnál is jobban sántított, neki-nekiütődött a padoknak. A harangkötél a gyóntatószék mellett lógott le a mennyezetről, kopottan, csupaszon, a végén nagy csomó volt, rajta számtalan kéz zsíros nyoma; az asszony teljes súlyával ráakaszkodott a kötéltre, húzni kezdte szabályos mozdulatokkal, majd átadta magát a lendületnek, szoknyái vele hintáztak, főkötője félrecsúszott, széles arcát vérhullám öntötte el.

Megigazgatta főkötőjét, s kifulladásra visszament, hogy összesöpörjön az oltár előtt. A por mindennap makacsul megült az emelvény rosszul illeszkedő deszkái között. A söprű zsörtös zajjal motozott a sarkokban. Aztán az asszony levette az oltárról a takarót, s bosszankodva látta, hogy a felső nagyterítő, melyet már vagy húsz helyen is összetoldtak-foldtak, a használatától most megint kilyukadt a kellős közepén; látni lehetett a félbehajtott alsó terítőt, mely maga is annyira elvékonyodott, olyan ritkás volt, hogy átlátszott rajta a festett fába foglalt oltárkő. Teuse leporolta a kifakult terítőket, tollsöprűjét erélyesen végighúzogatta az oltár fokán, melyre visszaállította a kánontáblákat. Aztán felállt egy székre, s a keresztről és két gyertyatartóról lefejtette a sárga pamuthuzatot. A rezet fakó pettyek borították.

- Hát igen - dörögte magában -, már nagyon ráfér a tisztogatás. Majd kőporral kifényesítem.

Csípőjét dobálva, nagyokat dobbantva, hogy a kőpadló majd beszakadt alatta, gyorsan besántikált a sekrestyébe a misekönyvért, melyet csukva helyezett a könyvtartóra, a szentlecke oldalára, metszésével az oltár közepe felé. Meggyújtotta a két gyertyát is. Söprűjét fölvette, még egyszer körültekintett, hogy rendben van-e az Úristen házatája. A templom aludt, csak a boltívből a kőpadlóig csüngő harangkötél himbálózott a gyóntatószék mellett, lassan megmegrándulva még.

Mouret abbé belépett a sekrestyébe; a hűvös kis helyiséget csak a folyosó választotta el az ebédlőtől.

- Jó reggelt, plébános úr - köszöntötte Teuse, s lerakta a kezében levő holmit. - Lusta volt ma reggel, úgy bizony! Tudja-e, hogy már negyed hét van?

S mielőtt a mosolygó fiatal pap szóhoz jutott volna, így folytatta:

- Meg kell szidnom. Megint lyukas a terítő. Ez mégiscsak sok! Mindössze egy váltásunk van, s már három napja vakoskodom rajta, hogy megjavítsam... Ha ezt így folytatja, szegény Jézus hovatovább csupaszon marad.

Mouret abbé csak mosolygott. Vidáman mondta:

- Jézusnak nincs szüksége sok holmira, kedves Teuse-öm. Akkor van jó melege, akkor fogadjuk királyi módon, ha szívből szeretjük őt.

Aztán odalépve a kis vízmedencéhez, megkérdezte:

- Fölkelt a húgom? Nem láttam még.

- Désirée kisasszony már rég lejött - válaszolta a szolgáló, letérdelve az öreg pohárszék elé, melyben a miseruhák voltak elzárva. - Már ott van a csirkéi és nyulai között... Csibéket várt tegnapra, de hiába. Képzelteri, mekkora az izgalom!

Mondókáját félbeszakítva megkérdezte:

- Az arany miseruhát, ugye?

A pap, aki a kézmosás végeztével áhítatos fohászt mormolt, rábólintott. A parókián mindössze három miseruha volt, egy lila, egy fekete és egy arany. Ez utóbbit használták olyankor is, amikor fehér, vörös vagy zöld volt előírva, s ezért ez különös becsben állt. Teuse ájtatos buzgalommal vette elő a kék papírral letakart polcról, ahová mise után mindig visszarakta; a pohárszékre tette, s óvatosan levette róla a hímzést védő gyolcsot. Aranybárány tűnt elő, aranykeresztben aludt, széles aranysugarak vették körül. A hajtások mentén kikopott szövet a szélén egy kissé rojtosodott már, a domború díszítések foszladoztak, elmosódtak. A ruhát a házban állandó aggodalom övezte, féltő szeretettel nézték, mint kopik ki apránként a világból. A plébánosnak majd mindennap föl kellett vennie. És hogyan pótolják, hogyan vegyenek helyette három másat, ha szétfoszlik az utolsó aranyszálacska is?

Teuse ráterítette a miseruhára a stólát, a karéket, a zsinórt, a miseinget és a vállkendőt. Míg azzal bajlódott, hogy a karéket keresztbe hajtsa a stólán, s a füzérbe fogott zsinórból kiformálja Mária szent nevének hódolattal tisztelt kezdőbetűjét, ki nem fogyott a szóból.

- Nem sokat ér már ez a zsinór - zsémbelt. - Rászánhatná magát, plébános úr, és vehetne egy másikat... Nem nagy dolog, magam is megsodornám, ha kapnék hozzá kendert.

Mouret abbé nem válaszolt. A kelyhet készítette ki egy kisasztalkára; a bronztalpas, öblös, öreg, aranyozott ezüstkelyhet egy puhafa szekrényből vette elő, melyben a miseedényeket, a templomi ruhákat, a szentelt olajat, a misekönyveket, a gyertyatartókat, a kereszteteket őrizték. Tiszta kehelytörlőt tett a talpas pohárra, erre ráhelyezte az aranyozott ezüst kehelytányért az ostyával, majd egy kis terítővel letakarta. Mikor a kelyhet lefödté, fölcsapentve a miseruha anyagából készült aranszövetű terítő kék redőjét, Teuse felkiáltott:

- Várjon, nincsen miseabrosz a tokban... Tegnap este összeszedtem valamennyi használt kehelytörlőt, kehelytakarót és miseabroszt, hogy kimossuk őket; nem a nagymosással, persze, hanem külön... Nem is mondtam még, plébános úr, odatettem a lúgot. Jó erős. Jobb lesz, mint a múltkor.

S míg a pap miseabroszt csúsztatott a tokba, s a tokot az aranyalapon aranykeresztel díszített terítőre tette, az asszony tovább szaporázta:

- Igaz, ni, majd elfelejtettem! Ez a mihaszna Vincent nem jött el. Akarja, hogy én ministráljak, plébános úr?

A fiatal pap szigorú pillantást vetett rá.

- Ej, hiszen nem bűn az - folytatta az asszony jólelkű mosollyal. - Ministráltam én már egyszer, még Caffin plébános úr idejében. Jobban megcsinálok én, mint ezek a gézengúzok, ezek az istentelenek, akik azon is nevetnek, hogy légy röpköd a templomban. Igaz, hogy főköttöt hordok, hatvanesztendő vagyok, és otromba, mint egy elefánt, de azért jobban tisztetem az Urístenet, mint ezek a semmirekellő kölykök; a minap is azon kaptam őket, hogy bakot ugranak az oltár mögött.

A pap csak nézett rá, s nemet intett.

- Nyomorult porfészek ez a falu - morgott az asszony. - Százötvenen sincsenek... Néha, mint például ma is, egy teremtetett lelket nem találni egész Artaud-ban. Még a csecsszopó gyerekek is a szőlőbe mentek. Ha legalább tudnám, hogy mit csinálnak a szőlőjükben! A kavicsból hajt itt ki a szőlő, és száraz, mint a bogáncs. És micsoda istenverte vidék, egy mérföldnyire minden járt úttól!... Hacsak egy angyal le nem száll ministrálni, plébános úr, bizony, csak én maradok, vagy legföljebb - már zokon ne vegye - Désirée kisasszony valamelyik tapsifülese.

De ebben a pillanatban csendesen kinyitották a sekrestye ajtaját; Vincent jött, a legkisebb Briche fiú. Kócos, vörös feje, apró, villogó, szürke szeme láttán Teuse-t elhagyta a béketűrés.

- Ó, az istentelen! - fakadt ki. - Fogadok, hogy rossz fát tett a tűzre! Gyere csak, lóköttő, mert a plébános úr már attól fél, hogy bemocskolom az Úr testét.

Mouret abbé, mikor a gyereket meglátta, kezébe vette a vállkendőt. Megcsókolta a középre himzett keresztet, a vásznat egy pillanatra a fejéhez érintette, majd lejjebb csúsztatta a reve-renda gallérjára, s a kendő jobb szárnyát a balon átvetve, összekötötte a szalagokat. Utána a tisztaság szimbólumát, a miseinget vette föl, előbb a jobb karját dugva bele. Vincent lekuporodott, forgolódott körülötte, igazgatta a miseinget, ügyelt, hogy körös-körül egyformán kétujjnyira legyen a földtől. Aztán átnyújtotta a zsinórt a papnak, aki szorosan átkötötte vele a derekát, hogy így emlékeztessen a Megváltó megkötöztetésére.

Teuse csak állt ott, irigykedve, sértődötten, s minden akaraterejét latba vetette, hogy feket tudjon rakni a nyelvére, de olyan nagy beszélhetnékje volt, hogy hamarosan újra rákezdte:

- Itt járt Archangias testvér... Ma nem lesz gyereke az iskolában. Úgy elvágtatott, mint a szélvész, futott a szőlőbe, hogy fülön fogja a gézengúzokat... Jó volna, ha a plébános úr meglátogatná. Azt hiszem, mondani akar valamit.

Mouret abbé csendre intette. Ő maga nem szólt egy szót sem. Mormolta az előírt imát, közben fölvette a karéket, megcsókolta, azután a bal karjára tette, a könyöke alá, mint a jó cselekedetekre való törekvés jelképét, majd szintén megcsókolta és mellén keresztbe fogta a stólat, méltóságának és hatalmának jelvényét. Teuse is segített Vincent-nek feladni a papra a miseruhát, melyet kis zsinórral kötött meg, hogy hátra ne csússzék.

- Szűzanyám! Elfelejtettem a misekannákat! - hebegte, és a szekrényhez sietett. - Gyerünk, mozogj már, te mihaszna!

Vincent megtöltötte a vastag falú kis üvegkannákat, míg Teuse sietve tiszta kéztörülőt vett elő egy fiókból. Mouret abbé, baljában fogva a kehely gombját, jobb keze ujjait a kehelyfedőn nyugtatva, anélkül hogy sapkáját levette volna, mélyen meghajolt a pohárszék fölött függő fekete fa-Krisztus előtt. A gyerek szintén meghajolt, aztán, kezében tartva a kéztörülővel lefödött misekannákat, elsőnek ment ki a sekrestyéből: a pap, lesütött szemmel, mély áhítatba merülten követte.

2

A templom néptelen volt és egészen fehér ezen a májusi reggelen. A gyóntatószék mellett ismét mozdulatlanul csüngött a harangkötél. A mécses színes pohárban lobogott az oltárszék-renytől jobbra a falon, olyan volt, mint egy vörös folt. Vincent a pohárszék-renyre tette a misekannákat, majd letérdelt baloldalt a lépcső alján; a pap pedig, miután a lépcső előtt térdet hajtva köszöntötte az oltári szentséget, fölment az oltár lépcsőjén, kiterítette a miseabroszt, s közepére állította a kelyhet. Majd a misekönyvet kinyitva újra lement. Ismét térdet és fejet

hajtott, hangos szóval keresztet vetett, melle előtt összetette a kezét, s elkezdte az isteni színjátékot, hittől és égi szerelemtől sápadt arccal.

- *Introibo ad altare Dei.*

- *Ad Deum qui laetificat juventutem meam* - hadarta Vincent, elnyelve a karvers és a zsoltár responsoriumait, miközben a sarkára ült, és a templomban ténfergő Teuse-t figyelte. Az öreg szolgáló az egyik gyertyát vizsgálgatta aggodalmas arccal. Buzgalma szinte megsokszorozódott, míg a mélyen meghajló pap, kezét ismét összetéve, a *Confiteor*-t mondta. Az asszony megállt, ő is a mellét verte, lehajtotta a fejét, de közben a gyertyát leste. A pap komoly hangja és a ministráns hadarása még váltogatta egymást egy ideig.

- *Dominus vobiscum.*

- *Et cum spiritu tuo.*

És a pap, kezét széttárva, majd újból összetéve, meghatott ünnepélyességgel mondta:

- *Oremus...*

Teuse nem bírta tovább. Az oltár mögé ment, fölnyúlt, s az ollója hegyével lekapargatta a gyertyát, melyen már két kövér viaszcsöpp csurgott le. Mikor visszajövet megigazította a padokat, s megnézte, nem üresek-e a szenteltvíztartók, a pap már fenn állt az oltár előtt, s kezét a terítő szélén nyugtatva halkan imádkozott. Megcsókolta az oltárt.

Háta mögött halványan derengett a kis templom a reggel sápadt világánál. A napsugár még csak a cseréptetőt érte. A *Kyrie eleison* félelmetesen borzongott végig a meszelt falú, lapos mennyezetű, festett gerendás, istállóra emlékeztető templomon. Kétfelől a három-három ablak festetlen, repedezett, többnyire kitört ablakszemein át krétásan nyers napvilág hatolt be. A szabadból kíméletlenül tört be a fény, csupasz valójában mutatva meg az eldugott kis falu Jóistenének szegénységét. Hátul, a soha ki nem nyitott nagykapu fölött, melynek már a küszöbét is felverte a gyom, deszkakarzat húzódott egyik faltól a másikig; szabadon álló lépcső vitt fel a karzatra, mely ünnepnapokon recsegett-ropogott a hívők facipői alatt. A lépcső közelében állt a deszkalapokból jól-rosszul összetákolt, citromsárgára festett gyóntatószék. Szemben, a kiskapu mellett, kőalapozaton a keresztelőmedence, egy régi szenteltvíztartó. A jobb és bal oldali fal közepén egy-egy kis oltár volt, mindkettőt fakorlát vette körül. A bal oldalin, mely Szűz Máriának volt szentelve, egy nagyméretű, aranyozott gipszből készült Istenanyát lehetett látni, gesztenyeszín haján zárt aranykoronát hordott királynői fenséggel; bal karján meztelenül, mosolyogva ült a kis Jézus, és csöpp kezében csillagokkal rakott éggömböt tartott; Mária felhők között járt, lába alatt szárnyas angyalkák fejei. A jobb oldali oltár fölött, amelynél a gyászmisét szokták mondani, festett papír-Krisztus függött a Szűzanyával átellenben; akkora lehetett, mint egy tízéves gyerek, haldoklása rémületes volt, fejét hátravetette, oldala vérzett, hasa behorpadt, vonagló végtagjait vér szennyezte. Volt még szószék is a templomban, egy négyszögletes láda, melyre egy öt lépcsőfokos zsámolyról lehetett föllépni; a szószék szemközt emelkedett egy diófa szekrénybe zárt, súlyokkal működő órával, melynek tompa kongatásai úgy megrezdítették az egész templomot, mintha óriás szív dobogott volna valahol a kőlapok alá rejtve. A templomhajón végig a Keresztút tizennégy állomása - tizennégy, fekete keretes, rikító kép - Krisztus szenvedésének sárga, kék és vörös foltjait vetette a nyersfehér falra.

- *Deo gratias* - makogta Vincent a szentlecke végén.

Közeledett a szeretet misztériuma, a szent áldozat bemutatása. A ministráns fogta a mise-könyvet, s átvitte balra, az evangélium oldalára, óvatosan, hogy meg ne érintse a könyv lapjait. Mikor elhaladt az oltárszekrény előtt, mindig térdet hajtott, oldalvást, a derekát kicsavarva.

Aztán visszament jobbra, s karját keresztbe fonva állt, míg tartott az evangélium felolvasása. A pap előbb a misekönyvre vetett keresztet, aztán saját magára: a homlokára, jelezvén, hogy nem fogja szégyellni Isten ígését; a szájára, mutatván, hogy mindig kész hitét megvallani; a szívére, bizonyítván, hogy szíve egyedül Istené.

- *Dominus vobiscum* - mondta megfordulva, s tekintete elveszett a templom hideg, sápadt fényeiben.

- *Et cum spiritu tuo* - válaszolta Vincent, aki közben újból térdre ereszkedett.

A pap elmondta a felajánlási imát, s utána fölfedte a kelyhet. Egy pillanatig melle előtt tartotta a kehelytányért az ostyával, melyet felajánlott Istennek saját magáért, a jelenlevőkért, az összes élő és megholt hívőkért. Azután, ujjal nem érintve, a miseabrosz szélére csúsztotta, majd megfogta a kelyhet, s a kehelytörlővel gondosan megtörölgette. Közben Vincent elhozta a pohárszékről a misekannákat, s egymás után átnyújtotta őket a papnak: előbb a bort, utána a vizet. Ekkor a pap a félig telt kelyhet felajánlotta az egész emberiségért, visszaállította a miseabrosz közepére, s újra letakarta a kehelyterítővel. Majd megint imádkozott, aztán visszament, hogy a víz által, melyet a ministráns vékony sugárban csorgatott a két keze hüvelykjének és mutatoujjának hegyére, a bűnnek még a nyomától is megtisztuljon. Mikor a kéztörlőben megtörülközött, a várakozó Teuse a misekannákból az oltár sarkán álló pléhvödörbe loccsantotta a vizet.

- *Orate, fratres* - folytatta a pap fennhangon, s az üres padok felé fordulva széttárta kezét, majd összetette, ezzel a mozdulattal szólítva imára a jóakarátú embereket.

Visszament az oltár elé, s halkán imádkozott tovább. Vincent egy hosszú latin mondatot motyogott, de belegabalyodott. Ebben a pillanatban szőke sugarak szöktek be az ablakon. A nap a pap hívására megjelent a misén. Széles, aranyos kévéket vetett a bal oldali falra, a gyóntatószékre, Szűz Mária oltárára, a nagy állóórára. A gyóntatószék megroppant; az Istenanya tündökölt koronájának és aranyos köpenyének dicsfényében, festett ajka szeretettel mosolygott a kis Jézusra; a felmelegedett óra is elevenebben ketyegett. Úgy tetszett, hogy a nap benépesíti a padokat a sugarában táncoló porszemekkel. A kis templom - a fehérre meszelt istálló - mintha langyos tömeggel telt volna meg. Kívülről behallatszott a vidék vidám ébredésének megannyi apró nesze, a fűszálak jólesően susogtak, a falevelek szárítkoztak a napmelegben, a madarak tollázkodtak, szárnyukat próbálgatták. A napfénnel együtt a falusi világ is behatolt: az egyik ablak előtt magas berkenyefa ágaskodott, ágait bedugta a törött ablakszemeken, új hajtásait nyújtogatta, mintha be akarna kandikálni a templomba; a nagykapu hasadékein át pedig látni lehetett a lépcsőfeljárón burjánzó fűtengert, mely elborítással fenyegette a templomhajót. Az életnek e lüktetése közepette csupán a homályban maradó Krisztus emlékeztetett a halálra, okkerszínűre mázolt, vörössel befröcskölt testének halálos kínjával. Egyszerre csak veréb telepedett le az egyik lyuk szélére; erre-arra forgatta a fejét, aztán elröppent, de szinte nyomban feltűnt újra, s nesztelenül röpködött a padok között és a Szent Szűz oltára előtt. Hamarosan párja is akadt. Nemsokára a berkenyefa valamennyi ágáról verebek szálltak le, s zavartalanul ugrándoztak a kőlapokon.

- *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth* - mondta a pap halkán, egy kissé előregörnyedve.

Vincent háromszor csöngetett. A verebeket azonban felriasztotta a váratlan csöngőszó, surrogva-burrogva szárnyra kaptak, úgyhogy Teuse, aki az imént már visszament a sekrestyébe, most újból előjött, és morogni kezdett:

- A nyavalyások! Mindent összerondítanak... Fogadok, hogy Désirée kisasszony megint morzsát szórt le nekik.

Közeledett a félelmetes pillanat. Isteni lény teste és vére készült leszállni az oltárra. A pap megcsókolta a terítőt, összetette a kezét, a kereszt jelét többször megismételte az ostya és a kehely fölött. A kánoni könyörgések alázat és hála eksztázisában szálltak ajkáról. Testtartása, minden mozdulata, hanghordozása arról beszélt, hogy porszemnek érzi magát; látszott rajta a mély megindultság, hogy ily nagy feladatra választotta ki. Vincent mögéje térdelt, bal kezével megfogta, és egy kissé fölemelte a miseruhát, s közben előkészítette a csengőt. A pap pedig, könyökét az oltár szélére téve, két keze hüvelykje és mutatóujja közé vette az ostyát, és elmondta fölötte a megszentelés ígét: *Hoc est enim corpus meum*. Térdet hajtott, aztán lassan magasba emelte az ostyát, amennyire csak tudta, és tekintetével követte, míg a ministráns mélyen meghajolt, s hármát csöngetett. Ezután a bort szentelte meg. *Hic est enim calix*; megint az oltár szélére könyökölt, köszöntötte, majd magasba emelte a kelyhet, ezt is követte tekintetével, jobbjával a kehely gombját, baljával a talpát tartva. A ministráns utolszor csöngetett hármát. És újból lejátszódott a megváltás nagy misztériuma, és újból kiontatott a drága vér.

- Megálljatok csak, megálljatok - zsörtölődött Teuse, s öklét rázva próbálta elhessegetni a verebeket.

De azok már nem féltek. A csöngetések kellős közepén szálltak vissza, s pimaszul röpködtek a padok fölött. Az ismétlődő csengettyűhang még tetszett is nekik. Visszacsiripeltek rá, rakoncátlan utcakölykök viháncoló nevetésével szakították félbe a latin mondatokat. A nap melegítette a tollukat, kedvükre volt a templom szelíd szegénysége. Otthonosan érezték magukat benne, akár valami csűrben, melynek nyitva maradt a szellőztető nyílása; csiviteltek, perlekedtek, egymás csőréből kapkodták a földön talált morzsát. Az egyik fölszállt a mosolygó Szűz Mária aranyruhájára; a másik odaszemtelenkedett Teuse-höz, hogy terepszemlét tartson a szoknyáján; az asszonyt ez az orcátlanság végképp kihozta a sodrából. Az oltárnál a porig alázkodó pap, hüvelykjét és mutatóujját összeértetve, szemét a szent ostyára függesztette, és nem hallotta, hogy a langyos májusi reggel mint árasztja el a templomhajót, nem látta, hogy a sugarak, a lombok, a madarak áradata mint csap föl a Kálvária lábáig, ahol haláltusáját vívja a kárhozatra ítélt természet.

- *Per omnia saecula saeculorum* - mondotta.

- *Amen* - válaszolta Vincent.

A miatyánk befejeztével a pap a kehely fölé emelte az ostyát és kettétörte. Aztán az egyik feléből letört egy darabkát, s a szent vérbe ejtette, jelezvén, hogy a szent áldozásban milyen szoros egyezséget köt Istennel. Fennhangon elimádkozta az *Agnus Dei*-t, elmondta magában a három előírt imát, elismételte az *Uram, nem vagyok méltó...*-t; ezután könyökét az oltárra téve, állá alatt a kehelytányérral, megáldozott, az ostya mindkét részével egyszerre. Majd kezét az arca előtt összetéve, buzgó elmélkedésbe merült, utána a szent ostyából a miseabroszra hullott szemcséket a kehelytányérral összegyűjtötte, s a kehelybe simította. Egy szemecske rátapadt a hüvelykjére is, ledörzsölte a mutatóujja hegyével. Keresztet vetett magára a kehellyel, újból állá alá vitte a tányért, kiitta a szent vért, háromszorra, ajkától el sem véve közben a kelyhet, s ekképpen utolsó cseppig bevégezte az isteni áldozatot.

Vincent felállt, hogy visszamenjen a pohárszékhez a misekannáért. Ekkor azonban kinyílt a paplakba vezető folyosó ajtaja, nekicsapódott a falnak, s az ajtónyílásban megjelent egy gyerekarcú, huszonkét éves szép leány, aki valamit tartogatott a kötényében.

- Tizenhárom van! - kiáltotta. - Jó volt minden tojás.

És szétnyitva egy kissé a kötényét, megmutatott egy fészekalja csibét, fekete gombszemű, pelyhes, nyüzsgő jószágot.

- Nézzék! Milyen aranyosak, milyen drágák!... Ni, ez a kis fehér a hátára mászik a többinek! Az a kis pettyes meg már a szárnyát próbálgatja!... A tojások hibátlanok voltak. Egyetlen üres sincs!

Teuse, aki mégiscsak segédkezett a misén, odanyújtva Vincent-nek a misekannákat a kehelyöblítéshez, megfordult, s hangosan odaszólt a lánynak:

- Hallgasson már, Désirée kisasszony! Látja, hogy nem fejeztük még be.

A kitárt ajtón beáradt a baromfiudvar erős szaga, valami életfakasztó fuvallat kelt a templomban, az oltárig kúszó, meleg napsütésben. Désirée ott állt egy ideig, örült a kötényében levő aprójószágnak, nézte Vincent-t, aki éppen bort öntött a kehely tisztításához, nézte a fivérét, aki megitta ezt a bort, hogy a szent színekből semmi ne maradjon a szájában. S ott állt még akkor is, amikor a pap, két kezébe fogva a kelyhet, visszajött, hogy hüvelyk- és mutatóujjára öntesse a bort s a vizet, amit utána szintén megivott. De közben a kotlós elindult csibéi keresésére, s kotyogva közeledett a templom ajtajához. Désirée erre kiment, csibéit babusgatva, éppen akkor, amikor a pap - előbb ajkához érintve a kehelytörlőt - a kehely peremét és belsejét kezdte törölgetni.

Elérkezett a befejezés, az Istennek szóló hálaadás. A ministráns utoljára ment a misekönyvért, s visszahozta a jobb oldalra. A pap visszatette a kehelyre a törlőt, a tányért, a terítőt; aztán újra fölemelte a vászon két bő redőjét, s helyére tette a kehelyfödőt, melybe visszacsúsztatta az összehajtogatott miseabroszt. Egész lényét elöntötte a forró hála érzése. Könyörgött az éghez, hogy bűneire bocsánatot nyerjen, hogy részesüljön a tiszta élet kegyelmében, hogy az örök életet kiérdemelje. Elmerült a szeretet csodájában, e szüntelen áldozatban, mely naponta táplálja őt Üdvözítője vérével és testével.

Miután felolvasta az áldozás utáni imát, megfordult s így szólt:

- *Ite, missa est.*

- *Deo gratias* - válaszolt Vincent.

Aztán az abbé befelé fordult, hogy megcsókolja az oltárt, majd vissza a hívek felé, s bal kezét mellére téve, felemelt jobbával megáldotta a vidám napsugárral és zsivajgó verébhaddal teli templomot.

- *Benedicat vos omnipotens Deus, Pater et Filius et Spiritus Sanctus.*

- *Amen* - mondta a ministráns, keresztet vetve.

A nap egyre erősebben sütött, a verebek mind merészebbek lettek. Míg a pap a bal oldali kánontábláról Szent János evangéliumát olvasva hirdette az Ige örökkévalóságát, a nap felgyújtotta az oltárt, megfehérítette a műmárvány táblákat, elsápasztotta a két gyertya fényét, úgyhogy csak a rövid kanócok két sötét foltja látszott. A diadalmas égítést dicsfénybe vonta a keresztet, a kandelábereket, a miseruhát, a kehelytakarót, a sugarai fényében megfakuló sok aranyos holmit. És amikor a pap fogta a kelyhet, és térdet hajtva, fedett fővel elhagyta az oltárt, hogy a misekannákat és a kéztörlőt vivő ministráns mögött visszatérjen a sekrestyébe, az égítést maradt a templom ura. Rásiklott az oltárterítőre, megragyogtatta az oltárszekrény ajtaját, ünnepelte május termékenységét. Melegség csapott föl a kőkövökből. A festett falakon, a nagy Szűz Márián, még a nagy Krisztuson is átremegett az élet, mintha az örökifjú föld legyőzte volna a halált.

Teuse sietett eloltani a gyertyákat. De kifogyott az időből, mert a verebeket is el akarta hessegetni. Így aztán, mire visszavitte a misekönyvet a sekrestyébe, már nem találta ott Mouret abbét, aki kézmosás után elrakta a templomi ruhákat. A pap már az ebédlőben volt, állva itta a reggeli bögre tejét.

- Meg kellene tiltania a húgának, hogy kenyeret szórjon el a templomban - szólt Teuse, mihelyt belépett. - Múlt télen kapott rá erre a mulatságra, azt mondta, fáznak a verebek, s a Jóisten igazán gondjukat viselheti. Meglátja, hogy a végén még összefektet bennünket a csirkéivel meg a nyulaival.

- Legalább jó melegünk lesz - válaszolta vidáman a fiatal pap. - Maga mindig zsörtölődik, Teuse. Hagyja szegény Désirée-t, hadd szeresse az állatait. Úgyszincs más öröme az ártatlan léleknek.

A szolgáló megállt a szoba közepén.

- Ó, maga - kezdte rá megint -, maga azt sem bánná, ha szarkák fészkelnének a templomban. Maga semmit nem vesz észre, mindent rendjén talál... Szerencséje a húgának, hogy magához vette, mikor kikerült a szemináriumból. Se apja, se anyja. Szeretném én látni, ki engedné meg neki, hogy így locspotoljon egy baromfiudvarban.

Aztán más hangnemben, elérzékenyülten folytatta:

- Bizony, kár is volna bántani. Olyan jámbor a lelkem, mintha tízéves sem volna, pedig ő az egyik legderekabb lány a környéken... Tudja, én fektetem le este, s mesével altatom el, akár egy kislányt.

Mouret abbé állva maradt, itta a bögre tejét; az ujjai kivörösödtek egy kissé az ebédlő hidegétől; a kőpadlós, szürkére festett, tágas helyiség összes bútorzata egy asztal és néhány szék volt. Teuse leszedte az asztalkendőt, melyet a reggelihez terített föl az asztal sarkára.

- Egyáltalán nem használ asztalkendőt - morogta. - Mintha le sem tudna ülni, mintha mindig menni akarna... Ó, ha ismerte volna szegény megboldogult Caffin tisztelendő urat, a volt plébánost, akinek maga lett az utódja. Bezzeg az szerette a kényelmet! Az nem tudott volna emésztetni, ha állva eszik... Normand volt, canteleu-i, mint jómagam. Nem vagyok hálás neki, hogy erre az istenverte vidékre hozott. Hogy unatkoztunk eleinte, Uram teremőm! Szegény plébánosnak csúnya kellemetlensége támadt még odahaza... Nini, Mouret úr, nem cukrozta meg a tejét? Itt a két szem cukor.

A pap letette a bögrét.

- Azt hiszem, elfelejtettem - mondta.

Teuse az arcába bámult, a vállát vonogatta. Becsomagolta az asztalkendőbe a megkent barnakenyeret, mely szintén az asztalon maradt. Aztán, mikor a pap menni készült, odafutott hozzá, elébe térdelt s rászólt:

- Megálljon, még a cipőfűzője sincs megkötve... Nem tudom, hogy bírja a lába ebben a parasztcipőben. Hiszen maga olyan gyenge, látni való, hogy nagyon kényeztették!... Hanem az a püspök is ismerhette magát, hogy éppen a megye legszegényebb plébániájára küldte!

- De hiszen - mondta a pap, s ismét elmosolyodott - én választottam Artaud-t... Magának ma nagyon éles a nyelve, Teuse. Hát nincsen jó dolgunk itten? Megvan mindenünk, paradicsomi békességben élünk.

Erre az asszony is lecsillapodott, elnevette magát, s így felelt:

- A plébános úr szent ember... No, jöjjön, nézze meg, milyen jó erős a lúgom. Az többet ér, mintha veszekszünk.

A pap inkább vele ment, mert félő volt, hogy az asszony addig el nem engedi, míg meg nem dicséri a lúgját. Ahogy kilépett az ebédlőből, a folyosón törmelékbe botlott.

- Hát ez mi? - kérdezte.

- Semmi - válaszolta Teuse zordon képpel. - Csak éppen dül össze a paplak. De maga jól megvan, magának mindene megvan... Ó, Istenem, hiszen repedésekben nincsen is hiány. Nézze meg ezt a mennyezetet! Szépen meghasadt, mi? Ha egy szép napon ránk nem szakad, karvastagságú gyertyát gyújthatunk az őrangyalunknak. De végül is, ha magának ez jó így... Akárcsak a templom. Már két esztendeje be kellene üvegeztetni a kitörött ablaktáblákat. Télen megfagy a Jóisten. S akkor ezek a pimasz verebek sem tudnának beszállni. Én fogom beragasztani papirossal, megmondom előre.

- Nem rossz ötlet - dörmögött a pap -, be lehetne ragasztani papírral... A fal tart még, jobban is, mint gondolná az ember. A szobámban is csak a padló hajolt meg az ablak alatt. A ház mindnyájunkat túlél még.

Mikor odaértek a konyha mellett levő kis fészerhez, a pap, hogy örömet szerezzen Teuse-nek, áradozva kezdte dicsérni a kitűnően sikerült lúgot; de meg is kellett szagolnia, sőt bele kellett dugnia az ujját is. Az elragadtatott öregasszony anyáskodni kezdett. Nem zsörtölt már, ruhakeféért futott, s így szólt:

- Csak nem megy el így, hogy a reverendáján ott szárad a tegnapi sár! Ha kinn hagyta volna a lépcső karfáján, most tiszta volna... Jó még ez a reverenda. Csak emelje jól föl, ha a réten megy át. A bogáncs mindent elszagat.

Forgatta maga előtt, mint egy gyereket, s közben tetőtől talpig leporolta, és alaposan végigkefélte.

- Jó, jó, elég már - mondta a pap, kiszabadítva magát. - Vigyáz Désirée-re, ugye? Szólok neki, hogy elmegyek.

De ebben a pillanatban a nevéen szólította egy csengő hang:

- Serge! Serge!

Désirée futott oda hozzájuk, örömtől kipirultan, hajadonfőtt, fekete haja a tarkóján hatalmas kontyba csavarva, karja könyékig ganéjos. Éppen a baromfiólat takarította. Mikor meglátta indulófélben levő bátyját, hóna alatt a breviáriummal, még hangosabban kacagott, és szájon csókolt, kezét hátra tartva, hogy hozzá ne érjen.

- Nem, nem - hadarta -, még bemocskolnálak... Jaj, de jól szórakozom! Majd megnézed az állatokat, ha visszajössz.

S már futott is. Mouret abbé azt mondta, hogy tizenegy óra tájban jön haza, ebédre. Már úton volt, amikor Teuse, aki az ajtóig kísérte, még utánakiáltotta utolsó intelmeit:

- Ne felejtse meglátogatni Archangias testvért... Nézzen be Bricet-ékhez is; tegnap itt járt az asszony, megint a házasság miatt... Plébános úr, figyeljen ide! Találkoztam Rosalie-val. Nagyon szeretne hozzámenni a nagy Fortunéhoz. Beszéljen Bambousse apóval, hátha most rááll... És nehogy délben jöjjön haza, mint a múltkor is. Tizenegy órákor, hallja, tizenegykor!

Hanem a pap többször már nem fordult vissza. Az asszony bement, s a foga közt morogta:

- Ide se figyel!... Huszonhat éves sincs, de csak a maga feje után megy. Igaz, olyan szent életű, hogy példát mutathatna egy hatvanesztendősnak is; de élni alig élt még, tudni sem tud semmit, így hát nem is kerül nagy megerőltetésébe, hogy olyan tiszta legyen, mint egy angyal.

4

Mouret abbé, hogy nem érezte már Teuse-t a háta mögött, megállt; örült, hogy végre egyedül lehet. A templom a falu felé szelíden lejtő, alacsonyabb dombocskán épült; úgy nyújtózkodott ottan, mint egy széles ablakú, vidám piros tetős, elhagyott juhakol. A pap visszafordult, hogy utolsó pillantást vessen a paplakra; a roskatag, szürkés épület a templomhajó oldalához tapadt. Azután, mintha attól tartana, hogy utoléri az a kifogyhatatlan locsogás, mely reggel óta szüntelenül duruzsolt a fülébe, jobbra fordult. Csak a nagykapu előtt érezte magát biztonságban, ahová nem lehetett ellátni a parókiáról. A templom napégette, esőverte, csupasz homlokzata fölött szűk kőkalitka emelkedett, középtűt egy kis harang fekete körvonala látszottak benne; látni lehetett a cserepek közé lelógó kötél végét is. Egyik oldalról félig betemetett, hat töredezett lépcsőfok vitt fel a hasadozott, poros, rozsdátt, pókhálós magas félköríves templomkapuhoz, mely száználmasan lógott a falból kiszakadt sarokpántokon; látszott, hogy a legelső kis szellő is könnyen átfújna rajta. Mouret abbé szerette ezt az omladozó templomot, nekitámaszkodott a feljárón az egyik kapuszárnynak. Innen egyszerre láthatta az egész környéket. Kezével beernyőzte a szemét, messzire nézett, kémlelte a látóhatárt.

Májusban elképesztően dús növényzet sarjadt ebből a köves talajból. Óriás levendula, boróka, kemény szálú fű lepte el a följarót, a sötétzöld bozót a cserepet verte. Alighogy megindult a nedvkeringés, a templom szinte elveszett a kusza növények sűrű erdejében. E reggeli órán, míg serényen folyt a növekedés munkája, meleg duruzsolás töltötte meg a levegőt, lassú, csöndes erőfeszítés emelgette reszketve a sziklákat. Ám a pap mit sem érzett e nehéz szülés lázas buzgalmából; azt hitte, a lépcsőfok billeg, s a másik kapuszárnynak támaszkodott.

A vidék két mérföldnyire nyúlt el, fekete fenyvesekkel borított sárga dombok fala határolta; ijesztően kopár, kiszáradt hangafüves pusztaság volt ez, földjéből sziklahátak álltak ki. Az a néhány megművelhető kis földecske véres tócsákat, vörös mezőket terített a talajra, ösztövé mandulafák, szürke koronás olajfák, egy sorba ültetett szőlőtőkék húzódtak rajtuk, a barna törzsek csíkos mintát vontak a vidékre. Azt hihette volna az ember, hogy hatalmas tűzvész vonult el erre, az erdők hamvait szétszórta a magaslatokon, a mezőket felperzselt, a mélyedésekben otthagya fényét és forró hevét. Csak imitt-amott tűnt fel szelídebb árnyalatával egy-egy halványzöld búzatábla. A látóhatár körös-körül vad volt, víz sehol, a tikkadt tájon a legkisebb fuvallat is magas porfelleget kavart. De egészen messze, ott, ahol lesüllyedt a szemhatárt szegélyező dombok vonala, nedves növénytakarót pillantott meg az ember, kibukkant egy csücske a szomszédos völgynek, melyet a Seille szakadékaiban eredő Viorne folyó táplált a vizével.

A pap szeme káprázott. Lepillantott a falura, melynek alig egynéhány háza volt, de az is rendetlen összevisszaságban állt a templom alatt. Terméskőből és közéje falazott deszkalapokból összetakolt, nyomorult építmények voltak ezek, csak úgy odaszórva egy keskeny gyalogút két oldalára, még kijelölt utca sem húzódott közöttük. Lehetett vagy harminc ház ott, egy részük feketélt a nyomortól, szinte elmerült a trágyában, más részük nagyobb volt, és cseréptetejével vidámabbnak hatott. A sziklás talajtól elhódított apró kertecskéiben élő-sövénnnyel elválasztott veteményes ágyásokat lehetett látni. Most kihalt volt egész Artaud, egy

asszony sem ült az ablakban, egy gyerek sem hempergett a porban, csak tyúkok jártak fel s alá csapatostul, kapirgáltak a szalmában, felmerészkedtek a házak küszöbéig, melyeknek nyitva hagyott ajtóit hívogatóan tárultak ki a napsütésben. A falu szélén nagy fekete kutya ült, mintha a házakra vigyázna.

Bágyadtság kezdte zsibbasztani Mouret abbé tagjait. Az emelkedő nap megfüröszttötte meleg fényében, s ő erőtlenül dőlt a templom ajtajának, és boldog békesség érzése kerítette hatalmába. Az Artaud nemzetségre gondolt, erre a falura, mely úgy tenyészett itt a kövek között, akár a völgy kusza növényzete. A falu minden lakosa rokon volt, mindet ugyanúgy hívták, ezért már a bölcsőben melléknevet kapott mindegyik, hogy különbséget lehessen tenni köztük. Az ős, valamelyik Artaud, úgy telepedett itt meg egykor régen, ezen a hangafüves pusztaságon, hogy nem volt semmije; aztán nőtt, növekedett a családja, ugyanazzal a vad életerővel, mellyel a fű szívja a tápláló nedvet a sziklából; a család végül törzssé terebélyesedett, faluközösséggé, melyben a rokoni kapcsolatok elhomályosodtak, elenyésztek a messzi századok ködében. Kezdték összeházasodni, szemérmetlenül keveredve egymással; senki nem emlékezett rá, hogy egy Artaud valaha is más faluból házasodott volna; csupán a lányok mentek el hébe-hóba. Itt születtek, itt haltak meg, hozzánőttek ehhez a darab földhöz, elszaporodtak a maguk kis trágyadombján, lassan, azzal a magától értődő egyszerűséggel, ahogy a fa nő ki újra az elhullatott magból; közben sejtelmük sem igen volt arról, hogy túl a sárga sziklákon, melyek között életüket tengetik, milyen a nagyvilág. Pedig közöttük is volt már szegény és gazdag; s hogy nyoma veszett egy-két tyúknak, éjjelre nagy lakatokkal zárták be a tyúkólakat, s egy Artaud megölt egy Artaud-t, egyik este, a malom mögött. Különálló nép volt ez a domb övezte, elhagyatott vidék mélyén, földből sarjadt fajta, háromszáz lelket számláló emberiség, mely előről kezdi a történelmet.

A pap ide is magával hozta a szeminárium halotti homályát. Évekig nem látott napot. Sőt most sem ismerte meg a fényt, mert lehunyta szemét a lélekre szögezte, s csak megvetést érzett a kárhozatra ítélt természet iránt. Az áhítat óráin, ha térdre borulva elmélkedésbe merült, sokat álmodozott remetei magányról, hegyi barlangról, ahol nincs élőlény, nincs növény, nincs víz, ahol az élet nem zavarhatja meg Isten szemlélésében. Az égi szerelem szárnyalása volt ez benne, borzadás a testi érzékléstől. Ott meghalt volna önmaga számára, a fénynek hátat fordítva várt volna, míg elenyészik s beleolvad a lelkek fenséges fehérségébe. A mennyország tiszta fehérben jelent meg előtte, fehérnek tetszett, mint a fény, mint liliomszirmok havazása, mint a tisztaság, az ártatlanság, a szüziesség lángolása. De valahányszor megvallotta gyóntatójának, hogy mennyire vágyik a magányra, hogy mennyire áhítozik az isteni jámborságra, az megdorgálta, s emlékeztette őt az egyház harcaira, a papi hivatással járó kényszerű kötelességekre. Később, felszentelése után, a fiatal pap a maga jószántából jött Artaud-ba, remélve, hogy itt valóra válthatja ábrándját, ember voltának megsemmisítését. Nyomortól övezve, ezen a meddő földön bedughatja fülét a világ zaja elől, s élheti a szentek álom-életét. És csakugyan, több hónapja élt már derűs békességben, alig vette észre, ha a falun olykor-olykor végigfutott valami nyugtalanság; alig érezte meg, ha a napsugár melegebben tűzött a tarkójára, míg az ösvényeket járta; lelke az égben volt, és nem hallotta a szakadatlan vajúdást, mely lépteit kísérte.

A falut őrző nagy fekete kutya rászánta magát, hogy felballagjon Mouret abbéhoz. Letelepedett a pap lába elé. De ő elmerülten szemlélte a csendes reggelt. Előző nap kezdte el Mária rózsafüzérének gyakorlatait, s a lelkén előmlő nagy boldogságot annak tulajdonította, hogy a Szűzanya közbenjárt érte az isteni Fiúnál. S mily megvetendőnek érezte a föld javait! Milyen hálás volt, hogy szegénynek tudhatja magát! Akkor, amikor belépett a rendbe - egyszerre vesztvén el apját és anyját egy tragikus esemény következtében, melynek máig sem ismerte borzalmas részleteit -, bátyjának hagyta az egész vagyont. Csak húga kötötte a világhoz.

Gondjába vette, a szegény kis együgyű valami vallásos részvétfelét ébresztett benne. Kedves ártatlanságában olyan gyerekes, olyan kislányos volt; a pap felismerte benne azoknak a lelki szegényeknek a tisztaságát, akikről a szentírás azt mondja, hogy ők a mennyeknek országa. De egy idő óta nyugtalanította a lány, aki úgy megerősödött, hogy majd kicsattant, s csak úgy áradt belőle az életerő. Ám ez futó rossz érzés volt csupán. Mouret abbé napjait az a belső lelki élet töltötte ki, melyet maga teremtett meg, amikor mindenről lemondott, hogy teljesen az égnek szentelje magát. Bezárta érzékei kapuját, igyekezett megszabadulni a testi szükségletektől, szemlélődésbe merülő, elragadtatott lélek volt csupán. A természetben csak kelepécét, csak fertőt látott, büszke volt, hogy ő úrrá lesz rajta, hogy megveti, hogy kiszabadul az emberi mocskból. Az igaz ember a világ szemében esztelen. Úgy is tekintett magára, mint aki számkivetett a földön; csak az égi javakra emelte szemét, s nem tudta megérteni, hogyan lehet összemérni az örök boldogságot néhány órás mulandó örömmel. Esze csal, vágyai hazudnak. S ha előbbre jut az erény ösvényén, azt mindenekelőtt alázatos és engedelmes voltának köszönheti. Utolsó akart lenni az emberek között, szolgája mindenkinek, hogy isteni harmat permetezzen szíve szikkadt homokjára; azt mondta magáról, hogy gyalázattal és hamissággal teljes, és méltatlan rá, hogy valaha is megváltassék a bűn rabságából. Alázatosnak lenni annyi, mint hinni, annyi, mint szeretni. És ő már nem is ura többé önmagának, vak, süket teremtmény, halott test. Istennek jószága. És a fertő mélyéből, ahová lesüllyedt, hozsánna emeli föl a boldogok és hatalmasok fölé, az örök boldogság ragyogó fényességébe.

Így tehát Artaud-ban Mouret abbé megtalálta azt a kolostori elragadtatást, melyet oly hön óhajtott valaha, ahányszor csak a *Krisztus követése*-t olvasta. Eleddig nem tudta, mi az a belső küzdelem. Tökéletes volt az első térdre borulástól kezdve, vívódás nem ingatta meg, szinte villámcsapásként érte az isteni kegyelem, mintha teste nem is lett volna. Isten közelségének az az elragadtatott állapota ez, mely nem ismeretlen néhány fiatal pap előtt; boldogságos óra, melyben minden elcsöndesedik, melyben a vágyakozások csak a tisztaság végtelen vágyát fejezik ki. Nem kereste vigaszát teremtett lényben. Ha az ember egy dologról azt hiszi, hogy az minden, akkor nem rendülhet meg a hite; ő pedig hitte, hogy Isten minden, hogy az ő alázatossága, engedelmissége, szűzi tisztasága minden. Emlékezett rá, hogy hallott már a kísértésről, mint valami szörnyű kínszenvedésről, mely a legszentebb életűeket is megpróbálja. Ám ő csak mosolygott. Isten sosem hagyta el őt. Úgy járt-kelt hitében, mint valami páncélban, mely megóvjá a rossznak még a leheletétől is. Emlékezett rá, hogy nyolc esztendő korában sírt, mert szeretni vágyott, elbújt a sarokba, nem tudta, kit szeret; sírt, mert szeretett valakit, egy távoli lényt. Mindig érzékeny szívé maradt. Később is azért akart papnak menni, hogy kielégítse ezt az emberfeletti szeretetvágyát, az egyetlen érzést, mely fájdalmat okozott neki. Azt hitte, ennél jobban sehol másutt nem szerethet. Itt elégítette ki természetét, családi adottságait, serdülőkori ábrándjait, első férfivágyait. S ha a kísértés mégis megkönyékezné, ő azt is a tapasztalatlan kispap derűs lelkületével fogadja. Megölték benne a férfit; érezte ezt, és boldog volt, hogy ő más, mint a többiek; megférfiatlanított, útvjáról eltérített, tonzúrával megjelölt teremtmény, az Úrnak báránya.

5

Közben a nap melegíteni kezdte a templom nagykapuját. Aranyszínű legyek zümmögtek egy nagy virág körül, mely a feljáró két lépcsőfoka közül nőtt ki. Mouret abbé kábult volt egy kissé, s már éppen menni akart, mikor a nagy kutya felpattant, s dühös ugatással eliramodott a templomtól balra levő kis temető rácsos kerítése felé. Ugyanekkor egy kesernyés hang így kiáltott:

- Te semmirekellő! Megszököl az iskolából, s a temetőben talállok rád!... Ne tagadd! Már egy negyedórája figyellek.

A pap előrelépett. Megismerte Vincent-t: egy testvér, a keresztény iskolatestvérek rendjéből, keményen markolta a fülét. A gyerek szinte fennakadt a temető mellett futó mély árok fölött, melynek az alján folyik a Mascle: ez a tiszta vizű hegyipatak két mérfölddel lejjebb ömlik a Viorne-ba.

- Archangias testvér! - szólt szelíden az abbé, hogy a rettentő férfiút türelemre intse.

De a testvér nem eresztette el a megmarkolt fület.

- Ni, maga az, plébános úr - dörögte. - Képzelve csak, ez a lókötő mindig itt bujkál a temetőben. Nem tudom, miben sántikálhat itt... Legszívesebben elereszteném, hadd törje össze a fejét odalent. Megérdemelné.

A fiú meg se nyikkant, belekapaszkodott a bozótba, alattomosan behunyta a szemét.

- Vigyázzon, Archangias testvér - szólt újra a pap -, könnyen lecsúszhat a gyerek.

S maga segített Vincent-nek visszamászni.

- No, fiacskám, mit műveltél itt? A temetőben nem szabad játszani.

Közben a fickó kinyitotta a szemét, elsomfordált a testvér mellől, s Mouret abbénál keresett menedéket.

- Megmondom - motyogta, s kópé képét a papra emelte. - Poszátafészek van a szeder közt, itt a szikla alatt. Már több mint tíz napja lesem. S mert a fiókák kikeltek, idejöttem ma reggel mise után...

- Poszátafészek! - kiáltott föl Archangias testvér. - Na, megállj csak!

Odább ment, az egyik sírról fölvevett egy rögöt, s visszajőve a szedresbe dobta. De elhibázta a fészket. A második görönggyel már ügyesebben célzott: a gyöngye kis bölcső megingott, s a fiókák a patakba zuhantak.

- Legalább nem fogsz itt többet csatangolni, mint valami istentelen pogány - folytatta, összeütogetve a tenyerét, hogy leverje róla a port. - A halottak megcsípik éjjel a lábadat, ha még egyszer fölöttük jársz.

Vincent csak nevetett, mikor a fészek elmerült a vízben; most körülnézett, majd a kritikus elmék fölényességével vont vállat.

- Nem félek - jelentette ki. - Aki meghalt, az nem mozdul már.

A temetőben csakugyan nem volt semmi félelmetes. Nyílt terület volt, keskeny ösvényei elvesztek a mindent elborító fűtengerben. Imitt-amott egy-egy halom púposodott. Sírkő csak egy állt benne, Caffin abbéé, egészen új volt még, fehérén vált ki a sírok közül a temető közepén. Egyébként csak kidőlt fakeresztek, kiszáradt puszpángok, agyonrepedezett, öreg, mohlepte kőlapok. Évente kétszer, ha volt itt temetés. Úgy látszott, a halál nem szívesen tanyázik ezen a sivár földön, ahová Teuse kijárt esténként, hogy a kötényt megszedje fűvel Désirée nyulainak. Csak a kapuba ültetett óriásciprus jártatta árnyékát a kietlen mezőn. Ezt a ciprust jól lehetett látni három mérföldről is, az egész környéken a Remete néven emlegették.

- Tele van gyíkkal - folytatta Vincent, a templom repedezett falát nézegetve. - De jól elmulatnánk...

De tüstént arrább ugrott, mihelyt meglátta, hogy a testvér a lábát mozditja. Archangias testvér azt mutatta a papnak, hogy milyen rossz állapotban van a rácsos kapu. A rozsdá megette, egy sarka meglazult, a zárja eltörött.

- Javíttatni kéne ezt már - mondta.

Mouret abbé mosolygott, nem válaszolt. Majd Vincent-hez fordult, aki a kutyával birkózott:

- Mondd csak, fiacskám, tudod-e, hol dolgozik ma Bambousse apó?

A fiú futó pillantást vetett a tájékra.

- Alighanem az Olajfás rétjén van - válaszolta, s bal felé mutatott. - De majd a Csavargó elvezeti a plébános urat. Az biztosan tudja, hol a gazdája.

Aztán tapsolt, s kiáltott egyet:

- Csavargó, ide!

A nagy fekete kutya habozott egy ideig, farkát csóválta, igyekezett kiolvasni a fiú szeméből, hogy mit akar. Aztán örvendező csaholással lefutott a falu felé. Mouret abbé és Archangias testvér beszélgetésbe mélyedve követte. Száz lépést mehettek, mikor Vincent elsomfordált mellőlük, s visszaindult a templom felé, kémlelve őket, hogy azonnal beugorjon egy bokor mögé, ha netán visszafordulnának. Egy sikló hajlékonyságával kúszott be újra a temetőkertbe, a fészekben, gyíkban, virágban bővelkedő paradicsomba.

Ezalatt, míg a Csavargó előttük loholt a poros úton, Archangias testvér szokott mérges hangján mondta a papnak:

- Hagyja csak, plébános úr, pokolra való ez mind! Ebadta, rusnya kölykei! A derekukat kéne letörni, hogy Istennek tetsző életet éljenek. Pogányságban nő fel mindegyik, akár az apja. Tizenöt esztendeje, hogy itt vagyok, de még egyből sem tudtam igaz keresztényt faragni. Mihelyt kikerülnek a kezem alól, alászlógája! Csak a földnek, a szőlőjüknek, az olajfaiknak élnek. A templomba egy se teszi be a lábát. Oktalan állatok ezek, csak birkóznak a kavicsos földjükkel!... Pálcával kényszerítse őket, plébános úr, pálcával!

Majd újra lélegzetet vett, s még hozzáfűzte, ijesztő mozdulattal:

- Látja, olyanok ezek az Artaud-k, mint a szeder, mely itt a sziklát emészti. Egyetlen tő elég volt hozzá, hogy az egész talajt megmételje. Megkapaszkodik, elburjánzik, csak azért is életben marad. Tűzeső kellene ezeknek is, mint Gomorrhának, hogy elpusztítsa őket.

- A bűnösökről sosem szabad lemondanunk - szólt Mouret abbé, békés lélekkel, aprókat lépegetve.

- Ezeket úgyis elviszi az ördög - folytatta a testvér, még jobban nekihevíülve. - Paraszt voltam én is, mint ők. Tizennyolc éves koromig túrtam a földet. Később, az intézetben, söpörtem, zöldséget tisztítottam, a legalantasabb munkákat végeztem. Nem azt hányom a szemükre, hogy keservesen dolgoznak. Sőt, Isten előtt kedvesek azok, akik szolgáskorban élnek... De ezek az Artaud-k úgy élnek, mint az állatok! Olyanok, mint az ebek, nem járnak misére, nem törődnek Isten és az egyház rendelkezéseivel. Úgy odavannak a földjükért, hogy legszívesebben összeküldnék vele bujálkodni!

A Csavargó, farkát csóválva, megállt, majd látva, hogy a két férfi még mindig követi, újra nekiiramodott.

- Valóban sajnálatos visszaélések történnek - mondta Mouret abbé. - Elődöm, Caffin abbé...

- Szerencsétlen ember - vágott közbe a testvér. - Normandiából került ide hozzánk, valami csúnya ügy következtében. Itt egyébre sem volt gondja, mint hogy jól éljen; ebek harmincadjára került itt minden.

- Nos, Caffin abbé bizonyára megtette, ami tőle telt; csak hogy a fáradozása - őszintén szólva - többnyire meddő maradt. Legtöbbször az én munkálkodásom is eredménytelen.

Archangias testvér vállat vont. Egy ideig szótlanul ment tovább, járás közben jobbra-balra himbálta hosszú, nagy csontú, ösztövére testét. A nap rásütött cserzett tarkójára, s árnyékba vonta durva szabású, hosszú parasztcát.

- Hallgasson meg, plébános úr - kezdte újra. - Én ugyan méltatlan vagyok arra, hogy bármire figyelmeztessen, de majd kétszer annyit éltem, ismerem a vidéket, s ez feljogosít arra, hogy megmondjam magának, szelídséggel nem jut semmire... Higgycs meg, a katekizmus világosan beszél. Az istenteleneket nem szánja meg az Úr. Megégeti őket. Erre gondoljon maga is.

S hogy Mouret abbé lehajtotta a fejét, s nem szólt egy szót sem, a testvér így folytatta:

- A vallás kiszorul a falvakból, mert jámbor anyókat csinálnak belőle. Addig tisztelték csak, míg ellentmondást nem tűrő úrnőként parancsolt... Nem tudom, mit tanítanak a szemináriumban. Az új plébánosok együtt könnyeznek a híveikkel. Az Úristen, úgy látszik, egészen megváltozott. Esküdni mernék, plébános úr, hogy már a katekizmust sem tudja könyv nélkül. Igaz?

A papot sértette, hogy valaki ilyen durván fölébe akar kerekedni; föltekintett, és szárazon csak ennyit mondott:

- Jól van, a buzgalma dicséretes... De nincs valami mondanivalója? Ma reggel járt a plébánián, ugye?

Archangias testvér nyersen válaszolta:

- Azt akartam elmondani, amit el is mondtam... Ezek az artaud-iak úgy élnek, mint a disznaik. Éppen tegnap tudtam meg, hogy Rosalie, Bambousse apó legidősebb lánya, terhes. Mind így csinálja, mielőtt férjhez menne. Tizenöt év alatt egyet sem láttam, aki ne a búzába ment volna előbb, s csak aztán a paphoz... És még nevetnek is rajta, mondván, hogy ez a helyi szokás!

- Hát igen - mondta Mouret abbé -, ez megbotránkoztató... Éppen azért megyek Bambousse apóhoz, hogy erről beszélgessek vele. Most már kíváncsi voltam, hogy mielőbb házasság legyen belőle... A gyerek apja alighanem Fortuné, a legnagyobb Brichet fiú. Bricheték, sajnos, szegények.

- Ez a Rosalie - folytatta a testvér - alig tizenhét éves. De már az iskolapadban elzúllott. Még négy éve sincs, hogy hozzám járt. Már akkor is parázna volt... Most Catherine jár hozzám, a húga, tizenhét éves csitri, de már látszik rajta, hogy szemérmetlenebb lesz még a nővérénél is. Minden lyukba belebújik azzal a semmirekellő Vincent-nel... De hiába húzza meg az ember a fülüket, hogy szinte vér serked a nyomán, kiütközik belőlük a nő. A szoknyájukban hordják a kárhozatot. Trágyadombra való fajzat, a mindent megmérgező ocsmányságaival! Születésekor kellene megfojtani minden lányt, úgy legalább egyszer s mindenkorra megszabadulnánk tőlük.

Asszonyundorában, nőgyűlöletében úgy káromkodott, mint egy kocsis. Mouret abbé nyugodt arccal hallgatta végig, de aztán elmosolyodott a heveségén. Odafütyentette a Csavargót, mely elcsatangolt a szomszéd rétre.

- Na, nézzenek oda! - tört ki Archangias testvér, rámutatva az egyik vízmosás alján játszó gyereksoporra. - Itt vannak ezek a mihasznák; mulasztanak az iskolában, azzal, hogy mennek a szőlőbe segíteni a szüleiknek!... És nyugodt lehet, hogy az a semmirekellő Catherine ott van köztük. Csúszkálni támadt kedve. Majd meglátja, hogy a szoknyája a nyakában van. Tessék! Nem megmondtam!... Viszontlátásra este, plébános úr... Megálljatok, csibészek, megálljatok!

Nekiiramodott, piszkos gallérja röpdösött a vállán, zsírfoltos, bő kámzsája tele lett bogáncssal. Mouret abbé nézte, hogy ront a gyereksereg közé, mely úgy szétrebbent, mint egy megriadt verébhad. Mégis sikerült fülön csípnie Catherine-t meg az egyik kis fickót. Vitte mind a kettőt vissza a faluba, s keményen fogva őket szőrös, durva kezével, szidta őket, mint a bokrot.

A pap folytatta útját. Archangias testvér olykor furcsa kételyt ébresztett a lelkében; azt gondolta róla, hogy ez a közönséges és faragatlan ember az igazi istenszolgája, semmi nem köti a földhöz, egészen aláveti magát az ég akaratának, alázatos, nyers modorú, a bűn ellen csúnya átkozódásra kész. És ilyenkor elkeseredett, hogy miért is nem tudja a testiségét még jobban levetközni, hogy miért is nem lehet rút, visszataszító, féregtől bűzlő, mint a szentek voltak. Ha a testvérnek túlságosan nyers szava vagy valami hirtelenében odavetett gorombasága felháborította, utána nyomban szemére hányta önmagának érzékenységet, természet adta büszkeséget, mintha csakugyan vétkezett volna általuk. Avagy nem kellene-e halottnak lennie a világ gyengeségei számára? És szomorún mosolygott most is, mert eszébe jutott, hogy kis híján megsértődött a testvér dühös leckéztetésén. Bizonyára a gőg akarja elveszejteni - gondolta magában -, arra készítvén, hogy lenézzék az egyszerű lelkeket. De akaratlanul is megkönnyebbült, hogy egyedül lehet, és breviáriumát olvasgatva lépegethet tovább, megszabadulva attól a zord hangtól, mely megzavarta tiszta szeretetből szőtt ábrándjait.

6

Az út töredezett sziklák között kanyargott; imitt-amott elhódítottak a parasztok a sziklától egy-egy négy-öt méteres, krétás földdarabkát, melyen öreg olajfák állottak. A mély keréknyomok pora olyan halkán ropogott az abbé lába alatt, mint a hó. A pap, ha melegebb fuvallat érte az arcát, föltekintett a könyvből, nézte, honnan jön a simogatás, de tekintete elmeredt, nemlátón szögeződött a lángoló szemhatárra, a tekergő vonalú, szenvedély gyötörte, kiszikkadt tájra, mely a nap hevétől ájuldozva nyúlt el, akár egy tüzes vérű, meddő testű asszony. Kalapját a homlokába húzta, hogy védje magát a meleg szellőtől, s újra békés olvasásba mélyedt; reverendája apró porfellegetet kavart a háta mögött az úton.

- Jó napot, plébános úr - köszönt rá egy arra menő paraszt.

Aztán ásók zaját hallotta a földek mentén, s ez ismét kizökkentette áhítatából. Arra fordította a fejét, s a szőlőben nagydarab, inas öregeket pillantott meg; köszöntötték. Az artaud-iak a tűző napon a földjükkel bujálkodtak - ahogy Archangias testvér mondta volna. Izzadt homlokok csillogtak a bokrok mögött, fűjtató mellkasok egyenesedtek föl lassan; folyt a megtermékenyítés verejtékes munkája, s az abbé mit sem sejtő nyugalommal sétált benne. A teste semmit sem érzett meg abból a nagy szerelmi hévből, mely előmlött ezen a verőfényes délelőttön.

- Kuss te, Csavargó! Tán csak nem falsz föl! - kiáltott vidáman egy erőteljes hang, elhallgattatva a dühösen csaholó kutyát.

Mouret abbé fölnézett.

- Maga az, Fortuné? - szólalt meg, s odament annak a földnek a szélére, melyen a parasztleány dolgozott. - Úgyis beszélni akartam magával.

Fortuné annyi idős volt, mint a pap. Jól megtermett, merész tekintetű, cserzett bőrű legény. Köves ugart tört fel éppen.

- Miről, plébános úr?

- Arról, ami maga és Rosalie között történt - válaszolta a pap.

Fortuné elnevette magát. Mulatságosnak találhatta, hogy egy pap ilyesmivel foglalkozik.

- Teringettét - morogta -, hiszen benne volt ő is. Nem tettem rajta erőszakot... Ha Bambousse apó nem adja hozzám, annyi baj legyen! Láta maga is, hogy ugrott nekem a kutyája az imént. Uszítja rám.

Mouret abbé folytatni akarta a mondókáját, amikor a Brichet-nek nevezett öreg Artaud, kit nem vett észre az előbb, előjött az egyik bokor mögül, ahol evett a feleségével. Kicsi, öregség aszalta, alázatos tekintetű ember volt.

- Bizonyára mindenfélét összehazudtak magának, plébános úr - fakadt ki. - A fiú igenis el akarja venni Rosalie-t... Ezek a fiatalok mindig együtt jártak. Nem tehet róla senki. Másokkal is megesett már az, ami velük, de attól még nem éltek rosszabbul egymással. Nem rajtunk áll a dolog. Bambousse apóval kell beszélni. Megveti a szegény embert, mert neki sok a pénze.

- Bizony, mi nagyon szegények vagyunk - panaszkodott Brichet anyó. Terebélyes, könnyen síró fehérnép volt, s most ő is fölkelt az ura után. - Csak ez a kicsi földcskénk van, ahová bizonyára az ördög szórt ennyi kavicsot. Ez a föld ugyan el nem tart bennünket... A plébános úr nélkül nem tudnánk megélni.

Brichet anyó volt a falu egyetlen hívő lelke. Ha megáldozott, mindig ott ténfergett a paplak körül, tudta, hogy Teuse félretesz neki egy-két cipót az utolsó sütésből. Olykor egy-egy nyulat, csirkét is kapott Désirée-től.

- Állandóan ezek a megbotránkoztató dolgok! - folytatta a pap. - A házasságnak a legrövidebb időn belül meg kell történnie.

- Akár nyomban, ha azok is beleegyeznek - mondta az öregasszony, aki az alamizsnáját látta veszélyben. - Ugye, Brichet, nem vagyunk mi olyan rossz keresztények, hogy ellenkeznénk a plébános úrral?

Fortuné hahotázott.

- Én hajlandó vagyok - jelentette ki -, és Rosalie szintén... Tegnap is találkoztunk a malom mögött. Nem haragszunk egymásra, sőt... Együtt maradtunk, nevetgeltünk...

Mouret abbé félbeszakította:

- Jól van. Beszélék Bambousse apóval. Ott van az Olajfásban, azt hiszem.

A pap már ment el, amikor Brichet anyó megkérdezte tőle, hogy hová lett Vincent, a kisebbik fia, aki reggel ministrálni ment el hazulról. Haszontalan kölyök, bizony ráfér a plébános úr intő szava. S elkísérte a papot vagy száz lépésre, kesergett, hogy milyen nyomorban élnek, hogy nincs krumplijuk, hogy elfagytak az olajfák, hogy a hőség biztosan elaszalja azt a sovány kis termést. Azzal vált el a paptól, hogy bizonygatta: fia, Fortuné, reggel és este rendszeresen imádkozik.

A Csavargó most Mouret abbé előtt loholt. Az egyik kanyarban hirtelen befutott a földek közé: Az abbé egy kis ösvényre tért, mely föl vitt a domb oldalára. Az Olajfásban járt most, ez volt a környék legtermékenyebb része: Bambousse Artaud-nak, a községi elöljárónak több búza-földje, olajfája és szőlője volt itt. Közben a kutya már egy nagy, barna lány szoknyájára ugrált. A lány, a papot meglátva, szépen elmosolyodott.

- Itt az édesapja, Rosalie? - kérdezte tőle az abbé.

- Itt van, mindjárt szemközt - mondta a lány a kezét kinyújtva, s közben egyre mosolygott.

Aztán otthagyta azt a földet, amelyen gyomlált, s megindult a pap előtt. Az állapota nem volt még előrehaladott, csak a csipője enyhe domborulatán látszott. Erősen hintázva járt, mint a kemény munkát végző nők; hajadonfőtt volt a napsütésben, tarkója rezesre égett, dús fekete haja valóságos sörény. Fűzőldítette kezén érzett a kitépett gyom szaga.

- Apám - kiáltotta -, itt a plébános úr, hívat.

És kihívón ott maradt, s tovább vigyorgott, a szemérmet nem ismerő állat alattomoságával. Az elhízott, verejtékező, kerek képű Bambousse abbahagyta a munkáját, és vidáman az abbé elé sietett.

- Fogadni mernék, hogy a templom javításáról akar velem beszélni - mondta, összecsapkodva földes tenyerét. - Nos hát, plébános úr, nem lehet. A községnek nincs egy fityingje sem. Ha a Jóisten adja a meszet és a cserepet, mi adjuk a kőműveseket.

És a hitetlen paraszt hatalmasat kacagott a saját tréfáján. A combját csapkodta, krákogott, majd megfulladt nevetésben.

- Nem a templom miatt jöttem - felelt Mouret abbé. - Rosalie lánya miatt akarok beszélni magával.

- Rosalie miatt? Hát azzal meg mi dolga van? - kérdezte Bambousse, s vágott egyet a szemével.

A parasztlány kihívón nézegette a fiatal papot, fehér kezét, lányos nyakát, élvezte a helyzetet, szerette volna, ha a férfi elpirul. De az nyugodt arccal, kertelés nélkül folytatta, mint aki közömbös dolgokról beszél:

- Tudja, mit akarok mondani, Bambousse apó. A lánya állapotos. Férjhez kell adni.

- Úgy, tehát erről van szó - dörmögte az öreg csúfondáros képpel. - Köszönet a közvetítésért, plébános úr. Brichet-ék küldték, ugye? Brichet anyó eljár a misére, maga pedig segít neki jól beházasítani a fiát, ez csak természetes... Csakhogy én nem egyezem bele. Nincs ínyemre a dolog, és vége.

A pap meglepődött, magyarázta, hogy elejét kell venni a botránynak, meg kell bocsátania Fortunénak, minthogy ő is hajlandó jóvátenni a hibáját, és végül a lány becsülete miatt is indokolt a mielőbbi házasság.

- Nocsak, no - szólalt meg újra Bambousse fejcsóválva -, nagy szavak! Megtartom a lányt, hallja-e. Semmi közöm az egészhez... Ez a Fortuné koldus. Nincs egy vak garasa sem. Nem rossz együtt hálni egy lánnyal, hogy aztán elvehessük. Teringettét, hisz akkor a fiatalok napestig csak házasodnának... Még csak az kéne! Rosalie miatt pedig nem fáj a fejem: mindenki tudja, mi történt vele, ettől még nem lesz se löcslábú, se púpos, és ahhoz mehet hozzá a faluban, akihez éppen kedve tartja.

- De hát a gyerek? - vágott közbe a pap.

- A gyerek? Gyerek egyelőre még nincs, igaz? Talán nem is lesz soha... Ha pedig megszüli a kicsit, akkor majd meglátjuk.

Rosalie, látva, hogy milyen eredménnyel végződik a plébános közbenjárása, szükségesnek vélte, hogy öklével nyomkodja a szemét, és nyöszörögjön hozzá. Sőt a földre is levetette magát, mutogatva térden fölül érő kék harisnyáját.

- Elhallgatsz mindjárt, te szuka! - rivallt rá az apja haragra lobbanva.

És csúnyán leszidta a lányát, aki csukott ökle mögött alattomosan nevetett a durva szavakon.

- Ha még egyszer együtt talállok a kanoddal, összekötlek benneteket, s úgy mutogatlak világ csúfjára... Hát nem hallgatsz el? Na megállj, te bűdös!

Fölkapott egy rögöt, s négy lépésről hozzávágta. A göröngy szétmállott a lány kontyán, behullt a nyakába, elborította porral: Rosalie eszeveszetten felugrott, s fejét a kezével védve, menekült. De Bambousse-nak volt annyi ideje, hogy két másik röggel is megdobja: az egyik éppen csak súrolta a bal vállát, a másik azonban olyan erővel találta hátba, hogy térdre bukott tőle.

- Bambousse! - kiáltotta a pap, s elszedte tőle azt a marék kavicsot, amit az felkapott a földről.

- Hagyja, plébános úr - mondta a paraszt -, puha föld volt csak. Ezzel a kővel kellett volna megdobnom... Látszik, hogy nem ismeri a lányokat. Kibírnak ezek mindent. Olyan az enyém is, hogy kútba dobhatnám, fűtykőst törhetnék össze a hátán, s akkor is folytatná a disznóságait. De én figyelem, és ha rajtakapom...! Különböznék ezek egyformák ezek.

Csillapodott a dühe. Húzott egyet abból a nagy, lapos, fonott borosflaskából, mely a forró földön melegedett. És már nevetett is, öblös hangon:

- Ha poharam volna, jó szívvel megkínálnám, plébános úr...

- Akkor tehát - kérdezte újból a pap -, ez a házasság...?

- Nem, nem lehet szó róla. Mindenki rajtam nevetne. Rosalie dolgos lány. Felér egy férfival. Ha itt hagy, legényt kell felfogadnom helyette... Szüret után majd újra beszélünk a dologról. Aztán meg nem is akarom hagyni, hogy meglopjanak. Adsza-nesze, vagy nem?

A pap még jó félóra hosszat prédikált Bamboussenak, beszélt neki Istenről, minden érvet felsorakoztatott, ami illett a helyzethez. Az öreg aközben újra dologhoz látott; vonogatta a vállát, tréfálkozott, még jobban megkötötte magát. Végül felfortyant:

- Végre is, ha egy zsák búzát kérne tőlem, pénzt adna érte... Miért akarja akkor, hogy ingyért adjam oda a lányt?

Mouret abbé csüggedten távozott. Ahogy ment lefelé az ösvényen, meglátta Rosalie-t: egy olajfa alatt hempergett a Csavargóval; a kutya meg-megnyalta az arcát, a lány meg nevette. Szoknyája röpdösött, karjával a földet csapkodta, úgy mondta az állatnak:

- Csiklandozol, te mafla. Hagyj már!

Ahogy észrevette a papot, úgy tett, mintha elpirulna, megigazgatta a ruháját, s öklével megint a szemét nyomkodta. Az abbé igyekezett vigasztalni, megígérte neki, hogy újból megpróbál majd beszélni az apjával. Hozzáfűzte még, hogy addig is legyen engedelmes, szakítson meg minden kapcsolatot Fortunéval, ne tetézzék még a bűnét.

- Ó - dünnyögte a lány, arcátlanul vigyorogva -, most már, hogy megvan, nincs kockázat.

A pap nem értette meg; lefestette előtte a poklot, ahol a parázna nők égneek. Aztán, mint aki megtette kötelességét, magára hagyta; visszanyerte lelke derűjét, melynek köszönhette, hogy oly zavartalanul tudott járni-kelni a test tisztátalanságai között.

7

A délelőtt mind tikkasztóbb lett. Ahogy az első szép napok beköszöntöttek, a nap izzó hőséget árasztott ebben az óriási, sziklás völgykatlanban. Mouret abbé a nap állásából úgy látta, hogy végső ideje visszaindulni a parókiára, ha azt akarja, hogy tizenegyre otthon legyen, és Teuse ne szidja össze. Breviáriumát befejezte, Bambousse-szal megbeszélte, amit kellett, s most hazafelé szaporázta a lépést; a távolban látta templomának szürke foltját s azt a magas fekete oszlopot, melyet a Remete, az öreg ciprusfa ütött a szemhatár kékjébe. A bágyasztó hőségben azon gondolkozott, hogyan díszítse fel este a lehető legszebben a Szűzanya kápolnáját Mária hónapjának lelkigyakorlataira. Az út hosszú, süppedős, vakító fehér porszőnyeget terített a lába elé.

A Zöld Keresztnél, ahogy éppen át akart vágni a plassans-palud-i úton, egy homokfutó jött lefelé a lejtőn, s ő kénytelen volt egy kavicsrakás mögé húzódni. Már az útkereszteződéshez ért, amikor egy hang rákiáltott:

- Hahó, Serge! Hahó, öcsém!

A homokfutó megállt, s egy férfi hajolt ki belőle. A fiatal pap felismerte egyik nagybátyját, Pascal Rougon doktort, aki a plassans-i szegényeket ingyen kezelte, s akit Plassans népe egyszerűen csak „Pascal úr”-nak titulált. Bár alig múlt ötven, galambősz volt, dús haja és szakálla szabályos vonású, szép arcot körített, melyről sugárzott a jóindulatú okosság.

- Hát ilyenkor taposod itt az út porát, te? - kérdezte vidáman s lejjebb hajolt, hogy megszorítsa az abbénak mind a két kezét. - Nem félsz a napszúrástól?

- Nem jobban, mint maga, bácsikám - felelt a pap nevetve.

- Ó, engem véd a kocsiernyő. Aztán meg a betegek sem várhatnak. A halál nem nézi az időt, öcsém.

És elmondta, hogy a Paradou intézőjéhez igyekszik, az öreg Jeanbernat-hoz, akit szél ért az éjjel. A szomszédból egy paraszt jött föl a plassans-i vásárra, az szólt be érte.

- Eddigre már meg is halt talán - folytatta. - Mindegy, akkor is meg kell néznem... Hihetetlenül szívósak ezek a vén csontok.

Már emelte az ostort, mikor Mouret abbé visszatartotta.

- Megálljon csak... Hány óra magánál, bácsikám?

- Háromnegyed tizenegy.

A pap habozott. Fülébe csengett Teuse ijesztő hangja, amint ráförmed, hogy kihül az ebéd. De erőt vett magán, és nyomban így folytatta:

- Elmegyek magával, bácsikám... Az a szerencsétlen ember talán meg akar békélni Istennel élete utolsó óráján.

Pascal doktor nem állhatta meg, hogy hangosan föl ne kacagjon.

- Az? Jeanbernat? - mondta. - Na hiszen! Ha azt valaha megtéríted... De mindegy, azért csak gyere. Lehet, hogy ha téged meglát, egyszeriben meggyógyul.

A pap felszállt. Az orvos, mintha megbánta volna az iménti tréfálkozást, nagyon kedves volt hozzá; közben egyre csettintgetett a lovának. Kíváncsian nézte unokaöccsét a szeme sarkából, a megfigyelést végző tudós vizsga pillantásával. Rövid kérdéseket intézett hozzá, kedélyesen tudakozódott életmódja, szokásai, artaud-i békés nyugalma felől. És ha a válasz kielégítette, meggyőződéssel dünnyögte, mint aki csak úgy magában beszél:

- Persze, annál jobb, nagyon jól van.

Különösen a fiatal plébános egészségi állapota érdekelte. Az csodálkozva bizonygatta, hogy kitűnően érzi magát, sohasem szédül, nem émelyeg, és a feje sem fáj.

- Nagyon jó, nagyon jó - ismételte Pascal bácsi. - Tudod, tavasszal dolgozik az emberben a vér. De te jó anyagból vagy gyúrva... Erről jut eszembe, múlt hónapban találkoztam Octave fivérével Marseille-ben. Párizsba készül, valami jó állást kap ottan a gazdag kereskedővilágban. Hej, az a betyár, szép élete van, mondhatom!

- Miféle élete? - kérdezte jámborul a pap.

Az orvos, hogy ne kelljen válaszolnia, csettintett egyet.

Aztán tovább fűzte a szót:

- Végül is mindenki jól van, Félicité nénéd és Rougon bátyád, meg a többiek mind... Persze, azért ránk fér, hogy imádkozzál értünk. Te vagy a családjunk szentje, számítok terád: te fogod mennybe juttatni az egész kompániát.

Nevetett, de annyi jó szándékkal, hogy maga Serge is tréfára fogta a dolgot.

- Pedig van köztük egypár - folytatta a bácsi -, akit ugyancsak nehéz lesz beimádkozni a paradicsomba. Szép titkokat tudnál meg, ha gyónásra kerülne a sor... Nekem nem kell, hogy meggyónjanak, figyelem őket messziről, őrzöm a rájuk vonatkozó jegyzeteket a növénygyűjtőimmal és az orvosi feljegyzéseimmel együtt. Egy szép napon majd olyan képet festek róluk, hogy lesz mit nézni rajta... Majd meglátják, majd meglátják!

Megfeledezett magáról, fiatalos hévvel lelkesedett a tudományáért. De unokaöccse reverendájára esett a tekintete, és tüstént elhallgatott.

- Persze, te pap vagy - dörmögte -, jól is tetted, hogy annak mentél, papnak lenni boldogít. Szívvel-lélekkel az vagy, ugye? Lám, ilyenformán te egészen jó útra tértél... Másutt nem is találnád meg a lelked nyugalma. Rokonaid, kik úgy kezdték, mint te, hiába követtek el annyi aljasságot, még most sem elégteltek ki... Minden összefügg itt, öcsém. Egy pap teljessé teszi a családot. Különben is, ez szükségszerű volt. A fajtánknak ide kellett torkollnia... De neked ez csak jó, te jártál a legjobban.

- De nem is - javította ki magát, és furcsán mosolygott hozzá -, Désirée húgod járt a legjobban.

Fütttyentett, pattintott az ostorral, és másról kezdett beszélni. A homokfutó fölkapaszkodott egy meredekebb kaptatón, barátságtalan szakadékok közt szaladt tovább, majd egy végtelen hosszú, magas falat kísérő mélyúton át elért egy fennsíkra. Artaud eltűnt szem elől, elhagyatott vidéken jártak.

- Közel vagyunk már, ugye? - kérdezte a pap.

- Ez itt a Paradou - felelte az orvos a falra mutatva. - Nem jártál még erre? Egy mérföldnyire sem vagyunk Artaud-tól... Pompás birtok lehetett ez a Paradou. A park fala, ezen az oldalon, megvan vagy két kilométer. De több mint száz esztendeje csak úgy vadon tenyészik itt minden.

- Szépek itt a fák - jegyezte meg az abbé, aki meglepődve pillantott fel a falon átsapó lombtengerre.

- Igen, roppant termékeny föld ez. A park is valóságos őserdő a környező kopár sziklák között... Egyébként itt ered a Mascle is. Mondták, hogy van három vagy négy forrása is, ha jól emlékszem.

És szaggatott mondatokban, a tárgyhoz nem illő történetkével fűszerezve elbeszélését, elmondta a Paradou múltját; efféle helybeli legenda volt ez, mely apáról fiúra szállt. XV. Lajos király idejében egy nemesúr káprázatos palotát emelt itt, óriási kertekkel, medencékkel, csobogó kutakkal, szobrokkal; valóságos fiók-Versailles-t rejtett a sziklák közé, a forró dél-franciaországi ég alatt. Azonban ő csak egy nyarat töltött itten egy megejtően szép nő társaságában, aki alighanem itt is halhatott meg, mert kijönni senki nem látta. A következő esztendőben a kastély leégett, a park kapuit beszegezték, még a lőréseket is betömték földdel; egy szó, mint száz, e régi idő óta még szemmel sem fért senki ehhez a bezárt kerthez, mely olyan hatalmas, hogy egészen elfoglalja a Garrigues egyik fennsíkját.

- Csalánban azért nem szűkölködhet - nevetett Mouret abbé. - Nem érzi ezt a nyirkos szagot végig a fal mentén, bácsikám?

Majd kisvártatva megkérdezte:

- És kié most a Paradou?

- Szavamra, nem is tudja senki - felelte az orvos. - A tulajdonosa ellátogatott a környékre vagy húsz évvel ezelőtt, de úgy megrémült ettől a kígyófészekről, hogy többé a színét sem látták erre felé. Tulajdonképpen Jeanbernat itt a gazda, a birtok őre, ez a furcsa vénember, aki valahogy berendezkedett az egyik kis házban, melynek a kövei még dacolnak az idővel... Nézd ott azt a szürke házacskát, azokkal a repkényes, nagy ablakokkal: az az.

A homokfutó rozsdafogta, belülről deszkafallal védett úri rácskerítés előtt haladt el. A kerítés mellett futó árokban szeder feketélt. Mintegy száz méterrel beljebb, a park felé fordított egyik homlokzatával szinte a parkba ékelve állt az a ház, melyben Jeanbernat lakott. De úgy látszik, az öreg arról az oldalról eltorlaszolta a lakhelyét; s az út felől ásott fel egy keskeny kertet magának; itt élt, délnek fordulva, a Paradou-nak háttal, mintha nem is sejténé, milyen hatalmas zöld tenger hullámszik mögötte.

A fiatal pap leugrott a kocsiról, kíváncsian nézett körül, majd tovább faggatta a doktort, aki sietve kötötte a lovát a falba erősített vasgyűrűhöz.

- És az az aggastyán egyedül él ebben az eldugott zugban?

- Igen, teljesen egyedül - válaszolta Pascal bácsi.

De aztán helyesbítette, amit mondott:

- Vele van az unokahúga is; úgy maradt a nyakán; furcsa teremtés, kis vadóc... Siessünk. Semmi sem mozdul a házban.

A déli napmelegben aludt a ház a csukott zsaluk mögött, kövér legyek zümmögtek körülötte, s röpködtek föl a repkény mentén a cseréptetőig. A napsütötte romot boldog békesség lengte körül. Az orvos betaszította a nagyon magas élősövény övezte kis kert kapuját. Az egyik fal árnyékában egyenes testtartással, nyugodtan pipázott Jeanbernat, s a mély csöndben nézte, hogyan fejlődnek a zöldségei.

- Mi az, maga fönt van? Vén betyár! - kiáltott az orvos elképedve.

- Maga meg talán a temetésemre jött! - morgott vissza az öreg. - Nincs szükségem senkire. Eret vágtam magamon...

Belefagyott a szó, mikor meglátta a papot; olyan ijesztő mozdulatot tett, hogy Pascal jónak látta gyorsan közbelépni.

- Az unokaöcsém - mondta -, az új artaud-i plébános; derék fiú... Az ördögbe is, Jeanbernat apó, nem azért kocsikáztunk ide forró délidőben, hogy megegyük.

Az öreg csillapodott egy kicsit.

- Nem akarok csuhást a házamban - dohogta. - Elég látni egyet, hogy felforduljon tőle az ember. Hallja-e, doktor, se gyógyszer, se pap, ha a végét járom, mert különben összeakasztjuk a bajuszt... Ez azért csak kerüljön beljebb, ha már az unokaöccse magának.

Mouret abbé megdöbbenésében szóhoz sem tudott jutni. Megállt az egyik ösvény közepén, s csak bámulta ezt a különös alakot, ezt a csuparánc remetét, téglavörös arcát, kötélsomókra emlékeztető, szikkadt, csavarodott tagjait; látszott ezen a vénemberen, hogy nyolcvan év terhével a vállán is fittyet hány a halálnak. Ahogy az orvos meg akarta tapogatni a pulzusát, újra felfortyant:

- Hagyjon már békén! Mondtam már, hogy eret vágtam magamon a késemmel. Túl vagyok rajta... Melyik volt az a marha paraszt, aki fölzavarta magát? Orvost! Papot! Miért nem mindjárt a gyászhuszárokat is? De hát mit tegyünk, az emberek ostobák. No mindegy, azért csak felhajtunk egy pohárával.

Palackot és három poharat állított a rozoga asztalra, melyet félrehúzott az árnyékba. Csordultig töltötte a poharakat, hogy koccintson a vendégekkel. Haragja csúfondáros vidámságba csapott át.

- Nem méreg ez, plébános úr - mondta. - Egy pohár jó borocska még nem vétek... Most például életemben először koccintok papfélével, zokon ne vegye. Az elődje, az a szegény Caffin abbé, nem volt hajlandó szóba állni velem. Félt.

Hahotázott s folytatta:

- Képzelse, azt akarta nekem bebizonyítani, hogy van Isten... No, azontúl, ahányszor csak összeakadtam vele, kihívtam egy kis szócsatára. Mindig leforrázva kullogott el, annyit mondhatok.

- Mit mond?! Hogy nincs Isten! - szörnyülködött Mouret abbé, kilépve makacs hallgatásából.

- Vagy úgy! Csak rajta! - folytatta csúfondárosan Jeanbernat. - Most kezdjük el mi előről, ha öröme telik benne... Csak arra figyelmeztetem, hogy veszedelmes ellenfél vagyok. Hever odafönt, az egyik szobában néhány ezer kötet, a Paradou égésekor mentették meg, ott van a tizenennyolcadik század valamennyi filozófusa, egy halom ócska könyv a vallásról. Szép kis

dolgokat tudtam meg belőlük. Húsz esztendeje olvasgatom őket... Nos, bennem emberére talál, plébános úr!

Fölállt. Lassú mozdulattal körbe mutatott a szemhatáron, a földön, az égen, és ünnepélyesen ismételte:

- Nincsen semmi, semmi, semmi... Ha elfűjják a napot, vége mindennek.

Pascal doktor óvatosan oldalba lökte Mouret abbét. Hunyorított, kíváncsian figyelte az öreget, helyeslően bólogatott, hogy beszédre biztassa.

- Maga tehát materialista, Jeanbernat apó? - tudakolta.

- Én csak egyszerű ember vagyok - válaszolta az öreg, újból pipára gyújtva. - Amikor de Corbière gróf, akinek tejestvére voltam, lebukott a lóról és meghalt, a gyerekei ebbe a Csipkerózsika erdejébe küldtek, hogy megszabaduljanak tőlem. Hatvanéves voltam, azt hittem, végem. De a halál megfélemezett rólam. Valami zugról kellett gondoskodnom, ahol meghúzzam magam... Tudják, ha az ember egészen magára marad, kezdi nagyon különös módon szemlélni a dolgokat. A fák megszűnnek fák lenni, a föld emberi arcot ölt, a kövek regélni kezdenek. Alapjában véve csupa számárság. Olyan titkokat tudok, hogy hanyatt esnének, ha meghallanák. Aztán mihez foghattam volna ebben a vadonban? Olvastam az ócska könyveket, ez érdekesebb volt a vadászatnál... A gróf, aki úgy káromkodott, mint a záporosó, mindig ezt mondta „Számítok rá, Jeanbernat fiam, hogy találkozzunk a pokolban. Azt akarom, hogy szolgálj légy odalenn, mint ahogy idefenn is az voltál.”

Megint széles kört írt a látóhatárra és megismételte:

- Semmi sincs, értik? Semmi... Mindez csak mese.

Pascal doktor elnevette magát.

- Szép mese, azt meg kell adni - mondotta. - Maga titkol valamit, Jeanbernat apó. Az a gyanúm, hogy maga szerelmes, azzal a világmegvető fizimiskájával. Nagyon is gyengéden beszélt az előbb a fákról és a kövekről.

- Nem, higgye el, az már a múlté - motyogta az öreg. - Az igaz, hogy hajdanában, amikor megismerkedtem magával, és együtt jártunk növényt gyűjteni, bolond fővel sok mindenhez ragaszkodtam ezen a csalóka tájon. Szerencsére a könyvek mindezt kiölték belőlem... Nem bánám, ha a kertem kisebb volna; évente kétszer, ha kimegyek az útra. Látják azt a padot? Ott ülök egész nap, nézem, hogy nő a salátám.

- Hát a parkban ki szokott sétálgatni? - szakította félbe az orvos.

- A parkban? - ismételte Jeanbernat mély meglepetéssel. - Több mint tizenkét esztendeje a lábam se tettem be oda. Ugyan mit is keresnék ebben a sírkertben? Túlon túl nagy. Mindenütt csak fa, se vége, se hossza, mindenütt moha, összetört szobrok, gödrök, az ember lépten-nyomon majd a nyakát szegi bennük - ostobaság! Utoljára, hogy ott voltam, olyan sötét feketeség honolt a lombok alatt, a vadvirágok olyan erős szagot árasztottak, olyan furcsa fuvallatok fűjtak az utakon, hogy valami félelemféle fogott el, s ide zárkoztam be, hogy a park ne jöhessen utánam... Egy napsütötte zugocska, egy háromlábnyi salátaágy, egy magas sövény, mely elzárja előlem a látóhatárt: mindez még sok is a boldogsághoz. Nem kívánok semmit, az égvilágon semmit; éppen csak annyi helyem legyen, hogy ne férjen hozzám a külvilág. Mondjuk, két méter föld, ahol kinyújtóztatnak.

Az asztalra csapott, s hirtelen fölemelve a hangját, odakiáltott Mouret abbénak:

- Hajtsunk fel még eggyel, plébános úr! Ne féljen, nem bújt az ördög a flaska fenekére.

A papot rosszullet környékezte. Érezte, nincs elég ereje, hogy visszatérítse Istenhez ezt a furcsa vénembert, aki nyilvánvalóan megháborodott. Most derengett csak benne, hogy Teuse mintha fecsegett is volna valamit a Filozófusról, ahogy az artaud-i parasztok Jeanbernat-t elkeresztelték. Botrányos történetek foszlányai keringtek az agyában. Fölállt, intett az orvosnak, ott akarta hagyni ezt a házat, ahol - érezte - a kárhozatot szívja magába. De tompa félelmébe valami különös kíváncsiság vegyült, s ez visszatartotta. Maradt még, elsétált a kis kert végébe, bekémlelt az előszobába, úgy téve, mintha csak azt akarná látni, mi van a falon túl. A tárt ajtón át csak a sötét lépcsőházat látta. Aztán visszajött, valami rést vagy nyílásfélét keresve, hogy kinézessen erre a lombtengerre, melynek a közelségét tompa mormolás sejtette: úgy hangzott, mintha hullámok ostromolnák a ház falát.

- És a kislány jól van? - kérdezte az orvos, s a kalapjáért nyúlt.

- Megjárja - válaszolta Jeanbernat. - Sosincs itt. Egész délelőttökre nyoma vész... De meglehet, hogy a fenti szobákban van.

Fölnézett és hívta:

- Albine! Albine!

Aztán vállat vont:

- Nem megmondtam? Mindig csatangol valahol a csibész... Viszontlátásra, plébános úr. Bármikor a rendelkezésére állok.

Mouret abbénak már nem volt ideje elfogadni a Filozófus kihívását. Hirtelen kinyílt egy ajtó benn, az előszobában, s a fekete falban ragyogó nyílás tárult föl. Mintha őserdőt pillantott volna meg a káprázó szem, százados szálerdő mélyét, napsugarak záporában. Egy villanásnyi idő alatt a pap apró részleteket figyelt meg a távolban teljes pontossággal: nagy, sárga virág virított egy gyeptálya közepén, vízesés zuhogott egy magas szikláról, madárhad röpködött egy terebélyes fa körül; a fényes látomás zöld kuszaságba olvadt, vad növényi rengetegbe veszett, körös-körül csak dús virággal látszott. Az ajtó csattant, minden eltűnt.

- Ó, az ebadta! - kiáltott Jeanbernat. - Már megint a Paradou-ban járt.

Albine az előszoba küszöbén állt és kacagott. Narancsszín szoknyájában, dereka köré csavart nagy, vörös kendőjével olyan volt, mint egy ünneplőbe öltözött cigánylány. Fejét hátravetve szakadatlanul kacagott, keble duzzadt széles jókedvében. Örült a virágainak, a szőke hajába font, a nyakába, derekára, vékony, csupasz, aranybarna karjára fűzött sok vadvirágnak. Erős illatú, nagy virágcsokorra emlékeztetett.

- No, te jól festesz, mondhatom! - dörögte az öreg. - És hogy bűzlesz ettől a sok zöldségtől... Ki hinné, hogy ez a béka már tizenhat éves!

Albine, arcátlanul, még hangosabban kacagott. Felnőtt barátja, Pascal doktor, megcsókoltatta magát vele.

- És nem félsz a Paradou-ban? - kérdezte tőle.

- Félni? Ugyan mitől? - kérdezte vissza a lány, szemét kerekre nyitva. - A fal jó magas, bemászni nem tud senki... Csak magam vagyok. Enyém a kert, csak az enyém. Jókor a kert. Még nem találtam a végét.

- Hát az állatok? - szakította félbe az orvos.

- Az állatok? Nem bántanak, jól ismernek.

- De sötét van a fák alatt, nem?

- Hát, istenkém, árnyék van; különben lesülne az arcom... Olyan jó az árnyékban, a lomb között.

Perdült egyet, s a szűk kertecske megtelt libbenő szoknyájával; széthintette azt a fanyar növényiillatot, mely megtapadt rajta. Fesztelenül rámosolygott Mouret abbéra, nem zavarta, hogy az meglepetten vizsgálgatja. A pap félrehúzódott. Úgy tetszett neki, hogy ez a hosszúkás arcú, eleven, szőke lányka titokzatos és izgató leánya annak az őserdőnek, mely elébe villant a napsugárban.

- Van egy fészekalja rigóm, akarja? - kérdezte Albine a doktortól.

- Köszönöm, nem kell - mondta ez nevetve. - Add a plébános úr hűgának, nagyon szereti az állatokat... No, isten áldja, Jeanbernat.

De közben Albine már a papot faggatta.

- Ugye, maga az artaud-i plébános? És húga is van? Majd elmegyek hozzá... Csak Istent ne emlegessék előttem. A bácsim nem szereti.

- Eleget untattál már, elmehetsz - szólt rá Jeanbernat vállat vonva.

A lány felszökkent, mint egy kecskegida, és eltűnt; virág záporozott a nyomán. Ajtó csapódott, majd nevetés szállt a ház mögül, gyöngyöző kacagás, mely egyre halkult, mint a mezőre kicsapott bolondos csikó dobogása.

- Meglátják, hogy a végén még kinn alszik a Paradou-ban - dünnyögte az öreg közönyös arccal.

S míg kísérte ki a vendégeit, így szólt:

- Doktor, ha a közeljövőben holtan találna, tegyen meg annyit, hogy bedobja a testem a pöcegödörbe, oda a salátaágy mögé... Jó éjszakát, uraim.

Visszaeresztette a sövényt elzáró fakorlátot. A ház visszasüppedt békés nyugalmaiba a déli napmelegben, és kövér legyek zümmögtek körötte, és röpködtek föl a repkény mentén a cseréptetőig.

9

A homokfutó pedig újból a mélyúton haladt, a Paradou végeérhetetlen fala mentén. Mouret abbé hallgatott, föl-föltekintett, nézte a vastag ágakat, melyek úgy nyúltak át a falon, mintha rejtőzködő óriások karjai volnának. Neszezés hallatszott a parkból: szárnyak surrogtak, levél zörrent, félénk szökkenés alatt roppant az ág, egy-egy erősebb fuvallat meghajlította a zsenge hajtásokat; a tömérdek fa koronáján nyüzsgő eleven élet megannyi jele. És olykor, ha madár rikoltott - mintha csak emberi torokból szállt volna kacagás -, a pap nyugtalankodva fordította arra a fejét.

- Furcsa kis csitri! - mondta Pascal bácsi, megeresztve egy kicsit a gyeplőt. - Kilencéves volt, mikor ehhez a vén pogányhoz került. Az öregnek egyik fivére csödbe jutott, már nem tudom, hogyan s miképp. A kislány intézetben nevelkedett valahol, mikor az apa öngyilkos lett. Valóságos kisasszony volt már, értett mindenfélehez, tudott olvasni, hímezni, társalogni, zongorázni is egy kicsit. S milyen csinos volt! Láttam, amikor megérkezett: áttört harisnya, hímzett szoknya, csipkenyak, kézelő, egy csomó csecsebecse... No, sokáig eltartottak!

Nevetett. A kocsit csaknem felfordult egy nagy kőben.

- Csak itt ne hagyjam a kocsim kerekét ezen az istenverte úton - dörögte. - Jól fogózz meg, öcsém.

A fal még egyre tartott. A pap fülelt.

- Azt elképzelheted - folytatta a doktor -, hogy a Paradou tűző napjával, kavicsával, bogáncsával naponta elnyúne egy ruhát. Három-négy harapásra elfogyasztotta a kislány holmijait. A gyerek meztelenül került haza... Most már úgy jár, mint egy kis bennszülött. Ma még csak hagyján, de máskor éppen csak hogy cipő meg ing van rajta... Hallottad? Övé a Paradou. Ahogy megérkezett, másnap már birtokába vette. Ott él állandóan; ha Jeanbernat rázárja az ajtót, kiugrik az ablakon, csak azért is elszökik, eltűnik, nem tudni hova, elbújik valami eldugott lyukba, amit csak ő ismer... Remekül elvan ebben a vad rengetegben.

- Figyeljen csak, bácsikám - szakította félbe Mouret abbé -, mintha valami ügetne a fal mögött.

Pascal bácsi fülelt.

- Nem - mondta egy kis szünet után -, a kocsi zörgése verődik vissza a kövekről... Szóval, a kicsi nem zongorázik most már. Az a gyanúm, elfelejtett még olvasni is. Elképzelheted, milyen az, amikor egy úrikisasszonyból, akit szünidőre szabadjára hagynak egy lakatlan szigeten, afféle rakoncátlan kis semmirekellő lesz. Csak mosolyogni tud olyan megejtően, mint régen - ha akar... Teringettét! ha meghallod, hogy egy kislányt föl kell nevelni, eszedbe ne jusson Jeanbernat-ra bízni! Egészen kezdetleges módon, mindent a természetre hagy. Egyszer, amikor szoba hoztam Albine-t, azt felelte, hogy a fát hagyni kell, hadd nőjön szabadon. Ő, úgymond, a jellem korlátozatlan fejlődését vallja... Na mindegy, azért érdekes jelenség mind a kettő. Valahányszor erre járok, mindig benézek hozzájuk.

A homokfutó végre kijutott a mélyútból. Itt fordult a Paradou fala, s futott tovább, ameddig csak el nem vezett szem elől, a dombok taraján. Abban a percben, amikor Mouret abbé visszatekintett, hogy búcsúpillantást vessen erre a szürke sávra, melynek megközelíthetetlen ridegsége végül is valami furcsa ingerültséget ébresztett benne, hevesen rázkódó ágak zaja hallatszott, és ugyanakkor mintha a fiatal nyírfacsoport köszöntötte volna az utasokat a fal tetején át.

- Tudtam, hogy állat szalad ott bent - szólt a pap.

Ekkor azonban, bár senkit nem vettek észre, csak a mind vadabbul rázkódó nyírfákat látták fenn a magasban, nevetésbe fúló, csilingelő hang kiáltott rájuk:

- Vizontlátásra, doktor! Vizontlátásra, plébános úr! A fát csókolom, a fával küldöm a csókjaimat.

- Ejnye, hisz ez Albine - mondta Pascal doktor. - Bizonyára együtt futott a kocsinkkal. Látszik, hogy könnyedén átuagrál a bokrokon a kis tündér!

S ő is visszakiáltott:

- Vizontlátásra, kicsikém! Jól megnőttél, hogy így tudsz köszönteni minket.

A nevetés még hangosabban szállt, a nyírek még mélyebben bókoltak, levelük messze perdült, még a hintó ernyőjére is jutott belőle.

- Akkora vagyok, mint a fa, a lehulló levelek mind az én csókjaim - folytatta az egyre távolodó hang, mely oly dallamosan zengett, úgy összeolvadt a park mormoló sóhajaival, hogy a fiatal pap beleremegett.

Az út most már simább lett. A lejtő tetejéről megint látni lehetett Artaud-t a napégette síkság közepén. Mikor a homokfutó a faluba vezető úthoz ért, Mouret abbé semmiképpen nem akarta, hogy a nagybátyja visszavigye a parókiára. Leugrott a kocsiról, s úgy mondta:

- Köszönöm, nem, inkább gyalog megyek, jól fog esni.

- Ahogy akarod - válaszolta végül a doktor.

Aztán, míg kezét fogott vele, még hozzáfűzte:

- Ha csupa ilyen híved volna, mint ez a marha Jeanbernat, nem sok dolgod akadna, mi? Különben te akartál velem jönni. Vigyázz magadra. Ha valami hiba van, akár éjjel, akár nappal, csak hívass. Tudod, hogy ingyen kezelem az egész családot... Isten áldjon, öcsém.

10

Mikor Mouret abbé magára maradt az út porában, fellélegzett. A köves mezők láttán újra átadta magát szigorúságról és magányos, szemlélődő életről szőtt ábrándjainak. Azon a mélyúton nyugtalanító, hűs harmat hullott a fákról a tarkójára, de az izzó nap most felszárította. Az út két oldalán húzódó ösztövére mandulafák, a sovány búza, a csenevész szőlő megnyugtatta; enyhült lelkében az az izgalom, melyet a Paradou buja levegője keltett benne. Itt, a mennyboltról a kopár földre csorgó vakító fényességben, Jeanbernat istenkáromló szavainak még az árnyéka is elenyészett. Mély öröm töltötte el, amikor föltekintve, a szemhatáron megpillantotta a Remete mozdulatlan oszlopát s vele a templom cseréptetejének halványpiros foltját.

De ahogy közelebb ért, másféle nyugtalanság hatalmasodott el rajta. Teuse szép fogadtatásban részesíti majd mindjárt, a kihűlt ebéd már vagy két órája vár rá. Elképzelte rettentő arcát, hallotta azt a vad szózuhatagot, mellyel köszönteni fogja, s a dühös edénycsörömpölést, melynek egész délután nem szakad majd vége.

Ahogy ment végig a falun, olyan félelem fogta el, hogy elgyávultan azon kezdett töprengeni, nem volna-e okosabb kerülő úton, a templomon át hazatérni. De amint így tanakodott, Teuse jelent meg élő valóságában a paplak küszöbén, főkötője félrecsúszott, öklét a csípőjére rakta. A pap behúzta a nyakát, míg kapaszkodott fel a domboldalon, úgy érezte, mintha nyomná a vállát annak a vészjósló tekintetnek a súlya.

- Azt hiszem, megkéstem, kedves Teuse-öm - rebegte, ahogy utolsót fordult az ösvény.

Teuse megvárta, míg egészen közel ért hozzá, szembe vele. Ekkor dühösen a szeme közé nézett, aztán szó nélkül sarkon fordult, s ment előtte, ment be az ebédlőbe, vastag sarka csattogott a földön, testét úgy megmerevítette a harag, hogy úgyszólván nem is sántított már.

- Annyi dolgom volt! - kezdte a pap, akit megrémített ez a néma fogadtatás. - Reggel óta szaladgálok...

De az asszonynak egy újabb tekintete beléfojtotta a szót: olyan merőn, olyan dühösen nézte, hogy az abbénak szinte megroggyant a térde. Leült, enni kezdett. Az asszony merev, gépies mozdulattal tálalt, a táányérokát olyan keményen rakta le, hogy kis híján összetörték. A csönd olyan félelmetes lett, hogy a pap, akinek a torkát fojtogatta az izgalom, három falatnál többet nem bírt legyűzni.

- És a húgom ebédelt már? - kérdezte. - Jól tette. Csak ebédeljenek meg, ha dolgom van odakint.

Nem kapott választ. Teuse állt és várt, hogy az üres tányért majd elszedhesse előle. Ekkor a plébános, érezve, hogy nem tud enni ennek az irgalmatlan szempárnak a megsemmisítő súlya alatt, eltolta maga elől a tányért. Ez az indulatos mozdulat úgy hatott, mint az ostorcsapás; kimozdította Teuset-t makacs merevségéből. Felcsattant.

- Szóval így vagyunk! - kiáltotta. - Még magának áll feljebb! Elmegyek innét, vegye tudomásul! Fizesse meg az utamat hazáig! Elegem van Artaud-ból, elegem van a templomából, elegem van az egészszéből!

Reszkető kézzel oldotta le a kötenyét.

- Láthatta, hogy nem akartam szólni... Hát élet az ilyen? Ilyet csak a vásári komédiások csinálnak, plébános úr! Most van tizenegy óra, ugye? Nem restelli magát, mindjárt két óra, és még asztalnál ül? Ez nem keresztényi dolog, nem, ez nem keresztényi dolog!

Aztán elébe állt:

- És tulajdonképpen honnét jön most? Kinél volt? Miféle ügy késleltette?... Ha gyerek volna, most megverném. Mit keres egy pap az országúton, tűző napon, mint valami koldus, akinek nincs fedél a feje fölött!... És a külseje! A cipője egész fehér, a reverendája csupa por. Ki fogja lekefélteni a reverendáját? Ki vesz majd másikat helyette? De beszéljen már, mondja meg, mit művelt? Istenemre! Ha nem ismerném, még gondolnék valamit. Akarja, hogy megmondjam kereken? Nos, nem tenném magáért tűzbe a kezem. Aki ilyenkor ebédel, az mindenre képes.

Mouret abbé fellelegzett, hagyta, hadd vonuljon el a zivatar. Valami ideges megkönnyebbülést érzett az öreg cseléd dühös szavai nyomán.

- Nono, kedves Teuse-öm - mondta -, először is szépen fölveszi a kötenyét.

- Nem, nem - kiáltotta az -, vége, elmegyek.

De a pap fölkel, a kötenyt a derekára kötötte, és nevetett hozzá. Az asszony tiltakozott, akadozó nyelvvél:

- Mondom, hogy nem!... Levenné az embert a lábáról. De belelátok a kártyáiba, tudom, hogy csak áztat a mézesmázos szavaival... Előbb mondja meg, hol volt. Aztán majd meglátjuk.

Az abbé vidáman ült vissza az asztalhoz, mint akinek nyert ügye van.

- Először is - folytatta - hadd egyem. Mindjárt éhen halok.

- Persze - motyogta az asszony ellágyulva. - Hát okos dolog ez?!... Akar két tükörtojást is? Nem tart soká. No jó, ha ennyivel is beéri... Minden kihűlt. És én hogy vigyáztam a törökparadicsomjára! Most aztán tessék! Olyan, mint az ócska cipőtálp. Szerencsére maga nem olyan finnyás, mint az a szegény Caffin abbé volt... Hiszen vannak magának jó tulajdonságai, nem tagadom.

Anyáskodva kínálgatta, s közben folyton locsogott. Mikor a pap végzett, Teuse futott a konyhába, hogy megnézzze, meleg-e még a kávé. Elengedte magát, egészen szokatlan módon sántított, annyira örült a kibékülésnek. Mouret abbé máskor félt a kávétól, mert nagyon ideges lett tőle, most azonban meg akarván pecsételni a békét, elfogadta az odakínált csészét. S minthogy egy ideig még elüldögélt az asztalnál, az asszony is szembe ült vele, és halkán megkérdezte, mint akit nagyon furdal a kíváncsiság:

- Hol volt, plébános úr?

- Hát - válaszolta amaz mosolyogva - meglátogattam Brichet-éket, beszéltem Bambousse-szal...

Ekkor el kellett mesélnie, hogy mit mondtak Bricheték, mit határozott Bambousse, milyen képet vágtak a dologhoz, melyik helyen dolgoztak. Mikor az öregasszony meghallotta, hogy mit válaszolt Rosalie apja, így kiáltott:

- Teremtuccse! Ha a kicsi meghalna, nem számítana a terhesség.

Aztán irigykedő csodálkozással csapta össze a kezét:

- Jól elpletykálta az időt, plébános úr! Több mint fél napjába került ez a dicső eredmény!... És utána szépen hazabandukolt? Fene meleg lehetett az úton!

Az abbé, aki közben felállt, nem válaszolt. Már majdnem megemlítette a Paradou-t, kérdezősködni is akart felőle. De attól való félelmében, hogy Teuse túlságosan is mohón találja faggatni, s valami bizonytalan szegényféléltől indítva, amit önmagának sem vallott be, elhallgatta Jeanbernat-nál tett látogatását. A további kérdezősködésnek elejét véve, megkérdezte:

- Hát a húgom hol van? Nem hallom.

- Jöjjön, plébános úr - mondta Teuse elnevetve magát, s ujját a szájára tette.

Beléptek a szomszéd szobába; falusi szalon volt ez, tapétája fakószürke, nagyvirágos papír, bútorzata négy karosszék és egy kanapé, szitaszövet huzattal. A kanapén hanyatt feküdt Désirée, feje két csukott öklén feküdt. Szoknyája lelógott, felfedve térdét; könyékig csupasz, fölemelt karja kidomborította dús keblét. Egy kissé szuszogva lélegzett, félig nyitott ajkai közül kilátszott a foga.

- Jól alszik, mi? - dörmögte Teuse. - Meg sem hallotta magát, mikor az ostobaságait vágta a fejemhez az imént... Uram teremtőm! Jól elfáradhatott... Képzelve, majdnem délig tisztogatta az állatjait... Ebéd után úgy dőlt itt végig, mint egy fatuskó. Azóta meg se moccan.

A pap nagy szeretettel nézte egy ideig.

- Hagyni kell, pihenjen, ameddig akar - mondta.

- Persze... Kár, hogy ilyen ártatlan a lelkem. Nézze ezeket a vastag karokat! Mikor öltöztetem, mindig arra gondolok, hogy milyen derék asszony lett volna belőle. Remek kis unokaöcsöskkel ajándékozta volna meg a plébános urat... Nem gondolja, hogy hasonlít ahhoz a nagy kőasszonyhoz ott a plassans-i gabonacsarnokban?

A búzakévéken elnyúló Kübelére gondolt, arra a szoborra, melyet Puget egyik tanítványa készített a vásárcsarnok ormára. Mouret abbé nem válaszolt, szelíden kituszkolta a szalonból, lelkére kötve, hogy a lehető legkisebb zajt üsse. És estig mély csönd borult a paplakra. Teuse befejezte a nagymosást a fészerben. A pap a szűk kertecskében, breviáriumát térdére ejtve, jámbor elmélkedésbe merült, a virágzó barackfákról pedig rózsaszín szirmok peregtek.

11

Hat óra tájban egyszerre életre kelt a paplak. Ajtócsapkodás, hangos nevetés verte fel a házat; megjelent Désirée, haja lógott, karja még most is könyékig meztelen volt.

- Serge! Serge! - kiáltotta.

Majd mikor meglátta bátyját a kertben, odafutott, letelepedett elé, s úgy kérlelte:

- Gyere már, nézd meg az állataimat!... Nem is láttad még az állatokat, ugye! Ha tudnád, milyen szépek mostan!

A bátyja sokáig kérette magát. A baromfiudvartól félt egy kicsit. De látva, hogy Désirée szemében könny csillog, engedett. A húga féktelen örömeiben a nyakába ugrott, mint egy kölyökkutya, s még a könnyeit sem szárította fel.

- Jaj de aranyos vagy! - dadogta, és húzta magával. - Majd meglátod a tyúkokat, a nyulakat, a galambokat, a kacsáim friss vizet kaptak, a kecském ólja meg olyan tiszta, akár a saját szobám... Van három libám és két pulykám is, tudod? Gyere gyorsan. Megnézel mindent.

Désirée huszonkét éves volt. Falun nevelkedett dajkájánál, egy saint-eutrope-i parasz-asszonynál, trágyadombok között nőtt fel. Feje üres maradt, komoly gondolat nem vert benne tanyát; a zsíros talajon, a falusi jó levegőn csak a teste fejlődött: szemrevaló, fiatal, fehér állat lett belőle, piros vérű, feszes bőrű. Olyan volt, mint egy nemesített nőtény számár, amelynek adottsága, hogy nevetni tud. Bár reggeltől estig a ház körül locspotolt, csuklója és bokája kecses, csípője hajlékony maradt, szűz teste megőrizte polgári finomságát; végül is nem tartozott se ide, se oda, nem lett se úrikisasszony, se parasztlány, egyszerűen a föld gyermeke volt, telt vállú és alacsony homlokú, mint egy ifjú istennő.

Bizonyos, hogy lelki szegénysége hozta közelebb az állatokhoz. Csak az ő társaságukban érezte jól magát, jobban értette a nyelvüket, mint az embereket, annyi gyengédséggel gondoskodott róluk. Összefüggően gondolkozni nem tudott, de ösztönösen együtt érzett az állatokkal. Ha csak a hangjukat hallotta is, már tudta, mi bajuk. Jobbnál jobb falatokat juttatott nekik, amiket azok mohón felfaltak. Egyetlen mozdulattal lecsendesítette őket, ha egymásnak ugrottak, láthatólag egy szempillantás alatt felismerte jó vagy rossz tulajdonságaikat, hosszú történeteket tudott róluk, s olyan aprólékos részletességgel beszélt egy kiscsibe életmódjáról is, hogy elképesztette vele az embereket, akiknek egyik csirke csak olyan, mint a másik. Baromfiudvara valóságos birodalom volt, melyben korlátlan hatalmú királynőként uralkodott; roppant bonyolult szervezetű birodalom volt ez, forradalmak rázták meg, a legkülönbözőbb lények népesítették be, de a történetüket csak ő ismerte. Olyan határozott volt benne az ösztönnek ez a biztonsága, hogy megérezte, hány lesz záp a kotlós tojásaiból, és előre megmondta, hányat fog fialni a vemhes nyúl.

Tizenhat esztendő sülőlány korában Désirée nem szédült vagy émelygett, mint a vele egyidős lányok. Kitelt, egyszerre érett nő lett, jól érezte magát, ruhája feszült ragyogóan kivirágzó testén. Ekkor kapta fesztelen mozgású, gömbölyű termetét, antik szobrot idéző, keménykötésű tagjait, virgonc állatra emlékeztető külsejét. Mintha a baromfiudvar trágyázott földjéből nőtt volna ki maga is, mintha onnan szívta volna fel az éltető nedveket erős lábszárával, mely fehér volt és tömör, akár egy fiatal fa. És ebben a dús testben nem támadtak érzéki vágyak. Désirée-t teljesen kielégítette az az állandó nyüzsgés, mely körülvette. A trágyakupacokból, a párosodó állatokból új élet fakadt, ő pedig élvezte benne a termékenység ezer örömét. Ha a tyúkjai tojtak, mindig valami kielégülésfélét érzett; ha bakhoz vitte a nőtény nyulait, vágyatelt széplány módjára nevetett; ha meg a kecskéjét fejte, a terhes asszony gyönyörűsége ömlött el rajta. De minden érzése egészséges volt. Ártatlanul töltözött a szaggal, a meleggel, az étellel. Nem bűnös kíváncsiság hajtotta, hogy nézze a szaporodás munkáját, a szárnyával csapkodó kakast, a vemhes nőtényt vagy a bakkecskét, melynek bűzével megtelt az ól. Egykedvű maradt, mint egy szép állat, tekintete tiszta, feje gondolattalan; boldogan látta, hogyan szaporodik apró népe, úgy tetszett, mintha a saját teste növekedne, mintha ő termékenyülne meg; annyira egynek érezte magát ezekkel az anyaállatokkal, mintha ő volna a közös anya, a valódi anya, aki borzongás nélkül rázza le ujjáról a párosodás verejtékét.

Désirée, mióta Artaud-ba került, napjait együgyű boldogságban töltötte. Végre kielégíthette élete leghőbb vágyát, az egyetlen, mely gyötörte fejlődésben visszamaradt, gyermeteg lelkét. Volt már baromfiudvara, egy kis zug, ahol nem háborgatja senki, ahol kedvére nevelheti

állatait. Azontúl bezárkózott oda, maga épített ólat a nyulaknak, ásott úsztatót a kacsáknak, kopácsolt, szalmát hordott, s nem tűrte, hogy segítsenek neki. Csak Teuse-nek engedett meg annyit, hogy mosdassa. A baromfiudvar a temetőkert mögött volt; Désirée-nek nemegyszer a sírok közül kellett összeszednie egyik-másik kíváncsi csibéjét, amelyik átszökött a falon. Az udvar végében állt egy szín a nyúlketrecekkel és a tyúkóllal; jobbra tanyázott a kecske egy kis istállóban. Az állatok egyébként mind együtt éltek, a nyulakat összeeresztették a tyúkokkal, a kecske belegázolt a kacsausztatóba, a libák, pulykák, gyöngytyúkok és galambok pedig három macskával barátkoztak. Ha Désirée feltűnt a farácsnál, mely elzárta a templomot az állatsereglet elől, fülsiketítő zaj fogadta.

- Na, hallod őket? - kérdezte a fivérétől már az ebédlő küszöbén.

De alighogy beléptek a baromfiudvarba, s ő behúzta maga mögött a rácsot, az állatok úgy ellepték, hogy alig látszott ki közülük. A kacsák és a libák csattogó csőrrel kapaszkodtak a szoknyájába; a falánk tyúkok a kezére ugrottak, s a csőrükkel vagdalták; a nyulak a lábához kuporodtak, fel-felugráltak a térdéig; közben a három macska a vállára ugrott, a kecske pedig búsan mekegett az ólban, hogy nem tud ő is odamenni hozzá.

- Nem mentek innét, csúnyák! - kiáltott rájuk Désirée, és csengőn felkacagott, mert csiklandozták a tollak, a talpak, a hozzádörgölöző csőrök.

De nem rázta le őket magáról. Mint mondotta, akár azt is eltűrte volna, hogy megegyék; olyan édes érzés volt, hogy az a sok eleven jószág rászáll, és pelyhes melegbe burkolja. Végül csak az egyik macska nem akart semmiképpen lemenni a hátáról.

- Ez a Cirmos - mondta a lány. - Olyan a talpa, mint a bársony.

Aztán büszkén mutatta bátyjának a baromfiudvart s hozzáfűzte:

- Látod, milyen szép tiszta!

A baromfiudvar valóban tisztára volt söpörve, fellocsolva, elgereblyézve. De a felkavart piszkos vízből, a felvillázott alomból olyan fojtó állatszag áradt, hogy Mouret abbé majd megfulladt. A trágya a temető fala mellé volt hányva óriási, bűzölgő halomba.

- Ez rakás! Mi? - folytatta Désirée, odavive bátyját a fullasztó párába. - Én hánytam fel az egészet, nem segített senki... Nem piszok ám ez. Jó tisztítószer. Nézd a karomat.

Kinyújtotta két karját, melyet csak egy vödör tiszta vízben mosott le; fenséges két kar volt, büszkén gömbölyödő: trágyából sarjadt két húsos, fehér rózsza.

- Hogyne, hogyne - motyogta a pap -, jól dolgoztál. Most már nagyon szép.

S már ment volna a farács felé, de a húga visszatartotta.

- Várj csak! Mindjárt meglátod a többi. Nem is sejted...

Magával vonta a színbe a nyúlketrecekhez.

- Kisnyúl van mindegyik rekeszben - mondta, és örömeiben tapsolt.

Aztán részletesen elmondott mindent, amit egy-egy fészekalja nyúlról tudott. A pap kénytelen-kelletlen letérdelt, odadugta az orrát a dróthoz, míg a húga apróra elmesélt minden kis részletet. Az anyaállatok aggódva mozgatták nagy fülüket, sandán pislogtak a látogatókra, szimatoltak, de félelmükben meg sem moccantak. Az egyik rekeszben szörgomolyag látszott, ott nyüzsgött benne egy eleven csomó, valami kivehetetlen, feketés tömeg, s olyan hangosan szuszogott, mintha egyetlen test volna. Oldalt a nyúlfiak ki-kidugták idomtalan fejüket a gomolyagból. Arrább már nagyobbakat lehetett látni, olyanok voltak, mint a kis patkányok,

szaglálódtak, ugrabugráltak, emelgették fehér pamacsos feneküket. A másikat meg, ahogy körülnyargalászták a rekeszt, olyan kecsesen mozogtak, mint a játszadozó kisgyerekek; a fehérek szeme halványrubin volt, a feketéké meg úgy ragyogott, mint megannyi zsettgomb. Ha megijedtek, neki-nekiiramodtak, s ahogy felugrottak, látni lehetett vizelet csípte, vöröses, vékony kis lábukat. Aztán megint összebújtak, olyan szorosan, hogy a fejük sem látszott.

- Tőled félnek - mondta Désirée. - Engem már jól ismernek.

Hívta őket, kenyérhéjat kotort elő a zsebéből. A nyúlfiak megnyugodva, egyenként a dróthálához oldalogtak, és szimatolgatva ágaskodtak föl. A lány hagyta őket egy darabig, hogy a bátyja hadd lássa bolyhos, rózsaszín hasukat. Aztán odaadta a kenyérhéjat a legbátrabbnak. Erre odafutott valamennyi, furakodtak, szuszogtak, de nem bántották egymást; olykor három nyuszi is beleharapott ugyanabba a darab kenyérbe; néhány félrehúzódott, hogy békén rácsáljon; az anyák pedig, hátrább, gyanakodva szuszogtak, nem kellett nekik a kenyérhéj.

- Ó, a nagybélűek! - kiáltott föl Désirée. - Akár reggelig is elzabálnának... Éjjel hallani, ahogy az ittfelejtett zöldet hersegtetik.

A pap közben már fölállt, de a húga csak tovább mosolygott a kedves kis jószágokra.

- Látod azt a nagyot ottan, azt a hófehéret, amelyiknek fekete a füle? Nos, imádja a pipacsot... És nagyszerűen ki is válogatja a többi gaz közül... A minap kólikát kapott. A hátsó lábai közt kínoztta a betegség. Akkor magamhoz vettem, a zsebembe raktam, melegen tartottam. Most már megint nagylegény.

Ujjával benyúlt a háló szemei között, simogatta a hátukat.

- Mint a selyem - folytatta. - Olyan bundájuk van, mint egy grófnak. És milyen kacérak! Nézd, ez itt folyton mosakszik. A lábát használja... Ha tudnád, hogy milyen mulatságosak! Én nem szoktam szólni, de észreveszem a huncutságaikat. Ez a szürke itt például, amelyik most idenéz, nem tudott megférti egy nősténnyel, amelyet el is kellett különítenem. Elképesztő dolgok történtek közöttük. Hosszú volna elmesélni. Szóval utoljára, hogy megint elmarta maga mellől, s én nagy dühösen jövök, hát mit látok? Ez a csibész ott kushad hátul, s úgy csinál, mintha a végét járná. El akarta hitetni velem, hogy ő a sértett fél...

Félbeszakította magát, aztán a nyúlhoz fordult:

- Hiába hegyezed a füled, nagy csibész vagy.

Majd ismét a bátyjához:

- Ért mindent, amit mondok - súgta, és hunyorított hozzá.

Mouret abbé nem bírta tovább az állatokból áradó meleget. Az anya hasáról letépett szőr-csomókban nyüzsgő eleven jószágokból olyan erős pára szállt, hogy a pap halántéka lüktetni kezdett. Désirée lassanként szinte megittasult, mind jobb kedve lett, arca kipirult, egész teste kigömbölyödött.

- De hisz semmi dolgod sincs! - kiáltotta. - Úgy teszel, mintha mindig mehetnéked volna... Hát a kiscsibém! Ma éjjel keltek ki.

Belemarkolt a rizsbe, és szétszórt egy marékka. A kotlós hívogatón kotyogott, előrelépdelt, nyomában az eltévedt kismadarak módjára zsisvajgó, oktalanul futkározó csibehad. Mikor odaértek a leszórt rizs kellős közepébe, a kotlós jobbra-balra vágva a csőrével megtörte s újra leejtette a rizsszemeket, a kiscsibék pedig sietve fölkapkodták. Bájos apróságok voltak, félig csupaszok, fejcskékük kerek, ragyogó szemük megannyi gombostűfej, a csőrük olyan bohó-

kás, fölborzolódnak tolluk olyan mulatságos, hogy leginkább afféle kétfilléres kis csecsebecsékre emlékeztettek. Désirée nevetett örömeiben, ahogy elnézte őket.

- De aranyosak vagytok! - gügyögte.

Fölvett kettőt, mindkét kezébe egyet-egyet, s össze-vissza csókolgatta őket. A papnak is meg kellett vizsgálnia mind a kettőt, és a húga nyugodtan magyarázta:

- Nem könnyű felismerni a kakast. De én sosem tévedek... Ez jérce itt, és ez is az.

Visszatette őket a földre. De közben a többi tyúk is odagyűlt a rizsre. Egy lángoló tollú, nagy, vörös kakas jött a nyomukban, megfontolt méltósággal emelgetve erős lábait.

- Az Alexandre szépül - mondta az abbé, hogy örömet szerezzen a húgának.

A kakast hívták Alexandre-nak. Égő szemmel nézte a lányt, fejét oldalt hajtotta, farkát szétterítette. Aztán megállt a szoknyája mellett.

- Engem nagyon szeret - mondta a lány. - Csak én nyúlhatok hozzá... Derék kakas ez. Tizennégy tyúkjá van, de sosem találom üres tojást a kotlós alatt... Igaz-e, Alexandre?

Lehajolt. A kakas nem húzódott el a simogatása elől. Látszott, hogy vér todul a taréjába. Szárnyát megrebbentve, nyakát kinyújtva akkorát kukorékol, mintha ércsípba fűjtak volna. Négyszer megismételte, mire a távolból Artaud összes kakasai visszakukorékolnak. Désirée jót mulatott a fivére elképedt arckifejezésén.

- Belesüketülsz, mi? - jegyezte meg. - Jó torka van... De mondhatom, nem rossz állat. A tyúkok a rosszak... Emlékszel arra a nagy kendermagosra, amelyik olyan barna héjú tojásokat tojt? Tegnapelőtt felhorzsolta a lábát. Mikor a többi tyúk meglátta a vért, mintha mind megvadult volna. Utánaeredtek, csipkedték, itták a vérét, s mire este lett, megették a lábát... Úgy találtam rá, egy kő mögé dugta a fejét, s mintha meghülyült volna, némán tűrte, hogy felfalják.

Elnevetgült egy darabig a tyúkok falánkságán. Felindulás nélkül mesélt még néhány szörnyűséget: hogyan vagdosták fel egypár jércének a hátsó felét, és tépték ki a belső részeit, úgyhogy ő már csak a nyakukat meg a szárnyukat találta meg; hogyan faltak föl egy kosár kismacsát az istállóban, néhány óra leforgása alatt.

- Ha elénk vetnél egy keresztényt - folytatta -, végeznének avval is... És hogy tűrik a fájdalmat! Jól elvannak törött lábbal is. Ha olyan sebes is a testük, hogy ökölnyi lyuk tátong rajta, a levesüket akkor is éppen olyan mohón habzsolják. Ezért is szeretem őket; a sebük két nap alatt begyógyul, a testük mindig meleg, mintha elraktározták volna a nap melegét a tolluk alá. Ha jól akarom őket tartani, nyers húst vagdalok nekik. Hát még a gilisztát hogy szeretik! Mindjárt meglátod.

Odafutott a trágyadombhoz, keresett egy gilisztát, s undorodás nélkül megfogta. A tyúkok rávetették magukat a kezére. De ő egészen magasra tartotta, nevette őket, hogy ácsingóznak. Végül kinyitotta a kezét. A tyúkok egymást gázolva rohantak oda; az egyik elfutott a gilisztával, a többiek üzőbe vették. Kikapták a csőréből a gilisztát, leejtették, újból fölkapták, míg végül az egyik tyúk, csőrét nagyra tátva, le nem nyelte. Ekkor mind megálltak egy helyben, nyakukat forgatva, szemüket meresztve várták az újabb falatot. Désirée boldog volt, a nevükön szólította, becézgette őket; Mouret abbé hátrahőkölt ennyi telhetetlen falánkság láttán.

- Nem, félek tőlük - mondta a húgának, mikor az oda akart adni neki egy hizlálásra fogott csirkét, hogy emelje meg, mennyit nyom. - Mindig rosszul leszek, ha élő állathoz nyúlok.

Mosolyogni próbált. Désirée azonban legyávázta.

- Na és a kacsáim, a ludaim, a pulykáim! Mit csinálnál, ha mindet neked kellene gondoznod?... És a kacsza piszkos ám! Hallod, hogy csőrölnék a vízben? Ha víz alá buknak, csak a farkuk áll ki, egyenesen, mint a nádszál... De a ludat és a pulykát sem könnyű kormányozni. Hát nem mulatságosak, ahogy menetelnek? Ezek mind fehérek, azok mind feketék. És milyen hosszú a nyakuk! Mintha hölgyek és urak vonulnának egymás mellett... De vigyázz, ezeknek se nagyon dugd oda az ujjad! Egyszeriben leharapnák. Bezzeg az enyémet csak csókolgatják, látod?

Vidám mekegés vágott a szavába, a kecske végül is kinyomta az ól rosszul bezárt ajtaját. Két ugrással a lány mellett termett, mellső lábát behajlította, és a szarvával simogatta Désirée-t. A papnak úgy rémlett, hogy ördögi vigyor ül hegyes szakállú pofáján és ferde vágású szemében. Désirée azonban átölelte az állat nyakát, megcsókolgatta a fejét, futott vele egy kicsit, s mondta, hogy megszopja. Gyakran szokott szopni. Ha megszomjazik, egyszerűen csak aláfekszik az istállóban, és szív egy kis tejet.

- Nézd, tele van - fűzte hozzá, és fölemelte az állat duzzadó tőgyét.

Az abbé pislogott, mint akinek valami szemérmetlen dolgot mutatnak. Emlékezett rá, hogy látott egyszer a plassans-i Saint-Saturnin-kolostorban egy vízköpő kőkecskét, mely egy szerzetessel fajtalandkodott. Ettől fogva minden nőtény kecskében lányosan szeszélyes és csökönyös, baktól bűzlő pokolfajzatot látott, mely boldognak-boldogtalannak felkínálja csüngő csecset, és árasztja magából a paráznságot. Húgának is csak hetekig tartó rimázkodásra engedte meg, hogy tartson egyet. S valahányszor a közelébe került, vigyázott, hogy az állat hosszú, selymes szőre hozzá ne érjen, a szarva meg ne érintse valahogy a reverendáját.

- Jól van, mindjárt visszaadom a szabadságodat - mondta Désirée, észrevéve, hogy egyre rosszabbul érzi magát. - De előbb még meg kell mutatnom valamit... Megígéred, hogy nem szídsz össze? Eddig azért nem szóltam róla, mert nem engedted volna... Ha tudnád, mennyire örülök!

Könyörögve nézett rá, összekulcsolta a kezét, fejét a bátyja vállára hajtotta.

- Már megint valami bolondos szeszély - dörmögte az, akaratlanul elmosolyodva.

- Beleegyezel, mondd? - folytatta a lány örömtől csillogó szemmel. - Nem haragszol meg?... Olyan szép!

Befutott a színbe, és kinyitott egy alacsony ajtót. Egy kismalac szökött ki az udvarra.

- Ó, az édes! - kiáltott fel elragadtatva Désirée, mikor látta, hogy kiszalad.

A kismalac valóban kedves állatka volt, bőre rózsás, orra mosléktól csillogó, szeme körül piszokkarika: a vályúban való örökös turkálás nyoma. Körbenyargalt, nekiment a tyúkoknak, közibük rontott, hogy elvegye előlük a leszórt szemet, futkározásával megtöltötte a szűk udvart. Füle a szemébe lógott, orra a földet szimatolta, vékony lábaival gurulós játék állatra hasonlított. Hátról úgy kunkorodott a farkincája, mintha madzag volna, aminél fogva föl lehet akasztani.

- Látni se akarom itt ezt az állatot! - tört ki a pap dühösen.

- Serge, kedves jó Serge-em - fogta megint könyörgőre a dolgot Désirée -, ne légy rossz... Nézd, milyen ártatlan kis jószág. Megfürösztöm, tisztán tartom majd. Teuse ajándékoztatta magának, hogy nekem adja. Most már nem lehet visszautasítani. Látod, téged néz, szagolgat. Ne félj, nem esz meg.

De nem folytatta, ellenállhatatlan nevetésben tört ki. A megkergült malac a kecske lába közé keveredett, és feldöntötte az állatot. Aztán továbbrohant, visított, kerengett, felverte az egész baromfiudvart. Désirée, hogy lecsillapítsa, egy tál moslékot rakott elé. Az állat fülig mászott a tálba, lefetyelt, röfögött, rózsás bőre meg-megrándult, farka petyhüdten lógott.

Mouret abbé végképp megundorodott, amikor meghallotta a mocskos lé locsogását. Már kezdettől fogva fojtogatta valami a torkát, forróság lepte el a kezét, a mellét, az arcát. Mindjobban szédült. Úgy érezte, mintha egyetlen dögletes párába olvadna össze a nyúl és a baromfi büdös melege, a kecske buja szaga s a malac émelyítően zsíros bűze. Mintha üzekedés szagával terhes levegő nehezedett volna ártatlan vállára. Rémllett, mintha Désirée megnőtt volna, csípője kiterbélyesedett, hatalmas karjait lóbálta, szoknyájából olyan átható szag áradt szét a föld színén, hogy a pap úgy érezte, rögtön elájul. Csak annyi ereje maradt, hogy kinyissa a farácsot. Lába odatapadt a ganéjtól még nyirkos talajhoz, úgy érezte, hogy a föld ölelése ragadja magához. Hirtelen felrémllett előtte a Paradou, a nagy fák, a fekete árnyak, a bódító illatok; és nem tudott szabadulni ettől a látomástól.

- Egészen vörös vagy - mondta Désirée, amikor utolérte a rács másik oldalán. - Hát nem örülsz, hogy mindent láttál?... Hallod, hogy sírnak-rínak?

Az állatok, hogy a lányt távozni látták, odacsődültek a kerítéshez, és panaszosan rázendítettek. Különösen a kismalac rítt keservesen, elnyújtott visongása úgy hangzott, mintha fűrészt élesítenének. Désirée pedig hajbókolt előttük, csókot szórt feléjük, és nevette őket, hogy ott tolonganak egy rakáson, mintha valamennyi szerelmes volna belé. Aztán a bátyjához simult, míg kísérte vissza a kertbe:

- Tehenet szeretnék - súgta a fülébe pironkodva.

Az ránézett, már-már tagadólag intett.

- Nem, nem, nem most - tiltakozott élénken a lány. - Majd később beszélünk még róla... Hely volna az istállóban. Szép fehér tehenet, vörös foltosat. Majd meglátod, milyen jó tejünk lenne. A kecske lassacskán már nem ad eleget... Hátha még meg is borjazna a tehenünk!

Táncra perdült, tapsolt, és a pap újból érezte rajta azt a baromfiszagot, amit magával hozott a szoknyájában. A kert végében el is vált a lánytól, aki a napsütésben leült a földre az egyik kaptár elé, miközben a méhek - kis aranygolyók - a nyakán, a karján, a haján döngicséltek, de meg nem csípték volna.

12

Archangias testvér minden csütörtökön a paplakban vacsorázott. Rendszerint korábban érkezett, hogy elbeszélgessen a hívekről. Három hónapja már ő tájékoztatta az abbét, ő számolt be a völgybeliek ügyes-bajos dolgairól. Ezen a csütörtökön is föl s alá sétálgattak a templom előtt, várva, hogy Teuse hívja őket vacsorázni. A pap elmesélte Bambousse-szal való találkozását, s nagyon meglepődött, hogy a testvér a paraszt választását egészen természetesnek találja.

- Az öregnek igaza van - mondta az iskolatestvér. - Az ember nem adja oda csak úgy ingyen, amije van... Rosalie nem sokat érő, de az apának mégiscsak fáj, ha látja, hogy a lánya egy koldustarisznyával áll össze.

- Igen ám, de a botrányt csak a házasság szüntetheti meg - folytatta Mouret abbé.

A testvér rándított egyet széles vállán. Nyugtalanítón felnevetett.

- Talán csak nem hiszi - mondta -, hogy ezzel a házassággal kigyógyítja a vidéket a nyavalyájából... Két év sem telik bele, és már Catherine is terhes lesz; aztán jönnek a többiek, mind sorra kerülnek. Mihelyt férjhez adják őket, fűtyülnek az emberre... Ezek az Artaud-k úgy szaporodnak a fattyúságban, mint természetes trágyadombjukon. Itt csak egy orvosság volna, mondtam már: kitekerni minden nőstény nyakát, hogy ne fertőzzék tovább a vidéket... Nem férj kell ezeknek, hanem bot, plébános uram, bot!

Csillapodott s hozzátette:

- Hagyni kell mindenkit, rendelkezék a jószágával úgy, ahogy akar.

Aztán arról beszélt, hogy szabályozni kell a hittanórák rendjét. Mouret abbé azonban csak szórakozottan válaszolgatott. A falut nézte, mely a lába előtt terült el a lenyugvó nap fényében. A parasztok most tértek haza; a férfiak lassan vánszorogtak, mint az elcsigázott ökrök, ha visszaérnek az istállóba. A kunyhók előtt álldogáló asszonyok átszóltak egymásnak, szállt a pergő beszéd ajtóról ajtóra, a lökdösődő, hempergő, hancúrozó gyerekhad pedig felverte az utat otromba cipőinek csattogásával. Emberszag áradt az összezsúfolt, düledező viskókból. És a pap úgy érezte, hogy még most is a Désirée baromfiudvarában van, s az egyre szaporodó állatsereg nyüzsgését látja. Itt ugyanúgy megcsapta a párosodás heve, s azé a szakadatlan szaporodásé, amelytől már ott is rosszul lett. Mivel reggel óta állandóan Rosalie terhességével foglalkozott, végül már egyébre sem gondolt, mint erre, meg a lét aljasságaira, a test gerjedelmére, a végzetesen szapora fajra, mely úgy veti az embert, mint szántóvető a búzát. Olyan ez az Artaud, mint a látóhatár négy dombja közé rekesztett birkanyáj, mely utódokat nemz, és a nőstények vemhessége nyomán egyre terjeszkedik.

- Nézze! - kiáltott Archangias testvér, félbeszakítva a mondókáját, s egy nagylányra mutatott, akit a szeretője ölelgetett egy bokor mögött. - Nézze a cudart!

Addig rázta feléjük hosszú, fekete karját, míg futásnak nem eredtek. Távolban, a vörös földeken, a kopár sziklákon úgy haldokolt a napvilág, mint amikor utolsót lobban egy tűzvész lángja. Esteledett. Enyhe szellő kerekedett, s a langyos levendulaillat helyébe hűsebbet hozott. Olykor-olykor messze szálló sóhaj hangzott, mintha ez a szenvedély égette, ijesztő föld végre elpihenne a szürkén szitáló esthomályban. Mouret abbé a kezében tartotta a kalapját, örült a hűvösségnek, érezte, hogy újból szívébe száll a sötétség békéje.

- Plébános úr! Archangias testvér! - hívta őket Teuse vacsorázni. - Siessenek! Kitaláltam a levest.

A káposztaleves erős illata megtöltötte a paplak ebédlőjét. A testvér leült, lassan kanalazta a levest abból az óriási tálból, melyet Teuse elébe rakott. Sokat evett, a torkából felhangzó kortyogás elárulta, hogyan csúszik le a táplálék a gyomrába. Szemét a kanalára szegezte, nem szólt egy szót sem.

- Talán nem ízlik a főztöm, plébános úr? - kérdezte az öreg cseléd. - Mert csak úgy immel-ámmal kanalazza.

- Nem vagyok éhes, kedves Teuse-öm - felelte a pap mosolyogva.

- Na persze, nem is csodálom, amikor ilyen rosszul viselte magát... Majd éhes lenne, ha nem két óra után ebédelt volna.

Archangias testvér a kanalába töltötte a tányérján maradó pár csepp levest, majd lassan ennyit mondott:

- Az étkezésben rendet kell tartani, plébános úr.

Ezalatt Désirée, aki szintén komolyan, szótlanul ette a levesét, fölkel, hogy kimenjen Teuse után a konyhára. A testvér egyedül maradt Mouret abbéval, nagy szeleteket vágott magának a kenyérből, s azt ette, míg a következő tálra várt.

- Tehát nagy utat járt? - kérdezte.

A papnak nem volt ideje válaszolni. Lépések zaja, kiáltozás, gyöngyöző kacagás hallatszott a folyosó végéről, az udvar felől. Mintha rövid szóváltás is lett volna. Az abbé felizgatta egy csengő hangocska, mely bosszankodva, sebesen beszélt, majd elveszett a kitörő vidámságban.

- Mi van itt? - kérdezte a pap, fölkelve a helyéről.

Désirée szökkent be az ajtón. Valamit rejtegetett a felhajtott szoknyájában. Élénken mondta:

- Micsoda furcsa teremtés. Nem akart bejönni. Visszatartottam a ruhájánál fogva, de jó erős lány lehet, mert kicsúszott a markomból.

- Kiről beszél? - tudakolta Teuse, befutva a konyháról a tál krumplival meg szalonnával.

Közben a lány leült. Végtelen óvatossággal kigöngyölt a szoknyájából egy fekete-rigó fészket, melyben három fióka aludt. A tányérjára tette. A fiókák, alighogy meglátták a fényt, nyújtogatni kezdték vézna nyakukat, tátogatták véres csőrüket, enni kértek. Désirée tapsolt örömeiben, nagyon meghatották ezek az állatkák, amelyeket nem ismert.

- A Paradou-beli lány volt az! - kiáltotta az abbé, hirtelen ráeszmélve.

Teuse már az ablaknál állt.

- Valóban - mondta. - Mindjárt felismerhettem volna a cirpelő hangjáról... Ó, az a cigánylány! Nézzék csak, megbújt ott lenn és ide les.

Mouret abbé előbbre lépett. Egy borókabokor mögött csakugyan mintha Albine narancssárga szoknyáját látta volna. De hirtelen Archangias testvér magasodott föl a pap háta mögött, öklét kinyújtotta, szögletes fejét rázta, s azt mennydörögte:

- Vigyen el a pokolbéli ördög, te gonosztevő fajzat! A hajadnál fogva vonszollak a templom körül, ha még egyszer rajtakaplak, hogy idemerészkedel a praktikáiddal!

Kacaj csendült az ösvényen, üde, mint az est fuvalma. Aztán könnyű léptek zaja hallatszott, a fűvet seprő ruha zizegett, mintha sikló neszezne. Mouret abbé még az ablakban állt, nézte, hogyan siklik tova a fenyők között egy szőke folt: ezüstös holdsugár. A mezőről fűdogáló szellő magával hozta azt a sűrű növényillatot, a vadvirágoknak azt a kedves szagát, mely Albine meztelen karjáról, hajlékony derekáról, kócos hajából áradt.

- Átkozott teremtés, kárhozat leánya! - morgott tompán Archangias testvér, s visszaült az asztalhoz.

Mohón falta a szalonnát, s egészben nyelte le a krumplit, kenyér helyett. Teuse semmi módon nem bírta rávenni Désirée-t, hogy fejezze be a vacsorát. A nagy gyermek csak lelkendezett, örült a rigófészkeknek, egyre kérdezgette, tudakolta, hogy mit eszik ez a madár, van-e tojása, miről ismerni meg a hímjét.

De a vén cselédben gyanú villant. Ép lábára nehezedett, és a fiatal pap szeme közé nézett.

- Szóval maga ismeri a Paradou-belieket? - kérdezte.

Erre az kertetelés nélkül megmondta az igazat, elmesélte az öreg Jeanbernat-nál tett látogatását. Teuse felháborodott pillantásokat váltott Archangias testvérrel. Először nem válaszolt semmit. Tett-vett az asztal körül, dühösen sántikált, akkorákat dobantott, hogy a padló majd beszakadt alatta.

- Azért három hónap óta már szólhattak volna nekem ezekről az emberekről - fejezte be a pap.
- Legalább tudtam volna, kikhez megyek.

Teuse megmeredt egy állító helyében, mint akinek lába tört.

- Ne hazudjék, plébános úr - hebegte -, ne hazudjék, csak tetézi még a bűnét... Hogy meri azt állítani, hogy én nem szóltam magának a Filozófusról, erről az istentelenről, aki az egész vidéknek szégyene! Az igazság az, hogy maga nem figyel rám, amikor mondok valamit. Egyik fülén be, a másikon ki... Ó, ha hallgatna rám, sok bosszúságtól megóvhatná magát.

- Én is említettem már ezeket a fertelmességeket - erősítette a testvér.

Mouret abbé könnyedén vállat vont.

- Egyszóval, nem emlékeztem rá - folytatta. - Csak ott, a Paradou-ban kezdett derengeni, mintha hallottam volna már róluk valamit... De mindegy, mert így is, úgy is elmentem volna ahhoz a szerencsétlenhez, akiről azt hittem, hogy utolsó óráját éli.

Archangias testvér a késével nagyot csapott az asztalra, s teli szájjal kiáltotta:

- Jeanbernat hitvány kutya! Úgy is dögöljön meg, mint egy kutya!

Aztán látva, hogy a pap rosszállóan csóválja a fejét, nem engedte szóhoz jutni:

- Nem, nem, az ő számára nincs Isten, nincs bűnbánat, nincs bűnbocsánat... Inkább disznók elé vetném a szent ostyát, semmint hogy elvigyem ennek a nyavalyásnak.

Újra nekilátott a krumplinak, két könyökét az asztalra tette, állát a tányérjába dugta, s vad dühvel mozgatta az állkapcsát. Teuse haragtól sápadtan szorította össze az ajkát, s mindössze ennyit jegyzett meg szárazon:

- Hagyja, a plébános úr makacskodik, a plébános úrnak most már titkai vannak előttünk.

Súlyos csönd támadt. Egy ideig csak a testvér állkapcsának ropogása hallatszott, s ezt a zajt a torkából jövő furcsa horkolás kísérte. Désirée, csupasz karját a tányérján fekvő rigófészek köré kerítve, lehajtott fejjel mosolygott a fiókákra, s halkán beszélt hozzájuk a saját madárnyelvén, amit azok szemmel láthatóan megértettek.

- Akinek nincs mit rejtegetnie, az megmondja, hogy mit csinál! - tört ki hirtelen Teuse-ből a szó.

Újra csönd lett. A vén cselédet az keserítette leginkább, hogy a pap nyilvánvalóan eltitkolta előtte Paradou-beli látogatását. Úgy érezte magát, mint akit csúnyán megcsaltak. Kíváncsiságán ejtettek sebet. Járkált az asztal körül, nem nézett a papra, nem intézte a szót senkihez, csak magának beszélt, hogy könnyítsen a lelkén.

- Persze, ezért is ebédel olyan későn!... Se szó, se beszéd, ő délután két óráig kódorog. Olyan rossz hírű házakban fordul meg, hogy utána el sem meri mondani, mit csinált. Inkább hazudik, becsap mindenkit...

- De hiszen - szólt közbe szelíden Mouret abbé, aki csak erőltette az evést, nehogy még jobban felfingerelje Teuse-t - senki nem kérdezte tőlem, hogy voltam-e a Paradou-ban, s így hazudnom sem kellett.

Teuse, mintha nem hallaná, csak fújta a magáét:

- A reverendája merő por; úgy tér haza, mint egy toprongyos csavargó. S ha egy jótét lélek érdeklődést tanúsít iránta, s kikérdezi, mert a javát akarja, azt ő egyszerűen félrelöki, avval ő úgy bánik, mint valami jöttmenttel, nem bíz benne, alattomosan titkolózik, s el nem ejtene egy szót sem, inkább belepusztul, nem hajlandó ő még arra sem, hogy felvidítsa egy kicsit a háza népét, és elmondja, mit látott.

A pap felé fordult, és merőn ránézett:

- Igenis, magáról van szó... Maga titkolózó, rossz ember!

Sírva fakadt. Az abbénak kellett vigasztalnia.

- Caffin tisztelendő úr mindent elmondott nekem - kiáltott fel Teuse.

De lassanként megnyugodott. Archangias testvér, mintha ügyet sem vetne az egész jelenetre, nagy darab sajtot evett. Úgy vélekedett, hogy Mouret abbénak szüksége van az irányító kézre, és Teuse jól teszi, ha rövidre fogja a pórázt. Fölhajtott még egy utolsó pohárral a löréből, hátradőlt a székén, csöndesen emésztett.

- Végül is - kérdezte az öreg cseléd - mit látott a Paradou-ban? Mesélje el legalább.

Mouret abbé mosolygott, néhány szóval elmondta, hogy Jeanbernat milyen különös módon fogadta. Teuse kérdésekkel ostromolta, s méltatlankodva föl-fölkiáltott. Archangias testvér fölemelte két ökölbe szorított kezét.

- Hogy az Isten pusztítsa el! - tört ki. - Égesse el őt is, meg a boszorkányát is.

Ekkor az abbé szeretett volna újabb részleteket hallani a Paradou lakóiról. Feszült figyelemmel hallgatta a testvért, aki elrémítő dolgokat mesélt.

- Szóval, ez a nöstény ördög megjelent egy nap az iskolában. Régen történt ez, tízéves lehetett akkoriban. Én megtűrtem; gondoltam, a nagybátyja küldte, első áldozásra. Két hónap alatt felforgatta az egész osztályt. Mindenkit magába bolondított a nyavalyás. Számtalan játékot tudott, mindenféle csecsebecsét fabrikált falevélből és rongyból. És okos volt, persze, mint a pokol lányai valamennyien. Ő tudta legjobban a katekizmust... Hát egy reggel beront az öreg a hittanórára. Fenyegetőzik, hogy ripityára tör mindent, s azt üvöltözi, hogy a papok elrabolták a lányt. Végül a csösznek kellett kipenderítenie. A lány azalatt megszökött. Láttam az ablakból, hogy odaát az egyik rétről neveti a nagybátyja veszett dühét... Magától járt iskolába két hónapig, az öreg nem is sejtette. Bolond história.

- És sohasem lett első áldozó - mondta Teuse félhangon, megborzongva.

- Nem, soha - folytatta Archangias testvér. - Most tizenhat éves lehet. Úgy nő föl, mint egy vadállat. Egyszer láttam Palud környékén a bozótban. Négykézláb mászkált.

- Négykézláb - motyogta a szolgáló, s nyugtalanul tekingetett az ablak felé.

Mouret abbénak kétsége támadt, de a testvér tűzbe jött.

- Igenis, négykézláb! És ugrált is, mint a vadmacska; a szoknyáját föltúrta, a combja kilátszott. Ha puska van nálam, leterítem. Lelőnek Istennek tetszőbb állatot is... Különben is, tudott dolog, hogy éjszakánként Artaud környékére jár nyivákolni. Úgy vinnyog, mint egy üzekedő szajha. Ha férfi kerül a karmai közé, ép bőrrel nem menekül.

Elragadta a nők iránt érzett gyűlölete. Az asztal megrezdült, ahogy rácsapott, és szokott szitkait harsogta:

- Testükben van a sátán. Attól bűzlenek; bűzlik tőle a lábuk, a karjuk, a hasuk, bűzlik minde-nük... Ez a bűz vadítja meg a hülyéket.

A pap helyeslően bólintott. Archangias testvér heves kitörése, Teuse bőbeszédű zsarnokosko-dása úgy érte, mint az ostor, melynek jólesően csípős suhintását gyakran érzi a vállán. Jámbor örömmel merült el a közönségességben, az elkérgesedett, durva markok között. Úgy tetszett, Isten békéje vár rá, ha megveti a világot, és lealacsonyítja egész lényét. Gyönyörűséggel szidalmazta testét, hurcolta meg csatornában gyöngéd természetét.

- Mindenütt csak mocsok - mormolta, összehajtogatva az asztalkendőjét.

Teuse leszedte az asztalt. El akarta vinni azt a tányért is, melyre Désirée a rigófészket tette.

- Csak nem fog itt aludni, kisasszony - mondta. - Hagyja ezeket az ocsmány állatokat.

Désirée azonban oltalmába vette a tányért. Csupasz karjával földet el a fészket; nem nevetett már, inkább dühös volt, hogy megzavarták.

- Remélem, nem tartják meg ezeket a madarakat - kiáltott fel Archangias testvér. - Még bajt hoznak a házra... Ki kell tekerni a nyakukat.

És már nyújtotta is otromba markát. A lány fölpattant, hátrált, reszketve szorította magához a fészket. Merőn nézte a testvért, az ínye felhúzódott, mint a harapni készülő anyafarkasnak.

- Hozzá ne nyúljon a fiókákhoz - hebegte. - Maga szörnyeteg!

Olyan különös hangsúllyal ejtette ki ezt a szót, hogy Mouret abbé megrezzent, mintha csak most tűnne fel neki a testvér csúnyasága. De az csak morgott rá valamit. Tompa gyűlöletet táplált Désirée iránt, bántotta a lány állati szépsége. Mikor Désirée kihátrált a szobából, le nem véve szemét a testvérről, az vállat vont, s a foga közt valami trágárságot mormolt, amit senki nem hallott meg.

- Hadd menjen csak feküdni - mondta Teuse. - Úgyis csak láb alatt volna most, a templomban.

- Itt vannak már? - kérdezte Mouret abbé.

- Már jó ideje kint várnak a lányok, nagy nyaláb lomb van mindegyiknél... Mindjárt lámpát gyújtok. Amikor akarja, elkezdhetjük.

Pár másodperc múlva a sekrestyéből hallatszott a szitkozódása: nedves volt a gyújtó. Archangias testvér, hogy egyedül maradt az abbéval, mogorván kérdezte:

- Mária hónapjára?

- Igen - válaszolt Mouret abbé. - Az utóbbi napokban a mezei munka miatt nem tudtak följönni a lányok a faluból, hogy szokás szerint földíszítsék a Szent Szűz kápolnáját. Ma estére halasztottuk a szertartást.

- Gyönyörű szokás - dörmögte a testvér. - Mikor eljönnek letenni a gallaikat, legszívesebben letérdeltetném őket, hogy legalább gyónják meg az ocsmányságaikat, mielőtt megérintik az oltárt. Szégyen és gyalázat, hogy nők húzhatják-vonhatják a ruhájukat a szent ereklyék köze-lében.

Az abbé bocsánatkérő mozdulatot tett. Csak nemrég van Artaud-ban, engednie kell a szokásnak.

- Mikor akarja kezdeni, plébános úr? - kiáltott be Teuse.

De Archangias testvér még visszatartotta.

- Én megyek - mondta. - A vallás nem szűz lány, hogy felvirágozzák és csipkébe öltöztessék.

Lassan megindult az ajtó felé. Még egyszer megállt, s intőn emelte fel szőrös ujját:

- Csak vigyázzon azzal a nagy Szűz-imádatával!

13

A templomban Mouret abbé vagy tíz nagylányt talált, olaj-, babér- és rozmaringágakkal. Minthogy kerti virág nem marad meg az artaud-i sziklás talajon, Szűz Mária oltárát szokás szerint örökzölddel díszítették, mely egész májusban friss marad. Teuse adott még futóviolát is hozzá, melynek a szára egy öreg vizeskancsóban ázott.

- Megengedi, hogy én csináljam, plébános úr? - kérdezte. - Magának nincs gyakorlata... Nézze csak, álljon oda az oltár elé. Majd megmondja, tetszik-e a díszítés.

A pap beleegyezett, s így csakugyan az öregasszony irányította a szertartást. Magas zsámolyra állt, szidta a lányokat, akik egymás után jöttek a zöldjeikkel.

- Ne olyan gyorsan, hé! Talán várnátok, míg fölkötözöm a gallyakat. Nem okvetlenül szükséges, hogy ez a sok zöltség a plébános úr fejére essék... Na, Babet, te jössz. Talán rám néznél azzal a bamba szemekkel! Micsoda rozmaring ez? Olyan, mint a bogáncs. Rávizelt a környék valamennyi szamara. Most te jössz, Vörös! Na, ez legalább babér! A Zöld Keresztnél szedted, a réteteken.

A lányok letették az ágakat az oltárra, melyet megcsókoltak. Nekidőltek egy kicsit a terítőnek, míg adogatták Teuse-nek az ágakat, közben megfélekeztek arról az alamuszin-ájtatos kifejezésről, melyet az arcukra erőltettek, amikor felléptek az oltárlépcsőre; a végén már vihogtak, térdüket az oltárhoz ütötték, hajlongtak az asztal előtt, fejüket egészen bedugták az oltárszekrénybe. És fejük fölött a nagy, aranyozott gipsz-Szűz lefelé fordította festett arcát, s rózsaszín szájjával mosolygott a bal karján fekvő meztelen Jézuskára.

- Csak rajta, Lisa! - kiáltott Teuse. - Ülj csak fel az oltárra, ha már itt vagy! Ereszted le mindjárt a szoknyádat! Hát való ez, így mutogatni a lábad!... Csak henteregjen még itt valamelyikötök, majd a képébe vágom a gallyait... Nem tudjátok ideadni tisztességesen?

Aztán megfordult:

- Tetszik, plébános úr? Megfelel így?

Zöld fülkét épített a Szűzanya háta mögé, úgy, hogy a kis lombok, mint a pálma ágai, sátorként boruljanak a szobor feje fölé. A pap mondott egy-két elismerő szót, aztán megkockáztatott egy megjegyzést.

- Azt hiszem - motyogta -, hogy kisebb levelekből kellene egy csokor legfölülre.

- Persze - dohogott Teuse. - De ezek csak babért meg rozmaringot hoznak... Melyikteknek van olajága? Egynek sincs, na szép! Sajnálják az istentelenek azt a pár szem olajbogyót!

De ekkor Catherine lépett fel az oltárlépcsőn, hatalmas olajágat hozott, szinte eltűnt alatta.

- Na nézd csak, te hoztál, te csitri! - folytatta az öreg cseléd.

- Persze, lopta - szólalt meg egy hang. - Láttam: Vincent törte, míg ő lesben állt.

Catherine mérgesen bizonygatta, hogy nem igaz. Hátrafordult, de nem engedte el az ágat, barna fejét kidugta a kezében tartott bokorból, rendületlen nyugalommal hazudott, hosszú mesét eszelt ki, bizonyságul, hogy övé az olajág.

- No meg aztán - vélekedett -, minden fa Szűz Máriáé.

A pap közbe akart szólni. De ekkor Teuse megkérdezte, talán a bolondját járatják vele, hogy olyan soká hagyják feltartott kézzel álldogálni. Aztán jól odakötözte az olajágat, míg Catherine mögéje állt a zsámolyra, s utánozta a mozdulatait, ahogy ép lába segítségével nagy kényszerrel elfordította vastag derekát; ezen még a pap is elmosolyodott.

- Nos - mondta Teuse, s leszállva a pap mellé lépett hogy szemügyre vegye a művét -, a felső része megvan. Most még a gyertyatartók közé teszünk pár csokrot, hacsak nem akarja, hogy inkább füzér fusson körbe az oltáron.

A pap nagy bokrétákat szeretett volna.

- Gyerünk, mozogjatok - folytatta a cseléd, s újból felkapaszkodott a zsámolyra. - Nem akarok itt éjszakázni... Tán megcsókolnád az oltárt, Miette! Azt hiszed, az istállóban vagy? Nézzé, plébános úr, mit művelnek azok ott hátul! Hallom, úgy vihognak, majd megpukkadnak.

Följebb tartották az egyik lámpást, s bevilágítottak a templom sötét zugába. A szószék alatt három nagylány lökdösődött; egyikük fejével belebukott a keresztelőmedencébe, a többi meg nevetésben a földre ült, hogy kedvére kikacagja magát. Most visszajöttek, alattomosan pislogtak a plébánosra, örültek, hogy szidást kapnak, kezüket lógatták, combjukat lapogatták.

De Teuse csak akkor jött ki igazán a béketűrésből, amikor megpillantotta Rosalie-t, aki a többiek után szintén fellépett az oltárra a gallyaival.

- Takarodsz le onnét! - förmedt rá. - Pimaszságért te sem még a szomszédba, azt látom!... Na, gyerünk már, vidd innét a batyudat.

- Na nézzenek oda, aztán miért? - nyelvelt vissza Rosalie. - Csak nem azzal vádolnak, hogy loptam?

A lányok közelebb húzódtak, adták a tudatlant, a szemük össze-összevillant.

- Hordd el magad! - ismételte meg Teuse. - Itt nincs keresnivalód, megértetted?

Aztán, elfogyván a maradék türelme is, vaskos gorombaság csúszott ki a száján, amin a parasztlányok jól elvihorásztak.

- Hát aztán? - felelt rá Rosalie. - És azt tudja, hogy a többiek mit csinálnak? Annak nem járt utána, ugye?

És jónak látta sírva fakadni. Ledobta az ágait, s hagyta, hogy Mouret abbé félrevonja. A pap szigorúan megrótt. Előbb megpróbálta elhallgattatni Teuse-t, mert már-már kezdte rosszul érezni magát ezek között a szemtelen nagylányok között, akik megtöltötték a templomot zöld gallyaikkal. Taszigálódott még az oltárlépcsőn is, valóságos kis élő erdőt alkottak a pap körül, elhozták hozzá a szagos fák fanyar illatát, mely mintha kemény munkában edzett tagjaikból áradt volna.

- Igyekezzünk, igyekezzünk! - mondta az abbé, halkán összeütögetve a tenyeret.

- A teremtésit! Én is szívesebben feküdnék az ágyamban - morogta Teuse. - Azt hiszi, olyan kényelmes dolog felkötözgetni ezt a sok kis gallyat?

De befejezésül még magas lombdíszt font a gyertyatartók közé. Összecsukta a zsámolyt, melyet Catherine a főoltár mögé vitt. Most már csak az volt hátra, hogy egy-egy bokrot állítson az oltárasztal két oldalára. A megmaradó pár nyaláb zöld ág elég is volt erre a kis emelvényre, sőt, maradt még néhány gally, s azt a lányok a padlóra szórták, a fakorlátig. A Szent Szűz oltára kis liget lett: a háttérben sarjúerdő, elől zöld gyepágyp.

Teuse végre átengedte a helyét Mouret abbénak. Ez föllépett az oltárra, és halkan tapsolt megint.

- Lányaim - mondta -, holnap folytatjuk Mária hónapjának gyakorlatait. Akik nem tudnak eljönni, legalább imádkozzák el a rózsafüzért odahaza.

Letérdelt, a parasztlányok pedig nagy szoknyasuhogással a földre ereszkedtek, s a sarkukra ültek. Zavarosan mormolták utána az imát, olykor kuncogás hallatszott. Egyikük, hogy hátulról belecsíptek, felnyikkant, majd igyekezett a hangját heves köhögésbe fojtani, amin a többiek úgy felvidultak, hogy jobbra-balra dőltek neveltükben, s még az *amen* után is szinte a követ verték az orrukkal, és nem bírtak fölkelni.

Teuse elbocsátotta az arcátlan teremtéseket, a pap pedig, miután keresztet vetett, magába merülten állt az oltár előtt, mint aki nem is hallja, mi zajlik a háta mögött.

- Kotródjatok már! - morgott rájuk a cseléd. - Semmirekellők vagytok mindahányan, még az Úristent sem tisztelitek... Szégyen és gyalázat, ki látott már ilyen lányokat, úgy hemperegnek a templomban, mint a barmok a mezőn... Mit csinálsz ott, Vörös? Ha meglátom, hogy csipkeded valamelyiket, velem gyúlik meg a bajod! Úgy, úgy, csak öltsd rám a nyelved, majd elmondok mindent a plébános úrnak. Kifelé, mocskosok, kifelé!

Az ajtó felé terelte őket, dühösen sántikálva körülöttük. Már az utolsót is sikerült kituszkolnia, mikor észrevette Catherine-t: nagy lelki nyugalommal ült a gyóntatószékben Vincent-nel; elragadtatott ábrázattal majszoltak valamit. Őket is kizavarta. Mielőtt bezárta volna a templomot, kidugta a fejét az ajtón, s Rosalie-t pillantotta meg, aki már a rá várakozó nagy Fortuné nyakán lógott; beleolvadtak a sötétbe, eltűntek a temető irányában, hallatszott a csókok halkuló csattanása.

- És ez járul a Szűz Mária oltára elé! - dohogott az öregasszony, rátolva a reteszt. - A többi sem különb nála, azt tudom. Ribanc ez mindahány, csak azért jött el ma este a gallyaival, hogy jót nevéssen, és hazamenet a legényével ölelkezzék. Holnap már egy sem tolja ide a képét: a plébános úr ugyan mondhatja az üdvözlégeit... Csak találkára menő szajhákat lát majd az ember mindenütt.

Helyretaszigálta a székeket, körülnézett, nem lát-e valami gyanúsat, mielőtt aludni térne. A gyóntatószékből fölszedett egy marék almahéjat, s a főoltár mögé hajította. Talált egy kis szalagot is, valami fejkendőből hasították le, és egy fekete hajtincset; csomagocskát csinált belőlük, azzal, hogy majd kivizsgálja a dolgot. Egyébként a templomot rendben találta. A mécsesben van elég olaj éjszakára, a szentély kőpadlója még kibírja szombatig felmosás nélkül.

- Mindjárt tíz óra, plébános úr - mondta, és közelebb lépett a még mindig térdeplő paphoz. - Jól tenné, ha fölmenne már.

Az nem válaszolt, csak csöndesen bólintott.

- Jól van, ezt ismerem már - folytatta Teuse -, egy óra múlva még mindig itt lesz a kövön, s közben kólikát kap... Megyek, mert csak zavarom. Mindegy, azért mégis esztelenség akkor ebédelni, amikor mások vacsoráznak, akkor lefeküdni, amikor a tyúkok kelnek. Ugye, zavarom, plébános úr? Jó éjszakát. Nem okos, amit csinál, higgye meg!

Végre rászánta magát a távozásra; de visszajött még, hogy a két lámpa közül egyet eloltson, s közben zsörtölődött, hogy az ilyen késői imádság „megeszi az olajat”. Aztán elment, de előbb még végigtörülte ruhája ujjával a főoltár terítőjét, melyen szürke porréteget látott. Mouret abbé, tekintetét magasba emelve, karját mellére szorítva, egyedül maradt.

14

A templom, hogy már csak a Szent Szűz fellombozott oltárán égő árva lámpás világította meg a belsejét, a két végén nagy, imbolygó árnyakkal telt meg. A szószék sötét foltja a mennyezet gerendáiig nyúlt. A gyóntatószék fekete tömege olyan furcsán vált ki az emelvény alól, mintha valami repedezett őrbódé volna. A megsápadt fény, a lomboktól szinte zöldre válva, szelíden szendergett a nagy, aranyozott Szűzanyán, aki fenséges tartásában mintha éppen leszállni készült volna felhőszekeréről, melyen szárnyas angyalkák mosolyogtak egymásra. A kerek lámpás átvilágított az ágak között, olyan volt, mint a sápadt hold, mely most kel föl az erdő szélén, s fenséges jelenségre veti a fényét: aranykoronás, aranyköpönyeges égi királynőre, ki isteni gyermekének mezítelen testét viszi magával a titokzatos ösvények mélyén. A levelek között, a magas lombkoronákon, a széles félkörívű fülkében, még a földre szórt ágakon is ezüstös sugarak ömlöttek el lágyan, mint derült éjszakákon, ha tejes fény szítál s csillámlik át a bokrokon. Kósza zajok, roppanások szálltak a templomnak homályba burkolt két vége felől; a szentélytől balra levő nagy óra lassú ketyegése az álomba merült szerkezet súlyos lélegzetvétele volt. És a sugárzó látomás, az Istenanya, keskeny, gesztenyeszín fürtjeivel, mintha megnyugtatóná a templomhajó éjszakai békéje, lejjebb szállt, és a tisztás füve enyhén hullámozott a fölötté lebegő felhő alatt.

Mouret abbé nézte. Ilyenkor szerette a templomot. Ilyenkor elfelejtette a szájalomra méltó Krisztust, az okkerrel és lakkal kimázolt, meggyötört testet, mely a háta mögött, a Halottak kápolnájában haldokolt. Ilyenkor nem vonta el a figyelmét az ablakokon beáradó éles fény, a napsugárral beszökő reggeli vidámság, a külvilág zaja, a törött ablakszemeken bekandikáló ágak, a templomhajót előzőnlő verébhad. Ezen az éji órán halott volt a természet, a homály bakacsinba vonta a fehér falakat, a hűvösség üdvöt hozó vezeklőinget vetett a vállára; ilyenkor felolvadhatott a tökéletes szeretetben, egyetlen sugárnak a játéka, egyetlen szellőnek vagy illatnak a simogatása, egyetlen rovarnak a zümmögése sem zavarta meg szeretetének örömét. A hajnali misén sosem érezte azt az emberfeletti gyönyörűséget, mint esti imája alatt.

Míg imáját rebegte, nézte a nagy Szűz Máriát. Láta, hogy zöld fülkéje mélyéből előlép, s mind ragyogóbb fényességben közeledik hozzá. Ez már nem a fák koronáján lecsurgó holdsugár volt. Úgy tetszett, mintha napfénybe öltözötten közeledne, olyan fenségesen, dicsőségesen, hatalmasan, mindenhatón, hogy az abbé olykor már-már földre vetette magát, hogy ne lássa ennek az égbe nyíló kapunak a tündöklését. És ekkor, a lényét átható imádatban, míg ajkán elhalt a szó, úgy emlékezett vissza Archangias testvér utolsó mondatára, mint valami istenkáromlásra. A testvér gyakran vetette a szemére, hogy különleges módon hódol a Szent Szűznek, s ezzel, mint mondta, valósággal csorbítja azt az alázatot, mellyel Istennek tartozik. Véleménye szerint ez elpuhítja a lelket, szoknyába bűjtatja a vallást, s jámbor érzelmösséget szül, mely méltatlan az erősekhez. Haragudott a Szent Szűzre, haragudott rá, hogy nő, hogy szép, hogy anya; bizalmatlan volt vele szemben, tompa félelem fogta el, hogy őt is megkísértheti kelleme, romlásba döntheti csábos szelídsége. „Bajba sodorja még magát” - kiáltotta oda egy ízben a fiatal papnak, mert látni vélte a Szűzanyában az emberi szenvedély csíráját, azt a bűnös hajlandóságot, mely gyönyörét leli a szép gesztenyeszín hajban, a nagy, derűs szemekben, a testet tetőtől talpig beburkoló ruhák titokzatosságában. A szent férfiú lázadása volt ez,

aki erőszakosan elválasztja az Anyát a Fiútól, s megkérdezi az utóbbinak szavaival: „Micsoda dolgom vagyon nékem veled, asszony?” De Mouret abbé tiltakozott, térdre borult, próbálta elfeledni a testvér durva szavait. Csak Mária szeplőtelen tisztaságán érzett elragadtatása emelhetette ki abból a közönségességből, melyben megsemmisülését kereste. Mikor egyedül volt, szemtől szembe a nagy, aranyozott Szűzanyával, és elrévedve úgy látta, mintha az feléje hajolna, s csókra nyújtaná hajszalagjait, ismét nagyon fiatalnak, nagyon jónak, nagyon erősnek, nagyon igaznak érezte magát, és lelkén előmlött a nagy-nagy gyöngédség.

Mouret abbé már gyermekkorában mély hódolattal viseltetett a Szent Szűz iránt. Még kisfiú volt, vadóc, félrehúzódozó, de már akkor is milyen jólesett arra gondolnia, hogy egy szépséges hölgy vigyáz reá, hogy két szelíd tekintetű, mosolygó szem kíséri mindenüvé. Olykor, ha éjjelente lehelet simogatott végig lágyan a haján, azt mesélte, hogy Szűz Mária járt nála, és megcsókolta őt. Így nőtt fel, női cirógatások s a Madonna szoknyáinak suhogása közepette. Hétesztendős korától kezdve úgy elégítette ki szeretetvágyát, hogy megtakarított fillérekén szentképeket vásárolt, s gondosan elrejtette őket, hogy egyedül örvendezhessen nekik. De soha nem csábította az a gondolat, hogy bárányos Jézusokat, kereszten függő Krisztusokat, a felhő szélén kihajló, nagyszakállú Atyaisteneket vásároljon: mindig visszatért a kedves Mária-képekhez, Mária mosolygó, keskeny ajkához, Mária kinyújtott, finom kezéhez. Lassanként egész gyűjteménye lett: Mária liliummal és guzsallyal, Mária viszi a kisdedit, mintha néneje volna, Mária rózsakoszorúsan, Mária csillagkoszorúsan. Úgy tetszett, egyetlen családba tartozó szép fiatal lányokat lát, kik mind oly bájosan hasonlítanak egymásra, olyan jóságosak, olyan nyájas arcúak, és fátyola alatt mindegyik olyan fiatalka, hogy ámbár mindegyikük Isten Anyja, ő mégsem félt tőlük úgy, ahogy a felnőttektől szokott félni. Úgy érezte, egyívásúak vele, kislányok, akikkel jó volna találkozni, égi kisleányok, akikkel a hétéves korukban meghalt kisfiúk játszadoznak az örökkévalóságban, a paradicsomkert rejtekén. De már komoly fiú volt; ahogy növekedett, magába zárta vallásos szerelme titkát, gyakran erőt vett rajta a serdülő ifjú finom szégyenlőssége. Mária vele együtt növekedett, de mindig idősebb maradt nála két-három évvel, ahogy illik is egy ilyen fenséges barátnőhöz. Húszesztendős volt, mikor a fiú tizennyolc. És éjszakánként már nem csókolta homlokon; pár lépésre állt meg tőle, karját keresztbe fonta, szűziesen mosolygott, imádandón édes volt. És a fiú is csak titkon szölongatta; valahányszor imáiban ajkára vette a drága nevet, úgy érezte, elszorul a szíve. Most nem álmodozott már gyermeki játékokról mennyei kert mélyén; arról révedezett, hogy elmerülten szemléli a hófehér jelenséget, ki olyan tiszta, hogy leheletével sem merésznélne bemocskolni. Még anyja előtt is titkolta, hogy ilyen mélyen szereti Máriát.

Aztán néhány év múlva, a papnevelésben, Mária iránt érzett tisztességes, természetes, gyöngéd vonzalmába tompa nyugtalanság vegyült. Vajon Mária imádása szükséges-e az üdvösséghez? Vajon nem csalja-e meg Istent azáltal, hogy Máriának ajándékozza szeretetének egy részét, a legnagyobbat: gondolatait, szívét, mindenét. Megannyi nyugtalanító kérdés, belső küzdelem, mely felszította szenvedélyét, s még szorosabbra fűzte Máriához. Ekkor belemerült szeretetének szövevényes kérdéseibe. Földöntúli gyönyör töltötte el, ha érzelmének jogosságát boncolgatta. A Szent Szűznek szentelt imakönyvek mentségül szolgáltak, elbűvölték, olyan okoskodásokra vezették, amelyiket ájtatosan ismételgetett, mint megannyi imádságot. Így tanulta meg, hogy Jézust szolgálja Máriában. Jézushoz jutott Márián által. És bizonyítékokat sorolt, megkülönböztetéseket tett, következtetéseket vont le: Máriának Jézus is engedelmeskedett a földön, tehát szükséges, hogy minden ember engedelmeskedjék neki; Mária a mennyekben is őrzi anyai hatalmát, ő osztja szét Isten kincseit, ő az egyetlen, aki könyöröghet hozzá, aki trónusokat ajándékozhat; Mária, ki Istenhez képest teremtmény csupán, mégis az Úr mellé emeltetett, s ily módon lett eget és földet összekötő emberi kapocs, minden kegyelem és minden könyörület közvetítőjévé; és végül mindig csak arra a következtetésre jutott, hogy őt

kell szeretnie mindenkinek felett, őt, még Istenben is. Aztán súlyosabb teológiai problémák kerültek sorra: a mennyei Hitves házassága; a Szentlélek lepecsételi a kiválasztott edényt, a Szűzanyát örök csodára szánja, s elrendeli, hogy feltörhetetlen szeplőtlenségét az emberek imádják; a Szent Szűz diadalmaskodik minden eretnekségen, a Sátán engesztelhetetlen ellensége Ő, az új Éva, kiről megjövendöltetett, hogy széttiporja a kígyó fejét, a kegyelem ama fenséges Kapuja, melyen az Üdvözítő egyszer már átlépett, s melyen újból átlép majd az Utolsó Ítélet napján - így szól a homályos prófécia, tudtul adván, hogy Máriának még nagyobb szerep jut majd -, és Serge, ha idáig jutott, a szeretet mérhetetlen kiadásáról ábrándozott. A nő bejutása az ótestamentum gyanakvó és kegyetlen mennyországába, a félelmetes Szentháromság színe előtt álló, hófehér alak jelentette számára a vallás malasztját, ez vigasztalta a hit borzalmaiért, s oltalmazta őt, mikor a dogma útvesztőjében tévelygett. És amikor lépésről lépésre, hosszadalmasan bebizonyította magának, hogy Mária jelenti a Jézushoz vezető legkönnyebb, legrövidebb, legtökéletesebb, legbiztosabb utat, akkor újból átadta neki egész-önmagát, lelki-furdalás nélkül; arra törekedett, hogy teljesen neki szentelje életét, hogy meghaljon önmaga számára, hogy elmerüljön az alázatban.

Isteni gyönyörűség órája! A Szűz Máriának szentelt imakönyvek izzottak a kezében. Szerelmes szavakat szólottak hozzá, s e szavak füstölögtek, miként a tömjén. És Mária nem volt többé fehér fátylas hajadon, aki karját keresztbe fonva áll az ágya fejétől néhány lépésnyire; ragyogó fényességben érkezett, úgy, ahogy Jánosnak jelent meg: napsugárba öltözött, tizenkét csillag a feje körül, hold a lába alatt; és elárasztotta balzsamos illatával, és égi vágyat gyújtott a szívében, és elkábította még a homloka körül lobogó csillagok hevével is. És Serge földre borult előtte, és rabjának mondta magát; oly édes volt e szó: „rab”; reszkető ajakkal ismételte, és annál jobban gyönyörködött benne, minél erősebben érezte, hogy semmivé válik Mária lábai előtt, mert azt akarja, hogy a jószága legyen, jelentéktelen tárgy, porszem, melyet csak súrol meglegbennő kék köpenye. Elmondta Dáviddal: „Mária értem teremtetett.” És hozzáfűzte az evangélista szavát: „Elvettem őt az én idvességemre.” „Drága úrnőm”-nek szólította, nem talált szavakat, értelmetlenül dadogott, mint a gyerek, mint a szerelmes ifjú, szenvedélyéről csak el-elakadó lélegzete árulkodott. Szűz Mária volt a Boldogságos, az angyalok kilenc serege által ünnepeelt Égi Királynő, a szeretetre méltó Anya, az Úr aranyháza. Élénk képek rajzolódtak ki, és Máriát földi paradicsomhoz hasonlították, melyet szűz földön teremtettek drága virágteraszokkal, reményzöld rétekkel, bevehetetlen tornyokkal, szilárd és szép házakkal. És ő volt a kút, melyet a Szentlélek lepecsételt, a szentély, melyben a szentséges Szentháromság nyugodott, Isten trónusa, Isten országa, Isten oltára, Isten temploma, Isten világa. És Serge sétálgatott ebben a kertben, az árnyékban, a napsütésben, a varázslatos lombok alatt; áhítozott e kútnak vizére; lakott Mária szép házában, rábízta magát, elrejtőzött benne, örökkön-örökké bolyongott, itta a végtelen szeretet tejét, mely a szűzi mellekből szívárgott.

A szemináriumban, felkeléskor, minden áldott reggel száz mély meghajlással köszöntötte Máriát, s arcát az égnek arra a darabkájára emelte, amelyet az ablakából látott; este úgy búcsúzott tőle, hogy ugyanannyiszor hajolt meg, és szemét a csillagokra függesztette. És derült éjszakákon, ha a Venus szökén és álmodozón csillogott a langyos légben, gyakran megfedkezett magáról, s ajkáról súlytalan dallamként lebbent az *Ave maris stella*; a megható himnusz távolban kéklő tájakat terített elé, lágyan hullámozó tengert, melyet alig borzol a szelíden simogató szellő, s melyre mosolygón ragyog a nap nagyságú csillag. Elhangzott a *Salve Regina*, a *Regina coeli*, az *O, gloriosa Domina*, és valamennyi könyörgés és dicséret. Olyan meghatott ájtatossággal olvassatta a *Szent Szűz Tiszteleté*-t, a Máriának szentelt imakönyveket, Szent Bonaventura kis zsoltároskönyvét, hogy a könnyeitől nem tudott tovább lapozni. Böjtölt, sanyargatta magát, hogy neki ajánlja fel meggyötört teste áldozatát. Már tízesztendőskorában viselte a Szűz jelvényét, a szent skapulárét, Mária belevarrott kettős képmásával, és boldog

borzongással érezte a szövet melegét a csupasz bőrén, a hátán és a mellén. Később fölvette a láncot is, hogy mutassa szerelmi szolgátságát. De életének nagy eseménye mindig az angyali üdvözlés volt, az *Ave Maria*, szívének leghőbb imája. „Üdvözlégy, Mária” - és már látta, mint közeledik felé az, ki malasztal teljes és áldott az asszonyok között; lába elé vetette szívét, hogy azon lépkedjen szelíden. Megsokszorozta az üdvözlést, elismételte százszor, gondolkozott, hogyan tehetné még eredményesebbé. Elmondott tizenkét *Avé*-t, hogy felidézze a Mária homlokát övező tizenkét csillagos koronát; elmondott tizennégyet, tizennégy örömeinek emlékére; elmondott hét tizedet, azoknak az éveknél tiszteletére, melyeket Ő a földön töltött. Óraszám morzsolta az olvasó szeméit. És máskor, misztikus találkozások napján, vég nélkül mormolta a rózsafüzér imáit.

Amikor egyedül tartózkodott cellájában, és volt ideje szerető érzései számára, letérdepelt a kőre, s körülötte kihajtott Mária egész kertje, kinyílt teljes szűzi pompájában. És ujjai között pergett a rózsafüzér, az *Avé*-kre *Pater*-eket mondott, mintha fehér rózsák füzérébe az angyali üdvözlés liliomait, a kálvária vérző virágait, a koronázás csillagait fonná. Lassú léptekkel lépkedett a balzsamos illatú ösvényeken, megállapodott a tizenöt tized mindegyikénél, s elidőzött annál a titoknál, melyet a tizedbe beleszórt; a szíve örömeivel, fájdalommal, dicsőséggel telt meg, aszerint, hogy az örömdetes, fájdalmas, a dicsőséges titkok kerültek sorra. Hasonlíthatatlan legenda, Mária története, tökéletes emberi élet, mosoly, könny, diadal: mindezt végigélte egyetlen pillanat alatt. Először az öröm kertjébe lépett, behatolt az öt örömdetes titokba, melyet a hajnal derűje harmatoz be: az Úr angyala köszönti Máriát, a termékenység sugara száll alá a mennyből, elhozva a szeplőtelen egyesülés boldog szédületét; és Mária meglátogatja Erzsébetet egy reményt sugárzó reggelen, azon az órán, midőn méhének gyümölcse első ízben tölti el azzal a megdöbbenő érzéssel, mely elsápasztja az anyák arcát; majd elkövetkezik a szülés a betlehemi istállóban, hosszú sorban érkeznek a pásztorok, hogy köszöntsék az isteni anyaságot; az újszülöttet karon viszi templomba a fiatal anya, fáradtan mosolyog, de már boldog, hogy felajánlhatja gyermekét az isteni kegyelemnek, Simeon ölelésének, az emberek sóvárgásának; végül Jézus, felnövekedvén, megnyilatkozik az írástudók előtt, akik között büszkén és megvigasztalódva talál rá az aggódó anya. Aztán, e gyöngéd fényben ragyogó reggel után, Serge-nek úgy rémlett, hogy hirtelen elborul az ég, s ő tüskés ágakon lépdel, ujjait felsértik a rózsafüzér szeméi, meggörnyed a fájdalom öt titkának ijesztő súlya alatt: Mária haldoklik Fiában az Olajfák hegyén, vele együtt szenved el a megostoroztatást, érzi homlokán a töviskorona égő fájdalmát, hordja a kereszt rettentő terhét, meghal a lábainál a kálvárián. Az elkerülhetetlen szenvedés, a kegyetlen gyötrelme, melyet el kellett viselnie imádott királynőjének, akiért - mint Jézus - ő is vérét ontotta volna, lázongással és irtózással töltötte el Serge-t, és tízévi imádság és tízévi gyakorlat sem tudta csillapítani lelke háborgását. Ám a szemek egyre peregtek, hirtelen felszakadt a keresztrefeszítés homálya, és szabad röptű csillag örömujjongásával ragyogott fel az utolsó öt titok tündöklő dicsősége: Mária átszellemülten zengi a feltámadás dicséretét, a halálon aratott győzelmet, az élet örökkévalóságát; tanúja Fia diadalának, karját kitarja, ámulva hanyatlik hátra, látván, mint emelkedik az égbe Jézus, biborszegélyű aranyfelhők között; maga köré gyűjti az apostolokat, s mint a fogantatás napján, gyönyörűséggel érzi a tüzes nyelvek közt alászálló Lélek szeretetének izzó hevét; őt is szárnyaló angyalok ragadják a magasba; hófehér szárnyak röpitik az égbe, frigynek szent szekrényét, s szelíden leterítik a mennyi trónusok ragyogó fényességébe; és ott, dicsősége csúcán, oly vakító fényességben, mely még a napot is elhomályosítja, Isten megkoronázza őt az égbolt csillagaival. A szenvedély csak egy szót ismer. Ahogy Serge sorban elmondta a százötven üdvözlégyet, egyszer sem az imát ismételte. Az egyhangú mormolás, a szerelmesek „szeretlek”-jéhez hasonlóan újra és újra változatlanul visszatérő mondat mind mélyebb értelmet nyert; s ő nem fogyott ki belőle, vég nélkül beszélgetett evvel az egyetlen mondattal, egészen

megismerte Máriát, míg a rózsafüzér utolsó szeme is ki nem perdült ujjai közül, s ő úgy nem érezte, hogy ereje elhagyja az elválás gondolatára.

A fiatalember sokszor töltötte így az éjszakát, hússzor is elkezdte a tizediket, s mindig késleltette azt a pillanatot, melyben búcsút kell vennie drága úrnőjétől. A hajnal már hasadt, s ő még egyre suttogott. „Csak a hold süt - mondta, hogy megcsalja magát -, csak az sápasztja a csillagokat.” Elöljárói kellett hogy megdorgálják virrasztásaiért, melyek után kimerülten, olyan sápadtan került elő, mintha vért veszített volna. Cellája falán sokáig őrzött egy metszetet, mely Mária Szent Szívét ábrázolta. A Szűz szelíden mosolyogva húzta szét mellén a ruháját, s mutatta a keblén a vörös nyílást, melyben törrel átdöfött, fehér rózsákkal koszorúzott szíve égett. Ez a tör kétségbe ejtette Serge-t; lelkében feltámadt az az elviselhetetlen irtózat a női szenvedés láttán, melynek már pusztá gondolata is megrendítette jámbor alázatát. Eltűntette a képről a tört, csak a rózsakoszorús, égő szívet hagyta meg, mely kilátszott a drága testből, s mintegy felajánlkozott neki. Ekkor már érezte, hogy szerelme viszonzásra talál. Mária neki ajándékozta szívét, élő szívét, úgy, ahogy a keblében dobogott, pirosan csorduló vérével. És többé nem a kinszenvedés képét látta benne, hanem a szeretet kézzelfogható csodáját, és ha a kép előtt imádkozott, karja kitért, hogy ájtatosan magához vegye a szívet, mely kilátszott a hófehér kebelből. Látta és hallotta dobogását. És őt szereti, őerte dobog! Mintha fékezhetetlen örület ragadta volna el egész lényét: csókolni akarta a szívet, felolvadni benne, egyesülni vele a nyitott kebel mélyén. Mária tevékenyen szereti őt, azt akarja, hogy örökké vele legyen, hogy mindig az övé legyen. Mária hathatósan szereti őt, folyvást törődik vele, elkíséri mindenüvé, óvja a hűtlenségnek még az árnyékától is. Mária gyöngéden szereti őt, jobban, mint valamennyi asszony együttvéve, izzó, mély, végtelen, szent szerelemmel. Hol találhatott volna valaha is ily kíváncsú szeretőt? Micsoda földi gyöngédség lenne fogható Mária leheletéhez, mely beburkolja őt útjain? Micsoda nyomorúságos egyesülés, mocskos földi gyönyör lenne hasonlatos a vágnak ez örök virágjához, mely nőttön-növekedik, de soha ki nem nyílik? És ekkor tömjénfűstként szállt ajkáról a *Magnificat*. Zengte Mária ujjongó énekét, a boldog remegést, mely eltölti lelkét az égi Hitves közeledtére. Dicsőítette az Urat, ki letaszította trónjukról a hatalmasságokat, és elküldte hozzá Máriát, őhózzá, szegény gyámoltalan gyermekhez, ki eleped a szerelemtől cellája jeges köpadlóján.

És amikor mindenét odaadta Máriának, testét, lelkét, földi javait, lelki kincseit, és imái végeztével ott állt előtte mezítlenül, égő ajkán felhangzott a Szent Szűz litániája, patakzott a szenvedélyesen, konokon, szüntelen ismételt esdeklés a hűn óhajtott égi segedelemért. Úgy érezte, mintha a vágy lépcsőjén emelkedne fölfelé, szíve minden dobbanására följebb lépett egy fokkal. Először Szentségesnek nevezte Máriát. Aztán Anyának mondta, tisztaságos, szeplőtelen, szeretetre méltó, csodálatos Anyának. Majd újra föllángolt, és hatszor zengte szüzességét, mintha hűsítően ajkát e szó, melyet a hatalmasság, a jóság, a hűség jelzőivel ékesített. S ahogy szíve mind följebb és följebb ragadta a fénylő fokokon, különös hang szólalt meg az ereiben, s pompázó virág gyanánt bontakozott ki. Szeretett volna illattá oszolni, fényként kiáradni, elmúlni egy dallamos sóhajban. S mikor igazság tükörének, bölcsesség templomának, öröme forrásának nevezte Máriát, látta magát ebben a tükörben, elragadtatástól sápadtan, letérdelt ennek a templomnak meleg kövére, kortyolta ennek a forrásnak mámorát. És szabadon eresztve szerelme örületét, újabb nevekkal illette Máriát, hogy még szorosabban egyesülhessen vele. Ő lett az Istentől választott tiszteletes edény, a kiválasztott méh, melybe szeretete volna egész lényét beleönteni, hogy benne szunnyadjon örökké. Ő volt a titkos értelmű rózsza, édenkertben nyíló pompás virág, a Királynőjüknek hódoló angyalok műve, tiszta és illatozó; méltatlansága mélyéről örömtől repeső kebelrel szívta be illatát. Mária átváltozott aranyházzá, Dávid királynak tornyává, elefántcsontból való toronnyá; mérhetetlenül drága volt, tisztasága hatyúéval vetekedő, termete magas, erős, formás, Serge kitért karjaival szeretete volna köré

fonni az alázat övét. Felmagasodott a láthatáron, Ő volt a mennyországnak ajtaja, és Serge mintha látta volna is ezt az ajtót mögötte, ha a fűvő szellő félrelebbentette fátyola redőit. Azon az órán, mikor sápadozik az éj, Mária emelkedett föl a hegyek mögül, hajnal szép csillaga, eltévedt utazóknak menedéke, szerelmes hajnalsugár. Ebben az égi magasságban Serge-nek kifogyott a lélegzete, és a szavak cserbenhagyták még mindig kielégítetlen szívét; csak annyi ereje maradt, hogy királynőnek magasztalja Máriát, kilencszer tisztelte ezzel a címmel, mintha kilencszer lendítené feléje a füstölőt. Zsolozsmája a végső diadalt zengő örömujjongásban halt el: Szüzek királynéja, Mindenszentek királynéja, eredeti bűn nélkül fogantatott királyné! Mária mind magasabban tűndökölt. Serge pedig megállt az utolsó lépcsőfokon, azon, melyet csak Mária igaz híveinek adatott elérniök, kábultan állt meg egy pillanatra a szédítően tiszta levegőben, még mindig sokkal messzebb volt, semhogy meg tudta volna csókolni a kék köntös szegélyét, de máris érezte, mint hull vissza, szívében örök vággyal, hogy újból fölemelkedjék, s részesüljön az emberfeletti gyönyörűségben.

Hányszor érezte a fiatal ember a Szűz litániái után, amelyeket közösen mondtak el a kápolnában, hogy a térde rogyadozik, a feje szédül, mintha magasból zuhant volna alá! Mouret abbé, mióta kikerült a szemináriumból, még jobban szerette a Szent Szület. Olyan rajongó szeretettel tisztelte, hogy Archangias testvér eretnekséget szimatolt. Az abbé hite szerint Máriának kell megmentenie az egyházat valami nagyszabású csoda által, mely váratlan feltűnésével bámulatba ejti az egész világot. Mária az egyetlen csodája hitetlen korunknak, a pásztorfiúknak megjelenő kék köpenyes hölgy, a két felhő között megcsillanó fehérség, aki a parasztok kunyhóit súrolja fátyola szegélyével. Ha Archangias testvér kíméletlenül megkérdezte tőle, hogy látta-e Máriát valaha is, ő csak mosolygott némán, magának tartva meg titkát. Az igazság az volt, hogy minden éjjel látta. Már nem játékos húgocska vagy buzgón imádkozó szépleány képében jelent meg neki; menyasszonyi ruhában volt, hajában fehér virág, félíg hunyt pillái alól reménységtől harmatos pillantást vetett rá, mely beragyogta a pap orcáját. Bizonyosan érezte, hogy őhozzá jön, ígéri neki, hogy nem késlekedik többé, s így szól hozzá: „Íme, itt vagyok. Fogadj el.” Napjában háromszor, ha Úrangyalára harangoztak, hajnal hasadtán, déli verőn, hamvas alkonyi órán, levette kalapját, s míg az üdvözlégyet mondta, kutatón nézett körül, vajon a harangszó nem Mária eljöttét jelzi-e végre. Huszonöt éves volt. Várt.

Május havában a fiatal pap várakozása telve volt boldog reménységgel. Már Teuse szidalmaival sem törődött többé. Ha oly későig ott maradt imádkozni a templomban, ezt azzal az esztelen gondolattal tette, hogy a nagy, aranyozott Szűz Mária egyszer mégiscsak leszáll hozzá. Pedig hát félt ettől a Szűztől, aki olyan volt, mint egy királykisasszony. Nem mindegyik Szület szerette egyformán. Ez királyi fenséget megillető tiszteletet ébresztett benne. Ez Isten Anyja volt; a Jézust hordozó égi Ara termékeny gömbölyűségével, fenséges arcával, erős karjával. Ilyennek képzelte az égi udvarban, ahol csillagok közt vonja maga után királyi palástjának uszályát, s olyan elérhetetlen magasságban van fölötte, olyan nagy hatalmú, hogy ha csak pillantásra is méltatná, ő menten porrá válna. Gyöngé napjainak Szüze volt ő, a szigorú Szűz, aki azáltal adta vissza belső békeességét, hogy megmutatta neki a paradicsomkert félelmes látványát.

Ezen az estén Mouret abbé több mint egy óra hosszat térdelt az üres templomban. Kezét összekulcsolta, szemét az arany Szűzre emelte, aki csillagként kelt föl a zöld lombok közül; várta az elragadtatás kábulatát, várta, hogy békeesség költözzék szívébe a nap szokatlan izgalmai után. De most nem siklott át az imádság félálmába azzal a boldog könnyűséggel, mint máskor. Nyugtalanította Mária anyasága, bármily dicsőségesnek és tisztának tetszett is, nyugtalanította az érett nő gömbölyűsége, a fél karján tartott meztelen gyermek; úgy érezte, mintha az égben is folytatódna az a mindent elárasztó szaporaság, melyben reggel óta járt. Mint a kavicsos dombokon termő szőlő, mint a Paradou-ban tenyésző fák, mint az Artaud-ban

élő emberi nyáj, Mária is a sarjadzást hordotta magában, élet származott belőle is. És az ima késlekedett ajkán, figyelme elterelődött, olyasmit látott meg, amit eddig még soha: a gesztenyeszín fürtök puha hullámain, a rózsásra festett áll finom teltségét. Ekkor Máriának szigorúbbnak kellett mutatkoznia, le kellett sújtania őt mindenhatósága villámaival, hogy visszavezesse félbeszakadt könyörgése igéihez. Végül aranykoronája, aranypalástja s mindaz a sok arany, ami félelmetes hercegnővé avatta, szolgálai alázatba görnyesztette az abbét, az ima szabályosan pergett ajkán, lelke elmerült a mindent betöltő imádatban. Tizenegy óráig ébren aludt, elragadtatott dermedtségben; térdét nem érezte, azt hitte, levegőben hintázik, mint a gyermek, kit altatnak, átadta magát a nyugalomnak, de közben tudta, hogy valami mégis nyomasztja a szívét. Körötte a templom árnyakkal töltözött, a lámpa kormosan pislákol, a magas lombok sötétbe vonták a nagy Szűz Mária lakkozott arcát.

Az ingaóra, mielőtt ütött volna, keserveset nyikordult; Mouret abbé összerezsent. Eddig nem érezte vállán a templom hidegét. Most vacogni kezdett. Amikor keresztet vetett, hirtelen emlék suhant át ébredése kábulatán; vacogása felidézte előtte azokat az éjjeleket, melyeket lázborzongatta testtel töltött cellája köpadlóján, szemben Szűz Mária Szent Szívével. Kínosan föltápaszkodott, elégedetlen volt önmagával. Máskor könnyű testtel hagyta el az oltárt, Mária leheletének édes érzésével a homlokán. Ezen az éjjelen, mikor fogta a lámpát, hogy fölmenjen a szobájába, úgy érezte, hogy lüktet a halántéka: az ima meddő maradt; a rövid enyhület után újra előntötte az a forróság, mely reggel óta szívétől az agyáig úrrá lett egész testén. Amikor a sekrestye ajtajába ért, mielőtt kilépett volna, megfordult, gépiesen fölemelte a lámpát, hogy még egyszer lássa a nagy Szűz Máriát. A szobor elveszett a gerendákról aláhulló homályban, elnyelték a lombok, csak koronájának aranykeresztje világlott elő.

15

Mouret abbé a paplak egyik sarokszobájában lakott; a tágas helyiség két falát egy-egy óriási, négyzet alakú ablak törte át; az egyik ablak Désirée baromfiudvarára nézett, a másikkól pedig Artaud-ra, a messzi völgyre, a dombokra, az egész szemhatárra nyílt kilátás. A sárga függönyös ágy, a diófa komód, a három szalmaszék szinte elveszett a fehér gerendás, magas mennyezet alatt. A vörösre festett, tükörfényes padlóból fanyarkás illat szállt föl, érzett az ódon falusi házaknak kissé áporodott szaga. A komódon szelíden szürkéllett a Szeplőtelen Fogantatás nagybabcája szobra két mázos cserépedény között, melyeket Teuse fehér orgonával tömött meg.

Mouret abbé letette a lámpást a Szűz elé a komód szélére. Rosszul érezte magát, s elhatározta, hogy befűt a már előre odakészített venyigével. Aztán ott maradt a tűz mellett, tűzkaparóval a kezében, arcát megvilágították a lángok, nézte az elhamvadó ágakat. Odalentről felhallatszott a ház súlyos álma. Zümmögött a fülében a csönd, mely kezdett megtelni susogó hangokkal. Ezek a hangok lassan, ellenállhatatlanul hatalmukba kerítették, s még növelték nyugtalanságát, mely már napközben is nemegyszer a torkát fojtogatta. Honnan ez a szorongás? Mi ez a nem ismert zavar, mely lassan növekedvén, végül már elviselhetetlenné dagadt? Hiszen ő nem vétkezett. Úgy érezte, mintha csak tegnap került volna ki a szemináriumból, hitének szent buzgalmával annyira fölvértézve a világ ellen, hogy az emberek közt jártában-keltében is csak Istent látta.

Aztán azt hitte, hogy cellájában van, reggel öt órakor, s itt a fölkelés ideje. A soros szerpap elmegy az ajtaja előtt, botjával bezörget, és előírás szerint bekiáltja:

- *Benedicamus Domino!*

- *Deo gratias!* - válaszolja ő félálomban, álmodástól még dagadt szemmel.

Aztán kiugrik a keskeny szőnyegre, megmosdik, beveti az ágát, kisöpri a szobát, friss vizet hoz a korsajában. Olyan jó ez a kis házi munka a bőrét borzongató hajnali hűvösségben. Hallja, hogy vele együtt a verebek is fölébredtek az udvar paláncjain, szárnyukkal verdesnek, és fülsiketítő csiripelésbe kezdenek. Arra gondol, hogy imádkoznak ők is a maguk módján. Majd lemegy az Elmélkedés termébe, az áhítat végeztével félórát marad még, s térden állva elmélkedik Szent Ignácnak ezen a gondolatán: „Mit használ az embernek a világmindenség meghódítása, ha közben elveszíti az ő lelkét?” Ez a tárgy üdvös elhatározásokat ébreszt benne, arra készíti, hogy lemondjon a földi javokról, s életre kelti oly sokat dédelgetett kedves álmát, hogy magányban fog élni, s a tágas égbolt lesz minden gazdagsága. Tíz perc múltán a kőpadlón elgyötört térde sajogni kezd, lassanként egész lényén tompa kábulat vesz erőt, elragadtatott révületében nagy hódítónak látja magát, hatalmas birodalom urának; eldobja koronáját, eltöri jogarát, lábbal tiporja mesés gazdagságát, kincsesládait, ékszerei özönét, drágahímes kelméit, hogy remetei magányba temetkezzék, s durva darócot öltön, mely véresre dörzsöli a hátát. Azonban a mise kizökkenti álmodozásából, úgy ocsúdik fel belőle, mint valami szép és valóságos élményből, mely valaha réges-régen esett meg vele. Megáldozik, szent buzgalommal énekliz az aznapi zsolozsmát, csupán a saját hangját hallja; kristályos tisztasággal zeng e hang, s ő úgy érzi: egyenest az Úr fülébe szárnyal. És amikor megy vissza a szobájába, egyenként lép fel a lépcsőfokokon, úgy, amint Szent Bonaventura és Aquinói Szent Tamás ajánlja; lassan lépeget, arcán áhítat, fejét lehajtja egy kissé, kimondhatatlan gyönyörűséggel követi a legapróbb előírást is. Azután következik a reggeli. A refektóriumban elragadtatva szemléli a fehér borral töltött poharak mellett sorakozó kenyérszeleteket; s mert jó étvágya van és vidám kedélye, egyszer azt találja mondani, hogy a bort jól megkeresztelték, merész célzást téve ezzel a gondnokra, akit azzal gyanúsítottak, hogy vizezi a bort. De mihelyt az osztályterembe lép, már illő komolyság honol az arcán. A térdén jegyezget, míg a tanár, csuklóját a katedra szélére téve, konyhalatinsággal beszél, s olykor-olykor, jobb híján, egy-egy francia szóval segít magán. Vita következik; a növendékek furcsa zagyvalék-nyelven érvelnek, és nem nevetik el magukat. Tíz órakor húszperces bibliaolvasás következik. Előhozza díszes kötésű, arany metszésű szentírást. Mély hódolattal megcsókolja, fődétlen fővel olvassa, s fejet hajt, valahányszor Jézus, Mária vagy József nevével találkozik. A második áhítat már felkészülten találja; Isten szerelméért kész elviselni az újabb térdeplést, mely hosszabb az elsőnél. Ügyel, hogy egyetlen pillanatig se üljön a sarkára; élvezi ezt a háromnegyed órás lelkiismeret-vizsgálatot, erőnek erejével bünt keres magában, addig-addig, hogy a végén már kárhozottnak hiszi magát, mert előző este elfelejtette megcsókolni skapuláréján a két képmást, vagy mert a bal oldalán aludt el; förtelmes vétkek: örömet gyötörné estig is a térdét, csak hogy leveze kelje őket; örömdetes vétkek: lekötik a figyelmét, nélkülük nem tudná mivel foglalkoztatni szüzi életbe zsibbadt, jámbor szívét. Megkönnyebbült lélekkel lép a refektóriumba, mintha valami nagy bűn mázsás súlya esett volna le a szívéről. A soros növendékek feltűrt ujjú reverendában, derekukra kötött kék csinvat kötényben szolgálnak föl, hozzák a metéltlevest, az apró kockákra vágott főtt marhahúst s az üröcombot babfőzelékkel. A falánk csöndet csak az állkapcsok szörnyű ropogása, a dühös villacsörgés töri meg; irigy pillantások szállnak a patkó alakú asztal felé, ahol a vezetők puhább húst esznek és pirosabb bort isznak; e mohó táplálkozás zajában pedig egy jó tüdejű parasztfiú, pontra s vesszőre nem ügyelve, kásás hangon silabizál valami jámbor olvasmányt, misszionáriuslevelet, püspöki pásztorlevelet, vallásos cikket. Serge két harapás közben fél füllel hallgatja. Ezek az elkapott hitviták, távoli utazásokról szóló elbeszélések meglepik, meg is ijesztik; hírt adnak a szeminárium falain túl lüktető életről, a messi szemhatárról, melyre ő még sosem gondolt. Még esznek, mikor felcsattan a kereplő, s a pihenést jelzi. A

homokos udvarra nyolc hatalmas platánfa borítja nyáridőben hűvös árnyékát; a déli oldalon ötméteres kőfal áll, üvegcserep meredezik a tetején. Plassans városából csak a Szent Márk-templom tornyának a hegye látszik a fal fölött, kurta kőtű az ég kékjébe szúrva. És ő lassú léptekkel sétál végig az udvaron néhány társával együtt, mindig ugyanazon a vonalon; valahányszor visszafelé jön, a fal felé, látja azt a tornyot, mely számára az egész várost jelenti s az egész földet a szabad röptű felhők alatt. A platánok tövében zajos csoportok alakulnak, vitatkoznak; pár jó barát, kettesével, elszakad a többiektől, elhúzódik a sarkokba, míg lefüggönyözött ablakából valamelyik felügyelő leselkedik rájuk; méta- és tekemérközés zajlik nagy hűhóval, megzavarva a tábláik körül elfekvő békés lottózókat, kiket egy-egy nagy erővel dobott labda elborít homokkal. Mikor megcsendül a harang, a zaj elül, verébraj rebben föl a platánokról, s a még lihegő növendékek keresztbe font karral, komoly főtartással mennek karénekre. Ebben a békés hangulatban fejezi be a napját; visszatér az osztályterembe; négy órakor uzsonnázik, újrakezdi örökös sétáját, szemben a Szent Márk-templom tornyának csúcsával; vacsorázik az állkapcsok szokott ropogása közben; hallja a reggeli olvasmányt befejező vastag hangot; fölmege a kápolnába, hogy elmondja az estéli hálaadást, és negyed kilenckor aludni tér, de előzőleg szenteltvízzel hinti meg ágyát, hogy távol tartsa magától a gonosz álmokat.

Hány ilyen szép napot töltött az ódon Plassans-nak e régi kolostorában, melyet belengett az évszázados áhítat illata! Öt éven át úgy folydogáltak napjai, mint a halkan csobogó, kristálytisza patak. S most meghatottan emlékezik vissza ezernyi apró részletre. Eszébe jut első intézeti felszerelése, melyet anyjával közösen vásárolt: két reverenda, két cingulus, hat gallér, nyolc pár fekete harisnya, a karing és a háromszögletű kalap. És hogy vert a szíve azon a csöndes októberi estén, amikor bezárult mögötte a szeminárium kapuja! Húszéves fővel lépett be ide, a gimnázium elvégzése után, mert hinni és szeretni vágyott. Másnapra már elfelejtett mindent, szinte elkábult a lelke ennek a nagy, csöndes háznak a mélyén. Újra látja a szűk cellát, ahol két bölcsész-évet töltötte: a csöpp helyiség bútorzata egy ágy, egy asztal és egy szék; rosszul illeszkedő deszkák választják el a szomszédos celláktól abban az óriási teremben, ahol vagy ötven hasonló rekeszték van. Látja a másik cellát, ahol teológusként töltött három esztendőt: ez már nagyobb szoba, karosszék, mosdó, könyvespolc van benne, hitbuzgó álmodozásainak boldog színhelye ez. A végtelen hosszú folyosókon, a kőlépcsőkön, egy-egy beugróban váratlan megvilágosodást, nem remélt égi segítséget kap ajándékul. A magas mennyezetről őrangyalok hangja száll alá. A termék minden kockaköve, a falak minden téglája, a platánok minden ága szemlélődő életének gyönyöreiről beszél: szerelmes dadogásáról, lassú megvilágosodásáról, a lényének feláldozásáért cserébe kapott szeretetről, az első isteni szerelem ezer boldogságáról. Egyik napon, felébredvén, ragyogó fényességet lát, mely örömben fűrészi. Egyik estén, bezárván cellája ajtaját, meleg tenyér lágy simogatását érzi a nyakán, s mikor magához tér, a földön találja magát, és forró könnyeket sír. Gyakran meg, kiváltképpen a kápolnához vezető kis boltíves folyosón, sima karok fogják át a derekát, s viszik magukkal. S ilyenkor úgy érzi, hogy az egész mennyország vele törődik, körülötte forgolódik, legjelentéktelenebb cselekedeteit, legközönségesebb szükségleteinek a kielégítését is valami különös értelemmel ruházza fel, csodálatos illatba burkolja, melynek távoli emléke mindörökre körülengi ruháját és bőrét. És visszaemlékezik a csütörtöki sétákra is. Két órakor kimennek a zöldbe, egy mérföldnyire Plassanstól. Leginkább a Viorne partján sétálgatnak, egy rét végében, ahol göcsörtös fűzfák áztatják levelüket a sebes sodrú vízben. De ő nem lát semmit, sem a nagy, sárga mezei virágokat, sem a röptében ivó fecskét, mely szárnyával súrolja a folyócska színét. Hat óráig csoportosan üldögelnek a fűzfák alatt, együtt mondják karban Szűz Mária zsoltosmáit, vagy kettesben olvasgatják a *Kis Imádságoskönyv*-et, a papnövendékek nem kötelező breviáriumát.

Mouret abbé mosolyogva kotorta össze a zsarátnokot. Múltjában csak nagy tisztaságot, tökéletes engedelmességet talált. Liliom volt ő, melynek illata elbájolta előljáróit. Nem emlékezett egyetlen rossz cselekedetére sem. Sosem használta ki a séták nyújtotta korlátlan lehetőséget, hogy míg a két felügyelő valamelyik szomszéd plébánoshoz tér be beszélgetni, ő a sövény mögött dohányozzék, vagy sörözni menjen valamelyik barátjával. Sosem dugott regényt a szalmazsákja alá, és ánizslikőrös palackot sem rejtett az éjjeliszekrényébe. Sokáig sejtelve sem volt a körülötte burjánzó bűnről, nem gyanította, hogy csirkeszárnyat, süteményt csempésznek be bőjt idején, hogy a szolgák bűnös leveleket hoznak, hogy az udvar egyik-másik sarkában undok beszélgetés folyik fojtott hangon. Forró könnyeket sírt azon a napon, amikor észrevette, hogy csak kevés társa szereti Istent önmagáért. Voltak ott parasztfiúk, akik a katonaságtól való félelmükben léptek a papi pályára, naplopók, akik kényelmes mesterségről álmodoztak, törtető, akiket máris megzavart a pásztorbot és a püspöksüveg látomása. Ő pedig, hogy a világ mocskát találta az oltár tövében is, még jobban bezárkózott, még jobban átadta magát Istennek, nála keresve vigaszt elhagyatottságára.

De most eszébe jutott, hogy egy ízben mégis keresztbe vetette a lábát az osztályban. Mikor a tanár megfeddte érte, elvörösödött, mintha valami illetlenséget követett volna el. A legjobb tanulók közé tartozott, sosem felelt, a szövegeket könyv nélkül tudta. Be tudta bizonyítani Isten létezését és örökkévalóságát a szentírásból vett idézetekkel, az egyházatyák véleményeivel, valamennyi nép egyetemesen egyező hitével. Az ilyen természetű okoskodások rendíthetetlen bizonyossággal töltötték el. Első bölcsészévében olyan nagy igyekezettel tanulta a logikát, hogy a tanárja kénytelen volt fékezni a buzgalmát, mondván, hogy nem a legtudósabbak az igazán szentek. Ezért a második esztendőől fogva már csak kötelességszerűen tanulmányozta a metafizikát, mint olyan tárgyat, melynek a fontossága eltölp a mindennapos lelkigyakorlatoké mellett. Kezdte megvetni a tudományt; tudatlan akart maradni, hogy őrizhesse hitének alázatát. Később, teológus korában, csak engedelmességből hallgatta Rorbacher *Egyház-történet*-ét; eljutott Gousset érveiig, sőt Bouvier *Teológiai vizsgálódásai*-ig, de nem mert belefogni Bellarminba, Ligouriba, Suarezbe, Aquinói Szent Tamásba. Csak a szentírásért lelkesedett. Benne találta meg az óhajtott tudást, a kifogyhatatlan szeretet történetét, mely elegendő kell hogy legyen okulásul a jóakarató embereknek. Csak előljáróinak állításait fogadta el, náluk keresett menedéket minden kétely ellen, nem volt szüksége zagya irkafirkára ahhoz, hogy szerethessen, azzal vádolta a könyveket, hogy ellopják az időt az imádságtól. Végül még gimnáziumi éveit is elfelejtette. Nem tudott többé semmit, maga volt a tisztalelkűség, a katekizmus szavaiban botladozó, naiv gyermek.

Így jutott el, lépésről lépésre, a felszentelésig. Most csapatostul tódultak az emlékek, meghatón, mennyi örömtől még forrón. Évről évre közelebb került Istenhez. A szünidőket Istennek tetsző módon töltötte egyik nagybátyjánál, mindennap gyónt, hetenként kétszer áldozott. Bőjtöt szabott ki magára, a ládája fenekén durva sóval telt edényeket őrzött, órák hosszat térdelt rajtuk csupasz térdrel. Pihenőidejében a kápolnában maradt, vagy fölment valamelyik vezetőhöz, aki csudás, kegyes történeteket mesélt neki. Bőséges jutalomban részesült, mikor közeledett a Szentháromság napja, elragadta őt is az az izgalom, mely a szemináriumokat a fölszentelés előestéjén szokta eltölteni. Itt volt a nagy ünnep, melyen megnyílik az ég, hogy a kiválasztottak egy lépcsőfokkal magasabbra léphessenek. Ő már két hete kenyéren és vízen élt. Ablakát elfüggönyözte, hogy még csak ne is lássa a napot, leborult a sötétségben, könyörgött Jézushoz, hogy fogadja el áldozatát. Az utolsó négy napon szorongás fogta el, rettentő kétségek rohanták meg, s üzték ki ágyából az éjszaka kellős közepén; bekopogott a lelkigyakorlatot vezető idegen paphoz - mezítlábas karmelita, máskor pedig megtért protestáns volt ez, akiről csodálatos történetek jártak. Részletesen meggyóna neki egész életét, zokogástól elfúló hangon. Csak a feloldozás adta vissza nyugalomát, úgy felüdítette, mintha megfürdött volna az

isteni kegyelemben. Egészen fehér volt a nagy nap reggelén; annyira tudatában volt ennek a nagy fehérségnek, hogy úgy érezte, fényt áraszt maga körül. És a szeminárium harangja kristályosan csengett, míg június fuvalma, a virágzó viola, a rezed, a kerti vanília illata beáradt az udvar magas kőfalán át. A kápolnában meghiúsultak az ünneplőbe öltözött rokonok, fátoluk alatt zokogtak a nők. Aztán következett a felvonulás: a főlshentelésre váró szerpapok, arany miseingben; az alszerpapok, dalmatikában; a minórok, a tonzúrák, vállukon lebegő karingben, kezükben fekete fejedővel. Az orgona zúgott, szárnyaltak az örömujjongás fuvalhangjai. Az oltárnál két kanonok segédletével a püspök misézett, kezében pásztorbot. Megjelent a káptalan, ott szorongott valamennyi plébánia papja, a káprázatosan pompázó ruhákat, a tündöklő aranyat lángra gyújtotta a templom ablakán át széles kékben beáradó napfény. A szentlecke után megkezdődött a felszentelés.

Mouret abbé még most is emlékszik rá, milyen hideg volt az olló, mikor tonzúrával jelölték meg első teológiai évének kezdetén. Enyhe borzongás futott akkor végig a testén. A tonzúra kezdetben még egészen kicsi volt, akkorka csak, mint egy két sou-s pénzdarab. Később, valahányszor újabb rendet adtak fel rá, mind nagyobb és nagyobb lett, végül akkorára nőtt, mint egy nagy ostya. És az orgona halkabban búgott, a himbálózó füstölők lánc ezüstösen csengett, fehér füst szállt föl, s csipkeként terült szét a levegőben. Az abbé látja magát karingben, fiatal tonzúrátként, a szertartásmester odavezeti az oltárhoz, s ő letérdel, mélyen lehajtja a fejét, a püspök aranyollóval levág három fürtöt a hajából, egyet a homlokán, kettőt a füle tövében. Majd újra látja magát, egy évvel később, a tömjénillatú kápolnában, ahol megkapja a négy alsóbb rendet; a rangidős diakónustól vezetve hangosan becsukja a templom nagykapuját, s ismét kinyitja, jelezvén, hogy megbízott a templomok őrzésével; jobb kezével csengettűt ráz, hírül adván, hogy kötelessége a híveket istentiszteletre szólítani; visszamegy az oltár elé, ahol a püspök újabb kiváltságokkal ruházza föl: ezentúl énekelheti a szentleckét, megáldhatja a kenyeret, katekizmusra taníthatja a gyermekeket, ördögöt űzhet, segédkezhet a szerpapoknak, meggyújthatja és elolthatja a gyertyát. Aztán a következő avatásra emlékezik vissza: ez még ünnepélyesebb és még félelmetesebb, az orgona ugyanazt a dallamot zengi, de zúgása olyan, mintha magának Istennek mennydörgő hangja szólna; ezen a napon alszerpapi dalmatika van a vállán, s örökre elkötelezi magát a szüzesség fogadalmára által; egész testében megremeg, hitének ellenére is, a püspök retentő *Accedite*-jére, mely megfutamítja mellette sápadó két társát; újabb kötelességei: ministrálni a papnak az oltárnál, előkészíteni a misekannákat, énekelni az evangéliumot, eltörölgetni a kelyhet, vinni a keresztest a körmeneten. És végül, utolszor vonul be a kápolnába, a ragyogó júniusi napsütésben, de ezúttal ő halad a menet élén, miseingét zsinór fogja a derekán, stólája keresztbe van vetve a mellén, válláról miseruha hull alá; beleszedül a nagy izgalomba, látja a sápadt arcú püspököt, aki háromszor reá téve a kezét pappá szenteli, s felruházza a papi méltóság teljességével. Aztán elmondja a papi engedelmesség fogadalmát, s úgy érzi, mintha magasba emelkedne a kápolna köpadlójáról, míg a prelátus hangja a latin mondatot zengi: „*Accipe Spiritum sanctum: quorum remiseris peccata, remittuntur eis, et quorum retineris, retenta sunt.*”

16

Ifjúsága nagy boldogságának felidézése lázas borzongással töltötte el Mouret abbét. Már nem érezte a hideget. Letette a tűzkaparót, odament az ágyhoz, mintha le akarna feküdni, majd visszalépett az ablakhoz, az üvegnek támasztotta homlokát, s kinézett az éjszakába, mit sem látva. Beteg talán, hogy ilyen bágyadságot érez a tagjaiban, holott a vére az ereit perzseli? A szemináriumban kétszer vett erőt rajta ehhez hasonló rosszullét, testi nyugtalanságféle, mely

nagyon szerencsétlenné tette; sőt egy ízben még ágyának is dőlt, súlyos önkívületben. Most arra a megszállott lányra gondolt, akiről Archangias testvér azt mesélte, hogy a keresztségével sikerült meggyógyítania, amikor egy napon összeesett előtte. Erről eszébe jutott a szellemi ördögűzés, melyet egyik előjárója ajánlott még régebben: imádság, egyetemes gyónás, gyakori áldozás, bölcs lelkiatya kiválasztása, akinek nagy a hatalmas lelki gyermekén. És minden átmenet nélkül, olyan váratlanul, hogy maga is meglepődött, emlékezete mélyén felöltött egyik régi pajtásának kerek képe, egy parasztfiúé, aki már nyolcéves korában ministránsgyerek volt, s egy hölgy pártfogója fizette érte a szemináriumi tartásdíjat. A fiú mindig nevetett, gyerekes örömmel élvezte már jó előre foglalkozása apró előnyeit: az ezerkétszáz frankos jövedelmet, a kert végében megbúvó paplakot, az ajándékokat, az ebédekre szóló meghívásokat, az esküvők, keresztelők, temetések vékonyka hasznát. Ez bizonyára boldog most a plébániáján.

A papot nagyon meglepte az emlék nyomán támadó bús lehangoltság. Hát ő talán nem boldog? Mind a mai napig nem bánt meg, nem kívánt, nem irigyelt semmit. S ha megvizsgálja önmagát, most sem lel semmi okot az elkeseredésre. Ő ugyanaz most is - így gondolta -, mint volt szerpapsága kezdetén, amikor a megszabott időben előírt breviáriumolvasás végül egész napját kitöltő szakadatlan imádkozássá lett. Azóta teltek-múltak a hetek, a hónapok, az esztendő, s neki nem volt ideje a rossz gondolatokra. Kétség sosem gyötörte; megalázkodott a szent titkok előtt, melyeket nem tudott megérteni. Könnyű szívvel áldozta fel értelmét, melyet megvetett. Amikor kikerült a papneveldeből, boldogan látta, hogy idegen az emberek között, nem úgy jár, mint ők, másként tartja a fejét, minden mozdulata, minden szava, minden érzése különleges lényre vall. Úgy érezte, hogy elnőiesedett, közelebb került az angyalokhoz, neme elmosódott, férfi volta elhalványodott. Szinte még büszke is volt rá, hogy nem tartozik többé az emberi fajhoz, hogy Isten számára nevelkedett, hogy a féltő nevelés gondosan megtisztította az emberi mocsoktól. Aztán meg úgy érezte, hogy évekig fürdik a rítus szerint elkészített szent olajban, mely a boldoggá avatás első fokozataként járta át a testét. Némely szerve visszafejlődött, lassanként elcsenevésztesedett; teste, agya anyagtalanná vált, hogy lélekkel töltözzék, valami finom éteriséggel, amelytől néha úgy megittasult, megszállt, mintha hirtelen eltűnt volna a föld a talpa alól. Zárdában nőtt leány féltékenysége, tudatlansága, ártatlansága látszott rajta. Olykor mosolyogva mondta, hogy gyermekkorát éli, egészen kicsinek képzelve magát, gyermeki érzésekkel, gyermeki gondolatokkal, gyermeki ítélőképességgel; hatéves korában ugyanúgy ismerte Istent, mint huszonöt éves fővel, ugyanúgy nyújtotta a hangját imádság közben, ugyanazt az ártatlan örömet érezte, ha gondosan összeillesztette a két tenyerét. A világ - úgy érezte - ugyanolyan, mint akkor volt, amikor anyja kézen fogva sétáltatta őt. Papnak született, papnak nőtt fel. Ha Teuse előtt megnyilvánult elképesztő tudatlansága a köznapi dolgokban, az öregasszony kővé meredve bámult a szeme közé, s különös mosollyal mondta, hogy „csak-ugyan Désirée kisasszony fivére”. Eddigi életében csak egyetlen szégyenletes megrázkódtatás érte. Az utolsó szemináriumi félévben történt, szerpapsága és pappá szentelése között. Elolvastatták vele Craisson abbénak, a valence-i nagyszeminárium házfőnökének *De rebus venereis ad usum confessoriorum* című művét. Megrémülve, zokogva tette le a könyvet. A bűnnek ez a tudós boncolgatása, mely nem riadva vissza a természetellenes szenvedélyek legförtelmesebb elfajzásaitól sem, nyíltan teregeti az emberi undokságokat, durván sértette testi és lelki szüzességét. Örökre beszennyezték, mint az újdonsült asszonyt, kit egyik percről a másakra durván beavatnak a testi szerelembe. És valahányszor gyóntatott, végzetszerűen mindig visszatért ehhez a szégyenletes kérdezősködéshez. A dogmák rejtelmek, a papi hivatás kötelmei, a szabad akarat tökéletes megszűnése nem zavarta lelke derűjét, boldog volt, hogy ő csak Istennek gyermeke; de az a sok szenny, amit akarva, nem akarva fölkapart, megrendítette a teste nyugalma; ráébredt, hogy valahol a lényé mélyén kitörölhetetlen folt rejtőzik, mely egy napon talán növekedni kezd, és elborítja őt sárral.

A Garrigues dombvidék mögött lassan fölkel a hold. Mouret abbét még forróbban perzselte a láz; ablakot nyitott, kikönyökölt, hogy arcát megfüröszse a hűvös éjszakai levegőben. Nem tudta volna pontosan megmondani, mikor támadt rá ez a rosszullét. Arra még emlékezett, hogy reggel, misézés közben egészen nyugodt és kiegyensúlyozott volt. Később kellett történnie valaminek, talán a tűző napon tett hosszú sétája közben, vagy a Paradou fának borzongató hűvösében, vagy Désirée baromfiudvarának fojtó levegőjében. És újból végigélte a napját.

Szemközt vele, a rézsútosan hulló holdfényben még tragikusabban terült el a széles síkság. Az olajok, a mandulák, a csenevész fák szürke foltokat vetettek a szanaszét dobált nagy sziklák közé, a szemhatárt lezáró dombok sötét vonaláig. Széles árnyékfalak, púpos sziklagerincek emelkedtek, vérvörös földpocsolyák terültek szét, rémlett, mintha vörös csillagok tükröződnek bennük; az elhányt női ruhákra emlékeztető krétás fehérségek mélyedésekben szendergő, homályba vesző testeket villantottak fel. Éjjel ez a forró mező ijesztő szenvedélyben fetrengve nyúlt el. Rendetlenül, kifricamodott, kicsavart testtel, szétvetett tagokkal aludt, mély, meleg sóhajok szálltak fel belőle, álmában verejtékező nő súlyos kipárolgásai. Mintha egy nagy testű Kübelé esett volna hanyatt; melle feszes, hasát kitárja a holdnak, a nap tüzeitől mámoros, s még most is megtermékenyülésről álmodik. E nagy test mentén Mouret abbé szemmel kísérte az Olajfásba vezető utat, melynek keskeny, halvány szalagja úgy nyúlt el a messzeségben, mint egy női fűző kígyózó zsinórja. Hallotta Archangias testvért, amint fölemeli a kis csitrik szoknyáját, hogy véresre verje a feneküket, szembeköpi a lányokat, s a soha ki nem elégülő bak bűzét árasztja maga körül. Látta Rosalie-t, amint alattomosan nevet, parázna állatarcával, miközben Bambousse apó görönggyel dobálja. A pap úgy emlékezett, hogy még ekkor is jól volt, alig melegítette fel a tarkóját a verőfényes délelőtt. Csak valami halk remegést érzett a háta mögött, az életnek azt a zagyva mormolását, melyet bizonytalanul hallott már reggel is a mise alatt, amikor a nap betűzött a törött ablakon. Sosem nyugtalanította még annyira a mező, mint ezen az éji órán, dús keblével, puha árnyaival, bőrének ámbrás csillogásával, istennői meztelenségével, melyet alig fedett a hold ezüstös fátyla.

A fiatal pap most lefelé tekintett, Artaud-t nézte. A falu megsemmisülten aludta halálos fáradtságtól súlyos, paraszti álmát. Világosság sehol. A viskók feketéllő tömegét a holdsütötte házközk fehér csíkjai szabdalták szét. Alighanem a kutyák is mélyen aludtak a zárt ajtók küszöbén. Talán Artaud fertőzte meg a paplakot valami förtelmes ragállyal? Háta mögül mind erősebben hallotta azt a szuszogást, melynek a közeledtére szorongás fogta el. Majd mintha nyáj dobogását hallaná, s állatcsorda kipárolgásaitól zsíros porfelhő csapna az arcába. S mint reggel, újra eszébe jutott ez a maroknyi ember, aki előlről kezdi a történelmet, s úgy tenyészik a kopár sziklák közt, mint egy maroknyi bogáncs, melyet odahordott a szél; úgy érezte, hogy egy faj lassú kibontakozásának lett a tanúja. Gyermekekorában mi sem rémítette jobban, mint ha miriád rovart látott hemzsegni valami repedésben, amikor fölemelt egy nedves követ. Jóllehet Artaud elcsigázva aludt a sötétség mélyén, mégis nyugtalanította őt álmával, melynek leheletét még a belélegzett levegőben is érezte. Azt szerette volna, ha csupa szikla van az ablaka alatt. A falu nem volt eléggé kihalt; a zsúptetők mellkasok gyanánt emelkedtek; az ajtók hasadékan sóhaj, halk recsenés, éber némaság szűrődött ki, elárulva, hogy ebben a lyukban nyüzsgő elevenség szorong, az elringató fekete éjszaka leple alatt. Most már bizonyos, hogy émelygésének csak ez a bűz az oka. Pedig beszívta már máskor is ezt az átható szagot, de akkor csak arra vágyott, hogy imában keressen felüdülést.

Halántéka verejtékezett; kinyitotta a másik ablakot is, hogy több friss levegőt kapjon. Lent balra terült el a temető, szellő sem mozdította a Remete magányos oszlopának árnyékát. Az elhagyatott rétről frissen kaszált fű illata szállt. A templom nagy szürke fala, ez a gyíklakta, violával befutott fal, hűsölt a holdvilágban; egyik széles ablakának szemei acéllapokként fénylettek. A szendergő templom ebben az órában talán csak a tabernákulumba zárt ostya-isten

emberen túli életét élte. A pap előtt felrémlt a homállyal küszködő mécses sárga foltja; kísértést érzett, hogy lemenjen, s a szennytől nem érintett, tiszta árnyak között keressen gyógyulást beteg fejének. De különös félelem tartotta vissza: ahogy a holdsütésben csillogó ablaküvegre szegezte tekintetét, hirtelen azt hitte, hogy a templomot belülről világítja meg valami hatalmas tűz fénye, pokoli dárdó ragyogása, melyben vadul kavarog május hava, forognak a növények, az állatok s az artaud-i lányok, kik előfát szorongatnak meztelen karjukban. Aztán, ahogy kijebb hajolt, Désirée baromfiudvara feketéllett és bűzölgött alatta. Nem tudta jól megkülönböztetni a nyulak ketreceit, a tyúkok ülőléceit, a kacsák ólját. Egyetlen tömeggé zsúfolódtak a bűzben, aludtak a dögletes párolgásban. Az istálló ajtaja alatt kiszüremlett a kecske orrfacsaró szaga; a kismalac pedig, oldalára hengeredve, zsírosan szuszogott egy üres tálka mellett. Alexandre, a barnásvörös nagy kakas, érces hangon kukorékolt egyet, mire a távolból egymás után felhangzottak a falu kakasainak szenvedélyes válaszai.

Mouret abbéban egyszerre világosság gyúlt: az a láz, mely folyvást a nyomában jár, Désirée baromfiudvarában lepte meg, ahol a meleg testű tojós tyúkokat s a hasuk szőrét tépdő anyanyulakat látta. Most olyan határozottan érezte a nyakába fúvó lehetetet, hogy megfordult, mert látni akarta végre, mi motoszkál a tarkója körül. Aztán eszébe jutott a Paradou-ból felbukkanó Albine s az elvarázsolt kert felvillanó látomására rácsapódó ajtó; eszébe jutott, hogyan nyargalt a lány a végtelen hosszú fal mentén, hogy szaladt együtt a homokfutóval, s hogyan szórta szét a szélbe a nyírfák leveleit számtalan csók gyanánt; aztán eszébe jutott az is, hogy nevette ki alkonyatkor a szitkozódó Archangias testvért, míg szoknyája úgy tűnt tova az út szélén, mint az esti szellőtől felkavart aprócska porfelleg. Tizenhat esztendő; és olyan furcsa azzal a hosszúkas arcával; érzik rajta a szabad természet, a fű, a föld illata. A pap olyan pontosan emlékezett rá, hogy a keskeny csuklón még azt a karcot is látta, mely rózsáspirosan vált ki fehér bőrén. Vajon miért kacagott úgy, amikor ráemelte két kék szemét? Úgy ragadta magával a lány nevetése, mint muzsikáló hullám, mely mindenütt visszazeng a testén; magába szívta, magában hallotta a csengését. Igen, ez az oka minden bajának, ez a nevetés, melyet belélegzett.

A két ablak nyitva volt, s ő vacogva állt a szoba közepén, és félelmében kezébe temette az arcát. Tehát egész napja ehhez a hosszúkas arcú, kék szemű, szőke lányhoz vezet? S egész napja beáradt a nyitott ablakon át. Távolból érzett a vörös földek heve, a nagy szikláknak, a kövek közt tenyésző olajfáknak, az útszélén tekergőző szőlőknek forró szenvedélye; közelből meg az emberi verejték, melyet Artaud felől hozott a szél, a temetőkert fanyarkás párja, a templom tömjénillata, melybe a zsíros hajú lányok szaga keveredett; s érzett még a trágyadomb bűze, a baromfiudvar kigőzölgése, a csírák fojtogató erjedése. Valamennyi pára egyetlen fullasztó gomolyaggá sűrűsödött, s olyan fojtón csapott föl, hogy a papnak szinte elállt a lélegzete. Becsukta érzékei kapuját, próbálta megsemmisíteni őket. De újra megjelent előtte Albine, nagy virág képében, ebből a zsíros televényből hajtott ki, ettől szépült meg. Természetes virága volt e mocskos környezetnek, kényesen pompázott a napsütésben, bontogatta patyolat vállának zsenge bimbóját, s úgy eltelt életörömmel, hogy leszállt száráról, az abbé ajkára röpített, s hosszú kacagása illatát rápermetezte.

Az abbé felkiáltott. A szája égett. Ereiben mintha tüzes folyam keringett volna. És ekkor, oltalomért esdve, térdre hullott a Szeplőtelen Fogantatás szobrocskája előtt, és kezét összekulcsolva felfohászkozott:

- Szűzeknek szent Szüze, könyörögi érettem!

A Szeplőtelen Szűz, kárminpiros ecsetvonással jelzett keskeny szájának szögletével, szelíden mosolygott a diófa komódon. Kicsi volt és hófehér. Csak fejétől a sarkáig hulló nagy, fehér fátylát díszítette alig látható aranszegély. Hosszú, egyenes redőkbe szedett ruhája, mely nem nélküli testet takart, magasan csukódott, és csak kecses nyakát hagyta szabadon. Gesztenyeszín hajából egyetlen fürt sem bújt elő. Arca rózsaszín volt, tiszta szemét égre emelte; rózsás gyermekkezét összetette, csak ujja hegye látszott ki a fátyol redői alól, a kék öv felett, mely mintha a mennybolt két lebegő végét fogta volna össze a derekán. S e sok női bájból csak a lába volt mezítlen, elragadón meztelen lába feje, mely a titokzatos csipkebokron állt. És lába mezítelenségén aranyrózsza nyílott, mint kétszeresen tiszta testének természetes virága.

- Hűséggel teljes Szűz, könyörögi érettem! - ismételte kétségbeesetten a pap.

Ez a Mária még sosem keltett félelmet benne. Nem volt még anya, karja nem nyújtotta felé Jézust, alakján nem látszottak még az anyaság gömbölyűségei. Nem volt égi királynő sem, aki aranykoronásan, aranyos palástban száll le trónusáról, akár egy földi hercegnő, s angyalszárnyak hordozzák diadalmasan. Ez a Mária nem mutatkozott félelmetesnek, sosem szólott hozzá a mindenható úrnő szigorú szavával, akinek láttán porig hajolnak a homlokok. Erre bizvást ránézhetett, nyugodtan szerethette, nem kellett attól félnie, hogy gesztenyeszín hajának puha hulláma felkavarja a lelkét; csak mezítelen lába hatotta meg, szerelmes lába, mely, miként a szüzesség kertje, sokkal csodálatosabban virágzott, semhogy, vágyának engedve, elboríthatta volna csókjaival. Betöltötte a szobát liliomillatával. Ő volt az aranyvázában illatozó ezüstliliom, a drága, örökkévaló, büntelen szeplőtlenség. Fehér fátyola szorosan fogta körül, nem volt benne semmi emberi, szűzi tisztaságú tűz volt csupán, mely mindig egyenletes lánggal lobog. Estéli lefekvéskor, reggeli ébredéskor a pap mindig ugyanolyannak látta, mindig egyforma, elragadtatott mosolyával. Szégyenkezés nélkül vetkőződött előtte, akár saját szemérmessége előtt.

- Tisztaságos Anya, szeplőtelen Anya, makulátlan Anya, könyörögi érettem! - rebegte félénken, s a Szent Szűz lábához simult, mintha háta mögül Albine messzehangzó futását hallaná. - Te vagy az én menedékem, örömöm forrása, bölcsességem temploma, elefántcsontból való torony, ahová bezártam tisztaságomat. Szeplőtelen kezembe adom magam, könyörgök, fogadj el engem, takarj be engem fátyolod csücskével, rejtj el engem ártatlanságod alá, köpenyed szent védőpajzsa mögé, hogy ne érhessem hozzám testi lehelet... Szükségem van rád, meghalok nélküled, érzem, örökre elszakadok tőled, ha oltalmazó karodban el nem viszel innen messzire, abba a lángoló fehérségbe, amelyben lakozol. Bűn nélkül fogantatott Mária, semmisíts meg engem ama szeplőtelen hóban, mely tagjaidról hull. Te vagy az örök szüzesség csodája. Sugáron termettél, mint a csudás fa, mely nem magból sarjadt. Gyermeked, Jézus, Istennek leheletétől született, s Te magad anyád méhének bemocskolása nélkül lettél, s erős az én hitem, hogy ez a szüzesség így nyúlik vissza nemzedékről nemzedékre, a test ártatlanságának végtelenségéig. Ó! Élni, növekedni, menten az érzékek gyalázatától! Ó! Sokasodni, szülni, a nemnek förtelmes kényszere nélkül, a mennyei csóknak pusztja közelsége által!

Ez a kétségbeesett foházkodás, ez a vágytól megtisztult segélykiáltás erőt öntött a fiatal papba. A hófehér Szűz, szemét égre emelve, mintha még édesebben mosolygott volna keskeny piros ajkával. Az abbé elérzékenyülő hangon kezdte újra:

- Bárcsak megint gyermek lehetnék! Bárcsak mindig is gyermek maradnék, köpenyed árnyékában járó gyermek! Mikor egészen kicsi voltam, összekulcsoltam a kezem, hogy a neved kimondjam: Mária! Bölcsőm fehér volt, testem fehér volt, minden gondolatom fehér volt. Világosan láttalak, hallottam hívó szavadat, mosolygón mentem feléd, rózsaszirmok szőnye-

gén. Nem éreztem, nem gondolkodtam, csak éltem, hogy virág lehessen lábaidnál, semmi több. Mily jó volna, ha nem kellene megnőnünk! Csupa szőke fürtű fej lenne körülötted, szerető szívű, tiszta kezű, piros ajkú, zsenge testű gyermeksereg, patyolatfehéren, mintha tejben fürdött volna. A gyermek orcáján lelkére lehelünk csókot. Csak gyermek mondhatja ki a neved anélkül, hogy bemocskolná. Később a száj gonosszá lesz, megmérgezi a szenvedélyeket. Még én sem, én, aki annyira szeretlek, én, aki neked adtam magam, én sem merlek mindig szólítani, nehogy tisztátalan férfivágyaikkal illesselek. Imádkoztam, testemet sanyargattam, oltalmaztam aludtam, szűzen éltem, és még mindig nem haltam meg annyira a világ számára, hogy jegyesed lehessen. Ó, Mária, szerelmes Szent Szűz, miért is nem vagyok ötesztendő, miért is nem maradtam gyermek, ki ajkát tapasztotta képeidre! Szívemre vonnád, magam mellé fektetnélek ölelnék, mintha barátnőm volnál, velem egykorú kislány. Enyém volna szűk ruhácskád, gyermeki fátylad, kék öved, egész gyermek-magad, ami nővéremmé tesz. Nem a hajadat vágyom csókolni - a haj olyan, mint a meztelen test, melyet látni nem szabad -, mezítelen lábadat csókolnám, egyiket a másik után, éjszakákon át, míg ajkam alatt az aranyrózsák, ereidnek titokzatos rózsái, le nem hullatnák szirmukat.

Elhallgatott, várta, hogy a Szent Szűz letekintsen rá kék szemével, homlokát érintse fátyla szegélyével. De a Szent Szűz a nyakáig, az ujja hegyéig, a bokájáig beburkolózott fátyol-leplébe, szárnyaló testtel ég és föld között lebegő, mennyei jelenség.

- Add hát - folytatta a pap még szertelenebbül -, add hát, hogy gyermek legyek újra, ó, jóságos Szűz, ó, nagy hatalmú Szent Szűz! Add, hogy ötesztendő legyek. Vedd el érzéseimet, vedd el férfiaságomat. Tégy csodát, hadd vesszen el belőlem a férfi, amivé lettem. Te uralkodol az égben, mi sem könnyebb neked, mint hogy reám sújts, kiszárítsd érzékszerveimet, megszüntesd nememet, hogy ne tudjak gonoszt cselekedni, megfossz minden erőmtől, hogy a kisujjamat se tudjam felemelni a Te beleegyezésed nélkül. Ártatlan akarok lenni, a Te ártatlanságoddal, melyet emberi gerjedelem nem homályosíthat el. Nem akarom többé érezni sem idegeimet, sem izmaimat, sem a szívem dobogását, sem vágyaim éledését. Élettelen tárgy akarok lenni, lábaid előtt heverő fehér kő, melyre csak illatod permetez, holt kő, mely nem mozdul arról a helyről, ahová vetetted, melynek nincsen füle, nincsen szeme, boldog, hogy a sarkad alatt fekszik, s mint az út többi köveit, nem környékezik tisztátalan gondolatok. Ó, boldogság! Erőfeszítés nélkül, egy csapásra elérem a megálmodtam tökéletességet. Végre igazi papodnak mondom majd magam. Azzá leszek, amivé tanulmányaim, imáim, öt esztendeig tartó lassú beavattásom sem tudott tenni. Igen, tagadom az életet, azt mondom, hogy inkább pusztuljon ki a faj, semhogy szakadatlan gyalázatban tenyesszen tovább. A bűn mindent beszennyez. Mindent elborító bűz ez, megrontja a szeretetet, megfertőzi a házastársak szobáját, az újszülöttek bölcsőjét, még a napmelegben bággyadozó virágokat, még a rügyeiket fakasztó fákat is. A föld úszik ebben a tisztátalanságban, melynek legkisebb cseppjéből is gyalázat virága sarjad. De hogy én tökéletes legyek, ó, angyalok Királynéja, ó, szüzek Királynéja, hallgasd meg kiáltásomat! Add, hogy angyallá legyek én is, kinek csak két nagy szárny látszik orcája mögött; nem lesz törzsem, nem lesznek végtagjaim; hozzád szállok, ha hívsz; ajak leszek, mely dicséreted zengi, makulátlan szárny, mely téged ringat égi utaidon. Ó, a halált, a halált, tisztelendő Szent Szűz, a tökéletes halált add énnekem! Szeretni foglak testem halálában, mindannak halálában, ami él és sokasodik. Veled akarok frigyre lépni, az egyetlen frigyre, mit szívem óhajtott. Magasabbra fogok szállni, egyre magasabbra, míg el nem érem azt a tüzet, amelyben tündökölsz. Nagy csillagzat ég ottan; óriás fehér rózsák, melynek szirma egy-egy fénylő hold; ezüsttrónus, ahol ártatlanságodban oly sugárzón ragyogsz, hogy az egész paradicsomkertet megvilágítja fátylad pusztá fényle. Mindaz, ami fehér: a hajnal hasadása, az elérhetetlen hegycsúcsok hava, a most nyíló liliom kelyhe, az ismeretlen források vize, a naptól kímélt virágok teje, a szüzek mosolya, a bölcsőben meghalt kisdetek lelke: mind a Te fehér lábadra hullatja harmatát. És én

az ajkadig kúszom, mint gyöngéd lángnyelv; és félig nyitott ajkadon át beléd szálllok, s akkor beteljesül a nászunk, és az arkangyalok is beleremegnek a gyönyörűségünkbe. Ó, szűznek lenni, szűzen szeretni egymást, a legédesebb csókok közben is megőrizni a szüzesség himporát! Ó, részesülni a tökéletes szerelemben, hattyúszárnyon pihenve a tisztaság felhőjében, fényből lett szerető karjában, kinek ölelésétől gyönyörre gyúl a lélek! Ó, tökéletesség, emberfölötti ábránd, velőig ható vágy, mennyekbe emelő kéj! Ó, Mária, jeles Edény, csonkítsd meg ember voltomat, tégy heréltté a férfiak között, hogy félelem nélkül adhasd nekem szüzességed kincsét!

És Mouret abbé fogvacogva, láztól elgyötörtén, ájultan zuhant a kőre.

MÁSODIK KÖNYV

1

A két széles ablak előtt gondosan összehúzott vászonfüggönyökön át beszűrődő fény fehéres félhomályba vonta a szobát. A magas mennyezetű, tágas szobának XV. Lajos korabeli, fehérre festett ódon bútorait zöld levelek és piros virágok díszítették. Az ablakok közé, az ajtók fölé és a hálófülke két oldalára festett képeken imitt-amott még látszott a csoportosan röpködő és kivehetetlen játékokkal játszadozó ámorok hasa és rózsás feneke; a falat védő, ovális mezőkre osztott faburkolat, a kétszárnyú ajtók, a hajdanán égszínké, lekerekített mennyezet - rajta a keretbe foglalt pajzsok, a dombordíszek, a testszínű szalagcsokrok -, mind összeolvadtak valami nagy finom halványszürkességben, mely magán viselte e hervadozó paradicsom lágy hangulatát. Az ablakokkal szemközt volt a nagy hálófülke, fölötte az egymásba csavarodó felhőket gipszámorok vonták széjjel, előrehajolva, szinte orra bukfencezve, mintha arcátlanul be akarnának kandikálni az ágyba; a hálófülkét, mint az ablakokat is, nagy gobelinöltéses vászonfüggöny takarta, olyan szemérmességgel, ami nagyon különösen hatott ebben a langyos szobában; ahol valami távolról beszüremkedő gyönyörillat áradt szét.

Albine egy asztalka mellett ült, melyen forralóedény párolgott spirituszlámpa fölött; figyelmesen nézte a hálófülke függönyét. Fehérben volt, haját régi csipkekendő fogta le, kezét lógatta, komoly nagylány-tekintettel örködött. A nagy csöndességben halk lélegzetvétel hallatszott, mintha álomba merült kisgyermek szuszogna. A lányka azonban néhány perc múltán nyugtalanodni kezdett; nem tudta türtőztetni magát: odaóvakodott, és fellebbentette a függöny csücskét. Serge a nagy ágy szélén feküdt, szemmel láthatóan aludt, feje behajlított karján pihent. Betegsége alatt megnőtt a haja, kiütkezött a szakálla. Arca nagyon sápadt, szeme körül kék karikák, ajka fehér; volt benne valami a lábadozó fiatal lány bájából. Albine meghatottan akarta elengedni éppen a függöny csücskét, amikor Serge nagyon halkán megszólalt:

- Nem alszom - mondta.

És úgy maradt, ahogy volt, karján nyugtatva fejét, ujját sem mozdítva, mintha jóleső fáradtság zsibbasztaná. Szeme lassan kinyílt, lehelete egyik csupasz kezét érte, s fölborzolta a szőrt a fehér bőrön.

- Hallottalak - suttogta még aztán. - Nagyon halkan járkáltál.

A lányka odavolt örömében a tegezés hallatán. Közelebb lépett, lekuporodott az ágy elé, hogy arca egy magasságba kerüljön az övével.

- És te hogy vagy? - kérdezte.

És élvezte ennek a „te”-nek az édességét, mely első ízben szökött az ajkára.

- Ó, most már meggyógyultál - folytatta. - Tudod-e, hogy az egész utat végigsírtam, mikor rossz hírekkel tértem vissza a faluból. Azt mondták, hogy félrebeszélsz, hogy ez a gonosz láz, ha megkíméli is az életedet, eszedet veszi... Ó, hogy összecsókoltam Pascal bátyádat, amiért idehozott felerősödni!

Betúrta a lepedőt, anyáskodva.

- Látod, nem tettek jót neked azok a napégette sziklák ott lenn. Erdő kell neked, hűvösség, nyugalom... A doktor nem is árulta el senkinek, hogy ide rejtett. Ez az ő titka, meg azoké, akik szeretnek téged. Már-már azt hitte, véged van... No, itt senki sem zavar majd minket. Jeanbernat bácsi a salátái mellett pipázik. A többiek meg majd csak titokban érdeklődnek felőled. Még a doktor sem fog eljönni, mert mostantól én vagyok a doktorod... Azt mondják, nincs szükség több gyógyszerre. Most az kell neked, hogy szeressenek, tudod?

Úgy látszott, a férfi nem érti, az agya még kába volt. A fejét meg sem mozdítva, körüljártatta a szemét a szobán; a lány azt hitte, talán azért nyugtalankodik, mert nem tudja, hol van.

- Ez az én szobám - mondta. - Átengedtem neked. Szép, ugye? A legszebb bútorokat hoztam le a padlásról; a vászonfüggönyöket pedig magam készítettem, hogy ne vakítson a nap... Egy csöppet sem zavarasz. Én a második emeleten alszom majd. Van ott még három vagy négy üres szoba.

De Serge nem nyugodott meg.

- Egyedül vagy? - kérdezte.

- Igen. Miért kérdezed?

Az nem válaszolt, bosszúsan motyogta:

- Álmodom, mindig álmodom... Harangszót hallok, az fáraszt ennyire.

Egy kis szünet után hozzátette:

- Menj, zárd be az ajtót, told rá a reteszt. Azt akarom, hogy egyedül légy, egészen egyedül.

Mikor a lányka visszatért, és széket hozva magával, leült az ágy fejéhez, a férfit gyerekes öröm töltötte el. Ezt hajtogatta:

- Most már senki sem fog bejönni. Nem hallok majd többé a harangszót... Ha te beszélsz, megnyugszom.

- Iszol? - kérdezte Albine.

Intett, hogy nem szomjas. Olyan meglepetten, olyan elbűvölten nézte Albine két kezét, hogy a lány mosolyogva tette egyik kezét a párnája szélére. Serge ekkor újból lehajtotta a fejét, s fél arcát ebbe a hűvös kis tenyérbe fektette. Halkan felnevetett, s így szólt:

- Ó, olyan finom, mint a selyem. Úgy érzem, mintha szellő fűjdogálna belőle a hajam közé... Ne vedd el, kérlek.

Aztán hosszú ideig csönd volt. Nagy szeretettel nézték egymást. Albine csöndesen figyelte magát a lábadozó kifejezéstelen szemében. És Serge mintha a hűvös kezecske titkát hallgatta volna.

- Olyan jószágos a kezed - jegyezte meg. - El sem képzeled, milyen jólesik... Mintha belém nyúlna, hogy kivegye a tagjaimból ezt a fájdalmat. Mindenütt simogat, enyhít, gyógyít.

Szelíden hozzádörzsölgette az arcát a lány kezéhez, s mint aki új erőre kap, élénkebben folytatta:

- Mondd csak, ugye, nem itatsz velem rossz ízű folyadékokat? Nem gyötörsz mindenféle gyógyszerrel?... Elég nekem a kezed is, látod? Azért jöttem hozzád, hogy ide tedd, ide, a fejem alá.

- Kedves Serge-em - suttogta Albine -, nagyon sokat szenvedtél, ugye?

- Szenvedtem? Igen, igen, de az már régen volt... Rosszul aludtam, rémes álmokat láttam. Mind elmesélném neked, ha tudnám.

Egy pillanatra lehunyta a szemét, erőlködve kutatott az emlékezetében.

- Csupa feketét látok - dadogta. - Furcsa, valami hosszú útról érkezem. Azt sem tudom, honnét indultam el. Lázam volt, s ez a láz vadul nyargalt az ereimben... Ez az, emlékszem már. Mindig ugyanaz a gyötrő álmkép: kúsznom kellett egy végeérhetetlen, föld alatti folyosóban. Amikor belém hasított a fájdalom, a folyosót váratlan torlasz zárta el; egy halom kő zuhant le a boltozatról, a falak összeszűkültek, s én zihálva és dühösen próbáltam keresztültörni; de belegabalyodtam az akadályba, kézzel, lábbal, fejjel hadakoztam, kétségbeestem, hogy nem tudok átvergődni a mind nagyobb és nagyobb omladékon... De máskor, gyakran, az is elég volt, ha csak az ujjammal érintettem: minden eltűnt, s én szabadon mehettem tovább a kitágult folyosón; csak azt éreztem, hogy kimerültem a rohamban.

Albine a szájára akarta tapasztani a tenyerét.

- Hagyd, nem fáraszt a beszéd. Látod, suttogok hozzád. Úgy érzem, csak gondolkozom, és te hallgatod... De az a legfurcsább ebben az én folyosómban, hogy eszembe sem jutott volna visszafordulni onnét; makacsul kitartottam, pedig közben úgy rémlett, hogy évezredekig eltart, míg egyetlen romot eltakarítok az útból. Valami végzet szabta feladatot kellett megoldanom, mert különben a legsúlyosabb bajok fenyegettek volna. A térdem rogyadozott, homlokomat bevartam a sziklába, de aggódó lelkiismerettel dolgoztam, minden erőmet megfeszítve, hogy a lehető leggyorsabban odaérjek. Hogy hová?... Nem tudom... nem tudom...

Lehunyta a szemét, elrévedezett, keresgélt. Aztán kicsinylőn biggyesztette az ajkát, újra Albin tenyerébe simult, s nevetve mondta:

- Butaság! Látod, olyan vagyok, mint egy gyerek.

De a lány, tudni akarván, hogy Serge egészen az övé-e, faggatni kezdte, újra szóba hozta azokat a zűrzavaros képeket, melyekre a férfi hiába próbált visszaemlékezni, nem jutott eszébe semmi; boldog gyermekkorát élte. Úgy érezte, csak a minap született.

- Ó, nem vagyok elég erős - mondta. - Látod, a legtöbb, amire vissza tudok emlékezni, az, hogy egy ágyban fekszem, mely süti az egész testemet; a fejemet úgy forgatom a párnán, mint tüzes parázson; a két lábam egymást dörzsöli, kimerülésig, szakadatlanul... Bizony, nagyon rosszul voltam. Rémlik, hogy kicserélték a testem, hogy mindentől megszabadítottak, hogy megjavítottak, mint egy törött szerkezetet...

Ezen újra nevetett. Aztán tovább fűzte a szót:

- Most majd egészen megújulok. Alaposan kitisztított ez a betegség... De mit is kérdeztél? Nem, senki nem volt ott. Egészen egyedül szenvedtem, egyedül egy sötét lyukban... Senki, senki. És azon túl nincs semmi, nem látok semmit. A te fiad vagyok, akarod? Majd megtanítasz járni. Most már csak téged látlak. Rajtad kívül semmi nem érdekel. Hidd el, nem emlékszem semmire. Jöttem, befogadtál, ez minden.

Aztán még hozzátette, megbékélten, cirógatón:

- Most meleg a kezed; olyan jó, mint a nap melege... Ne beszéljünk többet. Sütkérezem.

Remegő csönd hullott alá a nagy szoba kék mennyezetéről. A spirituszláng kialudt, a forralóedényből mind vékonyabbá váló páracsik kigyózott fölfelé. Albine és Serge, fejüket mindketten ugyanarra a párnára hajtva, nézték az ablakok elé vont nagy vászonfüggönyöket. Különösen Serge jártatta ott a szemét úgy, mintha a fény fehér forrását keresné. Fürdőzött

ebben a sápadt napfényben, mely jól illett lábadozó állapotához. A vászonnak egy sötétebb sárga csücskéről kitalálta, hogy mögötte nap süt, s már maga ez a gondolat is gyógyította. Lombok zúgását hallotta távolból; a jobb oldali ablakra pedig világosan rárajzolódott egy felnyúló faág zöldes árnyéka, és Serge lelkében nyugtalanító ábránd kelt arról az erdőről, melyet ott érzett a közelben.

- Akarod, hogy félrehúzzam a függönyt? - kérdezte Albine, félreértve merev tekintetét.

- Nem, nem - hangzott nyomban a válasz.

- Szép idő van. Besütne hozzád a nap. Látnád a fákat.

- Nem, kérlek, ne... Nem akarok tudni a külvilágról. Az az ág is fáraszt, mely úgy hintázik, úgy hajladozik ottan, mintha élne. Hagyd itt a kezed, mindjárt elalszom. Egészen fehér minden... De jó így.

És szelíden elszunnyadt, Albine pedig örködött fölötte, rá-ráfűjt az arcára, hogy frissítse az álmát.

2

Másnapra elromlott a jó idő. Esett. Serge-t újra elővette a láz, rossz napja volt, szemét kétségbeesetten szegezte a függönyökre, melyeken át csak bizonytalan, hamuszürke pincefény szűrődött a szobába. Nem tudta már kitalálni, hol a nap, keresgélte az árnyékot, mely előző napon úgy megrémítette: azt a felnyúló faágat, mely most beleolvadt az esőhozta sápadt párába, s úgy elmosódott, mintha elvitte volna magával az egész erdőt. Estefelé enyhébb lázrohama volt, zokogva kiabálta Albine-nak, hogy kihunytt a nap, s ő hallja, mint siratja az egész ég és az egész rét a pusztulását. A lányka úgy vigasztalta, mint egy gyereket, megígérte neki a napot, bizonygatta, hogy visszajön még, s ő majd neki adja. De Serge a növényeket is sajnálta. Az elvetett magok most bizonyára szenvednek a földben, s fényre áhítoznak; őket is nyomja a lidérc, ők is azt álmodják, hogy hosszú föld alatti folyosón kúsznak, rájuk omlik a föld, dühödtlen küszködnek, hogy kijussanak a napra. Aztán halkabban sírdogált tovább, mondván, hogy a tél a föld betegsége, s ő maga is meg fog halni a földdel együtt, hacsak a tavasz meg nem gyógyítja mindkettőjüket.

Még három napig tartott a zord idő. Zápor zúdult a fákra, zúgva, mintha folyó öntött volna ki a távolban. Vad szél kerekedett, s olyan acsarkodó dühvel rontott az ablakoknak, mintha emeletes hullámok csapkodnának. Serge azt kívánta, hogy Albine szorosan zárja be a spalettákat. Mihelyt lámpát gyújtottak, nem bántotta többé a halottszürke függönyök gyásza, nem érezte már, hogy az égbolt szürkesége beszívárog a legparányibb résen is, odakúszik hozzá, eltemeti, mintha por szitálna rá. Egészen elernyedtt, karja vézna volt, arca halvány, s mindjobban gyengült, ahogy a föld is egyre betegbb lett. Olykor, ha tintaszín felhők gomolyogtak, szélcibálta fák nyöszörögtek, s a fű, mint vízbefült nő haja, esőtől csapzottan nyúlt el a földön, a betegnek is elállt a lélegzete, holtként nyúlt el ő is, vihartól verten. De később, ha kitisztult egy kicsit, s egy csepp kék csücsök jelent meg két felhő közt az égen, ő is fellélegzett, élvezte a szárító levelek, a fehéredő ösvények, az utolsó vízcseppeket kortyoló rétek nyugalma. Most már Albine is szívszakadva várta a napot; napjában hússzor is kiállt a lépcsőházi ablakba, kémlelte a szemhatárt, örült a legparányibb fehér foltocskának is, nyugtalankodott, ha jéggel terhes, rézvörös gomolyagot látott, félt, hogy valamelyik fekete felleg még halálát okozhatja drága betegének. Azt mondta, hogy elküldet Pascalért. Serge azonban nem akart senkit. Így szólt:

- Holnapra napfény lesz a függönyökön, meggyógyulok.

Egyik este, mikor már nagyon rosszul volt, Albine odanyújtotta a kezét, hogy fektesse bele az arcát. De látván, hogy már a keze sem segít, tehetetlenségében sírva fakadt. Mióta Serge visszaesett téli kábultságába, a lányka úgy érezte, nincs már elég ereje, hogy egymaga szabaddítsa meg a gyötrő lidércnyomástól. Szüksége volt a tavasz segítő kezére. Kezdett már maga is hervadozni, keze kihűlt, lélegzete szaggatott lett, nem tudott életet lehelni a férfiba. Óraszámra járt fel s alá a komor, nagy szobában. Ha elment a tükör előtt, feketének látta magát, rémlett, hogy megcsúnyult.

Azután, egyik reggel, mikor feljebb akarta igazítani a párnát, meg sem merte próbálkozni kezének már megtört varázserejével, hirtelen úgy tetszett, mintha Serge ajkán újból megjelenne az első napnak a mosolya, amint az ujjja hegyével megérintette a tarkóját.

- Nyisd ki a spalettát - suttozta a beteg.

A lányka azt hitte, lázálmban beszél. Egy órával előbb, amikor kinézett a lépcsőház ablakán, csak gyászba borult eget látott.

- Aludj - válaszolta szomorúan -, megígérem, hogy felköltelek az első napsugárra... Aludj még, nem süt.

- De igen, érzem, süt... Nyisd ki a spalettát.

3

A nap csakugyan sütött. Mikor Albine kinyitotta a nagy függönyök mögött a spalettákat, a kedves sárga napfény megint melegen tűzött a fehér függönynek egy kis csücskére. És Serge fölült az ágyában, mikor újra megpillantotta a faág árnyékát; e gally jelentette az életbe való visszatérést. Az életre kelt rét, a lombok, a vizek, a körbe futó dombok mind-mind benne voltak ebben a zöld foltban, mely megrezzent a legkisebb fuvallatra is. De ő már nem nyugtalankodott miatta. Figyelte, hogyan hintázik, mohó tekintettel nézte, hiszen neki is szüksége volt arra az életerőre, melyről hírt hozott e gally; Albine pedig, karjával támogatva a beteget, boldogan mondta:

- Ó, kedves Serge-em, vége a télnek... Megszabadultunk.

A férfi visszafeküdt, a szeme élénkebb lett, a hangja csengőbb.

- Holnap - mondta - nagyon erős leszek... Majd félrehúzod a függönyt. Látni akarok mindent.

Másnap azonban gyerekes félelem fogta el. A világért sem engedte volna egészen kinyitni az ablakokat. Ezt motyogta: „Mindjárt, majd később.” Nyugtalankodott, félt a szemébe tűző első napsugártól. Már esteledett, s még mindig nem szánta rá magát, hogy szemből lássa a napot. Úgy feküdt egész nap, arcát a függöny felé fordítva, hogy az átlátszó vásznon szemmel követhette a sápadt reggelt, a lángoló delet, az ibolyaszín alkonyt, az égbolt minden árnyalatát, minden színeváltozását. Kirajzolódott oda még a rebbenő madárszárnyaktól megmozduló langyos levegő lebbenése, még a napsugárban lüktető illatok kacagása is. Ő pedig hallgatta, hogy a vászon mögött, a külvilág mozgalmas életéről mesélő lágy ábrándkép mögött mint duzzad a tavasz. Sőt olykor még a lélegzete is elakadt, ha a föld új vérének áradása túlságos hevességgel csapott át a függönygáton.

Másnap reggel Albine - siettetni akarván a gyógyulást - rákiáltott a még alvó betegre:

- Serge! Serge! Süt a nap!

Élénken szétvonta a függönyöket, és kitarta az ablakokat. Serge fölemelkedett, föltérdelt az ágyán, a torka elszorult, ájulás környékezte, kezét mellére szorította, hogy meg ne szakadjon a szíve. Szemközt vele az ég: csupa kék, kék végtelenség; s ő lemosta benne a szenvedést magáról, rábízta magát, mintha lágyan ringatózna benne, szelídséget, tisztaságot, fiatalságot merített belőle. Csak az az ág, melynek az árnyékát látta, csak az nyúlt fel az ablak előtt, s vetett élénkzöld foltot a kék tengerre; de még ez a hatás is túlságosan erősen érintette a beteg ember érzékenységet; bántották még a távolban repülő fecskék piszkosfekete foltjai is. Most volt születőben. Önkéntelenül is fel-felkiáltott halkán, ahogy fényben fürdő testét kósza, langyos áramlatok érték, s érezte, mint örvénylik benne az élet. Keze kinyílt, s ő hátrahanyatlott, aléltan dőlt vissza a párnára.

Ó, boldog és megindító órák! A nap a hálófülkétől messze jobbra vetette sugarát. Serge egész délelőtt figyelte, mint kúszik közelebb, közelebb. Nézte, hogyan jön feléje, aranysárgán, csorbítja ki az ódon bútorok sarkát, játszadozik a sarkokban, gördül le a földre, mint egy kigöngyölődő vég szövet. Lassan, biztosan jött, közeledett, mint a szerelmes leány, kifeszítette szőke testét, ütemes mozdulatokkal nyújtózkodott a hálófülkéig, kéjes lassúsága féktelen, vad vágyat keltett az emberben. Végre, két óra tájt, a nap takarója elhagyta az utolsó karosszéket is, felkúszott a terítőkre, szétterült az ágyon, mint egy kibontott hajsátor. A lábadozó átengedte lesóványodott kezét a simogatásnak, félig lehunyta a szemét, érezte, hogy tüzes csókok futnak végig az ujjain, feküdt a fényfürdőben, az égitest ölelésében, s mikor Albine mosolyogva hajolt feléje, szorosan becsukta a szemét, s azt dadogta:

- Hagyj, ne szoríts olyan erősen... Hogy is tudod ilyen szorosan a karodba zárni az egész testemet?

Aztán a nap lesiklott az ágyról, s lassan távolodott bal felé. Serge megint nézte, hogyan kúszik tovább, mint telepszik egyik székről a másikra, nézte és sajnálkozott, hogy nem tartotta ott a mellén. Albine még mindig a takaró szélén ült. Fél karral egymás vállát ölelve nézték a lassan halványodó égboltot. Időnként úgy tetszett, mintha az ég megborzongana és belesápadna hirtelen izgalmába. Serge most már jólesőbben sétáltatta rajta bágyadt tekintetét, és soha nem sejtett finom árnyalatokat fedezett fel benne. Nem is kékséget látott, hanem rózsáskéket, ibolyakéket, sárgáskéket, eleven testet, makulátlan nagy meztelenséget, mely emelkedett és süllyedt, mintha lélegző női kebel volna. S ahogy távolabb kalandozott a tekintete, mind újabb és újabb meglepetés várt rá, a levegőég ismeretlen zugai tárultak föl előtte, szemérmes mosolyokat, kíváncsot, elragadó gömbölyűségeket látott, s a tovalebbenő édenkertekben áttetsző leplek rejtették nagy testű istennők pompás idomait. S már ő is ott repült szenvedéstől légiessé vált tagjaival e színjátzó selyemben, a ragyogó kék ég ártatlan hamvasságában; érzései testetlenül lebegtek elerőtlenedő lényé fölött. A nap hanyatlóban volt, a kékség tiszta aranyba olvadt, az ég eleven teste még szőkébbre vált, majd lassan beleveszett a homály ezernyi árnyalatába. Felhő sehol. A formák elmosódtak, mint a pihenni térő szűz lány teste. A meztelenségét csak halvány szégyenpír árulta el a szemhatáron. A tágas égbolt aludt.

- Ó, a drága gyermek! - mondta Albine, és Serge-t nézte, aki a vállára dőlve elaludt, ugyanabban a percben, mint az ég.

Lefektette. Becsukta az ablakokat. De az ablakok másnap már hajnalban nyitva voltak. Serge nem tudott többé meglenni a nap nélkül. Erőre kapott, lassan hozzászokott a szabadon fújdogáló szellőhöz, mely meg-meglebbentette a hálófülke függönyeit. Hovatovább már a kékséget, a végtelen kéket is unalmasnak érezte. Fárasztotta, hogy fehér testű hattyúként

ússzék örökkön-örökké az ég kristálytisza taván. Végén már feketén röpdülő fellegeket kívánt, legalább egy kavargó felhőgomolyagot, mely megtöri a nagy-nagy tisztaság egyhangúságát. Ahogy visszatért az egészsége, mind erősebb és erősebb érzésekre vágyott. Most már óraszám elnézte azt a zöld ágat; szerette volna, ha kihajt, virágba borul, s kis gallyakkal lepi el az ágát. Aztán már ez sem elégítette ki, csak csigázta a vágyait azzal, hogy hírt hozott neki a többi fákról, melyeknek hallotta zúgó-búgó, hívogató hangjait, anélkül hogy koronájukat megpillant-hatta volna. Levelek susogtak szüntelenül; futó patakok csacsogtak, madárszárny surrogott, hangos, elnyújtott zsvaj rezgett a levegőben.

- Ha majd föl tudsz kelni - mondta Albine -, az ablak elé ülsz... Meglátod, milyen szép a kert!

Serge lehunyt szemmel suttogta:

- Ó, látom, hallom... Tudom, hol vannak a fák, hol folynak a patakok, hol nő az ibolya.

Aztán tovább fűzte a szót:

- De mindezt rosszul látom, homályosan látom... Nagyon erősnek kell lennem, hogy el tudjak menni az ablakig.

Máskor Albine, ha azt gondolta, hogy Serge alszik, több órára eltűnt. Amikor visszatért, a beteg szemében égett a kíváncsiság, majd szétvetette a türelmetlenség. Rákiáltott a lányra:

- Honnét jössz?

És megragadta a karját, szagolta a szoknyáját, a derekát, az arcát.

- Árad belőled a sok finom illat... Kinn voltál a zöldben, mi?

A lány kacagott, mutatta harmat áztatta cipőjét.

- A kertből jössz! A kertből jössz! - ismételte Serge boldogan. - Tudtam. Amikor beléptél, olyan voltál, mint egy nagy virág... Az egész kertet itt hozod a ruhádban.

Maga mellett tartotta a lányt, itta az illatát, mint egy virágcsokorét. Albine néha úgy jött haza, hogy szederincs, falevél, pár apró gally akadt a ruhájába. Serge leszedte róla, és a párnája alá rejtette őket szent ereklje gyanánt. Egy ízben egy nyaláb rózsát hozott neki a lány. Meghatottságában sírva fakadt. Csókolgatta a virágokat, ágyába tette, karjába zárta őket. De amikor elhervadtak, úgy elszontyolodott, hogy nem engedett több rózsát szedni. Jobban szereti ő Albine-t, úgymond, aki ugyanolyan üde és illatos, és nem hervad el, hanem mindig jó szagú a keze, a haja, az arca. Végül már maga küldte a kertbe, s a lelkére kötötte, hogy egy óránál hamarabb haza ne térjen.

- Látod - mondta neki -, van itt annyi napfény, annyi levegő, annyi rózsa, hogy holnapig is elég.

Gyakran, ha a lány lélegzetéből kifogyva jött meg, faggatni kezdte. Melyik ösvényen járt? Bement a fák sűrűjébe, vagy a rétek szélén haladt? Látott-e fészket? Leült-e egy vadrózsa-bokor tövébe, egy tölgy alá, egy nyárfás hűvösébe? De utána, ha a lány felelt rá, és próbálta leírni a kertet, betapasztotta a száját:

- Nem, nem, hallgass - motyogta. - Nem jól tettem. Nem akarok tudni semmit... Inkább megnézem magam.

És viisszasüllyedt kedves álmovilágába, zöld növényei közé, melyekről érezte, hogy ott vannak pár lépésnyire tőle. Napokig csak ez az álmodozás éltette. Eleinte - mint mondotta - sokkal tisztábban látta a kertet. De ahogy erőre kapott, ábrándja mindjobban összekuszálódott az ereit elöntő meleg vér hatására. Bizonytalansága nőttön-nőtt. Már nem tudta volna megmondani, hogy a fák vannak-e jobbkézt, hogy a patakok hátrább csörgedeznek-e, s hogy az ablakok alatt

halmozódnak-e a nagy kövek. Csak magában beszélgetett erről, suttogva. A legapróbb jelekből is csodás vázlatokat készített, de elegendő volt egy madár füttye, egy ág reccsenése, egy virág illata, hogy a képet módosítsa, s odább helyezzen egy ibolyást, vagy valahol távolabb, a pázsít helyébe virágágyakat tegyen. Óránként újabb és újabb kertet rajzolt, Albine nagy mulatságára. A lány, ha rajtakapta, mondta is neki:

- Nem ilyen, csak annyit mondhatok. Nem tudod elképzelni. Szébb az minden szépnél, amit valaha is láttál... Ne törd rajta a fejed. A kert az enyém, neked adom. Nem szökik el, ne félj.

Serge, aki már a fénytől is félt, most ismét nyugtalankodni kezdett, mikor annyira erősnek érezte magát, hogy kikönyökölhetett volna az ablakba. Esténként megint csak ezt hajtogatta: „Majd holnap.” Remegve fordult a fal felé, ha Albine megérkezett és odakiáltotta, hogy vadrózsailatú, s hogy felsértette a kezét, amikor lyukat mélyített magának egy bokorban, hogy elhozza neki az egész illatot. Egyik reggel a lány a karja közé kapta. Szinte vitte az ablakhoz, támogatta, kényszerítette, hogy kinézzen.

- Anyámasszony katonája! - szólt rá csengő kacagással.

Fél kezével körülmutatva a szemhatáron, diadalmasan mondta, és szerelmes ígértet remegett a hangjában:

- A Paradou! A Paradou!

Serge némán nézte.

4

Zöld tenger szemközt, jobbra, balra, mindenütt. Tenger: a szemhatárig görgeti lombhullámain, és nem áll útjában sem ház, sem fal, sem poros országút. Magányos, szüzi, szent tenger: kiteríti vad szelídségét elhagyatottsága ártatlanságában. Csak a nap járt itt, hempergőzött arany-leplében a réteken, futtatta tűnékeny sugarait az ösvényeken, függesztette a fákra tündöklő, finom hajszálait, ivott a forrásból, szőke ajkával borzolva a víz színét. A felülről permetező forróságban úgy élt ez a nagy kert, mint egy szeszélyes, boldog állat, melyet kicsaptak a világ végére, mindentől távol, szabadon. A lombrengeteg olyan vadul hullámzott, a fűtenger olyan magasra csapott, hogy a kertet szinte teljesen elborította, elöntötte, elárasztotta. Körös-körül zöld hajlatok, vízsugárként magasba szökkenő törzsek, tajtékos tömegek, szorosan összevont erdőfüggönyök, földön húzódó kúszónövényleplek, földig hajló, óriás ágak kusza serege.

E mindent előzőlnő vad növényrengeteg alatt végül is alig lehetett felismerni a Paradou eredeti alakját. Szemközt, egy óriás, kerek katlanfélében lehetett a díszkert; beomlott medencék, töredezett korlátok, beroskadt lépcsők látszottak, s földön heverő szobrok világítottak fehéren a fekete gyepágyak mélyén. Távolabb, egy víztükör kék vonala mögött, gyümölcsfák álltak rendetlen összevisszaságban; még távolabb magas szálerdő rejtegette fény csíkozta, ibolyaszín kulisszáit; az elvadult erdő koronái vég nélkül domborodtak a sokféle fa sárgászöld, halványzöld, sötétzöld foltjaival tarkázottan. Jobbkézt az erdő fölkapaszkodott, a magaslatokat törpefenyővel lepte el, majd csenevész bozótban ért véget, az egymásra halmozódó, csupasz sziklák pedig roppant meredek kapaszkodót alkottak, valóságos hegyomlást hoztak létre, mely elzárja a kilátást a szem elől; vörhenyes növényzet repesztgette a sziklás talajt, ijesztő nagyságú növények álltak meredten a hőségben, mint elkábult hüllők; egy ezüstösen fénylő nedves csikocska, mely messziről egy halom apró gyöngyhöz hasonlított, vízesést jelzett: itt volt a forrása a díszkert mentén folydogáló lomha vizeknek. Végül balra téres mezőt szelt át egy

folyó, s négy patakára szakadt: kísérni lehetett szeszélyes folyásukat a nádasok és fűzek között, a nagy fákon túl; ameddig a szem ellátott, füves térségek követték a mélyebben fekvő üde réteket; a vidék kékes párában ázott, a nappali kékség fokozatosan veszett bele a napnyugta zöldeskékjébe. A Paradou, a díszkert, az erdő, a sziklák, a vizek, a rétek, szélteben elfoglalták a láthatárt.

- A Paradou! - dadogta Serge, és kitárta karját, mintha magához akarná ölelni az egész kertet.

Megtántorodott. Albine-nak kellett leültetnie egy karosszékbe. Ott ült két óra hosszat, szótlánul. Állát tenyerébe támasztotta, nézett. Időközönként megrebbent a szemhéja, pirosság öntötte el az arcát. Nehézkesen nézett körül, mély csodálkozás töltötte el. Nagyon nagy, nagyon szerteágazó, nagyon meglepő volt, amit látott.

- Nem látok, nem értek semmit - kiáltotta, Albine felé nyújtva a kezét, halálosan fáradt mozdulattal.

A lányka a karosszék támlájára dőlt. Megfogta a férfi fejét, kényszerítette, hogy nézzon ki ismét. Halkan mondta neki:

- A miénk. Nem jön ide senki. Ha meggyógyultál, elmegyünk sétálni. Lesz mit bejárnunk, ameddig élünk. Oda megyünk, ahová akarsz... Hová akarsz menni?

Serge mosolyogva suttogetta:

- Ó, nem messzire. Első nap csak két lépést az ajtótól. Látod, elesnék különben... Nézd csak, ide megyek majd, ez alá a fa alá, az ablaktól nem messze.

A lány szelíden folytatta:

- Akarsz kimenni a díszkertbe? Meglátod a rózsabokrokat, a nagy virágokat, amelyek mindent elleptek, úgyhogy bokrok borítják még az egykori utakat is... Vagy jobban szereted a gyümölcsöst, ahová csak négykézláb tudok bemászni, annyira lehúzza a gyümölcs az ágakat?... Elmegyünk még messzebb is, ha elég erősnek érzed magad. Bemegyünk az erdőbe is, a sötét zugokba, nagyon messzire, olyan messzire, hogy kinn is alszunk, ha meglep az éjjel... Vagy valamelyik reggel fölkapaszkodunk ezekre a sziklákra. Látsz majd félelmetes virágokat. Meglátod a forrásokat, a zuhogó vizet, s majd jót mulatunk, ha az arcunkba fröcsköl... De ha inkább maradsz a sövények mellett, valamelyik patak partján, akkor a mezőkön vágunk át. Olyan jó a fűzek alatt este, ha nyugszik a nap. Kinyújtózunk a fűben, elnézzük a kis zöldbékákat, ahogy fölugárnak a káka száraira.

- Ne, ne - mondta Serge -, fárasztasz. Én nem akarok még olyan messzire látni... Csak két lépést teszek. Az bőven elég.

- Én magam sem voltam még mindenütt - folytatta a lány. - Sok zugot nem ismerek még. Évek óta sétálgatok itt, de érzem, hogy ismeretlen rejtekek vesznek körül, érzem, hogy vannak helyek, ahol még üdítőbb lehet az árnyék, és még lágyabb a fű... Tudod, mindig úgy képzeltem, hogy van itt egy hely, ahol különösképp szívesen élnék örökké. Bizonyára van is valahol; talán elmentem már mellette, vagy talán olyan messzire rejtőzködik, hogy odáig még el sem jutottam hosszú barangolásaim során... Ugye, Serge, megkeressük együtt, ugye, ott élünk majd?

- Nem, nem, hallgass - hebegte a fiatalember. - Nem értem, mit beszélsz. Halálat okozod.

A lány hagyta egy darabig, hadd sírja ki magát a karjaiban; de nyugtalan volt és nagyon szomorú, hogy nem találja meg a kellő szót, mellyel lecsillapíthatná.

- Hát nem olyan szép a Paradou, mint ahogy megálmodtad? - kérdezte még tőle.

Serge fölemelte a fejét, s azt válaszolta:

- Nem tudom már. Egészen kicsi volt, és most egyre nő... Vigyél el, rejts el.

A lány visszavezette az ágyához, csitítgatta, mint egy gyereket, hazugsággal áltatta.

- Ugyan, hiszen nincs is itt kert. Csak mese volt az egész. Aludj szépen.

5

Albine mindennap odaültette az ablakhoz Serge-t a hűvösebb órákban. Serge a bútorokba fogózkodva már megkockáztatott pár lépést. Arca rózsás lett, keze elvesztette viaszosan áttetsző fényét. De lábadozása alatt úgy eltompultak az érzékei, hogy - mint egy ma született kis lény - pusztán vegetatív életet élt. Olyan volt, mint egy növény: csak a testét fürösztő levegőt érezte. Visszahúzódott önmagába, sokkal gyöngébb volt, semhogy a külvilágra fecsérleje az erejét; odatapadt a talajhoz, egész testével szívta az éltető nedveket... Másodszori fogamzás volt ez, lassú csírázás a meleg tavaszban. Albine emlékezett Pascal doktor egy-két elejtett szavára, és nagyon megijedt, amikor látta, hogy Serge ilyen gyerekes, ilyen magatehetetlen, ilyen bamba. Hallott már róla, hogy bizonyos betegségeknek gyengeelméjűség a következő ményje. Óraszám ült előtte, anyáskodva nevetett rá, mindenfélét kieszelt, hogy megnevettesse. Serge azonban még nem tudott nevetni. Ha a lány elhúzta a szeme előtt a kezét, nem látta, nem követte az árnyékát. Ha szólt hozzá, akkor is csak alig fordította a fejét a hang irányába. Albine-nak egyetlen vigasza volt csupán: nagyszerűen gyarapodott, szép gyerekké fejlődött.

Ezután egy hétig féltő szeretettel ápolgatta. Türelmesen várta, hogy növekedjék. Amint látta, hogy nyiladoznak az érzékei, megnyugodott, gondolván, hogy idővel majd emberré válik. Serge meg-megrezsent, ha a lány hozzáért. Egyik este halkan fel is nevetett. Másnap Albine odaültette az ablakhoz, majd lement a kertbe, futni kezdett és hívogatta. El-eltűnt a fák alatt, napsütötte részeken futott át, visszajött kifulladásra, tapsolt. Serge hunyorgott, és eleinte nem látott belőle semmit. De ahogy a lány újból szaladni kezdett, bújócskázva, fel-felütve a fejét a bokrok mögül, s oda-odaszólt neki, végül ő is követni kezdte szoknyája fehér foltját. S hogy hirtelen felbukkant az ablak előtt és föltekintett, Serge kitérte a karját, mintha menni akarna felé. A lány visszajött, megölelte, büszke volt.

- Ó, hát megláttál, megláttál - kiáltotta. - Ugye, kijössz velem a kertbe, ugye ki?... Ha tudnád, mennyit szomorkodtam miattad napok óta, hogy olyan butának tetted magad, hogy nem akartál meglátni, nem akartál meghallani.

Úgy rémlett, mintha Serge fájdalmasan hallgatná, ahogy félénk mozdulattal lehajtotta a fejét.

- Pedig már jobban vagy - folytatta. - Olyan erős vagy már, hogy akkor jössz le, amikor kedved tartja... Miért nem mondasz nekem semmit? Elvesztetted a nyelved? Ó, ez a kis poronty! A végén még meg kell tanítanom beszélni!

És csakugyan, azzal szórakozott, hogy megnevezte a tárgyakat, melyekhez Serge hozzányúlt. De Serge nyelve nehezen forgott, gügyögve tagolta a szavakat, egyetlenegy sem ejtett ki tisztán. Ekkor a lány sétáltatni kezdte a szobában. Támogatta, elvezette az ágytól az ablakig. Valóságos utazás volt ez. Útközben kétszer-háromszor megbotlott, Albine nevette. Egy ízben lehuppant a földre, a lány csak ügyel-bajjal tudta fölemelni. Ezután körbe sétáltatta a szobában, közben le-leültette a kerevetre, a karosszékre, a székekre; egy jó órába telt, mire bejárták ezt a kis világot. Végre megkockáztathatott néhány lépést egyedül is. A lány elébe állt, kitérte a karját, hátrált, s közben hívogatta, azt akarván, hogy végigmenjen a szobán, mire eljut

az oltalmazó karba. Ha pedig duzzogott, és nem akart járni, Albine kivette a fésűjét a hajából, és elébe tartotta játékszerűl. Ő pedig érte ment, aztán nyugodtan elüldögélt egy sarokban, órákig eljátszadozott a fésűvel, csöndben kaparászva vele a kezét.

Albine egy reggel talpon találta Serge-t. Sikerült kinyitnia az egyik ablaktáblát is. Járni próbált, anélkül hogy a bútorokba kapaszkodott volna.

- Na nézd a nagylegényt! - mondta a lányka vidáman. - Holnap az ablakon ugrik ki, ha hagyják... Hát ilyen erősek vagyunk már?

Serge gyerekes mosollyal válaszolt. Teste olyan egészséges lett újból, mint egy serdülő fiúé, de tudatosabb érzetek még nem keletkeztek benne. Egész délutánokon át bámulta a Paradou-t, csücsörítette a száját, mint a gyerek, aki csak fehéret lát, s a zajokból is csak a rezgést érzékeli. Tudatlan volt még mindig, mint egy kisfiú, s az ujja olyan tapasztalatlan, hogy nem tudta megkülönböztetni Albine ruháját az öreg karosszékek huzatától. Mindig tágra nyitott szemmel bámeszkodott, értetlenül; tétova mozdulatai céltalanságról árulkodtak; látszott, hogy most kezdi csak az életét, teljesen ösztönösen, mit sem sejtve a környezetéről. Az ember nem született még meg benne.

- Jó, jó, csak add a butát - dünnyögte Albine. - Majd meglátjuk.

Kivette a fésűjét, elébe tartotta.

- Kell a fésűm? - kérdezte. - Gyere érte.

Folyton hátrálva, kicsalta a szobából, fél karral átfogta a derekát, lépcsőfokról lépcsőfokra támogatta. Közben kacagtatta, visszatette a fésűt a hajába, csiklandozta a nyakát a hajszálaival, s így Serge észre sem vette, hogy lefelé megy. De odalent, mielőtt a lány kinyitotta volna az ajtót, a sötét folyosón elfogta a félsz.

- Nézd hát! - kiáltott rá Albine.

Sarkig tárta az ajtót.

Váratlanul felragyogott a hajnal, mintha hirtelen félrehúzták volna a homály függönyét, hogy reggeli vidámságában tündököljön a nap. A park megnyílt, kitárult, kristályos-zölden, üdén és mélyen, mint egy forrás. Serge elbűvölten állt meg a küszöbön, tétova vágyakozás fogta el, szeretne volna lábával kitapogatni ezt a fénylő tavat.

- Mintha félnél, hogy vizes lesz! - mondta Albine. - Eredj, a föld kemény.

Közben Serge bátorítanul lépett egyet. Meglepte a homok finom rugalmassága. Ahogy először érintette a földet, megrendült: újra pezsegni kezdett benne az élet; egy pillanatra megállt, szinte megnőtt, szívta a levegőt.

- Gyerünk, bátorság - ismételte Albine. - Tudod, megígérted, hogy ötöt fogsz lépni. Elmegyünk az ablak alatt álló eperfáig... Ott majd megpihensz.

Negyedórába telt, míg azt az öt lépést megtette. Minden újabb erőfeszítés után megállt, mintha ki kellene tépnie a gyökereket, melyek a földhöz kötik. A lányka noszogatta, s nevetve mondta:

- Olyan vagy, mint egy sétáló fa.

Aztán az eperfához állította, az ágakról záporozó fényzőnbe. Otthagyta, fürgén elszaladt tőle, rászólt, hogy ne mozduljon. Serge lecsüngő karokkal állt ott, szemben a parkkal, s lassan forgatta a fejét. Mindenben az ifjúság hamva látszott. A halványzöld lombok a gyerekkor tejes fényében úsztak, szökeségben fürödtek. A fák fiatalok voltak, a virágok gyermektűek, a

patakok kékek, mint nagyra nyitott, ártatlan-kék, gyönyörű gyermekszemek. Minden levélke alatt elbájoló ébredés.

Serge tekintete megállapodott azon a sárga nyíláson, melyet egy széles út vágott előtte a lombok sűrűjébe; a legvégén, keleten, az aranyban fürdő rétek olyanok voltak, mint a fénylő mező, melyre leszállni készül a nap; Serge várta, hogy a reggel elérje az erdei utat, s oda-kússzék hozzá. Érezte a jöttét a langyos fuvalomban, mely eleinte csak gyöngéden cirógatta a bőrét, de fokozatosan erőre kapott, s úgy megélné, hogy egész teste beleborzongott. Ízlelte a jöttét abban az egyre tisztább ízben, mely elhozta hozzá a szabad levegő csípősségét, ajkára permetezte az illatozó édes fűszerek, a fanyar gyümölcsök, tejes nedvet levedző fák gyönyöreit. Beszívta a jöttét azokban a párákban, melyeket összegyűjtött a sebesen közeledő reggel, belélegezte a föld szagát, az árnyat adó fák, az átfűlt növények, az élő állatok párait, a bódító erejű illatok gazdag csokrát. Hallotta a jöttét, hallotta, amint könnyű röptű madárként suhanva súrolja a fűvet, megtöri a nagy kert csendjét, hangot ad mindennek, amihez hozzáér, s fülébe zendíti a holt tárgyak s az élő lények muzsikáját. Látta a jöttét, látta, mint közeleg az erdei út végéről, az aranyban fürdő rétek felől, rózsás arccal s oly vidáman, hogy egész útját beragyogja mosolyával; a távolban még csak napsütötte foltnak látszik, de amint közelebb szökell, úgy tündöklök, mint maga a fényes nap. S a reggel beleütközött abba az eperfába, melynek Serge nekidőlt, és Serge a reggellet együtt megszületett.

- Serge, Serge! - kiáltotta Albine hangja, mely fojtottan szállt a díszkert magas bokrai mögül. - Ne félj, itt vagyok!

De Serge nem félt többé. Megszületett a napsugárban, a testét körül folyó tiszta fényfürdőben. Megszületett huszonöt éves korára, érzékei hirtelen megnyíltak, elbűvölte a tágas égbolt, a boldog anyaföld, a körötte kitáruló szemhatár ezer csodája. Ez a tegnap még ismeretlen kert kimondhatatlan gyönyörűséget szerzett neki. Elragadtatással töltötte el minden: a fűszálak, az erdei út kövei, még a láthatatlan, lágy szellő is, mely cirógatta az arcát. Egész testével birtokába vette a természetnek ezt a darabját; karjával ölelte, ajkával itta, orrával beszívta, fülébe fogadta, szeme mélyére rejtette. Az övé volt. A díszkert rózsái, a szálerdő magasba nyúló ágai, a lezuhogó forrásoktól zengő sziklák, a nap fénykalászeit ringató mezők: az övé volt minden. Azután behunyta a szemét, majd ismét kinyitotta, lassan, kéjesen, hogy élvezze a másodszori ébredés káprázatát.

- A madarak mind megették az epret - szontyolódott el Albine, odafutva hozzá. - Nézd, összesen ezt a két szemet találtam.

De hirtelen megállt, pár lépésre tőle, s elragadtatott csodálkozással, lenyűgözve nézte.

- De szép vagy! - tört ki belőle.

Aztán közelebb ment, megállt, elmerülten nézte, s így suttogott:

- Még sosem láttalak.

Serge csakugyan megnőtt. Egyenesen állt bő ruhájában, egy kissé vézna volt még, tagjai finomak, mellkasa domború, válla kerek. Barnás tarkója, fehér nyaka könnyedén mozgott, fejét enyhén fölemelte. Egészség, erő, méltóság sugárzott az arcáról. Nem mosolygott, csöndesen állt, szája komoly volt és szelíd, orcája feszes, orra merész, szeme szürke, tiszta tekintetű, tiszteletet parancsoló. A koponyáját elborító hosszú haja fekete csigákban omlott a vállára; ajkát és állát pedig enyhén göndörödő szakáll fedte, kiemelve a bőr fehérségét.

- Szép vagy, szép vagy! - ismételte Albine lassan, elébe térdelt, s ráemelte simogató szemét. - De miért duzzogsz mostan? Miért nem szólsz hozzám?

A férfi nem válaszolt; állt tovább. Szeme a távolba révedt, nem látta a lába előtt kuporgó lánykát. Magában beszélt. A napsütésbe suttogott:

- Milyen jó a fény!

Úgy tetszett, mintha e néhány szó csak a napsugár rezdülése volna. Alig hallhatóan lebbent el ajkáról, olyan volt, mint egy dallamos sóhaj, a melegnek s az életnek halk remegése. Albine már néhány napja nem hallotta Serge hangját, s most megváltozotttnak találta ezt is, akár a férfit magát. Úgy érezte, e hang szelídebben száll a parkban, mint a madarak csicsergése, hatalmasabban szárnyal, mint az ágakat hajlongató szél zúgása. Királyi hang volt, parancsoló. Meghallotta az egész kert, ámbár olyan halkan röppent el, mint a sóhaj, és hallatán az egész kert beleremegett a gyönyörűségbe.

- Szólj hozzám - esdekelt Albine. - Soha nem beszéltél még így hozzám. Odafönt, a szobában, míg el nem némultál, úgy gügyögtél, mint a gyerek... Hogyan lehetséges, hogy nem ismerek rá a hangodra? Azt hittem az imént, hogy az a hang a fákról száll alá, hogy az egész kert szól hozzám; úgy szólt, mint azok a mély sóhajok, melyek megzavarták éjszakáimat, míg te el nem jöttél... Hallod? Minden elhallgatott, hogy a hangod hallja.

Ám Serge - úgy látszik - még mindig nem vette észre maga mellett a lányt. Ekkor Albine még édesebben szólott hozzá:

- Nem, ne beszélj, ha fáraszt. Ül mellém. Itt maradunk a pázsiton, míg el nem húzódik a nap... Nézd, találtam két szem epret. Mennyit keresgéltem! A madarak mind megeszik. Az egyik szem a tiéd; ha akarod, mind a kettő; vagy pedig megosztozunk, és megköstöljük mindegyiket... Te megköszönöd nekem, én pedig hallgatlak.

Serge nem akart leülni, a két szem epret is visszautasította. Albine durcásan eldobta őket. Ő sem nyitotta ki többet a száját. Jobban örült volna, ha Serge most is beteg, úgy, mint az első napokban, amikor a kezét nyújtotta neki vánkosul, s érezte, mint frissül fel, ha ő az arcába fúj. Átkozta az egészséget, mely talpra állította, hogy úgy áll most a napfényben, mint egy közömbös, ifjú isten. Hát ezentúl már mindig ilyen lesz, rá sem tekint többé? Nem fog annyira javulni, hogy észrevegye és szeresse őt? S azon ábrándozott, hogy újból ő lesz a gyógyulása, s kicsi kezének puszta erejével ő ébreszti újból második ifjúságra. Látta jól, hogy a szürke szempár mélyéről még hiányzik a tűz, hogy szépsége sápatag még, akár azoké a szobroké, melyek a díszkert csalánjai közé dőltek. Ekkor fölállt, átölelte a derekát, a tarkójára fűjt, hogy felfrissítse. Ma azonban Serge meg sem érezte ezt a lehetet, mely felborzolta selymes szakállát. A nap elhúzódott, vissza kellett térniük. A szobában Albine sírva fakadt.

E naptól kezdve a lábadozó minden reggel sétált egy kicsit a kertben. Elment az eperfa mellett a díszkert széléig, megállt a széles lépcső előtt, melynek töredezett fokai levezettek a díszkertbe. Lassan hozzászokott a szabad levegőhöz, a napfürdők után mindjobban kivirult. A mellvéd két köoszlopa közül fiatal gesztenyefa nőtt ki egy odatévedt magból, bontogatta rügyeit, teregette lombkoronáját, de még ez a fa sem tanúskodott akkora életerőről, mint ő. Egyik nap még a lépcsőn is le akart menni, de ereje cserbenhagyta; leült egy lépcsőfokra a kőlapok repedéseiből előtörő gyom közé. Lent balra megpillantott egy rózsafácskát. Ahhoz szeretett volna menni.

- Várj még - mondta Albine. - A rózsailat nagyon erős még neked. Ha leülök egy rózsafa alá, én is bágyadtnak érzem magam, elkábulok, édes érzés fog el, sírhatnék... Megállj csak! Majd leviszlek a rózsafák alá, és sírni fogok, hogy olyan nagy szomorúságot okozol nekem.

Végre egy reggel Albine letámogatta Serge-t a lépcső aljáig, letaposta a fűvet a lába előtt, utat vágott neki a vadrózsabokrok között, melyek az alsó lépcsőfokokat benőtték hajlós ágaikkal. Aztán lassan elmentek a rózsáligetig. Igazi erdő volt ez. A magas törzsű rózsafák szétterjesztették dús koronájukat, mely akkora volt, mint a lombos fáké; a terebélyes rózsabokrok áthatolhatatlan sűrűje pedig felcsapzó tölgyerdőre emlékeztetett. Hajdan párját ritkító csemetekert volt itt. De mióta elhanyagolták a parkot, összevissza nőtt minden, őserdőként burjánzott a rózsafák erdeje, ellepte az ösvényeket, ki sem látszott a vadhajtasokból; az egyes fajták úgy összekeveredtek, mintha egy tő nevelte volna a legkülönbözőbb illatú és színű rózsákat. A futórózsa puha szőnyeget terített a földre, a kúszórózsa meg falánk folyondárként kapaszkodott fel a többi rózsafákra, zöld indáját törzsükre csavarta, s a legkisebb fuvallatra is sziromesőt hullatott. Természetes sétányok képződtek az erdő sűrűjében, keskeny ösvények, széles sugárutak, elragadó fedett folyosók, ahol kedvére sétálhat az ember a hűsben, az illatárban. És keresztutakra, tisztásokra lehetett eljutni az apró piros rózsás lugasok alatt, a kis sárga rózsával borított falak között. A napsütötte zugok úgy ragyogtak, mint tarka foltos, zöld selyemkelmék; az árnyas rejtekekből a hálósobák nyugalma áradt, szerelemszag, női keblen hervadozó virágcsokor langyos illata. A rózsafák halkán susogtak. A rózsafák telis-tele voltak madárdalos fészkekkel.

- Vigyázzunk, nehogy eltévedjünk - mondta Albine, mikor beértek az erdőbe. - Egyszer már eltévedtem. A nap lement, mire kikeveredtem; a rózsá lépten-nyomon a szoknyámba akaszzkodott.

De alig mentek pár percig, Serge kimerült, és le akart ülni. Lefeküdt, s rögtön mély álomba zuhant. Albine mellette ült, elábrándozott. Egy tisztás szélén voltak, ahol ösvény ágazott el. A nap csíkozta ösvény messzire vezetett; a túlsó végén, egy kis kerek nyíláson át bekandikált az ég. Más utacskák zöld zsákutcában végződtek. A tisztást lépcsőzetesen egymás fölé ültetett nagy rózsabokrok foglalták el; ágak kusza erdeje, tüskés indák szövevénye nyúlt fel, sűrű lombleplek kapaszkodtak a levegőbe, lebegtek a magasban, s feszítettek ívelő sátorlapot egyik cserjétől a másikig. A finoman kicsipkézett lombcsövedéken csak parányi fényes lyukacsákat lehetett látni, úgy tetszett, mintha azúrszítán át szűrődne a napsugarak megfoghatatlan pora. És a boltozatról, mint megannyi lampionfüzér, ágak nyúltak le, tömött bokréta fűgtek vékony zöld szárazon, virágnyalábok lógtak a földig a szakadozott mennyezetről, mely imitt-amott tépett függönyként csüngött alá.

Albine közben az alvó Serge-t nézte. Soha nem látta még ilyennek: fáradtságtól ólmos tagokkal, nyitott tenyérrel, halálra vált arccal nyúlt el a fűvön. A lánynak úgy rémlett, mintha halottat látna; most arcon csókolhatná, anélkül hogy Serge megérezné a csókját. Szórakozott ujjakkal bánatosan tépdetni kezdte a keze ügyébe eső rózsák szirmait. A feje fölött hatalmas csokor csüngött, hozzáért a hajához, rózsát tűzött a kontyába, a füle mögé, a tarkójára, rózsaköpenyt borított a vállára. Ha följebb nyúlt, rózsasző hullt ujjai nyomán, a nagy, puha szirmok egy szűz leány mellének rózsálló üdeségét, lágy kerekességét idézték. A hulló rózsá - eleven hóesés - elborította a fűben maga alá húzott lábát. Már a térdéig ért, ellepte a szoknyáját, derékig elfödte; három eltévedt szirom a ruhaderékára röpített, domborodó mellére, úgy tetszett, mintha három helyen kivillanna elragadó, mezítelen teste.

- Ó, az álomszuszék! - dünnyögte unatkozva. Felkapott egy marék rózsaszirmot, és Serge arcába dobta, hogy fölébressze.

De az tovább aludta nehéz álmát; szemét és száját ellepte a szirom. Albine elnevette magát. Fölébe hajolt. Szívből megcsókolta a két szemét, megcsókolta a száját, rálehelte csókjait, hogy elhessentse onnét a szirmokat; de a rózsza rátapadt Serge ajkára, s a lány még csengőbben kacagott, annyira tetszett neki, hogy virágokkal csókolózik.

Serge lassan föltápáskodott. Csodálkozva nézte a lányt, mintha megijedt volna tőle. Aztán megkérdezte:

- Ki vagy te, honnan jössz, mit keresel itt mellettem?

Albine csak mosolygott, boldog volt, hogy így látja fölébredni. Ekkor Serge is föleszmélt, s a boldog bizakodás mozdulatával mondta:

- Tudom már, te vagy a szerelmem, a véremből jössz, arra vársz, hogy a karomba szorítsalak, hogy egyek legyünk... Rólad álmodtam. Bennem voltál, s én adtam a véremet, az izmaimat, a csontjaimat. Nem fájt. Oly szelíden vetted magadhoz a szívem, hogy gyönyörűség volt megosztanom magam. Azt kerestem, hogy mi bennem a legjobb, mi a legszebb, hogy azt is neked adhassam. Mindent elvihettél volna, s én hálás lettem volna akkor is... Amikor kiszálltál belőlem, fölébredtem. A szememen, a szájamon át szálltál ki, éreztem. Olyan jó meleg voltál, olyan illatos, olyan simogató, a tested remegése ébresztett föl álmomból.

Albine elbűvölten hallgatta. Végre látja őt Serge! Végre megszületett, meggyógyult! Összetett kézzel kérlelte, hogy beszéljen csak tovább.

- Hogy is élhettem nélküled? - folytatta az. - Nem is éltem, olyan voltam, mint egy kába állat... És íme, most az enyém vagy! Te és én egyek vagyunk! Tudod, soha nem szabad elhagynod engem; te vagy az élető levegőm, ha elhagysz, az életem viszed el. Egymásban maradunk. Te az én testemben leszel, én a tiédben. Ha elhagynálak egy napon, legyek átkozott, száradjon el a testem, mint a haszontalan, hitvány gyom!

Megragadta a kezét, s csodálkozástól remegő hangon mondta:

- Milyen szép vagy!

A napsugarak szitáló porában, a szűrt fénytől alig aranyozottan, opálosan fénylett Albine teste. A tengernyi rózsaszírom, rajta és körötte, rózsaszínben fürdette. Szőke haja, melyet a fésű csak lazán fogott össze, mint a lebukó nap, végsőt lobbanó, kusza lángnyelvekkel borította a nyakát. Fehér ruhája olyan elevenen tapadt a testére, földetlenül hagyva karját, keblét, térdét, hogy meztelennek látszott benne. Mutatta hamvas bőrét, szégyenkezés nélkül nyílt ki, mint egy különös illatú virág. Feküdt a fűvön; teste nem nagy, de hajlékony, mint a kígyóé, lágy gömbölyűségek, kéjes domborulatok jelezték rajta a serdülésnek induló, félig még gyermeki test ezernyi bontakozó báját. Arca hosszúkás, homloka keskeny, szája duzzadt volt, kék szemében szelíd derű ragyogott. Sima orcája, gömbölyű álla komolyságról is tanúskodott; szép volt, olyan természetesen szép, mint az erdő fái.

- És milyen nagyon szeretlek! - mondta Serge, és magához vonta.

Egymás karjában maradtak. Csókot nem váltottak, ölelték egymás derekát, összeértették az arcukat, összesimultak némán, boldogan, hogy egyek. Körülöttük virágzott a rózsza. Bolond, szerelmes virágzás, számtalan piros, rózsaszín, fehér kacaj. Az élő virágok úgy tárták ki meztelenségüket, mint ahogy a kinyíló ruhaderék sejteti a női keblek kincsét. Volt ott sárga rózsza, mely lehullatta bennszülött leányok aranyló bőrére emlékeztető szirmait, volt szalmasárga rózsza, citromsárga rózsza, napsárga rózsza, a forró égöv alatt borostyánsárgára égett nyakszirtek ezernyi árnyalata. Aztán lágyabb testrészek színe következett; a tearózsza izgatón nedvedzett, rejtett szemérmet tárt föl, a testnek nem mutogatott, bársonyos tapintású zugait,

melyeket sűrűn hálózna be a halványkék erek. Majd a rózsaszín derűsebb pompája bontakozott ki: a cseppnyi lakkal befuttatott fehérésrózsaszín, forrás vizét próbálgató szűz lány lába fejének hava; a halványrózsaszín, finomabb, mint a megvillanó térd langyos fehéré, mint a bő ruhaujjból kitetsző ifjú kar fénye; a valódi rózsaszín, selymes bőr alatt csörgedező vér, meztelen váll, meztelen csípő, fény csókolt a női meztelenség; az élénkrózsaszín lány mell bimbózó virága, ajkak félig nyílt virága, langyos lehelet illatát árasztó. És a futórózsák, a fehér virágosót záporozó nagy rózsafák ezt a tengernyi rózsát, ezt a tengernyi testet fűrtjeik csipkéjébe, lebke selymük ártatlanságába burkolták; itt-ott pedig borvörös, majdnem fekete, vérszínű rózsák sebeztek föl szenvedélyükkel ezt a menyasszonyi fehérséget. Illatozó erdő násza, mely május szüzességét július és augusztus termékenységébe sodorja; első ártatlan csók, menyegző hajnalán szedett virágcsokor. Még a fűben megbúvó moharózsa is szerelemre áhított csukott nyakú, zöld ruhájában. Végig a nap csikozta ösvényen virágok illegették magukat, arcok bukkantak fel, szolongatták az elsuhanó kósza szellőt. A tisztás fölé feszített lomb-sátorlap alatt ragyogott a sok mosoly. Minden egyes rózsza a maga módján bontakozott ki. Mindegyik másként szeretett. Egyik félénk volt és pirulós, alig merte kipattantani bimbóját; a másik kibontotta fűzőjét, lihegve, gyűrötten tárulkozott ki, megrészegült saját testétől, majdhogy bele nem halt. Voltak közöttük kis tűzrőlpattantak, csokros főkötőben sorakoztak; voltak dúskeblűek, terebélyesek, elhájasodott szultánnők rengő bájaival; voltak utcalányos, ledér teremtések, kihívóan lenge öltözékben, fitogtatták rizsporos szirmukat; voltak tisztességesek, polgári illedelmességgel kivágott ruhában; voltak előkelők, sima eleganciával, halk eredetiséggel, maguk tervezte kényelmes öltözékben. A kehely formában nyíló rózsák drága kristályban kínálták az illatot; a megfordított urna alakúak cseppenként szórták le; a kerek káposztafejekhez hasonlóak kilehelték magukból, alvó virágok szabályos lélegzetével; a rózsabimbók szorosra vonták szirmukat, csak szüzességük tétova sóhaját hallatták.

- Szeretlek, szeretlek - ismételte Serge halkán.

És Albine is nagy rózsza volt, aznap nyílt, halavány rózsza. Lába fehér, térde és karja rózsaszín, nyakszirtje szőke, keble finom erezetű, sápadt, gyöngyharmatos. Illatozott; kinyíló ajka korall-kehelyben kínálta zsenge illatát. Serge belélegezte, és a mellére vonta.

- Ó - mondta a lányka nevetve -, nem fáj, magadhoz szoríthatsz egészen.

Serge elbűvölten hallgatta a nevetését, mely úgy szólt, mint a zengő madárdal.

- Te dalolsz ilyen szépen? - kérdezte tőle. - Soha nem hallottam még ehhez fogható édes muzsikát... Gyönyörűségem, te.

És a lány még zengőbben kacagott, gyöngyöző, finoman csilingelő fuvolahangon, mely mélyebb hangok meglassúdó bűgésébe olvadt. Szünni nem akaró kacagása, ez a turbékoló, diadalmasan csengő muzsika az ébredés gyönyörét ünnepelte. Minden benne nevetett a szépségre és szerelemre ébredő nőnek a kacagásában: a rózsák, az illatos erdő, az egész Paradou. Mindaddig hiányzott valami a nagy kert szépségéből, hiányzott egy kedves hang, a fák, a patakok, a napsugarak eleven örömeinek hangja. És íme, a nagy kert most ajándékba kapta a nevetés szépségét.

- Hány éves vagy? - kérdezte Albine, mikor kacagása elhalt egy hosszú nyúló, egyre halkuló hangban.

- Huszonhat leszek nemsokára - felelt Serge.

A lányka elcsodálkozott. Hogyan! Huszonhat éves! És Serge is meglepődött, ahogy ilyen könnyen kibuggyant belőle a válasz. Úgy érezte, nincs még egy napja, egy órája sem, hogy él.

- És te hány éves vagy? - tudakolta ő is.

- Én? Tizenhat.

Újra kacagott, messze csengőn, s dalolva ismételte a korát. Kacagta, hogy tizenhat éves, ezüstös nevetése úgy csörgedezett, mint a csermely, hangjának remegő üteme kísérte. Serge közeliől nézte. Elámult ezen az eleven nevetésen, mely beragyogta a lány arcát. Alig ismert rá Albine-ra, orcája gödröcskés, ajka ívelt, piros szája nedvesen csillogó, szeme, mint a napkeltekor megvilágosodó kék ég alja. Ha hátradőlt, Serge a vállán érezte nevetéstől duzzadó állának melegét.

Kinyújtotta a kezét, gépies mozdulattal, Albine tarkóján motozott.

- Mit akarsz? - kérdezte a lány.

Aztán kitalálta s felkiáltott:

- A fésűmet akarod, a fésűmet akarod!

Odaadta a fésűt, s leengedte súlyos hajfonatait. Mintha aranyszövetet terített volna szét. Haja a csipőjéig beburkolta. A mellére hulló fürtök királynői díszbe öltöztették. Serge, ahogy megpillantotta ezt az aranyzuhatagot, halkán felkiáltott. Végigcsókolgatta a fürtjeit, ajka égett ettől az esthajnali fényzöntől.

De Albine most kárpótolta magát a hosszú hallgatásért. Beszélt, kérdezett, be nem állt a szája.

- Ó, hogy mennyit szenvedtem miattad! Semmibe vettél, haszontalanul, tehetetlenül töltöttem a napjaimat, kétségbe ejtett, hogy nem vagyok jó már semmire... És mégis, már az első napokban segitettem rajtad. Láttál engem, beszéltél hozzám... Nem emlékszel már? Amikor ágyban feküdtél, és elaludtál a vállamon, azt suttogtad, milyen jó, hogy veled vagyok.

- Nem - mondta Serge -, nem emlékszem... Sosem láttalak. Az imént pillantottalak meg életemben először. Szép vagy, sugárzó, felejthetetlen.

A lányka összecsapta a kezét, s türelmetlenül kiáltotta:

- És a fésűm? Arra talán csak emlékszel, hogy a békesség kedvéért neked adtam a fésűmet, amikor újra gyerek lettél? Az előbb is azt kerested.

- Nem, nem emlékszem... Olyan finom a hajad, mint a selyem. Soha nem csókoltam még a hajadat.

A lányka méregbe gurult, sorolta az apró eseményeket; elmondta, hogyan kapott erőre a kék mennyezetű szobában. Serge azonban csak nevette, végül befogta a száját, s fáradtságtól ingerülten mondta:

- Nem, hallgass már, nem tudom, tudni sem akarom... Most ébredtem föl, s itt találtalak a sok rózsza közt. Ez elég nekem.

Aztán újból a karjába szorította, sokáig, és fennhangon révedezett:

- Lehet, hogy éltem már régebben is. De az nagyon régen lehetett... Szerettelek, mint valami gyötrelmes álomban. Ilyen kék volt a szemed, ilyen hosszúkás az arcod, ilyen gyermeki a nézésed. De a hajadat féltékenyen elrejtetted egy lepel alá; és én nem mertem felhajtani azt a leplet, mert a hajad olyan félelmetes volt, hogy bizonyára belehaltam volna... Most azonban lényed szelidsége árad a hajadból. A hajad őrzi az illatot, a hajad az ujjaim közé lopja simuló szépségedet. Ha a hajadat csókolom, ha a hajadba temetem az arcom, az életedet szívom magamba.

Keze közt sodorgatta a hosszú, göndör fürtöket, az ajkához szorította, mintha Albine vérét akarná kiszívni belőlük. Majd kisvártatva így folytatta:

- Furcsa... Születésünk előtt megálmodjuk, hogy meg fogunk születni... El voltam temetve valahol. Fáztam. Hallottam magam fölött a külvilág ezer zaját. De kétségbeesetten dugtam be a fülem, mert megszoktam már az odúm homályát, rémes örömöket éltem át benne, s szabadulni sem próbáltam a mellemre nehezedő földrakás alól... Hol lehettem? Ki hozott fel végül a napvilágra?

Erőlködve próbált visszaemlékezni, s Albine most szorongva gondolt rá, hogy mi lesz, ha emlékezni talál. Mosolyogva markolt a hajába, a fiatal férfi nyaka köré fonta, s ezzel magához láncolta. Serge-t ez a játék fölriasztotta merengéséből.

- Igazad van - mondta -, a tiéd vagyok, a többi nem fontos... Ugye, te húztál ki a föld alól? Talán ez alatt a kert alatt feküdtem. Éppen a te lépéseidet hallottam, ahogy az apró kavicsos ösvényen jártál. Engem kerestél, madárdalt, szegfüllatot, napmeleget gyűjtöttél fölőbém... Mindig sejtettem, hogy egyszer majd rám találsz. Látod, már réges-rég várok rád. Azt azonban nem reméltem, hogy fátyoltalanul leszel az enyém, kibontott hajjal, ezzel a félelmetes, megszéledült hajaddal.

Magához húzta a lányt, térdére ültette, arcát hozzáértette az övéhez.

- Ne beszéljünk. Együtt maradunk örökre. Szeretjük egymást.

Egymás karjában maradtak, ártatlanul. Sokáig ottfeledkeztek. A nap magasabbra hágott, forróbb sugarak szitáltak a magas ágakról. A sok sárga, fehér és piros rózsza örömeük ragyogása volt, egymásnak szóló édes mosolyuk. Bizonyára tőlük nyílt ki a körülöttük levő sok rózsabimbó. A rózsák megkoszorúzták őket, füzért fontak a derekuk köré. Oly átható lett a rózsailat, annyira megtelt édes szerelemmel, mintha lehetük fűszeres párája lett volna.

Aztán Serge fésülte meg Albine-t. Kedves ügyetlenséggel fogta marokra a haját, s tűzte fordítva a fésűt a fején feltornyozott hatalmas kontyba. Elragadó volt a lány haja így is. Utána fölállt, kezét nyújtotta, megfogta a derekát, hogy fölsegítse. Közben szótlanul mosolyogtak egymásra. És csendesen megindultak az ösvényen.

7

Albine és Serge belépett a díszkertbe. Albine aggódó gonddal figyelte Serge-t, féltette, hogy elfárad. De az halk nevetéssel nyugtatta meg. Olyan erősnek érezte most magát, hogy bárhová magával tudta volna vinni a lányt. Mikor újra kiért a napsütésbe, örömeiben felsóhajtott. Végre: él! Nem olyan többé, mint a télidőben halódó növény. És a lelke eltelt meghatott hálával. Szerette volna megkímélni Albine kicsi lábát a göröngyös utaktól; arról ábrándozott, hogy karjába veszi, mint anya a gyermekét, kit el akar ringatni. Már is féltékenyen őrizte, óvta, eltávolította útjából a köveket, a szúrós indákat, örködött, nehogy a szellő csókot lopjon az imádott hajra, mert azt csak neki szabad. Albine Serge vállához simult, derűs bizalommal ráhagyatkozott.

Első ízben andalgott így Albine és Serge a napsütésben. Édes illat szállt a szerelmesek nyomán. Lábuk alatt megremegett az ösvény, a nap aranyszőnyeget terített eléjük. Úgy mentek előre a virágzó, dús bokrok között, mint maga az édes szerelem, oly kíváncsian, hogy a távoli fásorok hívogatták s bámuló morajjal köszöntötték őket, mint ahogy a tömeg üdvözli rég nem látott uralkodóját. Egyek voltak fenséges szépségükben. Albine fehér bőre ezüst folt Serge

bőrének barnaságán. Lassan ballagtak, napfényszóttasben. Ők voltak a nap maga. A virágok bálványozó szeretettel bókoltak előttük.

A díszkertben nagy izgalom várt rájuk. Az öreg díszkert kíséretükbe szegődött. Egy évszázad óta vadon burjánzó óriás mező, édenkert zuga, ahol szél szórja szét a legritkább virágokat. A tűző napon boldog nyugalomban szendergő Paradou nem engedte, hogy a fajok elkorcsosodjanak. Az egyenletes melegben régóta trágyázták a növények a földet, hogy életerejük csöndjében tenyésszenek tovább. Az elképesztően dús, hatalmas, ember nem művelte, elvadult növényzet ijesztően virágzó, szeszélyes alakzatokat öltött, melyek sohasem láttak ást vagy öntözőkannát. A természet, hogy szabadjára hagyták, szemérmetlenül elburjánzott ebben a maga alkotta rejtekekkel is óvott magányban; tavaszról tavaszra jobban nekivadult, mind szilajabban tombolt, jókedvében minden évszakban különös csokrokkal lepte meg magát, amelyeket emberkéz sosem fog leszakítani. Úgy látszott, féktelenül összekuszál mindent, amit emberi szorgalom alkotott; fellázadt, virágot szórt az utakon szanaszét, moháárral ostromolta a körakásokat, körülfonta a márványszobrok nyakát, s kúszónövényei hajlékony kötelével a földre rántotta őket; megrepesztette a medencék, a lépcsők, a teraszok kőlapjait, cserjéket telepítve közéjük; addig kúszott-kapaszkodott, míg hatalmába nem kerítette a legkisebb megművelt zugot is, kényére-kedvére át nem gyúrta őket, ki nem tűzte mindenüvé a lázadás zászlaját: egy útközben felkapott magból kicsírázó közönséges növényt, melyet gigászivá növelt. A díszkertet valaha egy virágkedvelő úr számára létesítették; a virágágyásokban, az ápolt szegélyeken csodálatosan összeválogatott növények pompáztak akkor. Ugyanazok a növények ma is megvoltak, de népes családokká terebélyesedve maradtak fenn, szétfutottak a kert négy sarkába, falra mászó, iskolakerülő nebulók zajos tanyájává változtatták a kertet, gyanús lebujjá, ahol a természet verbénát és szegfűt öklendez fel részeg gyomrából.

Albine vezette Serge-t, bár úgy látszott, mintha ő támaszkodna bágyadtan amannak a vállára. Először a barlanghoz vitte. Nyárfák és fűzek sűrűjében bújt meg a mesterséges barlang; beomlott már, a sziklatömbök belezuhantak a kerek vízmedencébe, a kövek között erecskék csordogáltak. Szinte el is tűnt a föléje boruló lombok alatt. Odalent a mályvarózsák sorfala valósággal eltorlaszolta a barlang száját piros, sárga, hússzín, fehér virágainak sűrű rácsával; a virágok szára elveszett az óriás levelű, bronzos-zöld csalán között, mely nyugodtan izzadta magából csípős mérgét. Arrább csupa csodás lendület, magasba törő nekirugaszkodás; édesen illatozó, csillagvirágú jázmin; finoman csipkézett levelű glicínia; sűrű zománclemez-borostyán; hajlós jerikói lonc halvány korallszín száruk erdejében; karjait nyújtogató, fehér bóbítás, szerelmes iszalag. Körük más, törékenyebb szárú növények fonódtak, még jobban összekötözték, egyetlen illatos szövedékké szőtték őket. A zöldes húsú, csupasz sarkantyúka tátogatta aranyvörös torkát. A szívós, fonalvékony spanyolbab itt-ott tüzet csiholt eleven szikráival. A hajnal-ka kitárta szív alakú levelét, ezernyi csengettyűje színekben pompázó, csöndes harangjátékokat zengett. A szagosbüköny, mint szárnyát rezegető, pihenő pillangó, összecsukta rózsaszín pártáját, várva, hogy arrább lebbenjen az első fuvallattal. Virággal teletűzdelt, zöld hajzuhatag; lobogó fürtjei bolond összevisszaságban röpködnek szerteszét, óriás lányra emlékeztetve, aki a távolban félájultan hever hanyatt, gyönyöríttasan hátraveti a fejét, dús haja körülfolylja testét, s illattengerként terül szét.

- Sosem merészkedtem még ebbe a sűrű sötétségbe - súgta Albine Serge-nek.

Serge bátorította, átemelte a csalánon; s mivel kötömb zárta el a barlang száját; egy pillanatig még karjában tartotta a lányt, hogy az előrehajolva letekinthessen a pár lábnyi mélyen tátongó lyukba.

- Egy női szobor hever ott a víz sodrában - suttozta a lányka. - A víz elmosta a vonásait.

Serge is látni akarta. A kezére támaszkodva felhúzódkodott. Hús levegő csapta meg az arcát. A káka és a békalencse közt, a barlang derengő homályába hanyatt feküdt az övig meztelen nőalak, kendő takarta el a combját. Itt heverhetett már vagy száz esztendeje vízbefűltan; lassú öngyilkossága volt ez a márványszobornak, melyet talán szenvedései döntöttek le a forrás vizébe. A rácsorgó kristályos víz sima kődarabbá, kifejezéstelen fehérséggé sűrűlt az arcát; duzzadó két melle azonban, melyet nyaka megfeszítésével kiemelt a vízből, érintetlen maradt, s tünt kéjekről vallott elevenességével.

- Hiszen nem pusztult el - mondta Serge, leszállva a kőről. - Egyszer majd eljövünk és kiemeljük innét.

De Albine már didergett, és húzta magával. Visszamentek a napra, a szögletes és kerek virágágyak tobzódásába. Virágba borult réten vágtak át; mentek, amerre a szemük látott, úttalan utakon. A szebbnél szebb törpenövények, melyek valaha a fásorokat szegélyezték, de ma vastag lepellel borítottak el mindent, puha szőnyeget terítettek a lábuk alá. Olykor bokáig süppedtek a rózsaszín mécsvirág pettyes selymébe, a németszegfű pelyhes puhaságába, az apró, bánatos szemű nefelejcs kék bársonyába. Távolabb térdig érő óriásrezedában gázoltak, mintha illatos fürdőben járnának; gyöngyvirágmezőn vágtak át, hogy megkíméljék a szomszédos ibolyamezőt, mely olyan kedves volt, hogy sajnálták volna eltiporni akár a legkisebb ibolyatövet is; aztán, hogy körül csak ibolyát láttak, mit tehettek mást, óvatosan lépkedtek tovább ezen a balzsamos, hús terítőn, mely fölött a tavasz lehelete lebegett. Túl az ibolyán halvány mályvaszínnel tarkított, sötétzöld gyapjas lobéliaszőnyeg terült eléjük; a csipkeharaszt sokárnyalatú csillagai, a nemophila kék kelyhei, a szappanfű sárga keresztjei, a szomorú estike rózsaszín és fehér keresztjei dús kárpitot rajzoltak, végtelenbe nyúló, fejedelmi gazdagságú tapétát terítettek a szerelmesek lába elé, hogy fáradtság nélkül élvezhessék első sétájuk örömét. És újra meg újra felbukkant az ibolya, ibolyatenger terjengett mindenütt, lábukra locsolta drága illatát, rájuk lehelte levelei alatt megbúvó virágainak lélegzetét.

Albine és Serge utat vesztett. Ezer meg ezer magasabbnál magasabb növény vette őket körül élősvénnyel, tartogatott számukra keskeny ösvényeket, melyeken kedvükre kószálhattak. Az ösvények el-elűntek egy-egy váratlan kanyarban, összekuszálódtak, járhatatlan virágvadonba veszttek: volt ott égszínkék bojtos agerátum; finom pézsmailatú szagosmüge; piros pettyes, rezes torkát tátogató mimulus; szélfonta virágguzsalyait emelgető skarlátpiros és ibolyakék flox; hajszálvékony szárú piros lenvirág; teliholdra, aranyholdra emlékeztető, kurta, fakó, fehéres, lilás, rózsás sugarakat lövellő krizantém. A szerelmesek átgázoltak az akadályokon, és boldogan sétálgattak tovább a két zöld sövény között. Jobbról a hajlékony, nagy ezerjófű nőtt a magasba, a sarkantyúvirág hullatta szüzi havát, a szürkélő ebnylvfű apróka kelyheiben pedig harmatcsepp csillogott. Balról hosszú utcát alkotott a harangláb számtalan változata: fehér, halványrózsaszín; sötétlila, majdnem fekete, szomorún gyászoló; hosszú szárú csokráról fátyolként lengette kicsipkézett, mintás szirmait. Aztán, ahogy még messzebb mentek, változott a sövény; a bodros levelek közt szinte elvesző, virágzó szarkalábak sorakoztak, rőt tátika mutogatta tátott torkát, schizanthus emelgette halvány lakkmintás, kénsárga szirmú, pillangós virágokkal rakott ágait. Harangvirágok rázták teljes erőből kék csengettyűiket, s futottak fel a haranglábul szolgáló nagy aszfodéloszokra. Valamelyik zugban egy óriás kapor állt, finom csipkébe öltözött hölgy, amint feje fölé feszíti vízzöld selyemernyőjét. Egyszerre csak zsákutcába jutottak; nem tudtak továbbmenni, virághegy állta el az útjukat, növényzuhatag, győzelmi lobogóval díszelő virágkazal. Alul akantuszok építettek talapzatot, melyről magasba lendült a skarlátszín gyömbérgyökér; a rhodantusz száraz szirmán a festett papír töréseire emlékeztető repedések futottak; a clarkia cizellált, nagy fehér keresztes szirmai olyanok voltak, mint egy barbár lovagrend keresztjei. Följebb rózsaszín viscária, sárga leptosiphon, fehér colinsia nyílt, s az élénk színek között a tollkalász emelgette hamvaszöld

bóbitáját. Még följebb piros gyűszűvirág, kék csillagfürt tartotta vékony oszlopocskáit, s harsány bíborra és azúrra mázolt bizánci körteraszt függesztett a levegőbe; legfölül pedig vérvörös levelű, óriási ricinus borította rá csiszolt rézkupoláját.

Serge már nyújtotta a kezét, hogy keresztültörjön, de Albine kérlete, hogy ne bántsa a virágokat.

- Letörnéd az águkat, összetaposnád a levelüket. - mondta. - Én már évek óta élek itt; és mindig vigyáztam, hogy meg ne öljek senkit... Gyere, megmutatom az árvácskákat.

Visszakényszerítette Serge-t, kivezette a szűk ösvények útvesztőjéből a díszkert közepére, ahol nagy medencék voltak valaha. A medencék azóta megteltek földdel, és töredezett, csorba szelű virágtartókká váltak. A legnagyobbak egyikében csodálatos árvácskaágyat ültetett a kóbor szél. Szinte élni látszott a sok bársonyvirág, ibolyaszín hajfürtjeivel, sárga szemével, halványabb sárga szájjával, finom vonalú, testszínű állával.

- Míg kisebb voltam, féltem tőlük - suttogta Albine. - Nézz csak rájuk. Hát nem olyanok, mintha ezer meg ezer arcocska nézné az embert a föld színéről?... És valamennyi egyszerre fordítja az arcát. Mintha földbe temetett babák forgatnák a fejüket.

Még tovább cipelte Serge-t. Körbejárták a többi medencét is. A szomszédos medencében kakastaréj nyílt, s meresztgette óriási tarajait; Albine nem mert hozzájuk nyúlni, mert nagy, véres hernyókra emlékeztették. A másik medencét szalmasárga, barackvirágszínű, lenszürke, fehéresrózsaszín balzsamfű töltötte meg, a magtokok halk kattanással pattantak föl s rúgták el a magot. Egy szökőkút roncsai körül szegfűgyűjtemény pompázott: a mohlepte vályúból fehér szegfű kandikált ki; a kövek hasadékaiból bóbitás szegfű mutogatta kicsipkézett selyemfodrainak tarkabarkaságát; a hajdani vízköpő oroszlán torkából pedig olyan vad erővel tört elő egy nagy, vörös szegfű, mintha a vén csonka oroszlán most vért okádna. Mellette a főmedencében, mely réges-régen tó volt, ahol hattyúk úszkáltak, ma orgonaerdő nyílt, s árnyékában illattól harmatos, szendergő viola, verbéna, hajnalka óvta kényes szirmát.

- És még nem jártuk be a díszkertnek a felét sem! - büszkélkedett Albine. - Arra messzebb vannak a nagy virágos mezők, úgy eltűnők köztük, mint fűj a vetésben.

Odamentek. Széles lépcsőn lépkedtek lefelé, a felfordított urnákban a nőszirm magas, lila lángjai, lobogtak. A lépcsőfokokon viola folyt végig, mintha vízesés volna. A lépcső két szélére a vékony, szúrós bogáncs bronzöld kandelábereket állított, szeszélyesen görbülő madárcsőrökre, különös művészettel megmintázott, elegáns vonalú kínai illatszerfűstölőkre emlékeztettek. A kőkorlát töredezett oszlopai közt varjúháj lógatta szőke farkocását, penészfoltos, iszapzöld haját. Lent, a díszkert alsó emeletén, tölgyfa nagyságú puszpángok álltak; a délceg, öreg puszpángokat valamikor régen labda-, piramis- és nyolcszögletű toronyformára nyírták, ma azonban tökéletes kuszaságban nőttek, nagy, sötétzöld rongyaik szakadásain át bekandikált a kék ég egy-egy darabja.

Albine jobbra vezette Serge-t, egy mezőre, mely mintha a díszkert temetője lett volna. Ördögszem borította gyászba a mezőt. Halálszagú mákvirágok vonultak hosszú sorban, súlyos virágjuk lázas fényben égett. Tragikus anemónék álltak vigasztalan tömegben, halálra vált, agyagszín arcukat megcsapta valami járványos kór szele. Zömök testű mérgesmaszlag tárta ki ibolyaszín tölcserjét, melyből halálos nedvet szívnak az életunt rovarok. A körömvirág vastag levéltakaró alá temette virágait, a csillagos testek haldokoltak, s máris árasztották bomlásuk pestises levegőjét. Volt ott még sok szomorú virág: fákó rozsdaszínű, húsos boglárka, fojtó leheletű, saját szagától fuldokló jácint és tubarózsa. Legtöbb volt azonban a cinerária, egész cineráriatenyészet sétáltatta komor pompájú, csíkos bársony és sima bársony ruháinak, ibolyaszín és fehér ruháinak félgyászát. S e búskomor mező közepén egy csonka márvány-

ámor állt - íjat tartó karja letört, s a csalán közé esett -; s még most is mosolygott a meztelen gyermektestét didergető zuzmó alatt.

Aztán Albine és Serge övig merült a bazsarózsába. A fehér virágok szétpattantak, és széles szirmaik záporával hűsítették a kezüket, mintha zivatar volna, és kövér cseppekben hullana az eső. A piros virágok szélütéses ábrázata szélesen nevetett, s félelmet keltett bennük. Balról fuksziamezőre értek, hajlékony, karcsú kis cserjék sűrűjébe, elragadtatva nézték ezeket a számtalan harangocskával díszített japán csecsebecskéket. Azután lilafürtű veronikák mezején vágtak át, majd gólyaorr- és muskátlimezőkön, ahol mintha tüzes szikra futott volna szét, piros, rózsaszín, fehér zsarátnok, melyet fel-felszít a lenge szellő. Meg kellett kerülniük a kardvirágok falát; e nádszáldermetű növények hosszú száron nyújtják a magasba napfényben is világító, fáklyalángként lobogó, pompás virágjaikat. Eltévedtek a napraforgók erdejében; e magas szálerdőben a törzsek olyan vastagok voltak, mint Albine dereka, a sűrű homályt adó, kemény levelek olyan szélesek, hogy egy gyermek is elfért volna rajtuk, az óriás csillagarcok pedig ragyogók, mint egy-egy nap. Végül másik erdőbe tévedtek: a rododendronok erdejében olyan sűrűn nőtt a virág, hogy ágat és lombot látni sem lehetett, iszonyatos csokrok, puttony nagyságú, lágy kelyhek hullámozottak a messzi szemhatárig.

- Várj, még nem vagyunk a végén! - kiáltotta Albine. - Menjünk csak, menjünk!

Serge azonban megállította. Most egy romba dőlt, régi oszlopsor közepén voltak. Oszlop-törzsek szolgáltak padul a kankalin és télizöld sűrűjében. Arrább, az épen maradt oszlopok között, újabb virágmezők: festett fajansz színeiben tarkálló tulipán; arannyal és vérrel pettyeggetett, apróhólyagos papucsvirág; nagy, haragos százszorszépekre emlékeztető katonarózsák; petúnia, lágyszirmú, mint a batisztkelme, melyen rózsásan sejlik át a női test; majd megint újabb mezők, végtelenbe nyúló s már felismerhetetlen virágmezők terítették le szőnyegüket a napsütésben, s a rikító virágok kusza tarkasága belemosódott a fű halványabb zöldjébe.

- Lehetetlen, hogy mindent megnézzünk - mondta Serge mosolyogva, s kinyújtotta a kezét. - Talán legjobb volna itt leülni, ebben az erős illatban.

Vaníliamező volt mellettük; a vanília édes illatától bársonyos lett a szellő simogatása is. Leültek az egyik kidőlt oszlopra, büszke liliomok pompáztak sűrűn körülöttük. Több mint egy órája barangoltak már. Rózsából indultak, liliomba érkeztek, s közben átmentek az összes virágokon. A liliom ártatlan pihenőt kínált nekik szerelmes sétájuk után, a kedves lonc, az illatos ibolya, a csókos leheletű verbéna, a halálos kéj kábulatát árasztó tubarózsák forró szerelmi ostroma után. A karcsú szárú liliom fehér házikóba rejtette őket, s tetőt vont a fejük fölé hófehér kelyheiből, melyeket csupán a bibék mintáztak könnyű aranycseppjeikkel. Ott maradtak; tökéletesen ártatlan lelkű, gyermeki jegyespár a szüziesség tornyának közepén, bevehetetlen elefántcsonttoronyban, ahol még csak tisztaságuk bűvös erejével szeretik egymást.

Albine és Serge estig a liliomok közt maradt. Jól érezték magukat itt; itt születtek meg egészen. Itt végleg elmúlt Serge kezének lázas reszketése. Albine pedig teljesen fehér lett, tejfehér, a rózsás pirosságnak nyoma sem volt rajta. Nem is látták már, hogy meztelen a karjuk, meztelen a nyakuk, meztelen a válluk. A hajuk sem izgatta már őket, mintha kibomló mezítlenség volna. Összebújtak, csengőn nevettek, úgy érezték, hogy ölelésük felüdíti őket. Tekintetükben a forrás vizének áttetsző nyugalma: kristályos tisztaságát nem zavarta meg testi vágy. Orcájuk bársonyosan hamvas, félig érett gyümölcs; eszükbe sem jutott, hogy megízleljék. Mire kijöttek a liliomok közül, alig tízévesek voltak; úgy érezték, csak az imént látták meg egymást, egyedül vannak a nagy kert mélyén, itt fognak élni örök barátságban, örökös játékban. És ahogy alkonyatkor hazafelé tartva újból áthaladtak a díszkerten, úgy tetszett, a virágok is megszelídülnek, örülnek, hogy ilyen fiatalnak látják őket, nem akarják megrontani ezt a két

gyermeket. A bazsarózsaerdők, a szegfügyások, a nefelejcsszőnyegek, az iszalagsátrak már nem kínálgattak szerelmes búvóhelyet; a virágmezők most elmerültek az esti levegőben, s olyan tiszta, ártatlan álomba szenderültek, amilyen ártatlan volt a két gyermek lelke. Az árvácskák barátságosan néztek rájuk szüzi arccoskájukkal. A bágyadt rezedák; melyekhez hozzáért Albine fehér szoknyája, mintha együtt éreznének velük, vigyáztak, nehogy leheletükkel szítsák szerelmük tüzét.

8

Másnap hajnalban már Serge szólította Albine-t. A lány az egyik emeleti szobában aludt, de neki eszébe sem jutott, hogy fölmenjen hozzá. Kihajolt az ablakon, s megpillantotta Albine-t, aki felkeléskor rögtön kitért a zsálat. Nagyon nevettek, hogy így látják egymást.

- Ma nem megy ki a házból - mondta Albine, mihelyt lejtött. - Pihennünk kell... Holnap elviszlek valahova messze, nagyon messze, ahol nagyon jól érezzük majd magunkat.

- De ma unatkozni fogunk - dörögött Serge.

- Ó, dehogy!... Majd mesélek neked.

Kedves napjuk volt. A kitárt ablakokon beáradt a Paradou a szobába, s velük együtt nevetett. Serge végre birtokába vette a szobát; azt képzelte, itt született. Mindent látni akart, mindent meg akart magyaráztatni magának. A hálófülke peremén bukfencező gipszamorok nagy jókedvre derítették; felállt egy székre, hogy Albine övét a nyakába vesse a legkisebbiknek, annak a kis tökmagnak, amelyik fejjel lefelé, fenekét a levegőbe tartva malackodott. Albine összecsapta a kezét, azt kiabálta, hogy olyan lett, mint egy pórásra kötött cserebogár. Aztán megesett a szíve rajta:

- Ne, ne, oldd le... Így nem tud repülni.

De különösen az ajtók fölé festett ámorok kötötték le Serge figyelmét. Bosszankodott, hogy nem tudja fölfedezni, mit játszanak, annyira elmosódtak a képek. Albine segítségével odátolt egy asztalt, s mindketten felmásztak rá. Albine magyarázott.

- Nézd, ezek itt virágot szórnak. A virágok alatt csak három meztelen láb látszik. Úgy emlékszem, hogy amikor idekerültem, még egy fekvő nőt is láttam. De azóta eltűnt.

Sorra nézegették a festményeket, anélkül hogy ezek a kis hálósobai illetlenségek akár a legcsekélyebb rossz gondolatot ébresztettek volna bennük. A képekről úgy lepattogzott a festék, mint egy kimázolt tizenharmadik századbeli arcra; annyira elpusztultak már, hogy a buja bájjal elhanyagolt testekből csupán a térdek és könyökök látszottak. A túlságosan merész részletek - úgy látszik, kedvét lelte bennük a hajdani szerelem, melynek a fülke még őrizte távoli illatát -, a túlságosan merész részletek eltűntek, elmosta őket a szabad levegő és a fény. A nap dicsőséges nyugalma visszaadta a szobának - akárcsak a parknak - természetes ártatlanságát.

- Ej, vásott kölykök hancúroznak csak itt... - szólt Serge, s leszállt az asztalról. - Tudsz vöröspecsenyézni?

Albine minden játékot tudott. Igen ám, de a vöröspecsenyéhez legalább három személy kell. Ezen megint mulattak. Serge azonban felkiáltott, hogy remekül megvannak ők ketten is, és mindjárt megfogadták, hogy mindig is ketten maradnak.

- Olyan otthonos itten, semmi zajt nem hallani - folytatta a fiatalember, elnyúlva egy kereveten.
- És a bútoroknak milyen jó régi-szaguk van... Olyan ez, mint egy puha fészek. Ebben a szobában boldogság lakik.

A lányka komolyan bólogatott.

- Ha félős lettem volna - suttogetta -, eleinte bizony nagyon féltem volna... Éppen ezt a történetet akarom elmesélni neked. A környéken hallottam. Lehet, hogy nem igaz. Mindegy, bennünket akkor is elszórakoztat.

Leült Serge mellé.

- Réges-régen történt... A Paradou egy gazdag földesúr volt, aki bezárkózott ide egy szépséges úrhölgygel. A kastély kapuit olyan gondosan zárták, a kert fala olyan magas volt, hogy senki nem látta soha a hölgy szoknyájának még a csücskét sem.

- Tudom - szólt közbe Serge -, a hölgy nem került többé elő.

S amikor Albine meglepődötten nézett rá, bosszankodva, hogy már ismeri a történetét, Serge halkán folytatta, s maga is csodálkozott: - Mesélted már.

A lány tiltakozott. Aztán, mintha eszébe jutna valami, ráhagyta. Hanem a történetét még befejezte pár szóval.

- Mikor az uraság elment innét, galambősz volt. Eltorlaszoltatott minden nyílást, hogy a hölgyet senki ne háborgassa... A hölgy ebben a szobában halt meg.

- Ebben a szobában! - kiáltott fel Serge. - Ezt nem mondtad... Bizonyos, hogy ebben a szobában halt meg?

Albine felfortyant. Ő csak azt mondja, amit úgyis tud mindenki. Az uraság azért emeltette ezt a házikót, hogy legyen hol laknia az ismeretlen hölgynek, akinek a szépsége királykisasszonyokéval vetekedett. A kastélybeliek később határozottan állították, hogy az úr itt töltött éjt-napot. Gyakran látták is, amint a parányi lábú hölgyet valamelyik sétányon a legsötétebb sűrűbe vezeti. De a világ minden kincséért sem lesték volna meg a szerelmeseket, akik hétszámra bolyongtak a parkban.

- És itt halt meg - ismételte Serge megdöbben. - Te foglaltad el a szobáját, használad a bútorait, alszol az ágyában.

Albine mosolygott.

- Hiszen tudod, hogy nem vagyok félős - mondta. - Aztán meg mindez olyan régen történt... Te is úgy érezted, hogy a szobában boldogság lakik.

Elhallgattak. Nézegették a hálófülkét, a magas mennyezetet, a sarkokat, melyekben szürke homály lapult. A bútorok fakult színeiből valami szerelmes ellágyulás áradt. A múltból szólt egy halk sóhaj, olyan megadón, mintha az imádott nő rebegett volna langyos köszönetet.

- Igaz - mormolta Serge -, nincs mitől félni. Nagyon nyugodalmas itt.

Albine közelebb hajolt hozzá és folytatta:

- Azt azonban már csak kevesen tudják, hogy azok ketten fölfedezték a kertben a tökéletes boldogság tanyáját, s végül ott töltötték minden percüket. Ezt biztos forrásból tudom... Hűs árnyék borul arra a helyre, áthatolhatatlan bozót közepén rejtőzik, s oly csodálatosan szép, hogy ott megfélekedezik az ember az egész világról. A hölgyet állítólag oda temették.

- A díszkertben van ez? - kíváncsiskodott Serge.

- Jaj, azt nem tudom, azt nem tudom - mondta a lányka csüggedt mozdulattal. - Kerestem mindenütt, és sehol nem találtam azt a boldog tisztást... A rózsák közt nincs, a liliumok közt nincs, az ibolyamezőkön sincsen.

- Talán az a gyászvirágos zug az, ahol mutattad tegnap a törött karú fiút?

- Nem, nem.

- Talán a barlang mélyén van, ott a tiszta vizű forrás mellett, ahol megfűlt az az arcát vesztett nagy márványasszony?

- Nem, nem.

Albine elgondolkozott egy ideig, aztán, mintha csak magának beszélne, folytatta:

- Már az első napokban keresni kezdtem. Csak azért töltöttem egész napokat a Paradou-ban, csak azért tettem tűvé minden zegét-zugát, hogy én is ülhessek egy órácskát azon a tisztáson. Hány napot vesztegettem hiába azzal, hogy a szederbokrok közé bújtam, hogy felkutattam a park legtávolabbi zugait is!... Ó, pedig azonnal felismerném azt az elvarázsolt rejteket, felismerném arról a faóriásról, mely lombjával boltozza, a pázsitról, mely finom, mint a selyem és a bársony, a zöld bokrok alkotta falról, melyen még a madár sem tud áthatolni.

Karját Serge nyaka köré fonta, s hangos szóval kérlelte:

- Ugye, most, hogy már ketten vagyunk, megkeressük, megtaláljuk?... Te olyan erős vagy, te majd elhajtod előlem a vastag ágakat, hogy be tudjak bújni a sűrűbe. Ha fáradt leszek, a karodba veszel; segítsz átugornom a patakokon, felmászol a fára, ha véletlenül utat veszünk... És milyen boldogság lesz, ha majd leülhetünk egymás mellé a lombtető alatt, a tisztás közepén! Azt mesélték nekem, hogy ott egyetlen perc alatt egész életet él át az ember... Ugye, édes Serge-em, már holnap nekilátunk, és bozóttról bozóra átkutatjuk a parkot, míg a kívánságunk nem teljesül?

Serge mosolyogva vont vállat.

- Mire való az? - kérdezte. - Nem jó itt a díszkertben? Maradjunk inkább a virágok között; ne keressünk olyan távol még több boldogságot.

- Oda temették a halottat - révedezett tovább Albine. - Örömében halt meg, hogy ott ülhetett... A fa árnyékának halálos varázsereje van... Így szeretnék meghalni én is. Egymás karjában feküdnénk; meghalnánk, senki nem találna ránk.

- Nem, hallgass, elszomorítasz! - vágott közbe Serge nyugtalanul. - Azt akarom, hogy nap-sütésben éljünk, messze attól a halálos árnyéktól. Megijesztenek a szavaid, úgy rémlik, mintha elháríthatatlan bajba sodornának. Bizonyára tilos olyan fa alá ülni, melynek az árnyéka ilyen borzongást okoz.

- Igen, valóban tilos - erősítette meg Albine komolyan. - A környéken mindenki azt mondja, hogy tilos.

Csönd lett. Serge fölkel a kerevetről, amelyen feküdt. Nevetett, mondván, hogy őt nem szórakoztatják a mesék. A nap már nyugovóra készült, mikor Albine végre hajlandó volt lemenni egy kicsit a kertbe. Balra vezette Serge-t, a kerítésfal mentén, egy romokkal borított, szederrel benőtt területre. Itt állt valamikor a kastély, a helye még most is fekete volt a tűzvésztől, mely a falait elemésztette. A szeder alatt kormos, repedezett kövek, leszakadt, korhadó gerendák. Mintha kopár, sziklás, vízmosta, hepehupás, gyomverte földet látna az ember, ahol a kúszónövények indái kígyóként tekergőznek a hasadékokban. Mulatságból keresztül-kasul járták ezt az elvadult terepet, lemásztak a gödrökbe, szimatoltak az omladékban, igyekeztek

fölfedezni valamit abból az elhamvadt múltból. Nem vallották be kíváncsiságukat, fogócskáztak a hasadozott deszkák s a beomlott falak között; de valójában csak a romok legendája foglalkoztatta a gondolataikat, az a napnál szebb hölgy járt az eszükben, aki ezeken a lépcsőfokokon húzta végig a selyemszoknyáját, ahol ma már csak lusta gyíkok mászkálnak fel s alá.

Serge végül felállt a legmagasabb romhalmazra, nézte a park szétterülő zöld leplét, kereste a fák között a kerti lak szürke faltját. Albine elkomolyodva, némán állt mellette.

- Ott van a házikó jobbra - mondta, anélkül hogy Serge kérdezte volna. - Csak az maradt meg az épületekből... Látod, ott a hársfasor végében?

Újra elhallgattak. Albine, mintha fennhangon folytatná ki nem mondott gondolatukat, megszólalt:

- Ha meglátogatta a hölgyet, ezen az úton kellett lemennie; aztán megkerülte a nagy gesztenyefákat, és befordult a hársak alá... Negyedórát sem ment.

Serge ki sem nyitotta a száját. Visszatérőben lementek az úton, megkerülték a nagy gesztenyefákat, befordultak a hársak alá. A szerelem útján jártak. A fűben szinte keresték még a lépések nyomát, hátha találnak egy elejtett szalagot, megéreznek egy régen ellebbent illatot, rábukkan valami jelre, ami kétségtelenné teszi, hogy valóban azon az ösvényen járnak, mely az együttlét öröméhez vezet. Esteledett. A park elhaló hangon szólongatta őket a lombok mélyéről.

- Várj - mondta Albine, amikor visszaértek a kerti lak elé. - Csak három perc múlva jöjj föl.

Vidáman felszaladt, s bezárkózott a kék mennyezetű szobába. Aztán hagyta, hogy Serge kétszer kopogjon, majd óvatosan kinyitotta az ajtót, s régimódi meghajlással fogadta őt.

- Isten hozta, nagy jó uram - mondta s megölelte.

Ezen nagyot nevettek. Gyerekes ártatlansággal játszották a szerelmespárt. Elgügyögték azt a szenvedélyt, mely valamikor e falak között haldokolt. Tanulgatták, mint valami leckét, bájosan botladozó nyelvvel ismételték; nem tudták, hogy a szájra kell csókot adni, egymás arcán matattak, végül hangos nevetéssel táncra perdültek egymás mellett, mert másképp nem tudták kifejezni szerelmük örömét.

9

Másnap reggel Albine mindjárt napkelte után el akart indulni a nagy sétára, melyet már előző este óta tervezgetett. Jókedvűen topogott, azt mondta, estig haza sem jönnek.

- Ugyan hová viszel? - kérdezte Serge.

- Majd meglátod, majd meglátod.

De Serge megfogta a csuklóját, és a szemébe nézett.

- Jó leszel, ugye? Nem akarom, hogy azt a tisztást keresd, se azt a fát, se azt a halált hozó fűvet. Tudod, hogy tilos.

A lány elpirult, tiltakozott, mondván, hogy eszébe sem jutott. Aztán így folytatta:

- És ha véletlenül akadnánk rá, keresgélés nélkül? Akkor sem ülnél le?... Nem is szeretsz igazán!

Elindultak. Egyenesen átvágtak a díszkerten, nem álltak meg az ébredező virágok között, melyek meztelenül fürödtek a harmatban. A rózsás arcú hajnal úgy mosolygott, mint egy szép kisgyerek, aki patyolat vánkosán kinyitja a szemét.

- Hová viszel? - kérdezte újból Serge.

Albine nevetett, nem akarta megmondani. De amikor odaértek a vízhez, mely a díszkert végében szelte ketté a parkot, a lányka egészen elképedt. A folyócska vize még mindig nagy volt az utóbbi napok esőzéseitől.

- Itt sosem jutunk át - suttogta. - Máskor le szoktam vetni a cipőmet, és feltűröm a szoknyámat. De ma derékig is érne a víz.

Mentek egy darabon a patak mellett, hogy gázlót keressenek. Albine ugyan azt mondta, hogy fölösleges, mert ő ismer minden lyukat. Volt ott régen egy híd, mikor az leszakadt, nagy kövek zuhantak a patakba, s most tájékozva örvénylett közöttük a víz.

- Kapaszkodj a hátamra - mondta Serge.

- Nem, nem, nem akarok. Ha megcsúszol, alaposan megfürdünk mind a ketten... Nem tudod, milyen hamisak ezek a kövek.

- Kapaszkodj csak föl.

A lányka végül nem tudott ellenállni a csábításnak. Nekifutott, akkorát ugrott, hogy egy fiúnak is dicséretére vált volna; s egyszeriben fönn volt Serge nyakán, lovaglólásban. De mikor megérezte, hogy imbolyog alatta, lekiáltott, hogy nem elég erős még, s ő inkább leszáll. Aztán még kétszer felugrott. Megtetszett neki a játék.

- Nem hagyod már abba! - szólt rá a fiatalember nevetve. - Most jól fogózz meg. Jön a neheze.

És három könnyed ugrással a patak túlsó partjára szökölt; csak a lába hegye nedvesedett meg egy kicsit. A közepén Albine azt hitte, hogy a fiú megcsúszik. Nagyot sikoltott, s mindkét kezével az állába kapaszkodott. Serge azonban addigra már a túlsó part finom homokján ügetett vele.

- Gyí, gyí - nógatta a lányka megnyugodva, s örült az új játéknak.

Serge addig futott, ameddig Albine hagyta, nagyokat dobantott, utánozta a lódobogást. A lányka csettintgetett neki, megmarkolta két hajfűrtjét, és gyeplőként rángatta, hogy jobbra meg balra kormányozza.

- Hé, hé, megérkeztünk - mondta, és megveregette az arcát.

Leugrott a földre, Serge pedig verejtékezve támaszkodott egy fához, hogy kiszuszogja magát. A lányka ekkor megszidta, megfenyegetvén, hogy nem ápolja, ha újra megbetegszik.

- Hagyd csak - válaszolta amaz -, kell ez nekem. Ha majd egészen erőre kapok, ellovagoltatlak én egész délelőttökig... Most hová viszel?

- Ide - mondta Albine, s leült vele egy terebélyes körtefa alá.

A park régi gyümölcsösében voltak. Egy vadrózsasövény - nyílásokkal megszakított, zöld fal - különítette el a kert többi részétől. Gyümölcsvadon volt ez, kertészolló egy évszázada nem nyeste már. Némelyik viharvert törzs hatalmasan meggörbült, félrenőtt; más, göcsörtös, odvas törzsek meg úgyszólván csak kergük óriás foszlányaival gyökereztek a földben. A magas faágak, melyek nyaranta meghajoltak a gyümölcs terhe alatt, roppant labdaütőként nyúltak ki; a legsúlyosabbak letörtek, a földet súrolták, de tovább is hozták a termést, mert a nedvkeringés kiforracskosodó gyűrű alakjában gyógyította be a törést. A fák egymásra támaszkodtak;

egyenetlen, girbegurba oszloperdő volt az egész gyümölcsös, egyik helyütt hosszú, mély folyosókat alkotó lombboltozatot tartott, másutt lengő lombcsarnokokat szökkengett a magasba, ismét máshol pedig beroskadt pincegádorként lapult a földre. Mindegyik faóriást felcsapzó vadhajtások vették körül, sarjúerdőt vontak köré, ráfonták kesze-kusza, fiatal karjaikat, s kellemesen fanyarkás bogyókat termettek. A tiszta vízként patakozó, zöldes fényben, a nagy, mohos csöndben csak a szél lerázta gyümölcsök tompa puffanásai hallatszottak.

A kajszi-ősapák még legényesen viselték éveik terhét; féloldalról már megbénította őket a tömérdek száraz ág - hatalmas székesegyház állványerdeje -, de a másik felől még oly fiatalok és elevenek voltak, hogy itt is, ott is zsenge hajtások ütköztek ki a kérgükön. A tisztos korú, mohlepte szilvafák még törekedtek fölfelé a forró napsütésbe, és nem volt egyetlen sárga levelük sem. A cseresznyefák egész városokat építettek, emeletes házakat húztak föl, lépcsőket bocsátottak le, olyan széles padozatokat ácsoltak, hogy tíz család is ellakhatott volna rajtuk. A csavarodott ágú, roskatag almafák bibircsókos, zöldrozdás héjukkal holmi nagybetegekre emlékeztettek; a sima törzsű körtékék úgy meresztették égnek karcsú törzseik hatalmas oszloperdejét, mintha most futnának ki a kikötőből, s barna árbocokkal rácsoznák a szemhatárt; a rózsás őszibarackfák, hogy utat kapjanak szomszédaik tülekedésében, bájosan mosolyogtak, s lassan nyomultak előre, mint tömegbe tévedt szépleányok. Némelyik tő, mely valaha lugasban tenyészett, áttört a köréje emelt alacsony kerítésen, és szabadon futott tovább, megszabadulva lércácsától, melynek kitördelt darabjait még az ágai közt hordta; most úgy hajtott, ahogy akart, jólneveltségének már csak látszatát őrizte, s hogy csavargóvá vedlett, ünneplője is cafatokban lógott a testén. A szőlő törzsről törzsre, ágról ágra, fától fáig tekergőzött szeszélyesen. Bolond kacagással kapaszkodtak az indák, egy pillanatra felakadtak valamelyik kiálló bütykön, aztán még bugyborékolóbb nevetéssel lendültek tovább, s valamennyi lombra ráfröcskölték leveleik boldog ittasságát. A nap aranyozta halványzöld szín mámorosan fénylett a gyümölcsöskert nagy aggyasztánjainak viharvert koronáján.

Arrább, balkézt, már ritkábban álltak a fák; a keskeny levelű mandulafák alatt földre hullt holdakra emlékeztető tönköket érlelt a nap. A gyümölcsöst patak szelte át, a partján termő ragyás sárgadinnye alig látszott ki a földön kúszó levélterítő alól, a fényes görögdinnye meg úgy gömbölyödött, mintha strucctojás volna. Lépten-nyomon ribizskebokr állta el a hajdani sétatut, mutogatta üveges fényű fűrtjeit, minden szeme úgy ragyogott, mint a napfény cseppentette rubin. A málnasövény olyan sűrűn nőtt, mint a vadon tenyésző szeder; a földre pedig érett szemekkel meghintett szárocaszönyeg terült, lenge illata a vaníliáéra emlékeztetett.

Ám a gyümölcsöskert elvarázsolt királysága még távolabb volt, balra, a látóhatárra kapaszkodó sziklák tövében. Forró talajon járt itt az ember, természetes melegházban, ahová merőlegesen tűzött a nap. Először óriási, lompos fügefák között kellett átvergődni; álomittasan nyújtogatták szürkés karjaikat, s úgy ellepték őket a bolyhos, bőrnemű levelek, hogy annak, aki keresztül akart jutni, le kellett tördelnie az előregedett tövekből sarjadó fiatal hajtásokat. Aztán arbutus-cserjék közé került az ember, sűrű lombjuk volt, mint a nagy puszpángnak, piros bogyóik a feldíszített májusfák skarlátvörös selyembojtjaira emlékeztettek. Majd berkenyefák, vadnaspolyák és jujubafák szálerdeje következett; melyet gránátalmafák szegélyeztek örökzöld lombokkal; a gránátalma alig kötött, egy-egy gyümölcs gyerekökölnyi volt; az ágak szélén ülő bíborszín virágok szárnyukat lebegtető egzotikus madaraknak tetszettek, melyek alatt a fűszál sem rezdül meg, ha rátelepszene. Végül narancs- és citromligetbe lehetett jutni, dúsan fejlődő szabadföldi tenyészetbe. Az egyenes törzsek barna oszlopsorként nőttek ki a földből; a fényes levelek világos tónusú festmény derűs hangulatát festették az égre, s felszabdalva az árnyéket keskeny, hegyes pengéikkel, indiai kelme milliónyi pálmalevéldíszét vetették a földre. Ennek az árnyéknak a szépsége sokkalta különb, mint a honi gyümölcsöskert egyhangú árnyaié; a szállongó aranyporrá szűrődő fény langyos gyönyöre, az örökzöld megnyugtató bizonyossága,

az átható virágillatnak s a gyümölcsök zamatos illatának szüntelenül áradó ereje megajándékozta az ember tagjait a forró égövi népek testének kéjes simaságával.

- Most pedig reggelizünk! - kiáltotta Albine tapsolva. - Legalább kilenc óra. Olyan éhes vagyok, mint a farkas!

Közben fölállt. Serge megvallotta, hogy ő is szívesen enne valamit.

- Te csacsi! - mondta a lányka. - Hát nem vetted észre, hogy reggelizni hoztalak ide? Itt aztán nem halunk éhen, mi? Minden a miénk.

Bementek a fák alá, félrehajtották az ágakat, oda kúsztak, ahol legsűrűbben nőtt a gyümölcs. Albine ment elől; szoknyáját a lába köze fogta, megfordult, és selymes hangján kérdezte társától:

- Mit akarsz inkább, körtét, barackot, cseresznyét vagy ribizkét? De vigyázz; a körte még zöld, bár nagyon finom, azt meg kell hagyni.

Serge a cseresznyét választotta. Albine ráhagyta; jól van, kezdjék azzal. Mikor azonban Serge gondolkodás nélkül fel akart mászni az útjába eső első cseresznyefára, a lányka még jó tíz percig elgyalogoltatta az iszonyúan egymásba gabalyodó ágak között. Ezen a fán semmitérő, hitvány cseresznye terem, amazon nagyon savanyú, azon a másikon csak egy hét múlva lesz érett. Ismerte valamennyi fát.

- Nézd csak, erre mássz föl - mondta végül, s megállt egy cseresznyefa előtt, mely roskadásig rakva volt gyümölccsel; a cseresznyefürtök korallfüggőkként csüngtek az ágakról, s a földet söpörték.

Serge kényelmesen elhelyezkedett két ág között, és cseresznyézni kezdett. Albine-t már nem hallotta; azt hitte, távolabb van, egy másik fán; ekkor lepillantott, s meglátta, hogy nagy kényelmesen fekszik hanyatt a földön, éppen őalatta. A lányka odakúszott az imént; s úgy cseresznyézt, hogy a kezét sem nyújtotta ki: eszegette a fáról a szájába lógó szemeket.

Mikor észrevette, hogy felfedezték, sokáig nevetgélt, ficánkolt a fűvön, mint egy partra vetett, fehér halacska, hasra fordult, a könyökén kúszott tovább, megkerülte a cseresznyefát, s a szájával kapkodott a legkövérebb szemek után.

- Képzeld, csiklandoznak! - kiáltott fel. - Nézd, ez meg a nyakamba pottyant! És milyen jó friss!... Tele van vele a fülem, a szemem, az orrom, mindenem! Ha kedvem szottyan, szétnyomok egyet, és bajuszt festek magamnak. Itt sokkal édesebb, mint fent.

- Igazán? - kiáltott le Serge kacagva. - Csak azért mondod, mert nem mersz fölmászni.

A lányka szólni sem tudott a méltatlankodástól.

- Én! Még hogy én! - dadogta.

Azzal összefogta a szoknyáját, elől az övébe tűrte, észre sem vette, hogy a combja kilátszik, erősen megragadta a fát, s csuklóját megfeszítve egyetlen lendülettel fönn termett a törzsön. Végigfutott az ágakon, s még csak meg sem fogózkodott; mókusfürgeséggel nyújtózkodott, kerülgette a bütyköket, emelgette a lábát, csak a teste billegésével egyensúlyozva magát. Mikor fönn volt a fa tetején, a súlya alatt ijesztően hajladozó, vékony ág hegyéről lekiáltott:

- Nos, föl merek mászni?

- Gyere le rögtön! - rimázkodott Serge megrémülve. - Kérlek szépen. Még valami bajod esik.

De Albine diadalmasan mászott még följebb. Lovaglólásban elhelyezkedett egy ág szélén, s apránként mind előbbre, előbbre csúszott az úr felé, két kezével a leveleket markolva.

- Letörrik az ág! - mondta Serge kétségbeesetten.

- Hadd törjék, annyi baj legyen! - válaszolta Albine nagyot kacagva. - Legalább nem kell lemásznom.

Az ág csakugyan letört; de lassan tört, hosszában hasadt el, fokozatosan hajolt lejjebb, lejjebb, mintha szép szelíden le akarná szállítani Albine-t a földre. A lányka egy csöppet sem ijedt meg, hanyatt feküdt, félmeztelen combját mozgatta, s így szólt:

- Jaj de finom! Mintha kocsikáznék.

Közben Serge leugrott a fáról, hogy elkapja. Belesápadt az átélt izgalomba; de a lány kinevette.

- Hiszen gyakran megtörténik, hogy az ember lepottyan a fáról. Sosem fáj... Ne vess már, te nagy csacsi! Nyálazd meg egy kicsit a nyakam. Felhorzsoltam.

Serge egy kis nyálat kent a nyakára az ujja hegyével.

- Így, már meg is gyógyult - kiáltotta amaz, s fürgén odább szökkent, mint afféle pajkos kis süldőlány. - Bújócskázzunk! Akarod?

Ő volt a bújó. Eltűnt s hangosan kakukkolt azokból a lombrejtekekből, melyeket csak ő ismert, s ahol Serge nem akadhatott rá. De bújócskázás közben is alaposan megdézsmálták a gyümölcsöt. Folytatódott a reggeli azokban az eldugott zugokban is, ahol a két nagy gyerek egymásra vadászott. Albine, míg a fák alatt bujkált, ki-kinyújtotta a kezét, egy-egy éretlen körtét hersegtetett, vagy megszedte a kötényét barackkal. Némely bújóhelyen aztán olyan finom csemegére bukkant, hogy a játékról megfeledkezve letelepedett a földre, s nagy komolyan nekilátott. Egy ideig nem is hallotta Serge hangját; s most ő kezdte keresni. De nagyon meglepődött, szinte meg is haragudott, amikor rábukkant egy szilvafa alatt; ezt a szilvafát még maga sem ismerte; az érett szilvából finom muskotályillat áradt. Albine jól leteremtette Serge-t. Talán mindet fel akarta habzsolni, hogy nem szólt egy árva szót sem? Csak adja a butát, de jó orra van, már messziről kiszagolja a jobbnál jobb falatokat. De különösen a szilvafára haragudott. Alattomos fa! Még csak nem is látta az ember, bizonyára az elmúlt éjjel nőtt ki az ő bosszantására. Ahogy így duzzogott, és nem volt hajlandó egy szem szilvát sem leszakítani, Serge azt eszelte ki, hogy jól megrázta a fát. Szilvaeső hullott, potyogott a szilva. Szilva záporozott Albine karjára, nyakába, még az orra hegyére is. Ekkor már nem állhatta tovább nevetés nélkül; állt a szilvaözönben, s kiabált: „Még, még!”, örült a testéről visszapatoló kerek labdáknak, kinyitotta a száját és a kezét, becsukta a szemét, s lebújt a földre, hogy minél kisebb legyen.

Gyerekboldogsággal telt délelőtt! A Paradou-ban szabadjárá eresztett pajkos kölykök huncutkodása! Albine és Serge óraszám csavarogtak itt, gyerekes örömet lelvén a futkározásban, a hangoskodásban, a hancúrozásban, anélkül hogy ártatlan testük beleremegett volna. Most még csak pajtáskodtak, talán csak később jut eszükbe, hogy egymás arcát csókolják, majd ha a fák már nem látják el őket finom falatokkal. És a természetnek mily vidám zugára bukkantak első kiruccanasukon! Lombos rejtek, kitűnő bújóhelyekkel. Lehetetlen volt komolyan végigmenni az ösvényeken, ahol oly jóízűen nevetett rájuk az utat szegélyező sövény. A parknak ebben a boldog gyümölcsöskertjében csínytevő huncutsággal nőttek összevissza a bokrok, evésre csábított a hús árnyék, s nyalánságokat tartogató nagypapákra hasonlítottak a jó öreg gyümölcsfák. Sem a mohlepte rejtekhelyek mélyén, sem a hasadt törzsek alatt, ahol egymás mögött kellett kúszniuk, sem a szűk lombfolyosókon, ahol Serge nevetve kapaszkodott Albine meztelen lábába, sehol sem lepték meg őket a csend veszélyes ábrándjai. Semmi nem izgatta föl őket a pihenő erdő mélyén.

És amikor ráuntak a kajszira, a szilvára, a cseresznyére, futottak a hajlékony mandulafák alá, ették az alig borsónyi zöldmandulát, számocáztak a fűszőnyegen, bosszankodtak, hogy nem érett még a görög- és a sárgadinnye. Albine a végén teljes erejéből futásnak eredt, mögötte Serge, de nem tudta utolérni. A lányka berohant a füge közé, átugrott a vastag ágakon, letépte a leveleket, és hátraszórt a pajtása arcába. Pár ugrással keresztülszökött az arbutuscserjéken, futtában kóstolva meg a piros bogyókat; a berkenye-, naspolya- és jujubaerdőben Serge végképp nyomát vesztette: Először azt hitte, hogy egy gránátalmafa mögé rejtőzött, de csak két bimbózó virág volt ottan, azokat nézte két csuklója rózsás csontjának. Aztán a narancsligetet járta be, örült a szép időnek, azt képzelte, napleányok közé tévedt. A liget közepén megpillantotta Albine-t, aki nem gondolva, hogy ilyen közel van hozzá, lázasan kutatott, s fürkészte a zöld lombok mélyét.

- Mit keresel itt? - kiáltott rá Serge. - Jól tudod, hogy tilos.

A lány összerezett s elpirult, aznap először. Majd leült Serge mellé, s beszélt neki azokról a szép napokról, melyeken érik a narancs. Olyankor csupa arany a liget, mindent beragyog a sok kerek csillag, sárga tűzgömböket aggatva a lombboltozatra.

Mikor végre hazaindultak, Albine megállt minden vadhajásnál, tömködté a zsebébe a sok kis fanyar körtét, savanyú szilvát, mondván, hogy jó lesz az útra. Százszor jobb, mint az, amit napközben ettek. Sergenek is meg kellett kóstolnia, bár minden harapáshoz szörnyű fintort vágott. Kimerülten, boldogan értek haza, annyit nevettek, hogy belefájdult az oldaluk. Estére Albine-nak annyi ereje sem volt, hogy fölmenjen a szobájába, Serge lábánál aludt el, az ágyon keresztben. Azt álmodta, hogy fára mászik, s alvás közben is azokat a vadgyümölcsöket rágcsálta, amelyeket maga mellé dugott a takarója alá.

10

Egy hétre rá megint nagy kirándulásra indultak a parkba. Most túl akartak menni a gyümölcsösön, balra, a négy pataktól átszelt tágas rétekre. Mérföldszám fognak menni nyílt mezőn; ha véletlenül eltévednek, majd megélnék halfogásból.

- Elviszem a késem - mondta Albine, s megmutatta széles pengéjű parasztbicskáját.

Mindenfélével teletömte a zsebét, dugott bele madzagot, kenyeret, gyújtót, egy kis üveg bort, rongyot, fésűt, tűt. Serge-nek takarót kellett cipelnie; de mire a hársfásor végébe értek, a kastély romjaihoz, már annyira a terhére volt, hogy bedugta egy ledőlt falszárny mögé.

A nap most melegebben sütött. Albine sokáig elidőzött a készülődéssel. A délelőtti hőségben szinte megszélidülve bandukoltak egymás mellett. Elmentek húsz lépést is, anélkül hogy mulatságul lökdösődtek volna. Beszélgettek.

- Én sohasem ébredek föl - mondta Albine. - Jól aludtam éjjel. És te?

- Én is - válaszolta Serge.

A lány folytatta:

- Mit jelent az, ha az ember beszélő madárról álmodik?

- Nem tudom... És mit beszélt az a madár?

- Jaj, azt elfelejtettem... Nagyon jókat mondott, sok furcsa dolgot beszélt... Nézd, ott egy nagy pipacs. Nem te téped le! Nem te téped le!

Futásnak eredt; Serge azonban hosszú lábaival megelőzte, leszakította a pipacsot, s győzelmesen lobogtatta. A lánynak legörbült a szája széle, nem szólt semmit, legszívesebben sírva fakadt volna. Serge, mit tehetett mást, eldobta a virágot. Aztán, hogy megbékítse, így szólt:

- Akarsz a hátamra ülni? Viszlek, mint a múltkor.

- Nem kell.

Duzzogott. De nem mentek még harminc lépést sem, mikor vidáman nevetve fordult hátra. Csipkebokorba akadt a szoknyája.

- No, nézd! Azt hittem, te léptél készakarva a szoknyámra... És nem ereszt! Szabadíts ki, gyere!

Amikor kiszabadult, újra egymás mellett bandukoltak tovább, illedelmesen. Albine azt állította, sokkal szórakoztatóbb így sétálni komoly felnőttek módján. Már a réten jártak. Végtelen füves térség terült el előttük, csak itt-ott szakította meg egy-egy sor fűzfa halványabb zöldje. A fűtakaró pelyhes volt, mint a finom bársony, haragos zöldje fokozatosan halványult a távolban, s világossárgába olvadt a szemhatáron, a nap tűzében. A messzi fűzesek színaranyként tündököltek a reszkető fényözönben. A táncoló porszemecskék fénytengerbe merítették a fűszálak hegyét, s ha elsuhant a szél, mely szabadon járt ebben a pusztá magányban, a füvecskéken selymesen csillogó remegés futott végig a simogatás nyomán. A közeli réteken végig kicsi fehér százszorszépek nyíltak, csomóban, szanaszét, kisebb-nagyobb csoportokban, mint amikor népnepélyre készülődő tömeg nyüzsög az utcán, s elárasztották örömmel a gyepek fekete leplét. A sok boglárka mintha egy-egy fényes rézcsengettyű lett volna, mely jókedvűen csendül meg, ha légy szárnya ér hozzá; magányos nagy pipacsok ragyogtak vörös rakétákként, távolabb összébb tömörültek, vidám tócsáknak tetszettek, mint amikor a pince fenekén még pirosan csillog a bor; nagy búzavirágok lengették könnyű, kék fodros parasztfőkötőjüket, mely minden szellőrebbenésre fel akart roppenni. Szőnyegként terült el a pihés selyemperje, a szagos borjúpázsit, a bársonykerep; teregette leplét a csenkesz, a taréjos cincor, a tippán, a rétiperje. A baltacim magasba szöktette hosszú, vékony szárát, a lóhere élesen rajzolta ki sima leveleit, az útifű lándzsaerdőt meresztgetett, a lucerna lágy fekvőhelyet kínált, lila virághimes, vízzöld selyemdunyhát. Virágtakaró látszott jobbra, balra, szemközt, mindenütt, szétterült a sima talajon, kirajzolta körben egy holttenger mohos felszínét, mely a még mélyebbnek tetsző égbolt alatt aludta álmát. A végeláthatatlan fűtengerben helyenként olyan áttetszőn kék volt a fű, mintha az ég kékjét tükrözte volna vissza.

Albine és Serge pedig csak ment, csak ment a réten, a térdig érő fűben. Úgy érezték, mintha lábikrájukat nyaldosó hús vízben járnának. Olykor valóságos áramlásba kerültek, szinte hallották is, mint suhannak el sebesen a lábuk alatt a lehajló hosszú szárazak. Másutt nyugodt tavak szenderegtek békésen, sekély fűvű medencék, melyekben éppen csak hogy bokáig lett nedves a lábuk. Itt már nem kergetőztek vadul, mint a gyümölcsösben, inkább csak lassacskán ballagtak, lábukat megbéklyózták a növények hajlékony ujjai, s ők élvezték a tisztságot, a lágy simogatást, mely mint a patak vize, csillapította bennük a fiatalság hevét. Albine eltávolodott, s belegázolt a magas fűbe, mely az álláig ellepte. Csak a feje látszott ki. Ott állt nyugodtan egy pillanatig, Serge-t szólókatva.

- Gyere csak ide! Olyan itt, mint a fürdőben. Zöld víz van mindenütt.

Aztán odább szökelte, meg sem várta Serge-t, s mentek tovább az útjukat álló első patak mentén. Sekély vize lassan folydogált szársával benőtt partjai között. Szelíden kanyarogva, lomhán ballagott; s oly tiszta és átlátszó volt, hogy a partján álló legkisebb szál káka is visszátükröződött benne. Albine és Serge sokáig követték a lépteiknél is lassúbb víz folyását, anélkül hogy egyetlen fát is láttak volna, mely árnyékát fürösztene a lusta habokban. Ameddig elért a

tekintetük, csak a sima vizet látták, úgy nyújtóztatta a fűágyon tiszta testét, s aludt a tűző napban, mint egy hajlékony testű, félig kitekeredő, kékes színű sikló. Végre elérkeztek három fűzfához; kettő a vízben állt, a harmadik egy kicsivel följebb; villámsújtotta, repedezett, vén törzsüket szőke gyerekhaj koronázta. Világos árnyékuk csak halványan mintázta a napsütötte partot. A fölfelé és lefelé oly sima víz itt enyhén reszketett, kristályos színe megzavarodott, annyira váratlanul érte a felszínére terülő fátyol. A három fűz közé becsusszant egy enyhe lejtőn egy kis darabka rét, s pipacsot ültetett a hasadozott, vén törzsek repedéseibe is. Zöld sátor, három cölöpön, a víz partján, a füves pusztában.

- Itt van, itt! - kiáltott Albine, s bebújt a fűzek alá.

Serge melléje ült, a lába majdnem a vízbe ért. Körülnézett s csöndesen mondta:

- Te mindent ismersz, tudod a legjobb helyeket... Olyan ez itt, mintha egy tíz négyzetlábnyi szigetre bukkanna az ember a tenger kellős közepén.

- Igen, igen, itthon vagyunk - folytatta a lányka vidáman, s jókedvében a füvet csapkodta. - Ez itt a házunk... Itt mindent szabad.

Aztán, mint akinek ragyogó gondolata támad, hirtelen Serge-hez bújtt, s az arcába beszélt, kitörő örömmel:

- Akarsz lenni a férjem? Én leszek a feleséged.

A fiatalembernek nagyon tetszett az ötlet; azt felelte, hogy szíves örömet lesz a férje, s még a lánynál is hangosabban kacagott. De Albine ekkor egyszerre elkomolyodott. Adta az elfoglalt háziasszonyt.

- Tudod - mondta -, most én parancsolok... Majd akkor reggelizünk, ha megterítettél.

Azzal ellentmondást nem tűrő hangon kezdte osztogatni a parancsait. Mindazt, amit előhalászott a zsebéből, Serge-nek be kellett raknia egy fűzfa odvába, melyet a lány kinevezett „almárium”-nak. A rongyok jelképezték a fehéreneműt, a fésű a tisztálkodó eszközöket, a tüvel és madzaggal pedig ruhájukat öltögetik össze a felfedezőik. Elemózsiájuk a kis üveg bor s az estéről megmaradt néhány kenyérhéj volt. No és gyűjtőjük is volt még, hogy megsüssék a halat, amit fogni szándékoztak.

Mikor Serge végzett a terítéssel, középre téve az üveget, köré a három kenyérhéjat, megkockáztatta azt a megjegyzést, hogy ez vajmi sovány lakoma lesz. Albine azonban fölényesen vállat vont. Beállt a vízbe, és szigorúan kijelentette:

- Halászni fogok. Te csak nézzed.

Egy félóráig veszkölődött, pusztá kézzel próbálta megfogni az apró halakat. Feltúrte körülmadzagolt szoknyáját, vigyázva lépkedett előre, végtelen óvatossággal, hogy fel ne zavarja a vizet; aztán ha közel ért a két kő között meglapuló halacskához, kinyújtotta csupasz karját, iszonyú locspotolást csapott, s a végén csak kavicsot markolt. Serge ilyenkor majd feldőlt nevéttében, mire Albine mérgesen visszament a partra, s rákiáltott, hogy nincs joga nevetni.

- És hogy sütdöd meg a haladat? - tudakolta Serge. - Nincs rőzse.

Ezzel végképp kedvét szegte. Különben sem sokat érő hal ez, vélekedett a lányka. Kijött a vízből, de nem akart harisnyát húzni. Meztőláb futkározott a fűben, hogy megszáradjon. És már megint nevetett, mert a fűszálak csiklandozták a talpát.

- Né, csabaíre! - kiáltott fel és letérdelt. - Ez ám a finom! Ebből nagy lakomát csapunk.

Serge-nek föl kellett raknia egy halom csabáírét az asztalra. Csabáírét ettek kenyérrel. Albine erősködött, hogy jobb, mint a mogoró. Háziasszony módjára kínálhatta, föl vágta Serge kenyerét, mert a kést rá nem bízta volna.

- Én vagyok az asszony - válaszolta komolyan, ha az lázadni próbált.

Aztán visszavitette vele az „almáriumba” az üveg fenekén maradt pár csepp bort. Sőt a fűvet is lesöpörtette, hogy átmelessenek az ebédlőből a hálóba. Albine feküdt le elsőnek; végignyújtózott a fűvön, s így szólt:

- Most alszunk egyet, tudod?... Feküdj ide mellém, egészen szorosan.

A fiatalember lefeküdt, úgy, ahogy a lány parancsolta. Mereven feküdtek, testük összeért a válluktól a lábuk fejéig, tenyerüket a fejük alá tették. Különösen a kezükkel nem tudtak mihez kezdeni. Mindvégig megőrizték szent komolyságukat. Tágra nyitott szemmel bámultak a levegőbe, mondván, hogy alszanak, és nagyon jól érzik magukat.

- Tudod - suttogta Albine -, ha az ember házas, akkor melege van... Nem érzed?

- Dehogynem. Olyan vagy, mint egy dunyha... De ne beszéljünk, mert most alszunk. Jobb, ha nem beszélünk.

Sokáig feküdtek szótlanul, nagyon komolyan. Forgatták a fejüket, majd észrevétlenül elhúzódtak egymástól, mintha zavarná őket lehetetük melege.

Azután Serge két szava hullott a nagy csöndességbe:

- Nagyon szeretlek.

Ez még nem nélküli szerelem volt, a szerelemnek az az ösztöne, mely arra készíti a tízéves kis emberkéket, hogy elállják a fehér ruhás kisleányok útját. A körülöttük elterülő tágas, nyílt mező eloszlatja egymástól való halvány félelmüket. Tudták, hogy látja őket minden fűszál, látja őket az ég, mely kéken tekint le rájuk a ritkás lombokon át; tudták, és ez nem zavarta őket. Fejük fölött a fűzsátor átlátszó szövetdarab volt csupán, mintha csak Albine akasztotta volna oda a ruhája csücskét. Az árnyék világos maradt, nem oltotta a szívükbe a sűrű erdő mélyének epekedő vágyát, az eldugott rejtekeknek, a zöld hálófülkéknek követelőzéseit. A szemhatár széléről szabadon áramlott feléjük a levegő, s az egészséges szél hűvösséget hozott e zöld tengerről, melyen virághullámokat görgetett végig; és a patak is gyermeki ártatlansággal folydogált a lábuk előtt, üde csobogása úgy hangzott, mint egy jó pajtásnak távoli kacagása. Derűvel teljes, boldog magány, melynek meztelensége az ártatlanság elragadó merészségével párosult! Tágas mező, melynek közepén első nyoszolyájuk, az a keskeny gypágy, szűzi bölcsőként ringatja őket!

- Vége van - mondta Albine és fölkelte. - Kialudtuk magunkat.

Serge egy kissé megütközött, hogy ilyen hamar véget ért az alvás. Kinyújtotta a karját, húzta a lányt a szoknyájánál fogva, mintha vissza akarná fektetni maga mellé. Albine térdre esett, nevetve kérdezte:

- Na, mi az? Na, mi az?

Serge maga sem tudta. Nézte a lányt, megfogta a könyökét. Egyszer a haját is meghúzta, mire Albine felsikoltott. Majd mikor a lány újból fölállt, Serge beletemette az arcát a fűbe, mely őrizte még a teste melegét.

- Igen, vége van - mondta, és ő is fölkelte.

Estig barangoltak a réteken. Csak mentek, amerre a szemük látott. Ismerkedtek a kertjükkel. Albine járt elől, szimatolt, mint egy kölyökkutya, nem szólt ugyan semmit, de egyre azt a boldog tisztást kutatta, ámbár itt nem voltak olyan nagy fák, mint amilyeneket megálmodott. Serge esetlenül udvariaskodott; nagy hirtelen előrerontott, hogy utat vágjon Albine-nak a magas fűben, és kis híján ellökte; derékon kapta, hogy átsegítse a patakokon, és majd agyon-szorította. Boldogok voltak, hogy megtalálták a másik három patakot is. Az egyik kavicsos mederben folyt két sűrű fűzfásor között, úgyhogy csak lassan tapogatózhattak előre az ágak alatt, kockáztatva, hogy beleesnek valami mély vizesgödörbe. Serge csúszott el elsőnek, de hogy a víz csak a térdéig ért, karjába vette Albine-t, s úgy vitte át a túlsó partra, nehogy vizes legyen. A másik patakra sötét árnyék borult; magas lomblugasban folydogált bágyadtan, szelíd fodrok, fehér törések futottak a színén, mintha egy ábrándos hölgy vonná maga után selyemszoknyáját az erdő sűrűjében; mély, jéghideg, nyugtalanító volt a víztükör, ők azonban szerencsésen átkeltek rajta: lovaglólülésben átcsúsztak egy kidőlt fatörzsön, mely összekötötte a két partot egymással; mulatságul fölzavarták lábukkal a fényes acéltükröt, de iszkoltak is tovább, mert megijedtek azoktól a furcsa szemektől, melyeket a szertefröccsenő vízcseppek nyitottak az áramló víz álmán. De különösen az utolsó patak nyűgözte le őket. Olyan játékos kedvű volt, mint ők; meg-meglassúdott egy-egy fordulóban, majd gyöngyöző kacagással szökkent tovább nagy kövek között, s kifulladásra, remegve pihent meg valamelyik cserjés rejtekén; elképzelhetetlenül szeszélyes volt, hol finom homokon, hol lapos sziklán, hol fényes kavicsra futott, hol meg zsíros földön, melyen a fölgráló békák kis sárga gomolyagokat kavartak föl. Albine és Serge bájosan tapicskoltak benne. Mezítláb gázoltak ár ellen a vízben hazafelé, jobban tetszett nekik a vízi út a füves útnál, elidőztek minden szigeten, mely az útjukba akadt. Kikötöttek, vad területeket hódítottak meg, s kipihenték fáradalmaikat a nagyra növő szittyó és nád között, mely mintha éppen az ő számukra emelte volna hajótörött-hajlékait. Búbajos hazatérésüket felüdítette az ezernyi látványosságot nyújtó part, felvidította a jókedvűen csörgedező víz.

Amikor azonban már jöttek el a pataktól, Serge észrevette, hogy Albine még mindig keres valamit a partokon, a szigeteken, még a víz mentén alvó növények között is. Erőszakkal kellett elvinnie a szétterülő tündérrózsák közül, melyeknek széles levele grófi csipkegallérral díszítette a lány lábát. Nem szólt neki semmit, csak megfenyegette az ujjával. És végre hazaértek, felvillanyozva a nap örömeitől, egymásba karolva, mint a fiatal házaspárok, ha kirándulásról térnek meg. Nézték egymást, és mindegyik szebbnek és erősebbnek látta a másikat. Annyi bizonyos, hogy más lett a nevetésük reggel óta.

11

- Hát nem sétálunk már többet? - kérdezte Serge néhány nap múlva.

S látva, hogy Albine unottan von vállat, csipkelődve folytatta:

- Talán meguntad már keresni a fadat?

Egész nap ezen tréfálkoztak. Nem is létezik az a fa. Dajkamese az egész. Hanem azért meg-megborzongtak, ha emlegették. És elhatározták, hogy másnap kirándulnak a park végében levő magas szálerdőbe, melyet Serge nem ismer még. Az indulás reggelén Albine nem akart magával vinni semmit; el-elábrándozott, szomorkás is volt, nagyon szelíden mosolygott. Meg-reggeliztek s csak későn indultak el. A forró napsütés bágyasztotta őket, lassan bandukoltak egymás mellett, keresték az árnyékot. Átvágtak a díszkerten és a gyümölcsösön, de nem időztek benne. Mikor az árnyas lombok hűvösébe értek, még lassabban mentek, s mintha

megkönnyebbülnének, hogy kijutottak a vakító napfényből, néma sóhajjal léptek be az erdő áhítatos csendjébe. Amikor már csak lombot láttak maguk körül, s egyetlen nyíláson sem tekintett be a park napsütötte távola, homályos nyugtalansággal mosolyogtak egymásra.

- Milyen jó itt! - suttogta Serge.

Albine bólintott, nem bírt válaszolni, valami szorongatta a torkát. Nem ölelték egymás derekát, mint szokták. Karjukat lógázva, tétlen kézzel, lecsüggesztett fejjel ballagtak egymás mellett, anélkül hogy egymáshoz értek volna.

De Serge megállt, mert észrevette, hogy Albine szeméből könny pereg, ámbar az ajka mosolyog.

- Mi bajod? - kiáltott. - Fáj valamid? Megsérültél?

- Nem, már nevetek, hidd el - nyugtatta a lányka. - Nem is tudom, talán ennek a sok fának az illata könnyeztet meg.

Serge-re pillantott, s így folytatta:

- Hiszen te is sírsz. Ugye, jólesik?

- Igen - sóhajtott Serge -, ez a nagy árnyék úgy meglepi az embert. Olyan, mintha valami igen-igen kedves helyre érnénk, ugye? Szinte fáj... De mondd meg, ha van valami okod a szomorúságra. Nem bántottalak meg? Nem haragszol rám?

A lány bizonykodott, hogy nem. Sőt, nagyon boldognak érzi magát.

- Akkor hát miért nem mosolyogsz?... Akarsz fogócskázni?

- Jaj, nem, ne fogócskázzunk - tiltakozott Albine, s nagylányos fintort vágott.

Amikor pedig Serge más játékot ajánlott, mondván, hogy másszanak fára fészket szedni, szedjenek epret vagy ibolyát, Albine egy kissé ingerülten válaszolt:

- Nagyok vagyunk mi már ahhoz. Butaság mindig játszani. Nem jobb neked, hogy szép nyugodtan sétálhatsz velem?

És csakugyan, annyi báj volt a járásában, hogy Serge szívrepesve hallgatta cipője halk koppanását az út kemény földjén. Eddig sosem vette még észre ringó járását, libbenő szoknyáját, mely siklónszezéssel húzódtott utána. Úgy érezte, soha ki nem apad az öröme, ha Albine ilyen szép csendesen lépked az oldalán, annyi új szépséget fedezett fel hajlékony tagjainak legkisebb mozdulatában is.

- Igazad van - kiáltott fel. - Ez mindennél kellemesebb. Elkísérnélek a világ végére is, ha kívánnád.

De pár lépéssel odább már azt kérdezte Albine-től, nem fáradt-e el. Aztán értésére adta, hogy ő bizony szívesen pihenne.

- Talán letelepedhetnénk - motyogta.

- Nem - felelte a lány -, nem akarom.

- Tudod, lefeküdnénk, mint múltkor a réten. Melegünk lenne, jól éreznénk magunkat.

- Nem akarom! Nem akarom!

Félreugrott, megrémült a feléje nyúló férfikartól. Serge lecsacsizta, s el akarta fogni. De alig ért hozzá az ujjá hegyével, Albine olyan kétségbeesetten sikoltott, hogy a fiatalember reszketve állt meg.

- Bántottalak?

Albine nem felelt azonnal, maga is csodálkozott a sikolyán, s már mosolygott is az ijedelmén.

- Nem. De hagyj, ne kínozz... Mit is csinálnánk, ha leülnénk? Jobb szeretek menni.

Aztán, színleg tréfálkozva, komoly hangon fűzte hozzá:

- Jól tudod, hogy a fámat keresem.

Erre Serge elnevette magát, s ajánlkozott hogy segít keresni. Nagyon csínján bánt vele, nehogy még jobban elijessze; látta, hogy reszket még, bár lassan újra megindult az oldalán. Tiltott dolgot szándékoznak elkövetni, s ez nem hoz szerencsét; érezte, hogy - mint a lányt - őt is elfogja a kéjes félelem, és az erdő minden távoli sóhajára borzongás fut végig a testén. A fák illata, a magas ágakon átszűrődő zöldes fény, a bozót susogó csöndje szorongással töltötte el őket, mintha már a következő útfordulóban a félelmetes boldogság várna rá.

Órákig mentek a fák között. Lassan bandukoltak most is; csak hébe-hóba váltottak egy-két szót, egy pillanatra sem szakadtak el egymástól, együtt hatoltak be a legsötétebb lombos zugba is. Először sarjúerdőkben jártak, ahol a fiatal törzsek alig gyermekkarnyi vastagok. Félre kellett hajtaniuk a fákat, hogy utat nyissanak maguknak a zsenge hajtások között, melyek lebegő csipkés leveleikkel akadályozták a látást. Mögöttük eltűnt minden nyom, összezárult a maguk nyitotta ösvény; találomra folytatták útjukat, tévelyegtek, bukdácsoltak, csak a magasba nyúló ágak himbálózása jelezte, hogy merre mennek. Albine már beleunt, hogy három lépésre sem lát el, s örült, mikor végre kiszabadult ebből az óriás bozótból, melynek annyi ideig keresték a végét. Tisztáson álltak, utacsák szelték keresztül-kasul; élősvények között keskeny utak futottak szanaszét egymást keresztezve, és szeszélyesen kígyózva kanyarogtak tovább. Felágaskodtak, hogy ellássanak a sövények fölött; de nem nagyon siettek, legszívesebben tovább is elandalogtak volna a folyton kanyargó ösvényeken, élvezve a céltalan bolyongás örömét, ha fel nem tűnt volna előttük a magas szálerdők büszke vonala. Végre ott voltak a nagy szálfák alatt, az áhítatos csöndben, szent borzongás futott át rajtuk, mintha templom boltívei alá léptek volna. A zuzmótól fehérülő, ódon kövekként fakón szürkellő, egyenes törzsek mérhetetlen magasba nyúltak, végtelen oszlopsorokká sűrűsödtek. Távolabb mély templomhajók látszottak szűkebb oldalhajóikkal; a nagyon vékony oszlopokon nyugvó, különösen merész rajzú, kicsipkézett, finom művű, gondosan kidolgozott templomhajókba mindenütt becsillogott az égbolt kékje. Templomi csönd szállt alá az óriás csúcsívekről; a rideg, kopár föld elkoptatott kőpadlóra emlékeztetett, a kemény talajon nem nőtt egyetlen fűszál sem, csak a száraz avar hullatta rá vöröslő porát. Hallgatták lépteik kongását, s lelküket megragadta e templom fenséges magánya.

Bizonyára itt kell lennie annak a sokat keresett fának, melynek árnyéka tökéletes boldogságot ad. A boltívek félhomályából beléjük áradó varázserő megsejtette velük a közelségét. Úgy érezték, hogy a fák jósággal és erővel teljes, csöndbe és boldog mozdulatlanságba merült lények. Egyenként megnézték őket, s valamennyit szerették, remélték, hogy vallomásra bírják fenséges nyugalmaikat, s ettől maguk is úgy fognak majd nőni, mint ők, életörömtől duzzadón. A juharok, a kőrisek, a gyertyánok, a somfák óriásnépe szelíd büszkeségben élt, mint megannyi békés kedvű, jámbor lelkű hős, pedig egyetlenegynek a kidőlése elég lett volna, hogy halálra sebezzen egy kisebbfajta erdőt. A szilfák hatalmas testét, nedvtől duzzadó, kövér karjait alig takarták el a gyér levélsomók. A lányosan fehér nyírfák és égerfák úgy nyújtóztatták karcsú derekukat, mint félig fává változott nagy testű istennők, s lengették hosszú hajukat a szélben. A platánok szabályos, egyenes törzséről úgy vált le a sima, vörös foltos kéreg, mint a festményről a felpattogzott festék. A balzsamos gyanta- és tömjénillatot árasztó vörösfenyők zöld szöttebe öltözött barbár hada egy lejtőn futott lefelé. De a tölgy volt a király; a terebélyes,

potrohos tölgyek szélesen terpeszkedtek, kinyújtották uralkodói karjaikat, elfogták a napot; villámsújtotta, titáni tölgyek hajoltak hátra a verhetetlen harcos pózában - meredező karjaival mindegyik magában is egy-egy erdő.

Talán valamelyik gigászi tölgy az ő fájuk? Talán valamelyik szép platán, nőiesen fehér nyír, dagadó izmú szil? Albine és Serge mind mélyebben járt az erdőben, bár nem tudták, hol járnak, eltévedtek a fák rengetegében. Egyszer azt hitték: rátaláltak; diófák négyszögében voltak, olyan hűvös árnyékban, hogy a foguk vacogott. Arrább újabb izgalom várt rájuk: moha zöldítette kis gesztenyeerdőbe értek, ahol úgy kiszélesedtek a szeszélyesen növvő ágak, hogy függő falvakat lehetett volna telepíteni rájuk. Még távolabb egy tisztást fedezett föl Albine; lélekszakadva futottak oda. A finom pázsitszőnyeg közepén szentjánoskenyérfa állt, mintha zöld omladék volna, lomb-Bábel, melynek romjait csodálatos növényzet borítja. A fába kövek ékelődtek, a nedvkeringés duzzadó árja emelte ki őket a földből. A felső ágak visszahajoltak, távolabb újra legyökereztek, mély boltívekkel vették körül a törzset, egyre szaporodó új törzsek seregével. És a véres repedések szaggatta kérgen érlelődtek a tokok. Ez a szörnyetegfa olyan erőfeszítéssel hozta a gyümölcsét, hogy a kérge is fölrepedezett tőle. Lassan körüljárták a fát, bementek a terebélyes ágak közé, ahol valóságos városi utcák futottak keresztül-kasul, bekandikáltak a csupasz gyökerek tátongó üregeibe. Aztán mentek tovább, mert nem érezték azt az emberfeletti boldogságot, amelyet kerestek.

- Hol vagyunk tulajdonképpen? - kérdezte Serge.

Albine sem tudta. Soha nem járt még a parknak ebben a részében. Zanótos és akácos ligetben voltak éppen, a virágfürtökből édes, mézes illat áradt.

- Eltévedtünk - mondta a lányka és felnevetett. - Annyi bizonyos, hogy ezeket a fákat nem ismerem.

- De valahol mégiscsak vége szakad a kertnek - erősködött Serge. - Te ismered a kert végét?

A lány széles mozdulatot tett.

- Nem - vallotta be.

Elhallgattak. Még soha nem élt bennük ilyen elevenen a park mérhetetlen nagyságának boldogító érzése. Boldogok voltak, hogy egyedül lehetnek egy akkora területen, amelynek ők maguk is hasztalan keresik a végét.

- Ha eltévedtünk, hát eltévedtünk! - jelentette ki Serge vidáman. - Nincs semmi baj, hiszen úgyse tudjuk, hová akarunk menni.

Félénken közeledett a lányhoz.

- Nem félsz?

- Ó, dehogy. Csak mi ketten vagyunk a kertben... Ugyan kitől féljek? A fal nagyon magas. Nem látjuk, de azért véd bennünket, tudod?

Serge szorosan Albine mellett állt. Suttogott:

- Az előbb féltél tőlem.

A lány azonban derűsen nézett a szemébe, pillája sem rebbent. - Akkor bántottál - válaszolta. - De most olyan jószagos az arcod. Miért félnék tőled?

- Engedd hát, hogy megöleljelek. Visszamegyünk a fák alá.

- Nem bánom, megölelhetsz. Jólesik. És lassan megyünk, ugye, nehogy nagyon gyorsan megtaláljuk az utat.

Serge fél karral átölelte Albine derekát. Így mentek vissza a magas szálfák közé; a fenséges boltívek alatt még lassabban sétáltak tovább, szerelemre ébredő nagy gyerekek. Albine azt mondta, hogy egy kicsit elfáradt, és a fejét Serge vállára hajtotta. Egyikük sem emlegette már a leülést. Nem is gondoltak rá, csak zavarta volna őket. Vagy nyújthatna-e a fűben való pihenés olyan nagy örömet, mint az, hogy egymás mellett andalognak megállás nélkül? A legendás fáról megfélemltek. Már csak az arcukkal akartak összesimulni, hogy minél közelebből mosolyoghassanak egymásra. S a fák, a juharok, a szilfák, a tölgyek susogták a fülükbe a derűs árnyékukban elhangzó első szerelmes szavakat.

- Szeretlek! - mondta Serge, és halk hangja meglebbentette Albine halántékán a kis arany-pihéket.

Más szót keresgélt, aztán megismételte:

- Szeretlek! Szeretlek!

Albine kedves mosollyal hallgatta. Ízelgette a szó muzsikáját.

- Szeretlek! Szeretlek! - sóhajtott a ő is, még édesebben, gyöngyöző lányhangján.

Aztán fölvetette hajnalsugaras kék tekintetét s megkérdezte:

- Hogyan szeretsz?

Ekkor Serge elmerengett. A szálerdőben ünnepélyes csönd honolt, a mély templomhajók sokáig őrizték a szerelmespár halk lépteinek remegő visszhangját.

- Mindennél jobban szeretlek - válaszolta Serge. - Szebb vagy mindannál, amit látok, ha reggel kitárom az ablakom. Ha téged nézhetlek, semmi más kívánságom nincs. Szeretném, ha semmim se volna kívüled, akkor lennék tökéletesen boldog.

Albine lesütötte a szemét, s úgy mozgatta a fejét, mintha ringatózna.

- Szeretlek - folytatta Serge. - Nem ismerlek, nem tudom, ki vagy, nem tudom, honnét jössz; se anyám, se húgom nem vagy; és én úgy szeretlek, hogy szeretném neked adni az egész szívemet, és semmit nem hagynék meg belőle másnak... Szeretem az arcod, mely finom, mint a selyem, szeretem a szád, mely rózsailatot áraszt, szeretem a szemed, melyben látom szerelmes-magamat, szeretem a szempilládat, szeretem még a halántékod halvány bőre alatt futó kék erecskéket is... Azért szeretlek, Albine, hogy mondhassam neked: szeretlek.

- Én is szeretlek - mondta Albine. - Selymes a szakállad, nem szúr, ha a melledre hajtom a fejem. Erős vagy, nagy vagy, szép vagy. Szeretlek, Serge.

Elbűvölten hallgattak egy ideig. Úgy tetszett, mintha fuvolaszó vezetné be a szavukat, s mintha beszédük egy láthatatlan zenekar édes muzsikája volna. Apró léptekkel sétálgattak tovább, összesimulva bolyongtak vég nélkül a gigászi törzsek között. A távolban be-besiklott a lenyugvó nap sugara az oszlopsorok mentén, mintha fehér ruhás lánycsapat vonulna be a templomba, esküvőre, hol tompán bűg az orgona.

- És még miért szeretsz? - kérdezte újból Albine.

Serge mosolygott, s először nem válaszolt. Aztán megszólalt:

- Szeretlek, mert eljöttél az életembe. Ebben benne van minden... És most együtt vagyunk; és szeretjük egymást. Úgy érzem, nem tudnék élni, ha nem szeretnék. Te vagy az éltető levegőm.

A hangja elhalkult. Elrévedezett.

- Ezt kezdetben nem ismeri föl az ember. Ez együtt fejlődik a szívünkkel. Meg kell hozzá nőnünk, meg kell erősödnünk... Emlékszel? Hogy szerettük egymást! És nem beszéltünk róla. Az ember gyerekes és ostoba. Aztán, egy szép napon, teljesen világos lesz minden, s az a szó kicsúszik az ember száján... Nincs más mit tennünk; szeretjük egymást, mert ez az életünk.

Albine hátrahajtott a fejét, szorosan lehunyta a szemét, visszafojtotta a lélegzetét. Élvezte a simogató szavaktól még meleg csöndet.

- Szeretsz? Szeretsz? - rebegte lehunyt szemmel.

Serge elnémult, szerencsétlennek érezte magát, hogy nem tud mást mondani, nem tudja megmutatni, mennyire szereti. Tekintete lassan siklott végig Albine rózsás arcán, mely mintha álomba szenderült volna; a szemhéja finom volt, mint a megelevenedő selyem; elragadóan ívelő száját mosoly harmatozta; patyolat homlokát aranyvonal szegélyezte a haja tövén. És Serge szerette volna egész lényét beleönteni abba a szóba, mely ott lebegett az ajkán, anélkül hogy ki tudta volna mondani. Ekkor előbbre hajolt, mintha keresné, hogy ennek az arcnak melyik drága helyére illeszthetné azt a fenséges szót. Aztán nem szólt semmit; halkán sóhajtott. Ajkát Albine ajkára forrasztotta.

- Albine, szeretlek.

- Szeretlek, Serge.

Reszketve álltak meg az első csók után. A lány tágra nyitotta a szemét. A fiú egy kissé csücsö-
rítette még a száját. Egymást nézték, pirulás nélkül. Hatalmas, fenséges érzés lett úrrá rajtuk; úgy érezték, megtörtént a várva várt találkozás, amelyben megnövekedve, egymásnak terem-
ve, örökre egybeforrva látják viszont egymást. Álmélkodva álltak egy darabig, tekintetüket a lombok templomi boltíveire emelték, mintha a fák békés népét vallatnák, hogy meghallják csókjuk visszhangját. De a szálerdő mosolygós megértése láttán jókedvre derültek, mint a bűntelen szerelmesek; el nem múló, csengő jókedvük megtelt kinyíló szerelmük csacsogásával.

- Ó, beszélj azokról a napokról, amikor megszerettél. Mondj el mindent... Szerettél, mikor a tenyerembe hajtott fejjel aludtál? Szerettél, mikor leestem a cseresznyefáról, s te lent álltál sápadtan, és kitártad a karod? Szerettél a réten, mikor átölelted a derekamat, hogy segíts átugorni a patakokon?

- Várj, hadd mondjam el én. Mindig szerettelek... Hát te, szerettél engem? Szerettél?

Szeretni: késő estig ebből az egyetlen szóból éltek, mely mindig megújuló édes ízzel tért vissza ajkukra. Keresték ezt a szót, becsempészték mondataikba, mondták okkal-oktalan, csupán mert örömük telt a csengésében. Serge nem is gondolt rá, hogy újból megcsókolja Albine ajkát. Ártatlanságuk beérte az első csók megmaradó illatával. Úgy találtak rá a hazafelé vivő útra, hogy közben ügyet sem vetettek az ösvényekre. Mire kijutottak az erdőből, már este volt, a hold sárgán emelkedett a fekete lombok fölé. Felejthetetlen volt a hazatérés a parkon át, a méla égi vándor alatt, mely minden nyíláson lenézett hozzájuk a nagy fák közé. Albine azt mondta, hogy kíséri őket a hold. Szelíd, langyos, csillagfényes éjszaka volt. Távolban hangosan zúgott a szálerdő. Serge hallgatta, s azt gondolta: „Rólunk beszél.”

Mikor átmentek a díszkerten, kábitón édes illatárban jártak; csak éjjel van a virágoknak ilyen bágyadt, simogató illata, olyan, mintha álmuk lehelete volna.

- Jó éjt, Serge.

- Jó éjt, Albine.

Megfogták egymás kezét az emeleti lépcsőn, de nem léptek be abba a szobába, ahol esténként el szoktak búcsúzni egymástól. Nem is ölelkeztek össze. Serge, mikor magára maradt, az ágya szélén ülve sokáig hallgatta a feküdni készülő Albine szöszmötölését. Fáradt volt a tagjait zsibbasztó boldogságtól.

12

De a következő napokban Albine és Serge kerülte egymás tekintetét. Még csak célzást sem tettek erdei sétájukra. Nem csókolóztak, nem mondták, hogy szeretik egymást. Nem a szégyenkezés tartotta őket vissza a beszédől, hanem az aggodalom: attól féltek, hogy elrontják örömeiket. S ha nem voltak is együtt, csak az édes emlékek éltek; elmerültek benne, újraélték az együtt töltött órákat, amikor kart karba öltve leheletükkel simogatták egymás arcát. A végén már rázta őket a láz. Beesett szemmel, bánatosan néztek egymásra, és közömbös dolgokról beszélgettek. Egy-egy hosszabb hallgatás után Serge nyugtalanul faggatta Albine-t:

- Beteg vagy?

De az a fejét rázta:

- Nem, nem. Te vagy beteg. Tüzel a kezed.

A park tompa nyugtalanságot keltett bennük, aminek nem tudták az okát. Úgy rémlett, veszély leselkedik rájuk minden útkanyarban, hogy tarkón ragadja, földre tiporja, bántalmazza őket. Egy szót sem ejtettek soha ezekről a dolgokról, de egy-egy félénk pillantásuk elárulta aggodalmukat, mely szeszélyessé, majdhogynem ellenségessé tette őket egymással szemben. Végül egy reggel, hosszas habozás után, Albine mégis megkockáztatott egy megjegyzést:

- Nem jól teszed, hogy mindig elzárkózol. Megint megbetegszel.

Serge zavartan nevetett.

- Ej, hiszen voltunk már mindenütt - dünnyögte. - Ismerjük az egész kertet.

A lány tagadóan intett, aztán nagyon halkán ismételte:

- Nem, nem... Nem ismerjük a sziklát, nem voltunk még a forrásoknál. Ott szoktam melegedni télidőben. Egyik-másik zugban mintha még a kövek is élnének.

Másnap, anélkül hogy több szót vesztegettek volna, útra keltek. Balra mentek föl, a mögött a barlang mögött, ahol a márványasszony aludta álmát. Mikor a legalsó kövekre léptek, Serge megszólalt:

- Úgysem volt nyugtunk. Meg kell nézni mindent. Talán utána megnyugszunk majd.

Fojtó meleg volt, vihart ígérő füllesztő hőség. Nem mertek összeölelkezni. Egymás mögött mentek a perzselő napon. Ahogy az ösvény kiszélesedett, Albine maga elé engedte Serge-t: nyugtalanította a lélegzete, izgatta, hogy olyan közről követi, s mindig ott van a sarkában. Köröttek széles lépcsőkben emelkedtek a sziklák; a lassú kaptatókon hatalmas kőlapok feküdtek emeletesen egymás fölött, rajtuk vad növénytakaró meredezett. Először seprőzanóttal találkoztak, láttak kakukkfűvet, zsályát, levendulát, sok szagos növényt, bódította őket a fanyar boróka s a kesernyész rozsmaring illata. Az út két oldalán helyenként élősövényt alkotott a krisztustövis, mely olyan, mint a finom lakatosmunka: fekete bronzból, kovácsolt vasból, fényes rézből készült, agyoncifrázott, tüskés díszrózsákkal rakott rácskerítés. Aztán fenyőerdőn kellett keresztülmenniük, mielőtt a forráshoz értek volna; a gyér árnyék ólomsúlyal

nehezedett a vállukra; a száraz fenyőtű ropogott a lábuk alatt, a szállongó finom gyantapor égette az ajkukat.

- Nem valami vendégszerető a kerted erre felé - jegyezte meg Serge, Albine felé fordulva.

Mosolyogtak. A források szélén álltak. A kristályos víz felüdítette őket. Ezek a források nem bújtak lombok alá, mint a síkvidékiek, melyek sűrű zölddel veszik körül magukat, hogy lustán szundikálhassanak az árnyékban. Ezek fényes napsütésben fakadtak egy sziklahasadékból, s egyetlen fűszál sem zöldítette kék vizüket. Úgy tetszett, mintha ezüstből volnának, ahogy szikrázott rajtuk a vakító napfény. Homokos medrükben elevenen lüktető fénypornak látszott a napsugár. Az első medencéből tovább csörgedeztek, kinyújtották hófehér karjaikat, meztelenül játszadozó gyermekként szökdécseltek, majd hirtelen vízesést alkottak, melynek lágy ívelése szőke testű női torzóra emlékeztetett.

- Mártsd bele a kezed - kiáltotta Albine. - Az alján jéghideg a víz.

Csakugyan jól lehűtötték a kezüket. Vizet locsoltak egymás arcába, aztán ott maradtak a csobogó forrásokból fölszálló vízpárában. Itt még a napfény is nedvesnek látszott.

- Nézd csak! - kiáltott újból Albine. - Ott a díszkert, ott vannak a rétek, ott az erdő.

Elnézték a lábuk előtt elterülő Paradou-t.

- És figyeld csak - folytatta -, a falnak még a csücskét sem látni. Miénk az egész vidék az ég pereméig.

Végül újra átkarolták egymást, öntudatlanul, bízó, nyugodt mozdulattal. A források lehűtötték lázukat. De amikor már távozni készültek, Albine-nak eszébe juthatott valami, mert visszahúzta Serge-t, mondván:

- Ott a sziklák tövében láttam egyszer a falat. Valamikor régen.

- De most nem látni semmit - mormolta Serge elhalványodva.

- Dehogynem... Ott kell lennie a gesztenyesor mögött, ezen a bozóton túl.

Aztán, mikor érezte, hogy Serge karja erősebben szorítja, még hozzáfűzte:

- Lehet, hogy tévedek... De emlékszem, hogy amikor kiléptem a fásorból, egyszerre csak elém meredt a fal. Elállta az utam, s úgy nyúlt a magasba, hogy megrémültem tőle... De pár lépéssel arrább dőbbszemtem csak meg igazán. Lyukas volt; akkora rés tátongott rajta, hogy jól lehetett látni az egész környéket.

Serge nyugtalan, esdeklő pillantást vetett a lányra. Az vállat vont, hogy megnyugtassa:

- Betömtem ám a lyukat! Ne félj, mondtam már, hogy teljesen egyedül vagyunk... Azon nyomban betömtem. Velem volt a késem. Szederindákat vágtam, nagy köveket hengergettem oda. Azon még egy veréb sem bújik át... Ha akarod, megnézzük valamelyik nap. Akkor majd megnyugszol.

Serge nemet intett. Aztán továbbmentek, egymást átkarolva, de a nyugtalanság megint erőt vett rajtuk. Serge olykor lopva rásandított Albine-ra, akinek a szemhéja remegett, mert bántotta, hogy nézik. Mindketten szerettek volna már visszamenni, hogy megkíméljék magukat egy még hosszabbra nyúló séta gyötrelmeitől. Ám mintha valami rajtuk kívül álló erőnek engedelmeskedtek volna, akaratlanul is megkerültek egy sziklát, s egy fennsíkra jutottak, ahol újra kábító forróság fogadta őket. Ez már nem a szagos füvek jóleső lankadtsága volt, nem a kakukkfű pézsmailata vagy a levendula tömjénje. Büdös növényeken gázoltak át: bódító, keserű ürömfüvön, rothadó hússzagú rután, kéjes nedveket izzadó, csípős macskagyökéren. A

mandragora, a bürök, a hunyor, a nadragulya felcsapó szagától lüktetett a halántékuk, szédülő fejjel, egymást támogatva, émélyegve botorkáltak tovább.

- Akarod, hogy vigyelek? - kérdezte Serge Albine-től, érezve, hogy rádől.

S már szorította is a karjába, de a lány lihegve szabadította ki magát.

- Ne, megfojtasz! - mondta. - Eressz! Nem tudom, mi van velem. A föld hullámszik alattam... Itt fáj, látod.

Megfogta Serge kezét, és a mellére tette. Ekkor Serge sápadt el. Még jobban szédült, mint a lány. Mindkettőjüknek könny szökött a szemébe, hogy így kell látniuk egymást, és nem lelnék gyógyírt rettenetes bajukra. Hát itt kell belepusztulniuk az ismeretlen kórba?

- Jöjj az árnyékba - hívta Serge -, jöjj, ülj le. Ezek a növények ölnek meg bennünket a szagukkal.

Az ujj hegyénél fogva vezette a lányt, mert az megremegett, ha csak a csuklóját érintette is. Albine leült a zöld lombok alá, feje fölé egy szép cédrusfának több mint tíz méterre kinyúló ágai vontak lapos tetőt. Hátrább szeszélyes formájú tobozos fák nőttek: a ciprus lombkoronája laza volt és lapos, mint a vastag csipke; a délceg, komoly fenyő az áldozat véréből még feketéllő, ősi kőoltárra emlékeztetett; a tiszafa sötét ruháját ezüstös rojtok díszítették; a zömök természetű örökzöld növények lombozata olyan volt, mint a sárga és vörös pettyes lakkbőr, s olyan sűrű, hogy a napfény tehetetlenül siklott le róla. Legfurcsább volt azonban egy araukária, melynek szabályos, hosszú karjai egymást harapó hullókra hasonlítottak, tetőcserépszerű leveleit pedig úgy borzolta, mint dühös kígyó a pikkelyeit. Itt, a sűrű árnyékban kéjesen álmosító volt a hőség. A levegő mozdulatlanul aludt ebben a hálósobai nyirkosságban. Napkeleti szerelem illata, Szulamit festett ajkának fűszeres lehelete áradt a balzsamos fákról.

- Nem ülsz le? - kérdezte Albine.

És arrább húzódott, hogy helyet adjon neki. Serge azonban vonakodott, inkább állva maradt. Aztán, hogy a lány újból biztatta, pár lépéssel odább térdre ereszkedett.

Suttogva megszólalt:

- Nem, én nálad is lázasabb vagyok, megégetnélek... Tudod, ha nem félnék, hogy fájdalmat okozok neked, olyan erősen magamhoz szorítanálak; de olyan erősen, hogy egyszerűen elmúlna minden fájdalmunk.

Térden csúszva közeledett felé.

- Ó, ha a karomban lennél, ha a testemben lennél... Csak erre tudok gondolni. Éjjelente arra ébredek, hogy a levegőt ölelem, a te álmoképedet ölelem. Először csak a kisujjad hegyét fogná meg; aztán egészen a birtokomba vennélek, lassan, míg semmi nem maradna belőled, míg egészen az enyém nem lennél, lábad ujjától a szempilládig. Megőriznélek örökre. Gyönyörűséges ajándék lehet így egyesülni azzal, akit szeretünk. A szívem a szívedbe olvadna.

Még közelebb húzódott. Megérinthette volna a szoknyája szegélyét, ha kinyújtja a kezét.

- De nem tudom, miért, olyan távol érzem magam tőled... Fal emelkedik közénk, ököllel sem bírnám ledönteni. Pedig ma erős vagyok; meg tudnád kötni a két karommal, a vállamra vetnélek, s úgy vinnélek, mint a zsákmányomat. De nem erre vágyom. Így még nem eléggé volnál az enyém. Ha megragadlak, még semmit sem fogtam meg a lényedből... Hol vagy hát egész-magad, hogy odamenjek és megkeresselek?

Könyökére dőlt, leborult, testtartása hódoló alázatról beszélt. Csókot lehelt Albine szoknyájának a szegélyére. Albine talpra ugrott, mintha testét érte volna a csók. Eszelősen kapott a halántékához, dadogott:

- Ne, könyörgök, menjünk tovább!

Nem menekült. Lassan, szívszorongva botladozott a gyökerek között, hagyta, hogy Serge kövesse, fejét még mindig két tenyere közé szorította, hogy csillapítsa ott benn azt a dörömbölést. Amikor kiértek a ligetből, a sziklafokokon tettek pár lépést, ahol húsos növények tikkadt népe kuporgott. Mintha lidérces álomban felrémlő, nevenincs férgek kúsztak-másztak, hemzsegték volna ottan, pókból, hernyóból, pincebogárból elfajzó, ijesztő nagyságú, kékeszöld, csupasz bőrű vagy undorítóan szőrös szörnyetegek vonszolták satnya tagjaikat, korcs lábaikat, törött karjaikat; egyik föl volt fúvódva, mint egy szemérmetlenül puffadt has, a másíknak púpok éktelenkedtek vastag gerincén, a harmadik olyan volt, mint a csontváz, melyen cafatokban lötyögnek az inaszakadt végtagok. A mamilláriákon hemzsegték az élő gennyűsűzők, mint megannyi zöld hátú teknősbéka, iszonyatot keltő, acéltűnél keményebb, hosszú tuskékkal. A sűnkaktuszoknak már több látszott a bőréből; összetekeredő viperafiókákhoz hasonlítottak. A számárkenyér olyan volt, mint egy vörös szőrrel borított, kipúposodó kelevény, összegömbölyödő rovaróriás. A fügekaktusz függőlegesen meresztette apró vörös tűkkel megszórt, húsos leveleit, melyek mikroszkopikus méhrajra, fűreggel tömött, repedező erszényre emlékeztettek. A gastéria úgy nyújtogatta lábait, mintha feketés színű, pöttyögetett, csíkos, mintás testű, hátára fordult, nagy kaszaspók volna. A cereus gyalázatos növényekkel lepte el a földet, óriási koralltelepeket növesztett, olyan volt mindegyik, mint e túlfűtött talaj egy-egy betegsége, mely a mérgezett nedvkeringés tobzódásából fakad. De különösen az áloék tárták ki tömegesen bágyadt növénysszívűket; megvolt bennük a zöldnek minden árnyalata: halványzöld, méregzöld, sárgászöld, szűrkészöld, rozsdafoltos barnászöld és halvány arany-szegélyű mélyzöld; a levelek alakja is sokféle volt: széles szív alak, keskeny kardpenge, tuskés fogazatú, finom szegésű; a nagyok oldalt növesztették hosszú szárú virágjaikat, melyekről rózsaszínű korall nyakláncok lógtak; a kisebbek csomóban nőttek egy száron, megannyi húsos virág, szétágazó, hosszú kígyónyelvekkel.

- Menjünk vissza az árnyékba - könyörgött Serge. - Te leülsz; úgy, mint az előbb, én letérdelek, és beszélek hozzád.

Itt kövér cseppekben hullott a napfény. A diadalmas égitest megragadta a csupasz földet, és tüzes mellére szorította. Albine támolgott a kábító hőségben. Serge-hez fordult.

- Fogj meg - szölt elhalón.

Ahogy egymáshoz értek, a földre zuhantak, ajkuk összeforrt, némán. Úgy érezték, zuhannak, szűntelenül zuhannak, s a szikla egyre sűllyed alattuk. Tétova kezűkkel keresgéltek egymás arcán, nyakán, végigtapogatták egymás ruháját. De ettől az érintkezéstől úgy elszorult a szívűk, hogy szinte azon nyomban talpra ugrottak, kétségbe esve, nem tudván kielégíteni vágyukat. Elfutottak egymástól, mindketten más-más ösvényen. Serge hazaszaladt a kerti házba, az ágyára vetette magát, arca tűzelt, szíve tele volt reménytelenséggel. Albine csak éjjel tért haza, előbb kisírta magát a kert egyik sarkában. Először történt, hogy nem együtt érkeztek, hosszú séta örömetől fáradtan. Három napig nehezteltek egymásra. Iszonyúan boldogtalanok voltak.

A park most már teljesen az övék volt. Birtokukba vették, mint uralkodó a birodalmát. Minden kis zuga hozzájuk tartozott. Nekik virágzott a rózsaliget, nekik illatozott a díszkert, édes, lankadt illatai elaltatták őket este, beáradva a nyitott ablakokon át. Őket táplálta a gyümölcsös, gyümölccsel töltve meg Albine szoknyáját, őket üdítette ágainak muskotályillatú árnyékával, ahol olyan jóízűen lehetett reggelizni napkelte után. Övék volt a réteken a fű és a víz; a fű határtalanul megnövelte birodalmukat, ahogy végeláthatatlanul terítette lábuk elé selymes szőnyegét; a víz ajándékozta meg őket a legédesebb örömmel: a víz, az ő nagy tisztaságuk, nagy ártatlanságuk, a patakozó hűvösség, melyben oly jólesően fürösztöttek ifjúságukat. Az ő birtokuk volt az erdő: a hatalmas tölgyek, melyeknek tíz ember sem tudta volna átfogni a derekát, a karcsú nyírek, melyeket akár a gyerek is eltört volna egyetlen rántással; az erdő: a fák, az árnyas helyek, az utak, a tisztások, a madárnemjárta lombrejtekek; az erdőt a maguk kényelmére rendezték be, mint valami rengeteg nagy sátrat, hogy délben elbújtassák benne reggel kelt szerelmüket. Ők uralkodtak mindenben: a sziklákon, a forrásokon, a növényszörnyekkel ellepett rettenetes földön, mely megremegett testük súlya alatt; s amelyet jobban szerettek a kert többi lágy fekhelyénél, mert egyszer olyan furcsa borzongást éreztek a testükben. Most hát ők voltak az urak jobbra és balra, előre és hátra, meghódították birodalmukat, jártak-keltek a baráti természetben, mely ismerte őket, rájuk mosolygott útközben, s mint alázatos szolgálójuk mindenben kedvüket kereste. Övék volt még az égbolt is, a fejük fölé boruló nagy kékség; a fal nem zárta el előlük, szabadon tárult ki a szemük előtt, napközben diadalmas sugárzással, éjszaka langyos csillagesővel növelte boldogságukat. A napnak minden percében elbűvölte őket, színe úgy változott, mint az élő testé; reggel fehérebb volt, mint az ágyából kelő hajadon, délben termékenység vágya aranyozta, estére bágyadt lett az édes szerelmi fáradtságtól. Sosem volt egyforma az arca. Különösen esténként ejtette bámolatba őket, ha ütött a búcsúzás órája. A szemhatárra sikló napkorong mindig másképp mosolygott rájuk. Néha derűs megbékéltségben távozott, nem takarta felhő, fokozatosan merült le aranyfürdőjébe. Máskor bíborsugarakat lövellt, szétrepesztette páraöpenyét, lángpatakokban tört elő, gigászi üstököscsóvákat vetett az égre, felgyújtva velük a nagy szálerdők koronáját. Ismét máskor lágyan pihent el vörös tengerparti fövenyen, hosszú, rózsaszínű korallpadon, s egyenként oltogatta sugarait; vagy szégyenlősen tért nyugovóra sűrű felhő mögött, mely redőkben omlott alá, mint egy hálófülke szürke selyemfüggönye, s mögüle csak vöröslő mécsvilág szűrődött ki a sötétedő homályba; olykor meg szenvedélyes volt a naplemente, fehérségek hanyatlottak hátra, lassan vérbe borultak a tüzes korong vad marcangolásai alatt, majd vele együtt buktak le a szemhatár alá, s a vonagló testek kuszasága fényözönbe veszett.

Csak a növények nem hódoltak meg előttük. Albine és Serge fejedelmi párként vonult az engedelmes állatok tömegében. Ha átmentek a díszkerten, pillangók röptek fel csapatostul, szemük gyönyörűségére, legyezték őket reszkető szárnyukkal, követték őket, mint a nap eleven remegése, mint szárnyra kelt, illatozó virágok. A gyümölcsösben torkoskodó madarakat láttak a fák tetején; veréb, pinty, sárgarigó, pírók mutatta nekik a legérettebb szemeket, melyeken látszott a csőrvágta seb helye; szünetre tóduló diákok zsinatolásával, gyümölcsdézsmáló zsiromogással lepte el őket a szemtelen madárhad, hogy cseresznyét lopkodjon a lábuk alatt, míg ők az ágakon lovagolva cseresznyéznek. De Albine még jobban szórakozott kint a réteken, megfogta a káka szárán üldögélő, arany szemű, szelíden merengő kis zöldbékákat, míg Serge szalmaszállal piszkálta ki lyukából a tücsköt, csiklandozta a kabóca hasát, hogy megcirpeltesse, összeszedett mindenféle kék, rózsaszín és sárga rovar, majd végigsétáltatta őket az inge ujján, mint megannyi zafír-, rubin- és topázgombot. Itt nyüzsgött a folyóvizek titokzatos világa is, sötét hátú halak siklottak a habokban; az angolnákat csupán a fűszálak könnyű remegése árulta el, a fiatal ivadék feketén kavargó homokszemekként szóródott szét a legkisebb neszre is, a

hosszú lábukon korcsolyázó vízirovarok széles, ezüstös körökkel fodrozták a víz nyugodt felszínét. Lenyűgözve bámulták a partról ezt a hangtalan nyüzsgést, gyakran kedvet kaptak, hogy mezítláb beálljanak a folyó kellős közepébe, s érezzék a milliányi kis élőlénynek szakadatlan tovaáramlását. Más napokon, a gyöngéd epekedés napjain, bementek az erdő fái alá, a zengő árnyékba, hogy onnan hallgassák kis zenészeik szerenádját, a fülemüle kristályos fuvolázását, a cinke ezüstcsengésű kis trombitáját, a kakukk távoli kísérszólamát; elámultak, ha hirtelen felrebbent egy fácán, s a farka napsugarasan csillogott a fák között; megálltak, mosolyogva nézték az előttük elfutó őzikék játékos kedvű csapatát vagy a komoly szarvaspárokat, melyek lassabban ügettek tovább, hogy megnézhessék őket. Ismét más napokon, mikor izzott az ég, fölkapaszkodtak a sziklákra, s gyönyörködve nézték a szöcskefelhőt, mely a lábuk előtt emelkedett föl a kakukkfüves mezőről, olyan sistergéssel, mintha parázs kapna lángra; a vörös bokrok tövében kitekeredő siklók, a fehérén izzó köveken elnyúló gyíkok barátságosan pislogtak rájuk; a rózsaszín flamingók a forrásban áztatták lábukat, nem repültek el előlük, s ez a bizakodó komolyság megnyugtatta a medence közepén szunyókáló vízityúkakat is.

Albine és Serge csak attól a naptól kezdték érezni, hogy körülöttük él és növekszik a park, mikor önmaguk is életre ébredtek egy csókban. Olykor már siketítő-hangos lett ez az élet, érthetetlen nyelven szólott hozzájuk, ösztökelte őket valami ismeretlen dologra. Ez az élet, ez a sok állati hang és szag, ez a sok növényi illat és árnyék zavarta meg őket annyira, hogy megharagudjanak egymásra. Pedig meghitt, családias viszonyban voltak a parkkal. Minden egyes fűszál, minden kis állat jó barátjuk lett. Az egész Paradou egyetlen hatalmas ölelés volt. Mielőtt ők idekerültek volna, a nap uralkodott itt egymaga korlátlan hatalommal több mint egy évszázadon át, s aggatta minden egyes ágra ragyogó sugarát. A kert akkoriban csak őt ismerte. Láta, mint szökik át reggelenként ferde sugaraival a kőfalon, mint tűz le délben merőlegesen az alélt földre, mint tűnik el este a másik oldalon, búcsúcsókját lehelve a lombokra. Nem is volt szégyenlős a kert, úgy fogadta Albine-t és Serge-t, ahogy a napot is fogadta hosszú időn át: jó gyerekeknek tekintette őket, akik nem feszélyezik jelenlétükkel. Az állatok, a fák, a vizek, a kövek kedves hóbertoknak hódoltak, nagy hangon zajongtak, meztelenül éltek, nem titkolóztak, fitogtatták a teremtés első napjainak gyermeki arcátlanságát, ártatlan szerelmeskedését. A természetnek ez a zuga titokban mosolygott Albine és Serge aggodalmain, megesett a szíve rajtuk, legpuhább pázsitágyait terítette eléjük fekhelyül, sűrűbbre vont bozótjai között keskeny ösvényeket tartogatott számukra. És csak azért nem vetette még egymás karjába őket, mert élvezettel sétáltatta vágyukat, örömmel hallgatta esetlen csókjukat, mely úgy csattogott az árnyas lombok alatt, mint a dühös madárcserregés. Ők azonban szenvedtek a körülöttük csapkodó kéjtengerben, s átkozták a kertet. Albine azon a délutánon, mikor olyan sokáig sírdogált a sziklákon tett sétájuk után, odakiáltotta a Paradou-nak, melyet oly forró-elevenen maga körül érzett:

- Ha barátunk vagy, miért keserítesz bennünket?

14

Másnap Serge bezárkózott a szobájába. A díszkert illata kétségbe ejtette. Összevonta a kartonfüggönyöket, hogy ne is lássa többé a parkot, s hogy az ne hatolhasson be hozzá. Itt talán újból megleli a gyermekkor békéjét, távol azoktól a lomboktól, melyeknek még az árnyéka is bizsergette a bőrét. A kettesben töltött hosszú órák alatt egyikük sem beszélt a sziklákról, a vizekről, a fákról, az égről. Mintha a Paradou nem is létezett volna. Igyekeztek elfelejteni. De mégis érezték, hogy ott van a vékony függönyön túl, hatalmasan, mindenhatón; fűszag áradt be

a faburkolat résein át, elnyújtott hangok koccantották meg az ablaktáblákat, az egész kinti élet ott kacarászott, suttogott, leselkedett az ablakuk alatt. Ilyenkor sápadtan emelték föl a hangjukat, s kerestek valami szórakozást, hogy eltereljék a figyelmüket a külső hangokról.

- Nem vetted észre - kérdezte Serge egyik reggel, amikor éppen ilyen izgatottak voltak -, hogy az ajtó fölé festett egyik nőalak rád hasonlít?

Hangosan nevetett. Újra visszatértek a festményekhez; megint a falhoz tolták az asztalt, igyekeztek elfoglalni magukat.

- Ó, dehogy - mormolta Albine -, sokkal kövérebb nálam. Különben sem lehet jól látni, olyan furcsa, ahogy fejjel lefelé fekszik.

Elhallgattak. A színehagyott, időfakította festményen olyan jelenet bontakozott ki, amelyet mindeddig nem vettek észre. Lágy testszínek keltek életre a fal szürkéségéből, megelevenedett egy kép, egymás után tűntek elő a részletek a nyári hőségben. A fekvő nő egy kecskelábú faun karjai közt hanyatlott hátra. Tisztán lehetett látni ennek a nagy, meztelen lánynak hátravetett karját, elernyedő felsőtestét, vonagló csípőjét; virágkévén lepte meg a faun, kis ámorok sarlózták a virágot, és szórtak marokszám mind több rózsát a nyoszolyára. Jól látszott a faun erőlködése is, úgy zihált, hogy majd beszakadt a melle. A kép másik végén csak a nő két lába feje látszott a levegőben, mint két felröppenő, rózsaszín galamb.

- Nem - ismételte Albine -, nem hasonlít rám... Olyan csúnya.

Serge nem szólt rá semmit. Nézte a nőt, nézte Albine-t, látszott, hogy összehasonlítja őket. Albine vállig túrta a ruhája ujját, mutatva, hogy neki mennyivel fehérebb a karja. Aztán újra elhallgattak, megint a képet nézték, számtalan kérdés lebegett az ajkukon, de nem merték kimondani. Albine nagy, kék szeme egy pillanatra Serge fellángoló, szürke szemébe kapcsolódott.

- Te talán úrafestetted az egész szobát? - tört ki, s leugrott az asztról. - Azt hinné az ember, hogy ez a népség most kelt életre.

Elnevették magukat, de nevetésükben nyugtalanság bujkált; fél szemmel a malackodó ámorokra s a csaknem meztelenül hempergő nagy testekre sandítottak. Csak azért is meg akartak nézni újból mindent, elbámészkodtak minden kép előtt, mutogatták egymásnak az egyes részleteket, melyek egy hónappal azelőtt még egészen bizonyosan nem voltak ott. Engedelmes derekak simultak izmos karokba, lábszárak rajzolódtak ki csípőig, női testek tűntek elő férfi-ölelésben, ott, ahol a kinyújtott kezek eleddig csak az úrt markolták. Mintha még a hálófülke ámorjai is szemtelenebbül bukfenceztek volna. Albine már nem nevezte őket játszadozó gyermekeknek, és Serge sem találgatott már fennhangon. Elkomolyodva álldogáltak a jelenetek előtt, jobban szerették volna, ha a festmény hirtelen visszanyeri régi élességét, mert csak még jobban bágyasztotta és izgatta őket így, hogy a nyers részletekről még mindig nem hullott le az utolsó fátyol. A kéjnek e hazajáró lelkei beavatták őket a szerelem művészetébe.

De Albine megijedt. Elhúzódott Serge-től, mert a lehelete most még forróbban perzselte a nyakát. Leült a kerevet szélére, s azt suttogta:

- Én félek tőlük. A férfiak olyanok, mint a haramiák, a nőknek meg olyan elhaló a tekintetük, mintha ölnék őket.

Serge pár lépésre tőle egy karosszékbe ült, s másról kezdett beszélni. Olyan kimerültek voltak mindketten, mintha hosszú utat tettek volna. Majdnem rosszul lettek arra a gondolatra, hogy a festett alakok nézik őket. A tolongó ámorok szinte leszálltak a gipszburkolatról, pufók testükkel taszigálódtak, szégyentelen utcakölykök módjára hancúroztak, virágot szórtak le rájuk, és

mintha össze akarták volna kötni őket azokkal a keskeny kék szalagokkal, melyekkel a mennyezet egyik sarkában két szerelmest kötöttek szorosan egymáshoz. A szerelmespárok életre keltek, s végigjátszották előttük a faunak s a nagy, meztelen lánynak a történetét, attól kezdve, hogy a faun megbújik a rózsabokor mögött, egészen addig, hogy a lány a rózsaszírom-ágyon megadja magát. Talán le akarnak szállni valamennyien? Vagy talán csak ők sóhajtoznak így, és a saját leheletük tölti meg a szobát a tűnt kéjek illatával?

- Meg lehet fulladni itt, ugye? - mondta Albine. - Hiába szellőztettem, a szobában mindig érzik ez a régi szag.

- Valamilyik éjjel - mesélte Serge - olyan erős illatra ébredtem, hogy neveden szólítottalak, mert azt hittem, te jöttél be a szobába. Szinte éreztem a hajad fűszeres melegét, mint olyankor, ha kerti vaníliát tűzöl belé... Eleinte csak úgy távolból szállt felém, mint egy illatemplék. De most már nem tudok aludni tőle, olyan erős lett az a szag, hogy majd megfojt. Különösen éjjel olyan forró a hálófülke, hogy végül majd a pamlagon kell aludnom.

Albine az ajkára tette az ujját.

- Ez a halott illata - suttogta. - Tudod, azé az asszonyé, aki itt élt.

Szaglászta a hálófülkében, tréfálkoztak, holott halálosan komolyak voltak. Annyi bizonyos, hogy a fülkéből még sosem áradt ilyen mámorító szag. Rémllett, mintha a fal még most is remegne egy pézsmailatú szoknya érintésétől. A parkett még őrizte az ágy előtt heverő két selyempapucs balzsamos illatát. Sőt, Serge azt állította, hogy magán az ágyon is megtalálta, fej felől, egy kis kéz nyomát, melyből még most is ibolyaszag árad. Minden bútorból előlebegett most a halott nő illatkísértete.

- Nézd! Ebben a karosszékből ülhetett - kiáltott fel Albine. - Érezni a válla illatát a támlán.

Aztán maga is leült, s azt mondta Serge-nek, térdeljen elébe, és csókolgassa a kezét.

- Emlékszel arra a napra, amikor „Isten hozta, nagy jó uram”-mal fogadtalak?... De ez még nem minden, ugye? Az úr megcsókolta a hölgy kezét, mikor becsukták az ajtót... Itt a kezem. A tiéd.

Ekkor megpróbálták feleleveníteni régi játékaikat, hogy ne hallják a Paradou mind harsányabban csengő kacagását, hogy ne lássák a festményeket, hogy ne legyen úrrá rajtuk a hálófülke bágyadsága.

Albine kényeskedett, hátradőlt a karosszékből, s nevetett, hogy Serge milyen bamba képpel térdel előtte.

- Te számár, ölelj át, mondj szép bókákat, hiszen állítólag a szerelmesem vagy... Nem tudod, hogyan kell szeretni?

Mihelyt azonban Serge a karjába kapta, s kíméletlenül fölemelte, Albine rúgkapált, kisiklott a karjából, haragudott.

- Ne, eressz, nem akarom!... Megfullad az ember ebben a szobában.

Ettől a naptól fogva ugyanúgy féltek a szobától is, mint a kerttől. Utolsó mentsváruk is ijesztő hellyé lett; ha együtt voltak benn, lopva fürkészték egymást. Albine nem is igen ment be többé; megállt a küszöbön, tárva hagyta az ajtót maga mögött, mintha biztosítani akarná a gyors menekülés útját. Serge magányosan élt a szobában, szorongás kínoztá, még jobban fulladozott, a pamlagon aludt, szeretett volna menekülni a park sóhajtozása s az ódon bútorok szaga elől. Éjjel a festmények meztelen alakjai örült álmokkal gyötörték, melyekből reggelre csak ideges nyugtalanság maradt benne.

Azt hitte, megint beteg: ahhoz, hogy egészen egészséges legyen, szüksége volt még valamire, a végső beteljesülés, a tökéletes kielégülés érzésére, ezt azonban nem tudta, hol keresse. Némán, elgyötört tekintettel töltötte napjait, csak olyankor rezzenett föl, ha Albine meglátogatta. Ültek egymással szemben, komolyan nézték egymást, csak elvétve szóltak egy-két kedveskedő szót, amitől még jobban szenvedtek. Albine tekintete még elkínzottabb volt, esdekelve nézett Serge-re.

Aztán, egy hét múlva, Albine már csak pár percig maradt, mintha kerülné a találkozást. Gondterhesen érkezett, le sem ült, sietett el. Ha Serge faggatta, s a szemére vetette, hogy úgy tesz, mintha már nem is volna a barátnője, a lány elfordította a fejét, hogy ne kelljen válaszolnia. Soha nem akarta elmondani, hogy a fiútól távol mivel tölti a délelőtti óráit. Zavartan rázta a fejét, azt mondta, lustálkodik. Ha Serge tovább faggatózott, ő máris sarkon fordult, este meg csak az ajtón át kívánt jó éjszakát. Pedig Serge jól látta rajta, hogy sokat sír. Leolvasta arcáról a mindig megüszülő remény jeleit, a mindig kielégülni akaró vágy örökös lázongását. Néhanapján halálosan szomorú volt, csüggedt arccal vánszorgott, mint aki lemondott róla, hogy valaha még örülni tudjon az életnek. Más napokon befelé nevetgélt, arcán diadalmas öröm sugárzott, de még nem akart beszélni róla, türelmetlenül topogott, nem bírta megmaradni egy helyben, futott, hogy végső bizonyosságot szerezzen. Másnapra azonban újra elcsüggedt, hogy a következő napon új reményt tápláljon. Azt azonban nem sokáig tudta eltitkolni, hogy mérhetetlenül kimerült, s ólmos fáradtság bénítja a tagjait. Még a bizakodás pillanataiban is lekókadott a feje, s nyitott szemmel bóbiskolt.

Serge abbahagyta a faggatózást, mert észrevette, hogy nem akar a kérdéseire válaszolni. Ezentúl, ha a lány a szobába lépett, aggódva figyelte, féltette, hogy egy este jártányi ereje sem lesz már, s nem tud többet bejönni hozzá. Hol fáradhat ki ennyire? Miféle harc kötötte le minden percét, hogy ilyen vigasztalan és ilyen boldog tud lenni? Egyik reggel összerendezte: halk lépteket hallott az ablaka alatt. Nem valószínű, hogy őz merészkedett volna idáig. Serge nagyon is jól ismeri ezt az ütemes lépést, mely még a fűben sem tesz kárt. Albine önkényesen járja a Paradou-t. A Paradou-ból hozza a csüggedéseit, onnan hozza a reménységeit, a harcát, a fáradtságát, mely lassan elemészti. Serge sejti is, hogy mit keres ott a lány, egyedül a lombok sűrűjében, szótlanságban, néma makacssággal, mint aki megesküdt, hogy megtalálja, amit akar. Ettől fogva figyelte a lépéseit. A függőnyt nem merte félrehúzni, hogy a távolból meglesse az ágakon át; de különös, szinte fájó izgalommal hallgatta, hogy balra megy-e vagy jobbra, a díszkertben tűnik-e el, vagy messzire barangol. A park eleven zsibongásában, a fák hangos zúgásában, a madarak szüntelen csivitelése közben is olyan tisztán hallotta cipője halk neszezését, hogy meg tudta volna mondani, mikor megy a folyó kavicsán, az erdő laza talaján, a kopár sziklapadokon. Sőt, végül már azt is kitalálta a sarka kopogásából, hogy vidáman vagy szomorúan jön-e haza. Mihelyt meghallotta, hogy jön fel a lépcsőn, elment az ablaktól, nem akarta elárulni, hogy mindenhová elkísérte. De Albine valamiképp megsejthette a cinkosságát, mert azontúl beszámolt kutatásairól, ha csak egy szemvillanással is.

- Maradj, ne menj el többet - könyörgött neki egy reggel összetett kézzel Serge, látva, hogy még mindig kimerült az előző napi fáradtságtól. - Kétségbe ejtesz.

Albine ingerülten futott el. Serge most még többet szenvedett, hogy a kertből felhallotta Albine lépteit. Most már a cipők halkan koppanó hangja is parancsolóan szólal meg, s mind nagyobb visszhangot vert benne. Bedugta a fülét, hogy ne hallja többé, ám a távoli lépésnek visszhangja kelt szíve dobogásában. És este, ha Albine hazatért, az egész park benyomakodott mögötte, magával hozta sétáik emlékét, szerelmük lassú bontakozását a cinkos természet ölén. Albine magasabbnak, komolyabbnak tetszett. Mintha magányos sétái megérlelték volna. Nyoma sem volt már benne a játékos kislánynak. Serge néha olyan kíváncsinak látta, hogy beleremegett.

Egyik nap, déltájban, hallja, hogy Albine nyargal haza. Előzőleg már megtiltotta magának, hogy utánahallgatózzék, ha elmegy hazulról. Albine rendesen csak későn vetődött haza. Serge most meglepetten figyelt fel, hogy csörtet keresztül mindenben, jön toronyiránt, letördeli az útjába álló ágakat. Már lent nevetett az ablak alatt. Amint a lépcsőre ért, annyira lihegett, hogy Serge szinte érezte forró leheletét. A lány sarkig tárta az ajtót és bekiáltott:

- Megtaláltam!

Leült és elfúló hangan, halkán hajtogatta:

- Megtaláltam! Megtaláltam!

De Serge szívszorongva tapasztotta be a száját, úgy hebegte:

- Könyörgök, ne mondj semmit! Nem akarok tudni semmit. Belehalok, ha beszélsz.

Erre a lány elhallgatott, a szeme tűzben égett, ajkát összepréselte, nehogy akarata ellenére is kibugyborékoljon rajta a szó. Estig ott maradt a szobában, kereste Serge tekintetét, s valahányszor el tudta fogni, mindig vallott neki valamit a titkából. Ragyogott az arca, jó szagú volt, zsongott benne az életöröm, Serge magába szívta, magába fogadta a fülén, a szemén át. Itta minden érzékével. És közben kétségbeesetten védekezett lényének e lassú birtokbavétele ellen.

Albine, hogy másnap lejött Serge szobájába, megint csak letelepedett.

- Hát nem megy el? - kérdezte Serge, mert érezte, hogy nem tud ellenállni, ha a lány vele marad.

Albine azt felelte, hogy nem megy el többet. Ahogy kipihentebb lett, a fiatalember mind erősebbnek, mind diadalmasabbnak látta. Nemsokára a kisujjánál fogva vezetheti el őt ahhoz a pázsitos fekhelyhez, melynek a szépségéről olyan hangosan beszél a hallgatása. Aznap még nem szólt semmit, beérte azzal, hogy Serge-t a lába elé ültette egy vánkosra. Csak másnap kockáztatott meg ennyit:

- Miért zárkózol be ide? Olyan jó a fák alatt!

Serge fölállt, s könyörgőn nyújtotta ki a kezét. A lány azonban nevetett:

- Nem, nem megyünk, ha nincs kedved... Csak ennek a szobának olyan furcsa szaga van. Jobb volna a kertben, kényelmesebb, védettebb. Rosszul teszed, hogy haragszol a kertre.

Serge némán, lesütött szemmel ült vissza Albine lábához, az arca meg-megrándult.

- Nem megyünk - folytatta a lány -, ne haragudj. De hát nem szereted jobban a park növényeit ezeknél a festményeknél? Emlékezz, mi mindent láttunk együtt... Ezek a festmények szomorítanak el. Olyan kényelmetlen, hogy állandóan ide bámulnak.

S hogy Serge lassanként közelebb húzódott hozzá, ő átölelte a nyakát, a térdére húzta a fejét, s még halkabban dünnyögött:

- Így volna jó abban a zugban, amit láttam. Ott semmi nem zavarna minket. A szabad levegőn elmúlna a lázad.

Elhallgatott, érezte, hogy Serge reszket. Félt, hogy egy meggondolatlan szavával megint meg-rémíti. Lassan kerítette a hatalmába, csak kék szemével cirógatta végig az arcát. Serge fölpillantott, ideges reszketése elmúlt, nyugodtan bízta magát a lányra.

- Ó, ha tudnád! - súgta az szelíden a fülébe.

Aztán nekibátorodott, látván, hogy Serge csak mosolyog.

- Hazugság! Nem is tilos - mormolta. - Te férfi vagy, te nem félhetsz... Ha odamennénk, s engem veszély fenyegetne, ugye, megvédenél? Ugye, el tudnál vinni a karodban? Én nem félek, ha veled vagyok... Nézd, milyen erős a karod. Félfelhet az valakitől, akinek ilyen erős karja van, mint neked?

Lassan cirógatta Serge haját, nyakát, vállát.

- Nem bizony, nem tilos - folytatta tovább. - Azt a mesét csak az ostobák hiszik. Azok terjesztették valamikor, akiknek fontos volt, hogy ne zavarják meg őket a kert leggyönyörűbb helyén... Gondold el, hogy amint leülsz arra a gyepszőnyegre, tökéletesen boldog leszel. Akkor fogunk csak mindent ismerni, akkor uralkodunk igazán mindenben. Hallgass rám, jöjj velem!

Serge nemet intett, harag nélkül, mint akinek tetszik ez a játék. De szomorúan látta, hogy Albine elszontyolodik, s mert szerette volna, hogy tovább simogassa, rövid hallgatás után végre megszólalt:

- Hol van?

Albine nem válaszolt rögtön. Elmerengett.

- Arra, messze - suttogta. - Nem is tudom megmutatni. A hosszú fasoron megy az ember, aztán balra fordul, majd megint balra. Hússzor is elmehettünk mellette... De hiába keresnéd, nem találád meg, hacsak én kézen fogva oda nem vezetlek. Én egyenest odatalálnék, ámbár az utat nem tudom elmagyarázni neked.

- És téged ki vezetett oda?

- Nem tudom... Aznap reggel a növények mintha mind arra küldtek volna. A hosszú ágak hátulról hajtottak, a fűvek lejtőket tártak fel, az ösvények maguktól kínálkoztak. Azt hiszem, még az állatok is segítettek, mert előttem nyargalt el egy szarvas, mintha hívna, hogy kövessem, s egy csapat pírók előttem repült ágról ágra, és rám csivített, valahányszor rossz ösvényre akartam lépni.

- És szép?

Albine most sem válaszolt rögtön. Szemében lelkes elragadtatás csillogott.

Aztán megjött a szava:

- Olyan szép, hogy el sem tudom mondani... Úgy éreztem magam, mint a megbűvölt, csak eltelt a lelkem valami megnevezhetetlen gyönyörűséggel, mely a lombokról ereszkedett alá, a pázsiton szunnyadt. Nyomban futottam vissza, hogy magammal vigyelek, mert nélküled nem akarom élvezni annak az árnyas pihenőnek boldogító örömét.

Ismét átkarolta Serge nyakát, s ajkát szinte az ajkához érintve forrón könnyölgött neki.

- Ó, el kell jönnöd - rebegte. - Gondold el, milyen vigasztalan volna az életem, ha nem jönnél el... Ez a bennem levő vágy eleinte távoli kívánság volt, napról napra erősödött, s most szenvedek miatta. Azt csak nem akarhatod, hogy szenvedjek?... És még ha belehalnál is, és még ha az az árnyék mindkettőnket megölne is, vajon akkor haboznál-e, vajon sajnálnád-e egy parányit is? Ott maradnánk kettesben a fa tövében, feküdnénk, örök álmunkat aludnánk egymás oldalán. Ugye, nagyon jó volna?

- Igen, igen - dadogta Serge, akit megejtett e remegő, szenvedélyes vágy örülete.

- De nem fogunk meghalni - folytatta Albine hangosabban, s felkacagott diadalmas asszonyi nevetéssel -, élni fogunk, hogy szerethessük egymást. Az Élet fája az, erősebbek, egészsége-sebbek, tökéletesebbek leszünk alatta. Meglátod, ott könnyű lesz minden. Magadhoz ölelhetsz,

úgy, ahogy megálmodtad, olyan szorosan, hogy a testemnek minden ízével beléd olvadok. És akkor - úgy képzelem - égi csoda száll le ránk... Akarod?

Serge sápadozott; hunyorgott, mintha éles fény kápráztatná.

- Akarod? Akarod? - ismételte a lány még forróbban, félig fölemelkedve.

Serge talpra állt, s megindult Albine után, eleinte támolygott, aztán átkarolta a derekát, mintha nem tudna elszakadni tőle. Ment, amerre ő, vonzotta a hajából áradó meleg pára. És amikor egy kissé hátrább maradt, Albine félig feléje fordult, arcán ragyogott a szerelem, csábos ajka és szeme őt hívta, szölongatta olyan ellenállhatatlanul, hogy bárhová követte volna, mint hűséges kutya a gazdáját.

15

Lementek. Már a kert közepén jártak, de Serge ajkáról nem tűnt el a mosoly. A lombokat csak Albine szemének tiszta tükrében látta. Jöttekre a kerten mintha elnyújtott kacagás futott volna végig, elégedett moraj szállt levélről levélre, a legeldugottabb utak mélyéig. Talán már napok óta várt a kert, hogy egymást karolva, a fákkal kibékülve lejöjjenek, s a pázsitnyoszolyákon keressék elveszett szerelmüket. Ünnepeyes „csitt” szaladt végig az ágak alatt. A délután két órai égboltról álmosító forróság ereszkedett alá. A növények fölágaskodtak, hogy lássák őket.

- Hallod? - kérdezte Albine halkan. - Elcsendesednek a közeledtünk. De a távolban várnak ránk, s megsúgják egymásnak, hogy merre vezessenek bennünket... Ugye, mondtam neked, hogy nem kell figyelniük az ösvényekre. A fák kinyújtott karja jelzi az utat.

És valóban az egész park szelíden noszogatta őket. Mögöttük mintha bokor-torlasz meredezett volna, hogy vissza ne forduljanak; eléjük pedig oly kényelmes gyepszőnyeg terült, hogy nem is néztek többé a lábuk alá, hanem csak rábízták magukat az enyhén lejtő földre.

- A madarak meg kísérenk bennünket - folytatta Albine. - Ezek itt cinkék, látod?... A sövények mellett szállnak, s minden fordulóban letelepszene, vigyáznak ránk, hogy el ne tévedjünk. Ó, ha értenék a szavukat! Most bizonyára siettetnek minket.

Aztán még hozzáfűzte:

- A park minden állatja velünk van. Nem hallod őket? Erős suhogás száll a nyomunkban: a madarak neszezik a fákon, a rovarok a fűben, az őzek és a szarvasok a sűrűben, még a halak uszonya is sustorgatja a néma vizet... Ne nézz hátra, csak megijesztenéd őket; de én bizonyosan tudom, hogy díszkíséret van mögöttünk.

És mentek tovább fáradhatatlanul. Albine csak azért beszélt, hogy Serge-t elbűvölje szavának zengésével. Serge engedelmesen követte Albine kezének leggyöngébb szorítását is. Nem nézték, merre járnak, csak azt tudták, hogy egyenest oda mennek, ahová akarnak. És ahogy előbbre jutottak, az erdő mind tapintatosabb lett, elfojtotta árnyas lombjainak sóhaját, patakjainak locsogását, állatainak féktelen kedvét. Remegő, mély csönd, áhítatos várakozás töltött el mindent.

Ekkor Albine és Serge ösztönösen felpillantottak. Sűrű lombrengeteget láttak maguk előtt. S ahogy habozva megálltak, az a szép, barna szemű őz, mely figyelte őket, egy szökkenéssel eltűnt a sűrűben.

- Ez az - mondta Albine.

Előrement, majd megint hátrafordult, s magával húzta Serget-t; aztán remegve összezárult mögöttük a megbolygatott lomb, és minden elcsöndesült. Csodálatos békességbe léptek.

Középütt egy fa állt, olyan sűrű árnyék borult rá, hogy nem lehetett látni, milyen fajta. Óriási növéssű fa volt, törzse úgy lüktetett, mint egy lélegző mellkas, ágait oltalmazó karokként nyújtotta ki. Látszott rajta, hogy jóságos, erőteljes, hatalmas, termékeny; ő volt a kert véne, az erdő atyja, a füvek büszkesége, a koronáján kelő és nyugvó nap barátja. Zöld boltozatáról a teremtés ezer öröme áradt: virágillat, madárdal, fényözön, hús hajnali ébredés, andalító alkonyi meleg. Oly duzzadó erővel keringett benne a nedv, hogy kicsordult a kérgére is, a megtermékenyítés párájában fűrésztve a fát, mely maga volt a földnek megtestesült férfiasága. Varázsával egymaga betöltötte a tisztást. A többi fa áthatolhatatlan falat vont köré, elszigetelve állt a külvilágtól a csöndes, homályos szentély mélyén; körül csak zöld lomb látszott, az égnek egy csücske sem, a szemhatárnak egy darabkája sem kandikált be ebbe a körszentélybe, amelynek a falait a lombok lágyzöld selyme tapétázta, és földjét selymes fényű mohabárony borította. A belépőt mintha forrásvíz kristálya fogadta volna, áttetsző, zöldes fény, ezüstös, szendergő víztükrök, melyben nádas illegeti magát. Szín, illat, hang, remegés: minden határozatlan, átlátszó, névtelen volt, és szinte elalélt a mámorító boldogságban. Hálófülke bágyadt epekedése, szerelmes nő meztelen vállán kihunyó nyáresti fény, néma, kéjes görcsbe hulló, alig érthető szerelmes dadogás: mind ott lebegett a szellőtől sem rezdülő, mozdulatlan gallyak között. Ölelkező lényekkel népes nászi magány, sűrűn elfüggönyözött üres szoba, amelynek sarkában, a nap tüzesen ölelő karjai közt fekszik a gyönyörrel betelt anyatermészet. Olykor megroppant a fa dereka, teste megfeszült, mint a vajúdo asszonyé; a kérge alól kibuggyanó életveríték bővebben öntözte a gypet, ernyedő sóvárgás, puha magaátadás illatát árasztotta a levegőbe, kéjes sápadtságba vonta a tisztást. Majdnem elalélt tőle a fa is; árnyékával, pázsitszőnyegével, sűrű bozótövével. Most már maga volt a testet öltött kéj.

Albine és Serge elbűvölten állt meg. Amint a fa befogadta őket ágainak kellemes hűvösébe, úgy érezték, kigyógyultak abból az elviselhetetlen szorongásból, amelytől oly sokat szenvedtek. Megszűnt bennük az a félelem, amely űzte őket egymástól, megszűnt az a forró, elkeseredett tusakodás, mely emésztette őket, anélkül hogy tudták volna, miféle ellenség ellen küzdenek olyan vadul. Ehelyett tökéletes bizalom, zavartalan derű költözött beléjük; rábízták magukat egymásra, és észrevétlenül szívükbe lopózott az öröm: örültek, hogy együtt lehetnek, távol a világtól, csodálatosan rejtett magányukban. Bár nem sejtették még, mit akarhat tőlük a kert, hagyták, hadd irányítsa szerelmüket; szorongás nélkül várták, hogy a fa szóljon hozzájuk. A fa olyan vak szerelmet oltott a szívükbe, hogy a hatalmas, fenséges tisztaság úgyszólván eltűnt a szemük elől, csak az illatok ringató árja hullámozott körülöttük.

Álltak, halkán felsóhajtottak, elbűvölte őket a muskotályillatú hűvösség.

- A levegő olyan ízes, mint a gyümölcs - suttozta Albine.

Serge is megjegyezte nagyon halkán:

- A fű olyan eleven, mintha a ruhád szegélyén járnék.

Áhítatosan lehalkították a hangjukat; még annyi kíváncsiság sem ébredt bennük, hogy fölnezzenek a fára. Így is érezték vállukon méltóságának súlyát. Albine csak a tekintetével kérdezte, hogy vajon túlzott-e, amikor a lombok varázserejéről beszélt. Válaszul két csillogó könnycsepp gördült le Serge orcáján. Kimondhatatlanul boldogok voltak, hogy végre itt lehetnek.

- Jöjj - súgta a fülébe a lány, és hangja a leheletnél is halkabban lebbent.

Ő feküdt le elsőnek a fa tövébe. Mosolyogva nyújtotta kezét Serge-nek, aki szintén mosolyogva nyújtotta az övét. Albine, mikor mindkét kezét a kezében tartotta, lassan magához vonta Serge-t. Az leborult mellé. Nyomban keblére ölelte a lányt. Élvezték az ölelés gyönyörét.

- Ó, emlékszel - szólalt meg Serge -, mintha mindig fal választott volna el bennünket egymástól... Most téged érzek, nincs közöttünk semmi. Nem szenvedsz már?

- Nem, nem - felelt Albine. - Itt jó.

Elhallgattak, ölelték egymást. Gyönyörteljes izgalom áradt el bennük, megrázkódtatás nélkül, szelíden, lassan, mint ahogy a kiömlő tej szétfolyik. Aztán Serge végigsimogatta Albine testét, s így beszélt hozzá:

- Enyém az arcod, enyém a szemed, a szád, az orcád... Enyém a karod, körmöd hegyétől a válladig... Enyém a lábad, a térded, enyém minden porcikád.

És csókolta az arcát, a szemét, a száját, az orcáit. Csókolta a karját, fürgé csókocskákat futtatott végig az ujjaitól a válláig. Csókolta a lábát, csókolta a térdét. Csókzáporban fűröszötte, mely kövér cseppekben hullott, mint a langyos nyári zápor, csókesővel paskolta a lány nyakát, mellét, csípőjét, lágyékát. Sietség nélkül, megállás nélkül vette birtokába, hódította meg rózsás bőre alatt a hajszálvékony kék erecskéket is.

- Elveszlek magamnak, hogy magamat adhassam neked - mondta. - Neked akarom adni magamat teljesen, örökre; most már tudom: te vagy az úrnőm, a királynőm, kit térdre borulva kell imádnom. Csak azért vagyok, hogy neked engedelmeskedjem, hogy a lábadhoz feküdjem, lessem a kívánságodat, kitárt karommal oltalmazlak, elfűjjam előled a szállongó faleveleket, hogy meg ne zavarják nyugalmaidat... Ó, könnyögrök, engedd meg, hogy eltűnjek, felolvadjak benned, hadd legyek a víz, mely szomjadat oltja, a kenyér, mely táplál. Te vagy számomra a beteljesedés. Mióta felébredtem ennek a kertnek a közepén, feléd mentem, érted növekedtem. Célként, jutalomként mindig a te szépséged lebegett előttem. Jártál a napfényben aranyhajaddal: ígéret voltál, mely tudtul adta, hogy egy napon megérteted velem a teremtésnek, a földnek, a fáknek, a vizeknek, az égnek rendeltetését, mert mindezeknek végső értelme még rejtély előtttem... A tiéd vagyok, rabod vagyok, ajkamat lábadra forrasztom, úgy hallgatlak.

Míg ezeket mondta, földre borult, hódolt a Nő előtt. Albine büszkén tűrte a hódolatát. Átengedte az ujjait, a mellét, az ajkát Serge áhítatos csókjainak. Királynőnek érezte magát, amikor látta, hogy az erős így megalázkodik előtte. Leigázta a Férfit, hatalmában tartotta, egyetlen szavával kormányozta. Mindenható volta akkor lett bizonyossá, amikor meghallotta, hogy köröttük a kert is örül a diadalának, s lassan erősödő zúgással jön a segítségére.

Serge már csak dadogni tudott. Csókjai el-eltévedtek. Még ezt rebegte:

- Ó, azt szeretném tudni... Szeretnék elragadni, magamnak tartani, talán bele is halnék, vagy szeretnék elrepülni veled, nem is tudom megmondani...

Hanyatt feküdtek mindketten, elnémultak, lélegzetük elakadt, fejüket forgatták. Albine-nak még volt annyi ereje, hogy fölemelje az ujját, mintha mondaná Serge-nek, hogy figyeljen.

A kert akarta, hogy bűnbe essenek. Hetekig vezetgette lassan bontakozó szerelmüket. Az utolsó napon pedig a zöld hálófülkébe hozta őket. Most ő volt a nagy kísértő, akinek minden szava szerelemre gyűjt. A díszkertből odaszállt a mámoros virágok illata, hosszú suttogás regélt a rózsák nászáról, az ibolyák gyönyöréről, a kerti vanília sürgető esdeklésében sosem volt még ennyi forró érzékiség. A gyümölcsösből érett gyümölcs illatát hozta a szél, a zsíros termékenység szagát, a barack vaníliás fűszerességét, a narancs muskotályleheletét. A rétek mélyebb hangon zsongtak, milliónyi fűszál sóhajtozott a nap csókjai alatt, s a megszámlál-

hatatlan, üzekedő sokaság messzeszálló panaszát a patakok hús simogatása s a csörgedező vizek meztelensége enyhítette: a folyók partján a vágyódó füzek fennhangon álmodoztak. Az erdő feléjük fújta a tölgyek hatalmas szenvedélyét, a magas szálfák orgonazúgását, s azt az ünnepi zenét, mely a kőrisfák, a nyírfák, a gyertyánok s a platánok esküvőjét kíséri a lombos szentélyek mélyén; a bokrokból s a fiatal sarjúerdőkből pedig elragadó pajzánkodás zaja szállt, kergetőző szerelmesek zivaja, kik árok szélén hemperegve rabolják a gyönyört, egymáshoz súrlódó ágak suhogása közben. Az egész park nászt ült; a legvadabb ölelések a távolból hallatszottak a sziklák felől, ahol a hőség megrepesztette a szenvedélytől duzzadó köveket, ahol tragikusan szerettek a tüskés növények, s még a közeli forrásokból sem meríthettek enyhülést, mert azokat is felhevítette az ágyukba szálló égitest.

- Mit mondanak? - suttogta Serge szívszakadva. - Mit akarnak tőlünk, hogy így esdekelnek?

Albine szóltanul magához ölelte. A hangok most érthetőbben szóltak. Már a kert állatai is szerelemre biztatták őket. A tücskök szívrepesve zengték a szerelmet. A pillangók csókot szórtak libbenő szárnyukkal. A verebek pillanatnyi szeszélyüknek hódoltak, mint a szultán, ki sebtiben végigcsókolja háremhölgyeit. A csillogó patakokban mámorosan úszkáltak a napsütésben ívó halak; a békák forró és panaszos szava titokzatos szenvedélyről beszélt, mely torz kéjjel elégül ki a nádasok kékeszöld állóvizében. Az erdő mélyén gyönyörítisan bugyborékol a fűlemüle kacagása; a szarvasbikák bögtek, s úgy elbódította őket az üzekedés vágya, hogy félholtan roskadtak csaknem összeroncsolt nőtényeik mellé: A sziklalapokon pedig, a csenevész bokrok tövéen párosával összefonódó siklók sziszegtek szelíden, míg a nagy gyíkok tojásaikat költötték, s gerincük kéjes lihegéstől reszketett. A legtávolabbi zugokból, a napsütötte rétekről, az árnyas rejtekekből állatszag csapott fel, az egyetemes párázástól forrón. A nyüzsgő, hemzsegő élet a vajúdás lázában remegett. Minden levél alatt rovar fogant; minden fűcsomóban egy család szaporodott; a legyek röptükben tapadtak össze, meg sem várva, hogy leszállhassanak párosodni. Az anyagot benépesítő láthatatlan részecskék, az anyag atomjai is szeretkeztek, páráztak, kéjtől hullámzott a föld, bujálkodott az egész kert.

Ezt már Albine és Serge is meghallotta. Serge nem szólt, de mind szorosabban fonta köréje a karját. A nemzés végzete vette körül őket. Engedtek a kert sürgető szavának. A fa súgta meg Albine-nak azt a titkot, amit az anyák súgnak lányuk fülébe a nászéjszakán.

Albine odaadta magát. Serge magáévá tette.

És az egész kert elmerült a szerelmespárral a vadul felcsapó, végső szenvedélyben. A fatörzsek meggörnyedtek, mintha orkán tépné őket; a füvekből mámoros zokogás csuklott fel; az alélt virágok tárt kelyhükön át lehelték ki lelküket; és még a napnyugta tűzében égő égen is mozdulatlan, alélt felhők terültek szét, s emberfölötti gyönyört sugároztak. Diadalt ültek az állatok, a növények, a kövek, melyek mind összefogtak, hogy ez a két gyermek belépjen az élet örökkévalóságába. A park tomboló örömujjongással köszöntötte őket.

16

Amikor Albine és Serge fölocsúdtak boldogságuk kábulatából, egymásra mosolyogtak. Tündöklő fény honából érkeztek. Szédítő magasságból szálltak alá. Hálásan szorították meg egymás kezét. Egymásra ismertek, megszólaltak:

- Szeretlek, Albine.

- Szeretlek, Serge.

Ez a „szeretlek” sosem nyert még ilyen fenséges értelmet ajkukon. Mindent magában foglalt, mindent érthetővé tett. Egy ideig - nem tudták volna megmondani, meddig - feküdtek még mámoros nyugalomban, s ölelték egymást. Úgy érezték, lényük kiteljesedett. A teremtés gyönyörében fürödtek, a világot nemző hatalmasságok sorába emelkedtek, ők voltak a földnek teremtő őseje. És boldogságukban ott rejtőzött a törvény betöltésének bizonyossága, a lépésről lépésre, módszeresen megtalált célnak öröme.

Serge újra átölelte Albine-t erős karjával, s azt mondta:

- Látod, meggyógyultam. Visszaadtad az egészségemet.

Albine odaadón válaszolta:

- Végy el egészen, vedd el az életemet.

Az élet teljességének érzése az ajkukig áradt. Albine ölelésében Serge végre ráébredt férfi voltára, megtalálta izmai erejét, szíve bátorságát, ezt a teljes egészséget, amely mindaddig hiányzott hosszú ifjúságából. Most már tökéletesnek érezte magát. Érzékszervei tisztábban működtek, látóköre kitágult. Mintha egyszerre oroszlánként ébredt volna, s mint a sivatag királya hordozta volna körül tekintetét a szabad égen. Mikor fölállt, szilárdan megvetette lábát a földön, teste megfeszült, büszke volt tagjaira. Fölsegítette Albine-t is, s kézen fogta. A lány szédelgett egy kisse, támogatnia kellett.

- Ne félj - mondta neki Serge. - Szeretlek téged.

Most már Albine lett az ő rabszolgája. Fejét a vállára hajtotta, s ahogy Serge-t nézte, hála és nyugalanság tükröződött az arcán. Vajon nem fog megharagudni rá, hogy idevezette? Vajon sosem fogja szemére lobbantani, hogy bálványozó szerelmében a rabjának mondotta magát?

- Nem haragszol? - kérdezte alázatosan.

Serge mosolygott, csavargatta Albine haját, s mint egy kislányt, az ujja hegyével cirógatta. A lány folytatta:

- Ó, majd meglátod, nagyon, nagyon szerény leszek. Azt sem fogod tudni, hogy a világon vagyok. De ugye, megtűrsz a karodban? Szeretném, ha járnai tanítanál... Úgy érzem most, járnai sem tudok.

Aztán elkomorodott.

- Mindig szeretned kell engem, és én engedelmes leszek, a kedvedben járok, lemondok érted mindenről, még legtitkosabb vágyamról is.

Serge ereje valósággal meghatványozódott, hogy ilyen készségesnek, ilyen törleszkedőnek látta. Megkérdezte tőle:

- Miért reszketsz? Ugyan miért haragudnék rád?

Albine nem válaszolt. Majdnem szomorúan nézte a fát, a lombokat, a letaposott fűvet.

- Nagy gyerek, te! - folytatta Serge kacagva. - Attól félsz talán, hogy megharagszom rád, amiért nekem ajándékoztad magad? Hiszen nem lehet az bűn. Úgy szerettük egymást, ahogy szeretnünk kellett... Szeretném megcsókolni a lábad nyomát is, amerre idevezettél, mint ahogy csókolom az ajkadat, hogy megkísértett, csókolom a melledet, hogy befejezte gyógyításomat, amelyet - emlékszel még? - kicsi, hús kezéd kezdett el.

Albine bólintott. Aztán elfordult, hogy ne kelljen többé látnia a fát.

- Vigyél el innét - kérte halkán.

Serge lassan vezette el. Tekintete sokáig pihent a fán. Köszönetet mondott. Az árnyék sötétebben borult a tisztásra; a lombok megremeztek, mint a nő, kit lefekvéskor meglepnek. Mikor a sűrűből kilépve újból megpillantották a napot, mely még beragyogta a szemhatárnak egy kis csücskét, megnyugodtak; különösen Serge, aki minden élőlényben, minden növényben új értelmet talált. Körülötte minden földig hajolt, hódolt szerelmének. A kert már csak Albine szépségének tartozéka volt, s mintha gazdáinak szerelmében megnőtt és megszépült volna.

De Albine örömebe nyugtalanság vegyült. Abba-abbahagyta a nevetést, s hirtelen megremezkenve felneszelt.

- Mi bajod? - tudakolta Serge.

- Semmi - válaszolt a lány, és félénken hátranézett.

Nem tudták, hogy a parknak melyik távoli zugában járnak. Máskor jót kacagtak, ha szeszélyes kedvük ismeretlen helyre vitte őket. Ma azonban zavarban voltak, különös nyugtalanság lett úrrá rajtuk. Mind gyorsabban mentek. Egyre mélyebben jártak a bokrok útvesztőjében.

- Nem hallottad? - kérdezte riadtan Albine, s kifulladásra megállt.

Serge hallgatózott, rá is átragadt az a nyugtalanság, melyet már Albine sem tudott rejtegetni tovább.

- A sarjúerdő tele van hangokkal - folytatta a lány. - Mintha csúfolódó embereket hallanék... Figyeld csak! Nem nevetés száll erről a fáról? És ott távolabb, nem dörögtek a fűvek, amikor hozzájuk ért a ruhám?

- Nem, nem - nyugtatta Serge. - A kert szeret minket. Ha beszélne, sem akarna ránk ijeszteni. Nem emlékszel, milyen kedvesen susogtak a levelek?... Ideges vagy, képzelődöl.

De Albine a fejét rázta, s így suttogott:

- Jól tudom, hogy a kert a barátunk... Akkor pedig bejött valaki. Hidd meg, hogy hallok valakit. Nagyon félek. Jaj, könyörgök, vigyél el, rejts el!

Újra nekivágtak, fürkésztek a sűrűt, arcok rémlettek minden fatörzs mögött. Albine megesküdött volna, hogy lépéseket hall a nyomukban.

- Bújjunk el, bújjunk el - esdekelt szüntelenül.

És mélyen elpirult. Az ébredező szemérem pírja volt ez, úgy lepte meg a szégyen, mint valami betegség; foltot ejtett szűzi bőrén, melyet eddig még sosem színezett vérének zavara. Serge megijedt, amikor látta, hogy mennyire piros, orcáján zavar ül, szeme könnyes. Újra át akarta ölelni, csókjával nyugtatni; de a lány elhúzódott tőle, s csüggedten intett, hogy nincsenek már egyedül. És még mélyebben elpirult, mikor kibontott ruhájára nézett, melyből kilátszott meztelen teste, karja, nyaka, melle. Zilált hajfürtjei borzongatták a vállát. Megpróbálta följebb tűzni a kontyát, de ekkor meg attól félt, hogy a tarkója marad csupaszon. Most már, ha ág érintette, ha rovar szárnya súrolta, ha szellő simogatta, minduntalan összerezzent, mintha egyetlen kéz tapogatná láthatatlanul.

- Nyugodj meg - kérlelte Serge. - Nincs itten senki... Egészen kivörösödtél a láztól. Pihenjünk egy kicsit, kérlek.

Nincs láza, haza akar menni minél előbb, hogy senki ne nevehessen rajta. S ahogy mind gyorsabban szaladt, zöld lombokat tépett a sövényről, hogy elfödje meztelenségét. Eperágot font a hajába; szulákot tekert a karja köré, s a csuklójához kötötte; ostorménfa vesszőjéből hosszú láncot font a nyakába, hogy levélfátyollal takarja a keblét.

- Bálba készülsz? - kérdezte Serge, hogy megnevettesse.

De Albine tovább tépte a lombot, s dobott neki is. Halkan így szólt Serge-hez, rémült arccal:

- Nem látod, hogy meztelenek vagyunk?

Erre ő is elszégyellte magát, és rendetlen ruháját körülaggatta lombbal.

De a bozótból nem tudtak kivergődni. Egyszerre csak, az egyik ösvény végén, szürke, magas, komor tömeg meredt eléjük. A fal.

- Gyere! Gyere! - sikoltott fel Albine.

Magával akarta vonszolni Serge-t. De nem mentek húsz lépést sem, és újra a falba ütköztek. Rémület lett úrrá rajtuk, s futásnak eredtek a fal mentén, mely végig sötét volt, egyetlen repedésen sem lehetett kilátni rajta. Aztán egy rét szegélyén mintha hirtelen leomlott volna. Egy tátongó rés hasított fényes ablakot a szomszédos völgyre. Ez lehetett az az Albine emlegette lyuk; melyet szederrel és kővel tömött be egyszer. A szederindák szétszabdalt kötélrészecskékként heverték szanaszét, a kövek messzire voltak elhajítva, mintha dühös kéz tágította volna ki a rést.

17

- Jaj, éreztem! - sikoltott Albine vad kétségbeeséssel. - Azért könyörögtem, hogy vigyél el innét... Serge, az ég szerelmére, ne nézz oda!

Serge azonban önkéntelenül is odanézett; földbe gyökerezett a lába a nyílás előtt. Odalent, a síkság végében, a lebukó nap aranyfátyolt vetett Artaud-ra, mely fényes látomásként emelkedett ki a szomszédos réteket már elborító esthomályból. Jól lehetett látni az út mentén elszórt viskókat, a trágyadombokkal teli udvarkákat, a szűk veteményeskerteket. Följebb, a temetőkert magas ciprusa nyújtóztatta sötét körvonalait. A templom piros cserépteteje lobogó tűznek látszott, az egészen sötét, fekete harang pedig éles metszésű arcként hajolt följe; oldalt az ódon paplak tárta ki ajtaját és ablakát az esti szellőnek.

- Serge! Az istenért! Ne nézz oda! - ismételte Albine zokogva. - Emlékezz, megígérted, hogy szeretni fogsz örökké. Ó, fogsz-e ezek után valaha is eléggé szeretni?... Engedd, hadd takarjam el a szemed a kezemmel. Hiszen tudod, hogy a kezem gyógyított meg téged... Nem taszíthatok el magadtól.

Serge szelíden félretolta. S míg a lány a térdét ölelte, ő végigsimított a saját arcán, mintha szeméről és homlokáról el akarná hessegetni valami álomnak a nyomát. Ez tehát az az ismeretlen világ, az az idegen föld, melyre mindig tompa félelemmel gondolt. Hol látta már ezt a vidéket? Miféle álomból ocsúdik, hogy olyan gyötrelmes szorongás kél a gyomrában, s száll egyre nyomasztóbban föl a mellébe, hogy majd megfullad tőle? A falu megelevenedett, jöttek a parasztok a földjükről. A hazatérő férfiak, panyókára vetett ujjasban, úgy cammogtak, mint az elcsigázott ökrök; az asszonyok hívogatón integettek a házak küszöbéről; a gyerekek meg csapatokba verődve hajkurászták s kővel dobálták a tyúkokat. Két imposztor, egy fiú meg egy lány, négykézláb kúszott be a temetőbe, végig a kis fal mellett, hogy meg ne lássák őket. A verebek rajokban tértek nyugovóra a templom eresze alá. A paplak lépcsőjén kék pamut-szoknya tűnt fel, szélteben elfogta az ajtónyílást.

- Ó, jaj nekem - dadogta Albine. - Csak néz, csak néz! Könnyörgök, fordulj ide, a kertet nézd... Nem voltál boldog a kertben? Ő adott neked engem. És milyen szép napokat, milyen hosszú boldogságot tartogat még számunkra, most, hogy ismerjük már árnyékának minden gyönyörét... De ennél a résnél halálfiat vagyunk, ha el nem menekülsz, ha el nem viszel innét. Látod, az emberek, a kinti egész világ kettőnk közé akar állni. Pedig itt szépen megvoltunk egyedül, jól el voltunk rejtve, és úgy vigyáztak ránk a fák!... A kert a mi szerelmünk. Nézz a kertre, térden állva kérlek!

Serge megborzongott. Emlékezett. Föltámadt a múlt. A távolból tisztán hallotta a falu életét. Felismerte a parasztokat, az asszonyokat, a gyerekeket: ez Bambousse, a falu bírása, most jön az Olajfásból, s már az ideai szőlőtermést számítgatja; azok ott Brichet-ék, az ember húzza a lábát, az asszony a nyomorúságról panaszkodik; ott van Rosalie, egy fal mögött ölelgeti a nagy Fortuné. Ráismert a temetőkeri két imposztorra is: az a mihaszna Vincent és az a kotnyeles Catherine éppen kövér repülőszékákra vadásznak a sírok között; még az a fekete kutya, a Csavargó is velük van, és segít nekik, szimatol a száraz fűben, szaglász az ódon kőlapok repedései közt. A templom eresze alatt civakodnak a verebek, mielőtt elülnének; a legmerészebbek megint visszaszállnak, s a törött ablakszemeken át beröppennek a templomba. Ahogy a pap elnézte őket, eszébe jutott, hogy zsinatoltak a szószerk tövében, az oltár lépcsőjén, ahol mindig akadt számukra kenyérmorzsza. Teuse pedig úgy áll ott kék pamutruhájában, a paplak küszöbén, mintha még jobban elhízott volna; most elfordítja a fejét, rámosolyog Désirée-re, aki kacagva jön a baromfiudvarból, s egész állatsereglet van a sarkában. Hirtelen eltűntek mind a ketten. Serge szívszakadva kapott utánuk.

- Késő! - suttozta Albine, és lerogyott a szétvagdalt szederindák közé. - Sosem fogsz szeretni igazán.

Zokogott. Serge izgatottan figyelt, hogy meghallja a távolból érkező leghalkabb neszt is; arra várt, hogy egy hang végképp felébressze. Ekkor meglendült a harang. És a langyos esti légtelen lassan szárnyalt a Paradou-ig az Úrangyalára hívó három harangütés. Ezüstösen csengő szellő, szabályosan szóló édes hívogatás. A harangba mintha élet költözött volna.

- Istenem! - kiáltott föl Serge, és térdre hullt; földre kényszerítette a halk harangszó.

Leborult, úgy érezte, hogy az Úrangyala hármaskondulása elsuhan a tarkóján, visszhangot dobant a szívében. A harang most hangosabban szólt. Kérlelhetetlenül csengett néhány percig, Serge-nek úgy tűnt: évekig. Zengése felidézte elmúlt életét, jámbor gyermekkorát, a szeminárium örömeit, első miséit a napégette artaud-i völgyben, ahol a szentek magányáról álmodozott. Mindig így beszélt hozzá a harang. A leghalkabb rezdülésben is felismerte az egyháznak a hangját, mely mindig úgy csengett a fülében, mint a komoly és szelíd anyai intelem. Vajon miért nem hallotta aztán? Valamikor Mária eljövételét ígérte neki. Vajon Mária vezette őt a boldogító lombok mélyére, ahová nem hatol el a harangszó? Ő csak azért felejtett el mindent, mert nem hallotta a zengését. S ahogy mélyebbre hajolt, és a szakála hozzáért összekulcsolt kezéhez, megrettent. Idegen volt előtte ez a hosszú, selymes szőrzet, mely állati szépséggel ruházta föl. Csavargatta a szakállát, két kézzel a hajába túrt, kereste a tonzúra helyét; de a fejét sűrű haj borította, s a tonzúra elveszett a homlokától a tarkójáig érő dús, férfias fürtök tengerében. Egykor sima testén most állati bozont meredezett.

- Jaj! Igazad volt! - nyögte, s kétségbeesett pillantást vetett Albine-ra. - Vétkeztünk, rettentő büntetést érdemlünk... És én még nyugtattalak, mert nem hallottam az ágak közül feléd szálló fenyegetéseket.

Albine megint át akarta ölelni.

- Kelj föl, meneküljünk együtt - suttogta. - Talán még nem késő, talán még szerethetjük egymást.

- Nem, nincs már erőm, a legapróbb kavicsban is megbotlanék... Hallgass rám. Magamtól is félek. Nem tudom, miféle ember rejtőzködik bennem. Megöltem magam, s most önnön vérem szárad a kezemen. Ha elvinnél, örökké csak könnyet látnál a szememben.

Albine megcsókolta Serge könnyes szemét. Aztán újra kitört, szenvedélyesen:

- Nem bánom! Szeretsz?

Serge megkövülten állt, nem tudott felelni. A fal mögött súlyos lépések alatt csikorgott a kavics. Dühös morgás jött közelebb, közelebb. Albine nem tévedett, csakugyan járt ott valaki, irigy leheletével megrontva a sűrű erdő békéjét. Ekkor még jobban elszégyellték magukat, s mindketten el akartak bújni a bozótban. De ott állt már a rés szájánál és meglátta őket Archangias testvér.

Ökölbe szorított kézzel, némán állt egy darabig. Nézte az emberpárt, a Serge mellén oltalmat kereső Albine-t; undorodva meredt rájuk, mint aki valami ocsmányságot pillant meg az árok partján.

- Sejtettem - örölte a foga közt a szót. - Persze hogy ide dugták.

Előbbre lépett, rájuk rivallt:

- Látom magukat, látom, hogy meztelenek... Förtellem! Állat maga, hogy evvel a nőténnyel bujkál a vadonban? Jól elbánt magával, mondhatom! Meghurcolta a mocsokban, a teste olyan szőrös lett, mint egy kecskebaké... Ragadjon husángot, és törje össze a derekán!

Albine halkán, forrón esdekelt:

- Szeretsz? Szeretsz?

Serge lehorgasztotta a fejét, hallgatott, el sem taszította már magától.

- Még szerencse, hogy magára akadtam - folytatta Archangias testvér. - Fölfedeztem itt ezt a lyukat... Maga megszegte Isten parancsát, megölte lelke békéjét. Tüzes fogóval örökké marcangolni fogja a kísértés, és többé már nem szegezheti ellene ártatlansága erejét... Ez a cafát vitte bűnbe, ugye? Nem látja, hogy a kígyó farka tekergőzik a hajfürtjei között? Okádhathnék, ha csak a vállát látom... Eressze el, hozzá ne nyúljon többé, mert ő a kárhozat kezdete... Az Úristen nevében, ki ebből a kertből!

- Szeretsz? Szeretsz? - rimánkodott Albine.

Serge azonban elhúzódott tőle, mintha máris égetné meztelen karja, csupasz válla.

- Az Úristen nevében! Az Úristen nevében! - mennydörögte a testvér.

Serge feltartóztathatatlanul ment a rés felé. Archangias testvér durva mozdulattal kirántotta a Paradou-ból; ekkor Albine, aki a földről eszelősen nyújtotta karját távozó szerelmese után, föltápászkodott, fuldokolva zokogott. Aztán elmenekült, beleveszett az erdőbe, kibomló haja korbácsolta a fákat.

HARMADIK KÖNYV

1

A miatyánk után Mouret abbé meghajolt az oltár előtt, s átment a szentlecke oldalára. Aztán előbbre lépett, hogy keresztet vessen a lépcső szélén térdelő nagy Fortunéra és Rosalie-ra.

- *Ego conjugo vos in matrimonium, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.*

- *Amen* - felelt rá Vincent, aki ministrálás közben kíváncsian sandított a bátyja arcára.

Fortuné és Rosalie egy kissé meghatódottan hajtotta le a fejét; pedig mikor letérdeltek, könyökükkel bökdösődtek, hogy nevetésre ingereljék egymást. Ezalatt Vincent előhozta a tálát és a szenteltvízhintőt. Fortuné beletette a tálba a gyűrűt: egy vastag, sima ezüstkarkát. A pap kereszt alakban szenteltvizet hintett rá, megáldotta, s átnyújtotta Fortunénak, aki Rosalie gyűrűsujjára húzta. Rosalie fűfogta kezéről a szappan sem tudta levinni a zöld foltokat.

- *In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti* - mormolta újból Mouret abbé, s utoljára megáldotta őket.

- *Amen* - felelt rá Vincent.

Kora reggel volt. A nap még nem sütött be a templom széles ablakain. Kint a berkenyefán, mely lombozatával szinte benyomta az ablaküveget, zajos csiripeléssel ébredtek a verebek. Teuse-nek nem volt előbb ideje, hogy rendbe hozza a Jóisten háza táját, most porolgatta az oltárokat, ép lábára ágaskodva törölgette az okkerrel és lakkal kimázolt Krisztus lába fejét, a legnagyobb óvatossággal tolta helyre a székeket, közben térdet hajtott, keresztet vetett, mellét verte, követte a misét, de a kezében egy pillanatra sem pihent a tollsöprű. Az esküvői szertartás egyetlen résztvevője, Brichet anyó, a szószék tövében nagy garraal imádkozott; végigtérdepelte az esküvőt, s hangos duruzsolása úgy töltötte be a templomot, mint a légyzűmmögés. Túloldalt pedig, a gyóntatószék felől Catherine egy pólyásbabát tartott a karjában; mivel a kicsi sírni kezdett, kénytelen volt hátat fordítani az oltárnak, hintáztatta a babát a levegőben, s mulattatta az orráig lecsüngő harangkötéssel.

- *Dominus vobiscum* - mondta a pap, s karját kitárva megfordult.

- *Et cum spiritu tuo* - felelt rá Vincent.

Ebben a pillanatban három nagylány lépett be. Taszigálták egymást, hogy jobban lássanak, de nem merészkedtek nagyon közel. Rosalie barátnői voltak mind a hárman; a mezőre menet bekukkantottak a templomba, kíváncsiak voltak, mit fog mondani a plébános úr az újdonsült házasoknak. Nagy olló fityegett az övükben. Végül lebújtak a keresztelőmedence mögé, csipkedték egymást, dülöngéltek nevettükben, farukat rengető nagy mihasznák, csukott tenyerükbe fojtva vihogásukat.

- Na! - szólalt meg halkán a Vörös, az egyik égő hajú, rezes bőrű széplány. - Itt se fognak tolongani a kijáratnál!

- Lám! Igaza van Bambousse apónak - suttogta Lisa, kicsi, koromfekete, villogó szemű teremtes -, akinek szőleje van, kapálja is meg... Minthogy a plébános úr mindenáron férjhez akarta adni Rosalie-t, most magára maradt.

Babet, a harmadik barátnő, nagy csontú, púpos lány, csak vihogott.

- Brichet anyó legalább itt van - mondta. - Ájtatoskodik ez az egész család helyett... Halljátok; hogy dorombol! Napszámba csinálja! Tudja ez, mitől döglik a légy!

- Orgonál - szólt közbe megint a Vörös.

Újra kirobbant belőlük a nevetés. Teuse messziről megfenyegette őket a tollsöprűjével. Mouret abbé az oltárnál éppen áldozott. Mikor átment a szentlecke oldalára, hogy Vincent az ujjára csorgassa a bort és a vizet az öblítéshez, Lisa halkán odasúgta a többieknek:

- Mindjárt vége. Most beszél majd hozzájuk.

- Így legalább a nagy Fortuné kimehet még a mezőre, és Rosalie sem veszti el a szüreti napszámját - vélekedett a Vörös. - Nem bolondság reggel esküdni... De bamba képet vág ez a nagy Fortuné!

- A fenébe is! - dünnyögte Babet. - Unja a fiú, hogy annyit kell térdelnie. Ennyit nem térdelt még az első áldozása óta, annyi szent!

De hirtelen elvonta a figyelmüket a csecsemő, akit Catherine mulattatott. A harangkötél kellett volna neki, nyújtogatta utána a kezét, mérgében elkékült, torkaszakadtából bömbölt.

- Na, nézd csak! Itt a gyerek - csodálkozott a Vörös.

A kicsi még hangosabban bömbölt, s veszettül rugdalózott.

- Fektesd hasra, szoptasd meg - súgta oda Babet Catherine-nak.

A tízéves kis cafka pimaszul fölneézett s elvigyorodott.

- Nincs kedvem hozzá - mondta, s rázogatta a gyereket. - Elhallgass már, te kis disznó!... A nővérem szóta rám.

- Na persze - bökte oda alattomosan Babet -, mivelhogy nem bízhatta a plébános úr gondjaira!

A Vörös majd feldőlt nevetésben. Nekiesett a fálnak, az oldalát fogta, pukkadózott. Lisa ráborulva kacagott, s hogy könnyítsen magán, a Vörös vállát és oldalát csipkedte. Babet púpos módra nevetett, fűrészszivítás szállt összepréselt ajkai közül.

- Ha a kicsi nem volna - folytatta -, a plébános úr hiába vesztegetné a szenteltvizét... Bambousse apó már eltökélte, hogy Rosalie-t a Fügefásból való Laurent fiúhoz adja.

- Hát azt tudjátok-e, mit csinált Bambousse apó? - kérdezte a Vörös két nevetés közben. - Görönggyel dobta hátba Rosalie-t, hogy ne legyen gyereke.

- Mégis szép pufók lett a kicsi - dünnyögte Lisa. - Jót tett neki a dobás.

Egyszerre csak mindhármukba belefagyott a kitörni készülő veszett jókedv: Teuse sántikált feléjük dühösen. Söprűért jött az oltár mögé. A három nagylány megszeppenve húzódott hátra és elcsöndesedett.

- Hitvány népség! - förmedt rájuk. - Idejöttök megint disznólkodni!... Nem sülsz le a képedről a bőr, Vörös? Rosalie mellett kellene térdelned, neked is az oltár előtt... Kipenderítlek benneteket, csak megmoccanjatok! Megértettétek?

A Vörös rezes képe egy árnyalattal még pirosabb lett, Babet pedig gúnyosan vigyorogva méregette az alakját.

- És te! - fordult Teuse Catherine-hoz. - Nem hagyod békén azt a gyereket! Csipkeded, hogy megríkasd. Ne tagadd!... Add ide.

Karjába vette, csicsijgatta egy kicsit, s letette egy székre, ahol a gyerek angyali nyugalommal elszenderedett. A templom visszasüllyedt bús csöndjébe, melyet csak a berkenyefán csiripelő verébhad tört meg. Vincent visszavitte a misekönyvet az oltár jobb oldalára, Mouret abbé éppen a miseabroszt hajtogatta össze, és visszacsúsztatta a kehelyfedőbe. Aztán elmondta az utolsó fohászokat, szigorú áhítatát nem zavarta sem a gyereksírás, sem a nagylányok nevetgelése. Úgy látszott, nem hall semmit, elmerülten könyörög az éghez annak a párnak a boldogságáért, akiknek a frigyére az imént adta áldását. Az égboltot ezen a reggelen forró por szürkítette, elhomályosítva magát a napot is. A törött ablakszemeken át csak vörhenyes pára áradt be, s viharos napot ígért. A falakon végig a kereszt útját ábrázoló rikító nyomatok hivalkodtak sárga, kék és vörös foltjaik megsötétült ízléstelenségével. A templom végében meg-megroppantak a szószék kiszáradt deszkái; a feljárón hatalmasan elburjánzó gyom bedugta az ajtó alatt hosszú, érett kalászeit, melyeken apró, barna szöcskék tanyáztak. A fatokba zárt óra tüdővésszesen megnyikordult, mintha a torkát köszörölné, s rekedten elkongatta a fél hetet.

- *Ite, missa est* - szólt a pap, a hívők felé fordulva.

- *Deo gratias* - felelt rá Vincent.

Mouret abbé megcsókolta az oltárt, majd újra megfordult, s a lehajtott fejű házaspár fölött elmondta az utolsó fohászt:

- *Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob vobiscum sit...*

A hangja egyhangú mormolássá halkult.

- Na, most fog prédikálni nekik - súgta oda Babet a barátnőinek.

- Milyen sápadt - jegyezte meg Lisa. - Egészen más, mint Caffin tisztelendő úr volt; az mintha mindig nevetett volna azzal a széles ábrázatával... Rose húgom meséli, hogy semmit sem mer meggyónni neki.

- Pedig nem csúnya ember - suttozta a Vörös. - A betegségtől öregebb lett egy kicsit, de az valahogy illik is hozzá. Nagyobb lett a szeme, s az a két ránc a szája szögletében férfiasabbá teszi... A betegsége előtt sokkal lányosabb volt.

- Én amondó vagyok, bánata van - szólalt meg újra Babet. - Mintha emésztene magát valamiért. Az arca olyan, mint a halotté, de a szeme csak úgy lángol! Nem látjátok, ahogy lassan lehunyja a szemét, mintha azt a lángot akarná kioltani?

Teuse feléjük rázta a söprűjét.

- Csitt! - sziszegte olyan erélyesen, hogy azt hitte volna az ember, forgószél kerekedett a templomban.

Mouret abbé áhítatosan magába szállt, aztán alig hallhatóan elkezdte:

- Kedves testvérem, kedves húgom, immár egyek vagytok az Úr Jézusban. A házasság szentsége jelképezi Jézusnak szent frigyét az Ő egyházával. E megbonthatatlan köteléket Isten öröknek rendelte, hogy ember el ne válassza, amit az ég egybekötött. Az Úr, csontot alkotván a csontotokból, arra tanított benneteket, hogy szent kötelességtek egymás mellett haladnotok hűségben azon az úton, melyet az Ő mindenható keze számotokra kijelölt. Isten iránt való szeretetben kell egymást szeretnetek. A legcsekélyebb civódás is engedetlenség volna Teremtőtökkel szemben, aki egy testből alkotott benneteket. Maradjatok, hát egyek mindörökké, az Anyaszentegyház példája szerint, kivel az Úr Jézus frigyre lépett, midőn testét és vérértünk feláldozta.

A nagy Fortuné és Rosalie felemelt fejjel, kíváncsian hallgatták.

- Mit mond? - kérdezte Lisa, mert nem jól értette.

- Hát amit ilyenkor szoktak - válaszolt a Vörös. - Jól fel van vágva a nyelve, mint minden papnak.

Közben Mouret abbé folytatta a beszédét, elrévedezett, a házaspár feje fölött a templom sarkába meredt. Lassanként ellágyult a hangja, meghatottan ismételte azokat a szavakat, melyeket a fiatal lelkészek számára írott kézikönyvből tanult valaha. Egy kissé Rosalie felé fordult, s ha emlékezete cserbenhagyta, megható mondatokat rögtönzött:

- Kedves húgom, mindenben vesd alá magad férjednek, mint ahogy az Anyaszentegyház aláveti magát az Úr Jézusnak. Ráemlékezzél, hogy mindened el kell hagynod, s hű szolgálóként őt követned. Elhagyod atyádat és anyádat, és férjedhez ragaszkodol, neki engedelmeskedel, hogy ezáltal magának Istennek engedelmeskedjél. És a te igád a szeretet és a béke igája leszen. Légy te az ő nyugalma, boldogsága, jó cselekedeteinek illata, gyöngé óráinak menedéke. Találjon ő téged mindig maga mellett, mint életének üdvét. Csak kezét kelljen kinyújtania, hogy megfoghassa a te kezedet. Így fogtok együtt járni, el nem tévedvén utatokon, s így lelitek meg a boldogságot az isteni törvények betöltésében. Ó, kedves húgom, kedves leányom, a te alázatod üdítő gyümölcsökkel teljes; ez ajándékoz meg benneteket az otthon erényeivel, a családi tűzhely örömeivel, az istenfélő családok virágzó életével. Légy hitvesedhez gyöngéd, mint Rachel, okos, mint Rebekka, hűséges, mint Sára. Ne feledd, hogy a tiszta élet a forrása minden jónak. Minden áldott reggel könyörögj Istenhez, hogy legyen erőd kötelességtudó asszonyként élned; mert a bűnhődés szörnyűséges volna: elveszítenéd a szeretetet. Ó, jaj! Szeretet nélkül élni, testét a testükből kiszakítani, nem ahhoz tartozni, ki életünknek fele, haldokolni távol attól, kit szerettünk! Felé tárnád a karod, s ő elfordulna tőled. Keresnéd a boldogságod, és csak szégyenkezést lelnél a szíved mélyén. Figyelmezz rám, leányom, tebeléd, a te alázatodba, a te tisztaságodba, a te szeretetedbe rejtette az Úr frigyeteknek erejét.

Ebben a pillanatban kacagás csendült fel a templom túlsó végén. Felébredt a baba, akit Teuse a székre fektetett. De most nem rosszalkodott; magában kacarászott, kiszabadult a pólyából, s rózsaszín talpacskaival rugdalózott. A lábacskaikat nevette.

Rosalie már unta a pap szónoklatát; élénken hátrafordult, s rámosolygott a kicsire. De amint meglátta, hogy a széken ficáncol, fenyegető pillantást vetett Catherine-ra.

- Felőlem nézhetsz, ahogy akarsz - dünnyögte amaz -, én ugyan fel nem veszem... Hogyan! Hogyan megint bögni kezdjen!

S buzgón nézegetni kezdte a szószerk alatt az egyik kőlap kitörött sarkában nyüzsgő hangyabolyt.

- Caffin úr nem prézsmítált ennyit - mondta a Vörös. - Amikor a szép Miette-et eskette, egyszerűen csak megpaskolta a képét, és intette, hogy legyen jó.

- Kedves testvérem - folytatta Mouret abbé, félig a nagy Fortuné felé fordulva -, ma az Úr ajándékoz meg téged élettárral; Ő nem akarta, hogy az ember magányosan éljen. Ám ha szolgálóul melléd rendelte hitvesedet, elvárja tőled, hogy szelíd és szerető ura légy neki. Szeretned kell őt, mert ő hús a te húsból, vér a te véredből, csont a te csontodból. Oltalmaznod kell őt, mert Isten azért adta két erős karod, hogy a veszély óráján védőn tárd a feje fölé. Ráemlékezzél, hogy ő őrizetetre bízott; nem élhetsz vissza bűn nélkül az ő alázatával és gyöngeségével. Ó, kedves testvérem, mily boldog büszkeség is a tiéd! Mától fogva nem élsz többé önző magányban. Minden órában magasztos feladat vár terád. Nincs is szebb dolog a szeretetnél, hacsak az nem, hogy oltalmaznunk kell azt, akit szeretünk! A te szíved ki fog

nyílni, és férfierőd megszázaszorozódik. Ó, támasznak lenni, oltalmunkba fogadni egy szerető szívet, látni, hogy egy gyermeki lélek fölolvad bennünk, s így szól hozzánk: „Végy el, tégy velem, amit akarsz, én bízom a becsületességemben!” És átkozott légy, ha őt valaha is elhagyod! Ez volna a leggyávább hűtlenség, melyre Isten büntetése vár. Mihelyt neked adta magát, örökre a tiéd. Inkább vidd el a karodban, s addig le ne tedd a földre, míg biztonságban nincsen. Hagyj el mindent, kedves testvérem...

Mouret abbé hangja most egészen elváltozott, s kivehetetlen suttogássá halkult. Szemét szorosan lehunyta, arca halálosan sápadt volt, oly fájdalmas meghatottsággal beszélt, hogy a nagy Fortuné sírva fakadt, pedig nem értette, mit mond.

- Nem gyógyult még meg - mondta Lisa. - Rosszul teszi, hogy így fárasztja magát... Nini, a nagy Fortuné pityereg!

- A férfiak gyöngébb szívűek, mint a nők... - mormolta Babet.

- Azért mégis szépen beszélt - összegezte a Vörös. - Ezek a papok összehordanak annyi mindenfélét, amire álmában sem gondolna az ember.

- Csitt! - förmedt rájuk Teuse, aki már a gyertyákat kezdte oltogatni.

De Mouret abbé még akadozó nyelvvel keresgélte a befejező szavakat.

- Ezért hát, kedves testvérem, kedves húgom, éljete a katolikus hitben, mert csak ez biztosíthatja otthonotok nyugalmát. Családotokban bizonyára megtanultátok Istent szeretni. Hozzá fohászodni reggel és este, csak az Ő irgalmasságának ajándékaira számítani...

Nem fejezte be. Megfordult, elvette a kelyhet az oltárról, s fejét lehajtva visszament a sekrestyébe Vincent mögött, aki csepp híján leejtette a misekannákat és a kéztörlőt, mert mind azt leste, hogy mit művel Catherine a templom végében.

- Ó, az a szívtelen Catherine! - tört ki Rosalie, s faképnél hagyta az urát, hogy karjába kapja a gyermekét.

A gyerek kacagott. Az anyja megcsókolgatta, visszapólyázta, s közben öklével fenyegette Catherine-t.

- Ha leesett volna, meg nem úszod egypár pofon nélkül!

Fortuné is odament nagy peckesen. A három lány közelebb lépett, ajkát biggyeszte.

- Egyszerre hogy fenn hordja az orrát - súgta oda Babet a másik kettőnek. - Koldusfajzat. A szénában szedte össze Bambousse apó tallérjait, ott a malom mögött... Minden este láttam, hogy csúsznak végig Rosalie-val négykézláb a kis fal tövében.

Vihogtak. A nagy Fortuné megállt előttük, s még nagyobb hahotázott. Megcsipkedte a Vöröst, s eltúrte, hogy Lisa leszamarazza. Magabiztos fickó volt, füttyült a mások véleményére. A pap beszéde untatta.

- Hé, anya! - kiáltotta oda az anyjának vastag hangján.

Brichet anyó azonban a sekrestye ajtajában kolduskodott. Ott állt sírósan, soványan, Teuse előtt, az pedig néhány tojást csúsztatott a köténye zsebébe. Fortuné egy cseppet sem szégyenkezett. Kacsintva mondta:

- Van esze az öregasszonynak!... Az ördögbe is! Ha a pap azt akarja, hogy legyen valaki a templomában!

Közben Rosalie megnyugodott. Távozás előtt még megkérdezte Fortunétól, elhívta-e estére a plébános urat, hogy a helyi szokás szerint megáldja a hálósobájukat. Erre Fortuné besietett a sekrestyébe. Olyan otrombán csattogott végig a templomon, mintha a mezőn járna. Nyomban jött is vissza, s odakiáltott, hogy ott lesz a pap. Teuse fölháborodott ezen a zajos népségen, amely úgy viselkedik, mintha az országúton képzelné magát; összeütögette a tenyerét, s az ajtó felé terelte őket.

- Vége van - mondta -, menjenek a dolgukra!

Azt hitte, már valamennyien kint vannak, amikor meglátta Catherine-t Vincent társaságában. Aggodalmasan hajoltak a hangyaboly fölé. Catherine egy hosszú szalmaszállal erősen belekotort a lyukba, mire a megriadt hangyák kiözönlöttek a köré. Vincent biztatta, kotorjon csak le az aljáig, hogy megtalálják a királynőt.

- Ti gézengúzok! - reccsentett rájuk Teuse. - Mit műveltek itt? Nem hagyjátok békén azokat az állatokat? Ez a hangyaboly Désirée kisasszonyé. Majd lesz nemulass, ha meglát benneteket.

A gyerekek nyakuk közé szedték a lábukat.

2

Mouret abbé reverendában, hajadonfőtt visszament a templomba, és letérdelt az oltár előtt. Az ablakokon át beszivárgó, szürke derengésben a tonzúrája nagyon széles, halvány körnek látszott a hajában, s úgy rémlett, mintha lehajtott nyaka attól a hidegtől borzongana, melyet nyírott fején érez. Kezét összetéve forrón fohászkodott, s annyira elmerült a könyörgésben, hogy meg sem hallotta a nehézkesen döcögő Teuse-t, aki körülötte tett-vett, de nem merte háborgatni. Az öregasszonyt szemmel láthatóan bántotta, hogy a plébánost ilyen összetörten, sebzett térdekkel kell látnia. Egy pillanatra azt hitte, hogy sír is. Ekkor az oltár mögé óvakodott, hogy meglesse. Mióta a pap visszatért, nem merte magára hagyni a templomban, mert egyik este ájultan találta: összeszorított foggal, jéghideg arccal hevert a földön, mint a halott.

- Jöjjön csak, kisasszony - szólt Désirée-nek, aki bedugta a fejét a sekrestye ajtaján. - Már megint itt gyötri magát... Tudja, ugye, hogy csak magára hallgat?

Désirée mosolygott.

- Ejnye! Hiszen már ideje reggelizni - mormogta. - Nagyon éhes vagyok.

Lábujjhegyen odalopakodott a paphoz. Amikor egészen melléje ért, átölelte a nyakát és megcsókolta.

- Jó reggelt, édes bátyám - köszöntötte. - Éhen akarsz veszejteni máma?

A pap olyan fájdalmasan tekintett föl, hogy a lány újra megcsókolta az arcát kétfelől. A bátyja halálos kábulatból ocsúdott. Aztán ráismert a húgára, és szelíden el akarta tolni magától; de az megfogta a kezét és nem eresztette. Még keresztet vetni is alig hagyta. Magával vitte.

- Éhes vagyok, gyere már. Te is éhes vagy.

Teuse a kiskert végében terített reggelihez, a két nagy eperfa alatt, amelyeknek messzire nyúló ágai lombtetőt alkottak. A nap végre legyőzte a reggeli esős párákat, melegen süttött a zöldséges ágyásokra, az eperfa pedig széles árnyékot vetett a bicegő asztalra, melyen két csésze tej és néhány szelet vastagon megkent kenyér volt.

- Látod, ez kedves - mondta Désirée, boldogan, hogy a szabadban reggelizhet.

Jókora darabokat tört a kenyérből, s farkasétvággal nekilátott. S hogy Teuse csak állt mellette, odaszólt neki:

- Hát te nem eszel?

- De mindjárt - válaszolta az öreg cseléd. - Már melegszik a levesem.

Elbámult ennek a nagy gyerekek az étvágyán, majd egy kis hallgatás után a paphoz fordult:

- Öröm nézni... Nem kap tőle kedvet, plébános úr? Erőltetni kell egy kicsit.

Mouret abbé mosolyogva nézte a hűgát.

- Ó, ő jó erőben van - mormolta. - Napról napra kövérebb.

- Persze! Mert eszem! - kiáltott a lány. - Ha ennél, te is szépen kigömbölyödnél... Beteg vagy még? Olyan szomorúnak látszol... Nem akarom, hogy újrakezdődjék, tudod? Nagyon sokat unatkoztam, míg te gyógyulni voltál.

- Igaza van - szólt közbe Teuse. - Maga nem él okos módon, plébános úr; ez nem élet: pár morzsát csipeget naponta, mint a madár. Ettől nem lesz több vére, a teremburáját! Ezért is olyan sápadt... Nem szégyelli magát, hogy olyan sovány, mint a seprűnyél, amikor mi, fehérnépek, meg ilyen kövérek vagyunk? Még azt találják hinni, hogy mindent mi eszünk el maga elől.

S az egészségtől duzzadó két nő szelíden korholta a papot. Az abbé tágra nyitott, nagyon világos szeme olyan volt, mintha valami nagy ürességet takarna. Folyvást mosolygott.

- Nem vagyok beteg - válaszolta. - Már majdnem az egész tejemet megittam.

Két kortyocskát ivott, s a kenyérhez hozzá sem nyúlt.

- Az állatok egészségesebbek az embernél - jegyezte meg eltűnődve Désirée.

- Köszönöm a megtiszteltetést! - nevetett fel Teuse.

De ez a huszonkét esztendő, naiv gyerek nem tudta, mi a csúfolódás.

- Pedig úgy van - erősködött. - A tyúknak nincs fejfájása, ugye? A nyulat addig hizlalom, ameddig akarom. A malacomra se foghatod rá, hogy valaha is lógatta az orrát.

Aztán a fivéréhez fordult, s ragyogó arccal közölte vele:

- Mathieu-nek hívom, mert hasonlít ahhoz a kövér emberhez, aki a leveleket hordja. Jó kövér már... Nem szép tőled, hogy sosem akarsz megnézni. Ugye megengeded, hogy valamelyik nap megmutassam?

S míg így hízelkedett, elvette a bátyja elől az egyik szelet kenyeret, s mohón beleharapott. Az egyiket már meg is ette, s épp a másodiknak akart nekilátni, amikor Teuse észrevette.

- Hiszen az nem is a maga kenyere! Nahát! A szájából veszi ki a falatot!

- Hagyja csak - csitította szelíden az abbé -, úgysem nyúltam hozzá... Egyél csak, kedveském, egyél!

Désirée zavarba jött egy pillanatra, nézte a kenyeret, a könnyeivel küszködött. Aztán elnevette magát, s megette a szeletet. Folytatta a mondókáját:

- A tehenem sem olyan szomorú, mint te... Nem voltál itt, mikor Pascal bácsi megajándékozott vele. Meg kellett ígérnem, hogy jó leszek. Láttad volna, hogy örült a tehénkém, mikor először megcsókoltam.

Felfigyelt. Kukorékolás szállt a baromfiudvarból, mind nagyobb lett a lárma, szárnycsapkodás, rőfögés, rekedt bőgés, rémült állati hangzavar hallatszott.

- Persze, még nem is tudod - folytatta, s összecsapta a kezét -, a tehén alighanem hasas... Béage-ba vittem hágatni, három mérföldre innét. Sajnos, bika nincs mindenütt!... Ott maradtam én is, hadd lássam, mit csinálnak egymással.

Teuse a vállát vonogatta, s megbotránkozva nézett a papra.

- Jobban tenné a kisasszony, ha a tyúkjai közt teremtene rendet... Felfalják egymást az állatai.

Désirée-t azonban nem lehetett eltéríteni a történetétől.

- A bika ráugrott, s a két mellső lába közé fogta. Az emberek nevették. Pedig ezen nincs mit nevetni. Ez természetes. Kell hogy az anyának gyereke legyen, nem igaz?... Mondd csak, gondolod, hogy lesz kisborja?

Mouret abbé bizonytalan mozdulatot tett. Lesütötte a szemét a lány tiszta tekintete előtt.

- Ejnye, szaladjon már! - szól rá Teuse. - Ölik egymást.

Olyan heves marakodás zaja hallatszott a baromfiudvarból, hogy Désirée elfutott nagy szoknyasuhogással, a pap azonban még utánaszólt:

- Kedveském, itt maradt a tej, nem iszod meg?

S nyújtotta feléje a csészéjét, melyhez jóformán hozzá sem nyúlt.

A lány visszafutott, s lelkipurdalás nélkül kiitta a tejet, ámbár Teuse vasvillaszemekkel nézte. Aztán újból eliramodott, s hallani lehetett, amint rendet teremt a baromfiudvarban. Bizonyára leült az állatai közé, és csendeskén dúdolgatott nekik, mintha el akarná ringatni őket.

3

- Most meg forró a levesem - dohogott Teuse, amint visszajött a konyhából egy szilkével, melyből fakanál állt ki.

Megállt Mouret abbé előtt, s a fakanál széléről óvatosan szörpölgette a levest. Remélte, hogy felvidítja a papot, és kimozdítja búskomor hallgatásából. A Paradou-ból hazatérve Serge teljesen egészségesnek mondta magát; sohasem panaszkodott; gyakran még mosolygott is, olyan szelíden, hogy az artaud-iak szerint most még szentebb, mint annak előtte. De néha beteges hallgatóság lett úrrá rajta; látszott, hogy iszonyatosan gyötri valami, s ő görcsösen erőlködik, hogy el ne árulja magát; a néma kínszenvedés megtörte az erejét, órákig ült tompa kábulatban, marcangolta a rettentő lelki küzdelem, melynek heveségéről csak aggodalomtól verejtékező arca árulkodott. Teuse ilyenkor nem hagyta magára, addig mind duruzsolt a fülébe, míg arcára vissza nem tért a szelíd nyugalom, s le nem győzte vére lázongását. Aznap reggel a vén szolgáló minden eddiginél hevesebb roham közeledését sejtette. Ömlött belőle a szó, de közben vigyázva szürcsölgette a kanálról a levest, mely égette a nyelvét.

- Hát effélét is csak az ilyen isten háta mögötti fészekben lát az ember! Tisztességes faluban nem is tartanak gyertyafénynél esküvőt. Ebből is látszik, hogy ez az artaud-i népség nem ér egy hajítót sem... Bezzeg Normandiában! Olyan lakodalmakat láttam én ott, hogy talpon volt mindenki még a hatodik határban is! Három napig folyt az eszem-iszom. Részt vett benne a plébános, a bíró, sőt az egyik unokahúgom esküvőjére még a tűzoltók is kivonultak. Volt nagy vigasság!... De felköltetni a papot hajnal előtt, és olyankor esküdni, amikor még a tyúkok is alszanak! Hát való ez? Én, ha magának vagyok, plébános úr, bizony elküldöm őket... Persze, nem aludta ki magát, talán meg is hűlt a templomban. Ezért van most rosszul. Arról nem is beszélve, hogy inkább adnék össze két barmot, mint ezt a Rosalie-t azzal a koldustarisznyával. A porontyuk meg rávizelt a székre... Miért nem mondja meg, hogy hol fáj? Tennék rá egy kis meleget... Nos, plébános úr! Feleljen már!

A pap alig hallhatóan válaszolta, hogy jól érzi magát, csak egy kis levegőre volna szüksége. Zihálva, erőtlenül támaszkodott az egyik eperfának.

- Jól van, jól! Tegyen csak mindent a saját feje szerint - folytatta Teuse. - Eskesse csak össze az embereket, ha nincs elég ereje hozzá s belebetegszik. Sejtettem én, hogy ez lesz a vége. Már tegnap megijósoltam... S ha most rám hallgat, nem marad itt tovább, mert itt émelyíti a baromfiudvar szaga. Fene bűdös már megint. El nem tudom képzelni, mit turkál ott még mindig Désirée kisasszony. Közben meg csak dalol; bezzeg neki nem árt, szebb lesz a színe tőle... Igaz ni, akartam is már mondani. Tudja, mindent elkövettem, hogy ne maradjon ott, míg a bika meghágja a tehenet. De ő is olyan nyakas, mint maga. Szerencsére az ő számára nem veszélyes az ilyesmi. Az állatokért rajong meg a kicsinyeikért... Nézze, plébános úr, legyen esze, engedje meg, hogy fölvezessem a szobájába. Lefekszik, pihen egy kicsit... Nem jön? Nem akar? Hát rendben van, de aztán magára vessen, ha beteg lesz! Ki hallott már ilyet, addig titkolni a bajt, míg a végén majd megfullad tőle!

S haragjában lehörpintett egy nagy kanál levest, kockáztatva a torka épségét. A fakanál nyelével ütögette a szilkét, s magában dohogott:

- Az öregapám se látott ilyen embert. Inkább belepusztul, de ki nem nyitja a száját... De jobb is, ha hallgat. Tudom én, amit tudok. Nem nehéz kitalálni a végét... Hát csak hallgasson is! Jól teszi.

Teuse féltékeny volt. Pascal doktornak annak idején valóságos közelharcot kellett vívnia vele, hogy elvegye tőle a beteget, amikor úgy vélte, hogy vesztét okozná, ha ott hagyná a paplakban. Meg kellett értetnie az öregasszonnyal, hogy a harangszó csak súlyosbítja a kórt, hogy a szobában függő sok szentkép látomásokkal gyötri az agyát, s hogy a tökéletes feledéshez más környezetre van szüksége, ahol újjászülethet az új életmód nyugalmában. Teuse csak a fejét csóválta, és nem volt hajlandó elhinni, hogy a „drága gyermek” valakiben is jobb ápolóra találjon. Nagy nehezen azért csak beadta a derekát, s még abba is beletörődött, hogy a Paradou-ba viszik, ámbátor kézzel-lábbal tiltakozott az orvos választása ellen, mely sehogy sem fért a fejébe. A Paradou-t azonban változatlanul gyűlölte. Különösen az érintette érzékenyen, hogy Mouret abbé olyan mélyen hallgat az ott eltöltött időről. Nemegyszer próbálta szóra bírni, de hiába. Elkecserevedve látta most is, hogy milyen sápadt, s hogy zokszó nélkül, makacsul tűri a szenvedést. Végül, mint valami bottal, megfenyegette a kanálával:

- Menjen csak vissza oda, plébános úr, ha ott olyan jól érezte magát... Bizonyára van ott valaki, aki jobban gondját viselte, mint én.

Első ízben tett ilyen nyílt célzást. A vágás olyan fájdalmas volt, hogy Mouret abbé halkan feljajdult, s fölemelte elgyötört arcát. A jólelkű öregasszony nyomban megsajnálta.

- Különben is a nagybátyja a hibás - motyogta. - Pedig mennyit mondtam neki. De ha ezek a tudós emberek egyszer a fejükbe vesznek valamit... Van, amelyik képes megölni a betegét, csak hogy belenézessen aztán a testébe... Engem úgy feldühített vele, hogy nem is akartam róla szólni senkinek. Bizony, plébános úr, nekem köszönheti, hogy senki nem tudta, hol van; annyira irtóztam attól a helytől. Mikor Guyot abbé, a saint-eutrope-i plébános; aki a távolléte alatt helyettesítette magát, nálunk misézett vasárnaponként, hetet-havat összehordtam neki, esküdöztem, hogy maga Svájcban van. Közben azt sem tudom, hol van az a Svájc... Egy szó, mint száz, én nem akarom bántani magát, de annyi bizonyos, hogy ott szerezte a baját. Nagyon furcsán gyógyították meg. Jobb lett volna, ha nálam hagyják, nekem nem volt szándékomban elcsavarni a fejét.

Mouret abbé újra lehorgasztotta a fejét, s nem szólt semmit. Teuse pár lépésnyire leült a földre, hogy a pap szemébe nézhessen. Anyáskodva folytatta, mert meghatódott, hogy a pap láthatólag szívesen hallgatja:

- Maga sosem volt kíváncsi Caffin abbé történetére. Ha csak kinyitom a számat, mindig elhallgattat... Nos hát! Caffin abbénak a mi vidékünkön, Canteleu-ben, jó egynéhány kellemetlensége támadt. Pedig nagyon jámbor ember volt, aranyos természet. Csakhogy, tudja, nagy ínyenc, szerette a finomságokat. És bizony sokat forgolódott körülötte egy hajadon, egy molnár lánya, akit a szülők kvártélyba adtak hozzá. Egy szó, mint száz, megesett a dolog, ért engem, ugye? Amikor kiderült, az egész környék felzúdult a pap ellen. Halálra keresték, hogy megkövezzék. Rouenba menekült, elsírta a baját az érseknek. Ide helyezték. Szegény feje keservesen megbűnhődött; ebben a porfészekben kellett tengődnie... Később hallottam még a lányról. Férjhez ment egy marhakupechez. Boldogan él.

Teuse örült, hogy végre kitálalhatta a történetét. A pap mozdulatlanságából bátorítást velt kiolvasni, közelebb húzódott, tovább fecsegett:

- Szegény jó Caffin úr! Sosem hordta fenn az orrát, velem gyakran elbeszélgetett a bűnéről. És mégis üdvözült, nekem elhiheti! Bizonyára nyugodtan alussza álmát itt a fű alatt, mert soha nem vétett még a légynek sem... Nem tudom megérteni, miért haragusznak az emberek annyira, ha egy pap kirúg a hámból. Hiszen ez annyira érthető. Nem szép dolog, nyilván haragszik is a Jóisten az ilyen hitványságért, de még mindig jobb, mintha lopni menne. Meggyónja az ember, és rendben van!... Ugye, plébános úr, ha az ember őszinte megbánást érez, akkor még üdvözülhet?

Mouret abbé fölegyenesedett. Minden erejét megfeszítette, hogy legyőzze szorongását. Sápadtan és szilárd hangon mondotta:

- Soha nem szabad vétkezni! Soha, soha!

- Lám - kiáltott fel az öreg cseléd -, maga nagyon gőgös, uram! A gőg sem szép dolog ám! Én, ha magának volnék, nem átalkodnék meg így a bajomban. Az ember beszél a bánatáról, nem hasítja mindjárt négyfelé a szívét, végül is lassan beletörődik az elválásba. Megy az lassacskán... Maga azonban kerüli az embereknek még az említését is. Megtiltja, hogy beszéljünk róluk, úgy tesz, mintha meghaltak volna. Mióta hazatért, egyetlen hírecskét sem mertem elmondani magának. Most pedig azért is beszélni fogok, elmondom, amit tudok, mert látom, hogy éppen ez a nagy hallgatás nyomja a szívét.

A pap szigorúan nézett rá, s felemelte az ujját, hogy elhallgattassa.

- Igen, igen - folytatta Teuse -, nagyon gyakran hallok híreket felőlük, és el is fogom mondani magának... Először is: az a bizonyos személy semmivel sem boldogabb, mint maga.

- Hallgasson! - riadt rá Mouret abbé, s erőlködve fölállt, hogy elmenjen.

Teuse is fölemelkedett, s elállta az útját terebélyes alakjával. Dühösen kiabált:

- Tessék, most meg elmegy!... De előbb meghallgatja, amit mondok. Tudja, hogy nem állhatom azokat az embereket, ugye tudja? Ha mégis beszélek róluk, a maga javáért teszem... Azt mondják, féltékeny vagyok. Nos, arra gondoltam, hogy egy nap odaviszem magát. Velem lesz, nem kell félnie, hogy rosszat cselekszik... Akarja?

A pap elhárító mozdulatot tett, s nyugodtabb arccal folytatta:

- Nem akarok semmit, nem tudok semmit... Holnap nagymise lesz. Elő kell készíteni az oltárt.

Megindult, s még hozzáfűzte mosolyogva:

- Ne aggódjék, kedves Teuse-öm. Erősebb vagyok, mint hinné. Meggyógyulok én egyedül is.

Azzal elment, szilárd léptekkel, emelt fővel; győzött. Reverendája halk zizegéssel súrolta a kakukkfűszegélyt. Teuse földbe gyökerezett lábbal állt egy ideig, majd dörmögve szedte össze a szilkéjét és a fakanalát. Morgott a foga közt, szavait egy-egy vállrándítással kísérve.

- Hetvenkedik, azt hiszi, más fából van faragva, merthogy ő pap... De meg kell adni, kemény a természete. Ismertem nem egyet, akit nem kellett volna ennyit bizgatni. Ez meg úgy eltapossa a szívét, akár egy férget. A Jóisten ad neki erőt hozzá.

Mikor ment vissza a konyhába, észrevette, hogy Mouret abbé a baromfiudvar rácsos kapuja előtt áll. Désirée állította meg, hogy megemeltessen vele egy kappant, melyet pár hete hizlalt. A pap előzékenyen mondta, hogy jó nehéz, mire a nagy gyerek boldogan fölnevetett.

- A kappan is eltapossa a szívét, akár egy férget - morogta Teuse dühbe gurulva. - Van is rá oka... Persze, így nem nagy dicsőség büntelenül élni.

4

Mouret abbé a paplakban töltötte napjait. Nem tett már hosszú sétákat, mint a betegsége előtt. Nyugtalanította a tüzes artaud-i föld s az a forró völgy, melyben csak csenevész szőlő tenyészett. Kétszer is megpróbálta, hogy reggel kísétálgjon, s útközben olvassgassa a breviáriumát; de még a falun sem jutott túl, máris tért vissza, annyira felkavarták a szagok, a tűző nap, a tágas szemhatár. Csak esténként, az alkony hűvösében kockáztatott meg pár lépést a templom előtti sík térségen, mely a temetőig nyúlt. Délutánonként, hogy lekösse magát, s valahogy kielégítse elhatalmasodó tettvágyát, azt tűzte ki feladatul, hogy papírral beragasztja a templom törött ablakait. Egy hétig nyújtózkodott a létráról, roppantul vigyázott, hogy tisztán tegye föl a papírtáblákat, olyan finoman szabta ki a papírt, mintha női kézimunka volna, s vékonyan kente rá a ragasztót, hogy ne lássák az összeillesztés helye. Teuse a létra tövében örködött. Désirée felkiabált, hogy ne ragasszon be minden ablakot, hagyjon nyílást a verebeknek is; a pap, hogy meg ne ríkassa, két-három szemet minden ablakon szabadon hagyott. Hogy ezzel a javítással végzett, kedvet kapott a templom kicsinosítására, de nem akart sem kőművest, sem asztalost, sem mázoló segítésül hívni. Elvégez ő mindent maga. A testi munka szórakoztatja is, és helyreállítja az egészségét. Pascal bácsi, valahányszor belátogatott a plébániára, biztatta, mondván, hogy az effajta fáradság többet ér a világ minden orvosságánál. Mouret abbé marokszám tömködté a gipszet a fal repedéseibe, nagy kopácsolással szögezte össze az oltárokat, festéket tört, hogy átmázolja a szószéket és a gyóntatószéket. A nagy eseménynek híre futott a környéken. A harmadik határban is erről beszéltek. Jöttek a parasztok, s hátratett kézzel nézték, hogy fáradozik a plébános úr. Ő pedig derekára kötött kék kötényben, sebzett kézzel törte magát a durva munkában, s legalább megvolt az oka, hogy ne menjen el hazulról. Tör-

melék közt töltötte a napjait, sokkal nyugodtabb volt, már-már mosolygott is, s megfélekedezett a külvilágról, a fákról, a napsütésről, a nyugtalanító, langyos szellőről.

- A plébános úr tehet, amit akar, csak a községnek ne kerüljön pénzbe - mondogatta vigyorogva Bambousse apó esténként, ha betért megnézni, hogyan áll a munka.

Mouret abbé elköltötte a szemináriumban megtakarított kis pénzét erre a csinosítgatásra, melynek naiv kezdetlegessége különben csak mosolyt keltett. A kőműveskedésre hamarosan ráunt. Beérte annyival, hogy körben embermagasságig újra bevakolta a templom falát. Teuse keverte a maltert. Mikor megemlítette, hogy a paplakot is rendbe kellene hozni, mert félt, hogy egy szép napon a fejükre szakad, a pap azzal utasította el, hogy ahhoz nem ért, s munkást kellene fogadni. Ezen csúnyán összekaptak. Az öregasszony azt kiabálta, hogy esztelenség így fölcicomázni a templomot, ahol nem alszik senki, mikor ott vannak mellette a szobák, melyekben egész biztosan holtan találják valamennyiüket egy reggel, mert fejükre omlik a mennyezet.

- Én bizony a végén itt vetek magamnak ágyat az oltár mögött - dohogta. - Én nagyon félek ott éjjel.

De minthogy elfogyott a gipsz, nem emlegette többet a paplakot. Amikor pedig meglátta, hogy miket fest a plébános úr, el volt ragadtatva. Ez tette föl a koronát az egész munkára. Az abbé mindenhová betoldott-foldott egy-két deszkadarabkát, s most kedvtelve mázolgatta a fát szép sárga színűre egy vastag ecsettel. Az ecset szelíden járt fel s alá, és elringatta a papot, aki gondolatlanul figyelte óraszám a vastagon felkent festécsíkokat. Amikor már minden sárgállott, a gyóntatószék, a szószék, az oltárlépcső, még az ingaóra fatokja is, rászánta magát, hogy kiigazítja a főoltár hamismárvány csíkozását is. De közben nekibátorodott, s az egészet átfestette. A főoltár fehér, sárga és kék színekben pompázott. Még azok is csodájára jártak, akik ötven esztendeje nem voltak misén.

A mázolás megszáradt. Mouret abbénak nem volt már egyéb dolga, mint hogy barna csíkkal keretezze az egyes mezőket. Hozzá is fogott délután, estére végezni akarván vele, mert másnap - mint Teuse-nek mondotta is - nagymise lesz. Az öregasszony most várta, hogy mikor díszítheti fel az oltárt; a kisasztalra már előbb odakészítette az ezüst gyertyatartókat, az ezüstkeresztet, a porcelán vázákat a művirággal s a nagy ünnepeken használatos csipketerítőt. De olyan kényes munka volt szép tisztán megvonni azokat a csíkokat, hogy a pap estig elpepecselt vele. Már sötétedett, mire végzett az utolsó mezővel is.

- Túlágosan jó az - szólalt meg egy vastag hang a templomot lassan elöntő szürke homály mélyén.

Teuse a földön térdelt, hogy jobban figyelhesse az ecset útját a vonalzó mentén, s most ijedten összerezzen.

- Jaj! Archangias testvér az - mondta hátrafordulva. - Hát a sekrestyén át jött be?... Megállt bennem az ütő. Azt hittem, hogy a padló alól jön a hang.

Mouret abbé odabólintott a testvérnek üdvözlésképpen, aztán folytatta a munkáját. Archangias testvér szótlánul állt, kámzsáján összekulcsolta két kezét. Látva, hogy a pap milyen nagy gonddal húzogatja egyenesre a csíkokat, vállat vont s megismételte:

- Túlágosan jó az.

Az elragadtatott Teuse másodszor is összerezzen.

- Ejnye! - kiáltott fel. - El is felejtettem, hogy maga még itt van! Köhinthetne, mielőtt megszólal. Olyan váratlanul ér a hangja, mintha egy halott kezdene beszélni.

Fölállt s hátrább lépett, hogy megcsodálja a pap művét.

- Miért volna túlságosan jó? - kérdezte. - Semmi sem lehet túlságosan jó, ha a Jóistenről van szó... Ha a plébános úrnak lenne aranya, akkor aranyat tenne rá, higgye meg!

S ahogy a pap végzett, sietett terítőt cserélni, vigyázva, hogy el ne maszatolja a csíkokat. Aztán szabályos rendben elhelyezte a keresztet, a gyertyatartókat és a vázákat. Mouret abbé Archangias testvér mellett nekitámaszkodott a fakorlátnak, mely elválasztotta a szentélyt a templomhajótól. Nem szóltak egymáshoz. Nézték az ezüsfeszületet: a sűrűsödő homályban még megcsillan a fény a Megfeszített lába fején, bal oldalán és jobb halántékán. Teuse végzett, s diadalmasan előre lépett.

- Hát ez igazán szép! Meglátják, mennyien lesznek holnap a misén! Ezek a pogányok csak akkor látogatják az Uristent, ha gazdagnak hiszik... Most még a Szent Szűz oltárját is ugyanígy meg kellene csinálni, plébános úr.

- Kidobott pénz - morgott Archangias testvér.

De Teuse felfortyant, s mivel Mouret abbé csak hallgatott, mindkettőjüket Szűz Mária oltára elé vonszolta, taszigálta.

- Nézzék ezt meg! Lesír róla a szegénység a mellett a takaros főoltár mellett. Már nem is látszik, hogy valaha festve volt. Hiába törölgetem le reggelente, a fába beleette magát a por. Fekete és csúnya... Tudja, mit fognak mondani, plébános úr? Azt fogják mondani, hogy nem szereti a Szent Szűzet, azt bizony.

- Hát aztán? - szólalt meg a testvér.

Teuse-nek a lélegzete is elakadt.

- Hát aztán? - szörnyülködött. - Hiszen az bűn!... Olyan ez az oltár, mint némelyik gondozatlan sír a temetőben. Ha én nem volnék, beszöné a pók, ellepné a moha. Hébe-hóba, ha félre tudok tenni egy-egy csokrot, elhozom a Szent Szűznek... Valamikor neki nyílt a kertünkben minden virág.

Föllépett az oltár lépcsőjére, s levett az oltárasztalról két ottfelejtett, fonnyadt csokrot.

- Láthatja, olyanok, mint a temetőben - tette hozzá, s a pap lába elé hajította őket.

Az fölvette a csokrokat, és nem szólt semmit. Közben teljesen besötétedett. Archangias testvér a székek között botladozott, kis híján elesett. Fojtott szitkokat mormolt a foga közt, sűrűn emlegetve Jézust és Máriát. Teuse lámpáért ment, s visszajöve csupán ennyit kérdezett a paptól:

- Akkor hát fölvihetem a festékes bögréket és az ecseteket a padlásra?

- Igen - válaszolt az -, befejeztük. A többit majd meglátjuk később.

Teuse megindult előttük, s magával vitt mindent; inkább hallgatott, nehogy többet mondjon a kelleténél. S hogy Mouret abbé még mindig tartogatta a kezében a két fonnyadt virágcsokrot, Archangias testvér a baromfiudvar előtt rászólt:

- Dobja már el!

Az abbé, fejét lecsüggesztve, lépett még egypárat, aztán a rácsos ajtó fölött a pöcegödörbe dobta a virágot.

A testvér már vacsora után volt. Most egy megfordított széken lovagolva nézte a vacsorázó papot. Mióta Mouret abbé visszatért Artaud-ba, ő majd minden este ellátogatott a paplakba. De soha nem viselkedett még ilyen fennhéjázón, mint mostanában. Ormótlan bakancsa csikorgott a kőkockákon, hangja mennydörgött, öklével rácsapott a bútorokra, ha előadta, hogyan fenekelte el délelőtt a kislányokat, vagy pedig erkölcsi nézeteit fogalmazta meg, amelyek oly keményen csattantak, mint a botütés. Olykor unalmában ráfanyalodott, hogy leüljön Teuse-zel kártyázni. „Csatát” játszottak vég nélkül, mert az öregasszonynak más játék nem ment a fejébe. Mouret abbé el-elmosolyodott, amikor nagy dühösen lecsapták az asztalra az első lapokat; aztán lassan-lassan álmodozásba merült, órákig üldögélt, önfeledten, távol járó lélekkel; Archangias testvér időközönként gyanakvó pillantást vetett rá.

Teuse aznap este olyan rosszkedvű volt, hogy az asztal leszedése után mindjárt le akart feküdni. De a testvérnek játszani támadt kedve. Rácsapott az öregasszony vállára, s leültette, olyan durván, hogy a szék megreccsent alatta. Már keverte is a kártyát. Désirée utálta a testvért, és eltűnt a csemegéjével, melyet majd minden este föl vitt magával, s az ágyában evett meg.

- Enyém a piros - mondta Teuse.

Megkezdődött a küzdelem. Először Teuse szedte el a testvérnek néhány szép lapját. Aztán két ászt hullott egyszerre az asztalra.

- Csata! - harsogta az öregasszony rendkívüli izgalommal.

Kilencest hívott, egészen belesápadt; de a testvér csak hetest tudott beletenni, s Teuse diadalittasan söpörte be a lapokat. Egy félóra múlva megint csak két ásza maradt, s az esélyek egyenlők voltak. A harmadik negyedórán ő vesztett egy ászt. Hullottak az alsók, felsők, királyok, mintha véres mészárlásnak estek volna áldozatul.

- Remek játszma, mi? - kiáltotta oda Archangias testvér az abbénak.

De látva, hogy az elmereng, lélekben messze jár, s öntudatlan mosoly játszik az ajkán, durván ráriadt:

- Hé, plébános úr! Nem figyel ránk? Nem valami kedves... Pedig csupán a maga kedvéért játszunk. Magát akarjuk felvidítani... Gyerünk, nézze csak a játékot. Többet ér az, mintha álmodozik. Hol járt már megint?

A pap összerezett. Nem válaszolt, erőlködve figyelt a játékra, a szemhéja remegett. A játszma elkeseredett dühvel folytatódott. Teuse megint elvesztette az ászt, aztán újból visszanyerte. Voltak esték, hogy négy óra hosszat így nyerték és veszítették az ászaikat. Gyakran meg dühösen tértek aludni, mert egyik se tudta megverni a másikat.

- Most jut eszembe! - csapott a homlokára Teuse, aki szörnyen izgult, hogy veszteni fog. - A plébános úrnak el kell mennie ma este. Megígérte a nagy Fortunénak és Rosalie-nak, hogy megáldja a hálósobájukat, úgy, amint szokás... Gyorsan, plébános úr! A testvér majd elkíséri.

Mouret abbé, már talpon is volt, s a kalapját kereste. Archangias testvér azonban nem tette le a kártyát. Dühösen csattant fel:

- Ugyan hagyja már! Minek megáldani azt a disznóólat?! Talán azért, amit csinálni fognak benne?... Ezt a szokást is el kellene törölnie. A pap ne dugja az orrát az újdonsült házások paplana alá... Maradjon! Fejezzük be a játszmát! Az többet ér.

- Nem - válaszolta a pap. - Megígértem. Még megsértődnének azok a derék emberek... Maga csak maradjon. Fejezzék be a játékot, míg vissza nem jövök.

Teuse nagyon nyugtalanul nézett Archangias testvérré.

- Na jól van, maradok! - kiáltotta emez. - Ostobaság!

De Mouret abbé még ki sem nyitotta az ajtót, amikor már hevesen lecsapta a kártyát, s fölállt, hogy utánamenjen. Visszajött még, s így szólt Teuse-höz:

- Nyerőben voltam... Hagyja a lapokat, amint vannak. Holnap folytatjuk.

- Hogy képzeled? Hisz már mind össze van keverve - válaszolt az öreg cseléd, aki sietett összedobálni a kártyát. - Tán azt gondolta, hogy a maga lapját üveg alá rakom? Különben még én is nyerhettem volna, volt egy ászom.

Archangias testvér néhány hosszú lépéssel utolérte az abbét, aki az Artaud-ba vivő keskeny ösvényen haladt lefelé. Föltette magában, hogy szemmel tartja a papot. A nap minden órájában kémkedett utána, mindenhová elkísérte, s ha ő maga nem mehetett, egy iskolás gyereket küldött a nyomába. Azt mondogatta vérfagyasztó nevetéssel, hogy ő „az Úristen csendőre”. A pap valóban olyan volt, mint a testvér kámzsájának fekete árnyékába zárt bűnös, akiben nem bíznak, s akit olyan esendőnek tartanak, hogy azt hiszik, abban a pillanatban visszaszökne vétkéhez, mielőtt nem ügyelnek rá. Archangias testvérben egyesült a féltékeny vénlány ridegsége annak a börtönőrnek aprólékosságával, aki még a szellőzőnyíláson bekandikáló eget is elfüggönyözi a rab szeme előtt. A testvér mindig ott volt, hogy elfogja a napfényt, hogy ne engedjen beszűrődni egy illatot sem, hogy tökéletesen elszigetelje a börtönt a külvilágtól. Leste az abbé legkisebb elgyengüléseit is, felcsillanó szeméből kiolvasta gyöngéd érzéseit, hogy egyetlen szavával irgalmatlanul végezzen velük, mint afféle kártékony férgekkel. Ismerte a hallgatásait, a mosolyait, a homlokán átvonuló felhőket, tagjai reszketését, minden rezdülését. Egyébként sosem beszélt vele nyíltan a vétkéről. Pusztá jelenléte maga volt az élő szemrehányás. Úgy hangsúlyozott bizonyos szavakat, hogy csíptek, mint az ostorsuhintás. Egy-egy mozdulatával elárulta, hogy milyen szörnyűségesen undorodik a bűntől. Mint a megcsalt férj, aki kegyetlen örömet leli benne, hogy gyötrő célzásokkal törje meg hűtlen feleségét, Archangias testvér sem említette soha a Paradou-beli jelenetet, csupán egy-két szóval emlékeztetett rá, hogy a válság óráiban eltiporja a test lázadását. Hiszen őt is megcsalta ez a pap, őt is bemocskolta azáltal, hogy elpártolt Istentől, megszegte esküjét, és bűnös szeretkezések emlékét hordja a testében, melyeknek távoli illata is megkeserítette a testvérben a soha ki nem elégtelt bak önmegtartóztatását.

Tíz órára járt az idő. A falu aludt; de a túlsó végén, a malom felől, nagy lárma hallatszott az egyik erősen kivilágított házból. Bambousse apó átadta a lányának és a vejének a ház egyik zugát, a legszebb helyiségeket megtartva magának. Itt iddögáltak és várták a papot.

- Részegek - morogta Archangias testvér. - Hallja, hogy fetrengenek?

Mouret abbé nem válaszolt. Gyönyörű volt az éj, a kék holdfény szendergő tóvá varázsolta a távoli völgyet. Az abbé meglassította lépteit, boldogan fürdőzött a szelíd fényekben, egy-egy fénytócsa előtt meg is állott, kéjesen borzongva, mintha hűvös vízpára csapná meg. A testvér nagy léptekkel haladt tovább, korholta és hívta magával.

- Jöjjön már... Nem egészséges dolog ilyenkor a mezőn kódorogni. Jobb volna magának az ágyban.

De a falu végéhez érve hirtelen megállt az út közepén. Fölnézett a dombokra, ahol a fehér keréknyomok elvesztek a kis törpefenyőerdők fekete foltjai között. Felmordult, mint az eb, ha veszélyt szimatol.

- Ki jön arról ilyen késő este? - dünnyögte.

A pap nem hallott és nem látott semmit, és most ő nógatta sietésre.

- Várjon csak, már itt van - folytatta élénken Archangias testvér. - Most jön a kanyarban. Nézze, a hold rávilágít. Most jól láthatja... Egy magas ember az, bottal.

Kisvártatva, dühtől elfulladó, rekedt hangon felhördült:

- Ő az, a nyomorult!... Éreztem.

Mikor a jövevény leért a domb tövébe, Mouret abbé ráismert Jeanbernat-ra. Nyolcvan esztendeje ellenére az aggastyán olyan keményen rakta le a talpát, hogy nagy, vasalt bakancsa szikrát csiholt a kocsút kockaköveiből. Szálegyenes volt, mint egy tölgy. Botját nem használta, a vállára vetette, mint egy puskát.

- Ó, az átkozott! - hebegte a testvér, s nem mozdult a helyéről, hogy útját állja. - A sátán gyűjtsa alá a pokol minden tüzét!

A pap roppant zavarba jött, de látván, hogy a társát nem tudja kimozdítani a helyéből, hátat fordított neki, hogy folytassa az útját; azt remélte, hogyha besiet Bambousse-ék házába, még elkerülheti Jeanbernat-t. De alig ment öt lépést, mikor csaknem közvetlen a háta mögött felcsendült az öreg gunyoros hangja:

- Hé, plébános, várjon meg! Tán csak nem fél tőlem?

Hogy Mouret abbé megállt, közelebb lépve így folytatta:

- Teringettét! Kényelmetlen ez a reverenda, nem lehet elszaladni benne. No meg, hiába van éjszaka, messziről felismerni magukat... Már a domb tetején mondtam magamban: „Nézd csak, a kis plébános megy ott lenn.” Jó még a szemem... Hát már nem jár mifelénk?

- Annyi dolgom volt - mormolta a pap halottsápadtan.

- Jól van, jól, minden ember szabad. Csak azért mondom, hogy lássa: azért, mert pap, nem haragszom én magára. Azt se bánom, ha nem is emlegetjük többet a maga jóistenét... A kicsi azt hiszi, hogy én tartom tőle távol magát. „A pap nagy számár” - mondtam neki erre. Így is gondolom. Hát megettem magát, míg beteg volt? Még csak meg se látogattam... Minden ember szabad.

Szokott közönyösségével beszélt, mintha tudomást sem venne Archangias testvér jelenlétéről. De amikor az fenyegetőbben fölmordult, megjegyezte:

- Ejnye, plébános, a disznáját is sétáltatja?

- No megállj, te gazember! - üvöltött fel a testvér, s ökölbe szorította a kezét.

Jeanbernat fölemelte a botját, s úgy tett, mintha csak most ismerné meg.

- Le a manccsal! - förmedt rá. - Ahá! Te vagy az, csuhás! Hogy nem éreztem meg messziről azt a bűdös rinocéroszbőrödet!... Még számolnivalónk van egymással. Megesküdtem, hogy az iskolás kölykeid közt vágom le a füled. Jó multság lesz a fickóknak, akiket megmételylezel.

A testvér meghátrált a bot elől, de torkán felbugyborékolnak a szitkok. Dadogott, nem találta a szavakat.

- Csendőrkézre adlak, gyilkos! Leköpted a templomot, láttalak! Halálos nyavalyát hozol a szegényekre, ha csak elmegy az ajtajuk előtt. Saint-Eutrope-ban egy lány elvetélt, mert megettetted szentostyáival, amit úgy loptál. Béage-ban halott gyerekeket ástál ki, hogy hazavidd őket a hátadon, s az ocsmányságaidat üzhessed velük. Mindenki tudja, te nyomorult! Te faluszégyene, te! Aki téged megfojt, nyomban üdvözl.

Az öreg gúnyos nevetéssel hallgatta, s a botját pörgette.

A másíknak két átkozódása közt csendesen megjegyezte:

- Csak add ki a mérget, kígyó! Mindjárt leverem a derekad!

Mouret abbé be akart avatkozni. De Archangias testvér ellökte és ráívallt:

- Maga vele tart! Vagy nem kényszerítette magát, hogy rátaposson a keresztre? Tagadja, ha meri!

Azzal újból Jeanbernat felé fordult:

- Ugye, Sátán, a markodba röhögtél, hogy papot fogtál? Az ég sújtsen le arra, aki a segítségdre volt a szentséggyalázásban!... Mit csináltál vele éjjel, míg aludt? A nyáladat fröcskölted a tonzúrájára, mi? hogy gyorsabban nőjön a haja! Az állára s az arcába fűjtál, hogy egy ujjnyival hosszabbodjék egyetlen éjjel a szakálla. Az egész testét bedörzsölted boszorkánykeneteiddel, veszett kutya mérgét lehelted a szájába, üzekedésre gerjesztetted... A végén állattá változtattad, Sátán!

- Ez hülye - jegyezte meg Jeanbernat, s vállára vetette a botját. - Untat.

A testvér felbátorodott, s két öklét az orra alá dugta.

- És a cafkád! - rikácsolta. - Te dugtad anyaszült meztelen a pap ágyába!

De nyomban felüvöltött és hátraugrott, mert az öregember botja nagy erővel meglendült, és széttört a hátán. Még hátrább húzódott, s az út szélén púposodó kőrákásból felkapva egy ökl nagyságú kovakövet, Jeanbernat fejéhez vágta. Ennek betört volna a feje, ha le nem hajlik előbb. Ő is odafutott a szomszédos kőrákához, lebújt, s kavicsot markolt föl. Rettentő harc kerekedett a két kőrákás között. Hullott a kavics, mint a jégeső. Az erős holdfény élesen rajzolta ki az árnyékokat.

- Igenis, te dugtad az ágyába - ismételte a testvér eszelősen. - És a feszületet a matracuk alá rejtetted, hogy bemocskolják... Hahaha! Tátod a szádat, hogy mindent tudok. Szörnyszülöttet vársz a pázrásuktól, mi? Minden reggel a pokol tizenhárom jelét veted a cafkád hasára, hogy megszüljön az Antikrisztus. Antikrisztus kell neked, te gazember!... Nesze, verje ki ez a kő a fél szemedet!

- Ez meg a pofádat tömje be, csuhás! - felelte vissza Jeanbernat, ki visszanyerte hidegvérét. - Megkerült ez a vadállat? Miket hadar ez itt összevissza?... Hát a fejedet kell bezúzni, hogy utamra eressz? A katekizmus ment az agyadra?

- A katekizmus! Kíváncsi vagy a magadfajta átoknépség katekizmusára? Majd én megtanítlak keresztet vetni... Nesze, ezt az Atyának, ezt a Fiúnak, ezt a Szentlélek Istennek... Talpon vagy még? Na megállj, na megállj csak!... Nesze, az ámen!

Marokszám szórta az apró kavicsot, valóságos kartácstűzet zúdított rá. Jeanbernat-t a vállán érte a dobás, leejtette a köveket a kezéből, s nyugodtan megindult Archangias testvér felé, aki újból belemarkolva a kőrákásba, ezt tájékozta:

- Elpusztítalak. Ez Isten akarata. Isten ereje szállt a karomba.

- Nem hallgatsz el! - rivallt rá az öreg, és nyakon ragadta.

Rövid viaskodás folyt le az országút hold kékítette porában. A testvér, látva, hogy alulmarad, harapni próbált. - Jeanbernat szikkadt tagjai kötélként fonódtak a testére, olyan szorosan, hogy szinte érezte, amint a húsába mélyednek a csomók. Elhallgatott, fuldokolt, cselen törte a fejét. Az öreg maga alá teperte, és csúfolódva rákezdte:

- Kedvem volna összetörni a tested, hogy összetörjem a jóistened... Na ugye, hogy nem erősebb a jóistened? Én pusztítalak el téged... Most pedig levágom a füled. Nagyon felmérgetettél.

S ezzel nyugodtan előhúzta a zsebéből a kését. De Mouret abbé, aki többször hiába próbálta a küzdő felek közé vetni magát, most olyan hevesen tiltakozott, hogy az öreg hajlandó volt későbbre halasztani a műtétet.

- Pedig nincs igaza, plébános - mormolta. - Rászolgált a fickó egy kis csapolásra. De ha magának nincs ínyére a dolog, én várhatok. Majd jön ő még az én utcámba.

S hogy a testvér felmordult, félbeszakította a mondókáját s ráförmedt:

- Ne moccanj, mert rögtön levágom a füled!

- De hiszen - jegyezte meg a pap - a mellén ül. Szálljon le róla, hogy lélegezni tudjon.

- Még mit nem! Újrakezdené a disznóságait. Majd elengedem, ha már megyek... Tehát ott tartottunk, plébános, mikor ez a pizsokházi beleavatkozott, hogy szívesen látott vendég minálunk. A kicsi ott az úr, azt tudja. Én még annyira sem korlátozom, mint a salátáimat. Hadd nőjön minden... Csak az ilyen tökkelütött csuhások látnak mindenben rosszat... Mi rosszat láttál, te csirkefogó? Te találtad ki a rosszat, te vaddisznó!

Újból megrázta a testvért.

- Hagyja már föllátni - könyörgött Mouret abbé.

- Mindjárt, mindjárt... A kicsi nincsen jól egy idő óta. Én nem vettem észre semmit. Ő mondta. Most megyek Plassans-ba, szólok a maga Pascal bácsijának. Éjjel nyugodtan lehet menni, az ember nem akad össze senkivel... Bizony, bizony, a kicsi nem jól van.

A pap nem tudott mit mondani. Támolygott, lehajtotta a fejét.

- Boldog volt, hogy magát ápolhatta - folytatta az öregember. - Míg pipáztam, hallottam, hogy kacag. Ez elég volt nekem. A lányféle olyan, mint a galagonya: ha virágba borul, mindent megtett... Szóval jöjjön, ha a szíve is azt súgja. Talán a kicsi örülni fog neki... Jó éjt, plébános.

Lassan fölemelkedett, de erősen fogta a testvér csuklóját, cseltől tartva. Aztán elment, vissza sem nézve távolodott, súlyos, hosszú léptekkel. A testvér halkan odakúszott a kavicsrakáshoz. Megvárta, míg az öregember egy kissé messzebb ér. Újrakezdte a dobálást, két marokkal, dühödten. De a kavicsok az út porába hullottak. Jeanbernat még arra sem méltatta, hogy haragra gyúljon, ment, szálegyenesen, a derűs éjszakában.

- Átkozottja! A Sátán hajtja! - dadogta Archangias testvér, s búcsúzóul utánazuhintott egy követ. - Azt hinné az ember, hogy egy fricskától vége van, olyan vén! A pokol tüzén sült. Éreztem a karmait.

Tehetetlen dühében a szétszórt kavicsot tiporta. Hirtelen Mouret abbé ellen fordult.

- Maga tehet róla! - rivallt rá. - Ha segít nekem, együttes erővel megfojthattuk volna.

A falu túlsó végén mind hangosabb lett a vigasság Bambousse-ék házában. Jól lehetett hallani, hogy ütemre verik a poharak fenekével az asztalt. A pap, föl sem pillantva, újra megindult az ablakból áradó nagy világosság felé, mely úgy lobogott, mint a venyigetűz. A testvér komoran kullogott mögötte; a csuhája merő por volt, fél orcáját kavics érte, vérzett. Kisvártatva megreccsent durva hangja:

- Elmegey?

S mivel Mouret abbé nem válaszolt, így folytatta:

- Vigyázzon! Visszaesik a bűnbe... Elég volt meglátnia azt az embert, s már lázban ég az egész teste. Láttam magát a holdfényben, olyan sápadt volt, mint egy lány... Vigyázzon magára, hallja! Ezúttal Isten nem ismer irgalmat. Elsüllyed a posványban... Jaj magának, gyalázat fészke, elsodorja a szennyáradat!

A pap végre fölemelte az arcát. A könnyei némán peregetek. Fájdalmas-szelíden mondta:

- Miért beszél így velem? Maga mindig mellettem van, láthatja minden órának küzdelmeit. Ne kételkedjék bennem, hagyja, hogy a magam erejéből győzzek.

E néma könnyekben fürdő, keresetlen szavak olyan fenséges fájdalommal csengtek az éjszakában, hogy a testvér, bármilyen durva volt is, zavarba jött. Nem szólt többet egy szót sem, a kámzsáját porolgatta, véres arcát törölgette. Mikor Bambousse-ék háza elé értek, nem volt hajlandó bemenni. Pár lépéssel arrább leült egy felfordított, ócska taligára, s buldogtürelemmel várakozott.

- Itt a plébános úr! - kiáltozták az asztal körül ülő Bambousse-ék és Brichet-ék.

Újra teletöltötték a poharakat. Mouret abbénak is el kellett fogadnia egyet. Lakodalmat nem tartottak, csak vacsora után felraktak az asztalra egy ötvenliteres demizsont, melyet lefekvésig ki kellett üríteni. Tízen voltak hozzá, de Bambousse apó már fél kézzel is meg tudta dönteni a demizsont, amelyből már csak vékony, piros erecske csordogált. Rosalie, féktelen jókedvében, a pólyásbaba állát mártogatta borba, a nagy Fortuné pedig az erejét fitogtatta: székeket emelgetett a fogával. Mindnyájan átmentek a hálósobába. A hagyomány úgy kívánta, hogy a pap itt igya ki a borát. Ezt hívták a hálósoba megáldásának. Ez állítólag szerencsét hoz, és gátat vet a házastársak civódásainak. Caffin tisztelendő úr idejében vidáman zajlott le ez a szertartás, mert az öreg pap szeretett nagyokat nevetni; sőt arról volt híres, hogy egy csöppet sem hagyott a pohár fenekén, úgy itta ki a borát, ez azért is volt fontos, mert az artaud-i asszonyok azt állították, hogy minden egyes benne maradó csöpp egy-egy évvel megrövidíti a házastársak szerelmét. Mouret abbéval nem mertek ilyen nagy hangon tréfálkozni. De azért ő is kiitta egy hajtásra, ami láthatólag nagyon hízelgett az öreg Bambousse-nak. Brichet anyó ajkbiggyesztve nézte a pohár alján maradó pár csepp bort. Az egyik csősz nagybácsi az ágy előtt megeresztett néhány vaskos tréfát; kivált Rosalie kacagott rajtuk, akit a nagy Fortuné pusztá kedveskedésből hasra döntött a matrac szélén. Miután mindenki hozzáfűzte a maga borsos megjegyzéseit, visszatértek a nagyszobába, ahol csak Vincent és Catherine maradt az előbb. Vincent fölállt egy székre, két karjával átölelte s megdöntötte az óriási demizsont, s a maradék bort Catherine nyitott szájába töltötte.

- Köszönöm, plébános úr - mondta Bambousse, míg kísérte ki a papot. - Nos, most már összeadta őket, meg lehet elégedve! Hej, a zsványok! Azt hiszi, a miatyánkot meg az üdvözlégyet gyakorolják majd most mindjárt?... Jó éjt, plébános úr, szép álmokat.

Archangias testvér lassan föltápászkodott a taliga faráról, ahová letelepedett az előbb.

- Hogy az ördög hányna parazsat közéjük, s dögölnének bele! - morogta.

Többet ki sem nyitotta a száját, egészen a parókiáig kísért a papot. Itt megvárta, míg az magára zárja az ajtót, s csak aztán ment el; de még kétszer vissza is fordult, hogy lássa, nem jön-e újból ki. A pap, mihelyt a szobájába ért, levetette magát ruhástul az ágyra, kezét a fülére tapasztotta, arcát a párnájába fúrta, hogy ne halljon, ne lásson semmit. Megsemmisítő, halálos álomba zuhant.

6

Másnap vasárnap volt. Minthogy a szent kereszt felmagasztaltatása éppen nagymise napjára esett, Mouret abbé különleges fénnel szándékozott megszentelni ezt az ünnepet. Újabban hódoló tisztelet ébredt benne a kereszt iránt; szobájában a Szeplőtelen Fogantatás szobrocskáját nagy fekete fafeszületre cserélte ki; órák hosszat imádkozott előtte buzgó lélekkel. Élete egyetlen célját abban látta, hogy felmagasztalja a keresztet, maga elé állítsa, ragyogó fényben mindenek fölé emelje; ebből merített erőt szenvedéseire és küzdelmeire. Arról ábrándozott, hogy önmagát feszíti Jézus helyébe, elszenvedi, hogy tövissel koronázzák, a testét általdöfjék, az oldalát megnyissák. Mily gyáva is ő, hogy vélt sebek miatt panaszkodik, holott Istene egész testében vérezett, a megváltás mosolyával ajkain! És bármily hitvány volt is saját sebe, felajánlotta égő áldozatul, s végül, elragadtatott révületben, azt képzelte, hogy a homlokáról, a tagjairól, a melléből csakugyan patakszik a vér. A megkönnyebbülés órái voltak ezek, tisztátalansága elfolyt a sebein át. A vértanúk hősiességével egyenesedett ki ismét, rettentő kínszenvedésekre vágyott, hogy rezdületlenül tudjon dacolni velük.

Már pitymallatkor a feszület előtt térdelt. És a malaszt bőségesen harmatozott rá. Nem kellett erőlködni érte, csupán térdet hajtott, és már szívébe fogadta, s érezte, mint járja át édes gyönyörűséggel az egész testét. Előző este halálos kínban vergődött, és mégsem szállt rá az égi kegyelem. Olykor hiába esengett érte, mint egy kárhozatra szánt lélek: süket fülekre talált; máskor meg, ha csak annyi ereje volt, hogy gyermeki hittel összekulcsolja a kezét; részesült benne. Ma reggel megáldotta az ég: tökéletes megbékélés, rendíthetetlen hit költözött a lelkébe. Elenyésztek az előző napok szorongásai. Egészen átadta önmagát a kereszt diadalmas örömének. Áthatolhatatlan páncél vértette a mellét, visszapattant róla a világ. Mikor lement a szobájából, sugárzott róla a győzelem derűje. Teuse elámulva futott Désirée-ért, hogy a pap megölelhesse. A két nő összezsápta a kezét örömeiben, mondván, hogy egy fél éve nem látták ilyen jó színben.

A templomban, a nagymisén a pap ismét megtalálta Istent. Már rég nem közeledett az oltárhoz ilyen meghiúsult. Uralkodnia kellett magán, nehogy könnyekben törjön ki, mikor ajkát a terítőre tapasztja. Ünnepi nagymise volt. Rosalie csősz nagybácsija énekelt a karzaton, basszushangja orgonazúgásként brummogott az alacsony boltozat alatt. Vincent-on bő karing lötyögött, valamikor Caffin abbéé volt; a fiú egy öreg ezüstműjéneztől lóbált, nagyszerűen mulatott a láncocskák csörgésén, magasra emelte az edényt, hogy jó sok füst szálljon ki belőle, s közbe-közbe hátrasandított, nem tüsszög-e tőle valaki. A templom majdnem megtelt. Mindenki látni akarta a plébános úr festményeit. A parasztasszonyok nevetgéltek, tetszett nekik a jó szag; a férfiak meg, akik hátrább álltak a szószék tövében, elismerően bólogtak a kántornak egy-egy mélyebb hangjára. A papír ablaktáblákon át tompítottan szűrődött be a délelőtti tíz órai erős napsütés, vidáman csillogó selyemlepleket vetett az újonnan vakolt falakra, ahová csapongó pillangókat rajzolt az asszonyok főkötőinek árnyéka. Még az oltár fokain álló művirágcsokrok is a frissen szedett valódi virágok harmatos derűje csillogott. Mikor a pap megfordult, hogy megáldja a híveket, még mélyebben elérzékenyült e zenével, tömjénnel és fénnel elárasztott, népes, tiszta templom láttán.

A felajánlás után halk suttogás szaladt végig a parasztasszonyok során. Vincent kíváncsian fölpillantott, és csepp híja, hogy a füstölő paraszát a pap miseruhájára nem borította. S mikor az rosszalóan nézett rá, suttogva mentegetőzött:

- A plébános úr nagybátyja jött be.

Mouret abbé észrevette Pascal doktort a templom mélyén, a szószéket tartó egyik vékony faoszlopocska mellett: az arcán most nem látszott az a kedves, gunyoros mosoly. Kalaplevéve, komoran, bosszúsan állt, nyilvánvaló türelmetlenséggel figyelte a misét. Az oltárnál miséző pap látványa, áhítatos elmerülése, lassú mozgása, arcának tökéletes derűje észrevehetően mindjobban felingerelte. Nem bírta kivárni a mise végét. Kiment, s homokfutója és lova körül járkált, melyet a paplak egyik ablakához kötött.

- Ej, vajon még meddig tömjénezteni magát odabenn a fiatalúr? - kérdezte a sekrestyéből kilépő Teuse-től.

- Vége van már - válaszolta amaz. - Tessék bejönni a szalonba... A plébános úr vetkőződik. Tudja, hogy maga itt van.

- Hogy a pokolba ne tudná, hacsak meg nem vakult! - morogta a doktor, s követte a cselédet abba a ridegen bútorozott, hűvös szobába, melyet az fellengzősen szalonnak nevezett.

Néhány percig fel-alá sétált. A lehangoló szürke szoba még inkább elkedvetlenítette. Járkálás közben rá-rácsapott a székek kopott lószőrpárnáira, olyan keményen koppant a botja, mintha köre ütött volna. Aztán fáradtan megállt a kandalló előtt, amelyen ingaóra helyett egy éktelenül kimázolt Szent József állt.

- Na, végre-valahára! - jegyezte meg, mikor az ajtó megnyikordult.

Azzal az abbé elé ment:

- Tudod, hogy egy fél misét elszenvedtem miattad? Ilyesmi már régen nem esett meg velem... De ma mindenképpen látni akartalak. Beszédem van veled.

Nem fejezte be. Meglepődve nézte a papot. Csend lett.

- Te jól vagy? - kérdezte megváltozott hangon.

- Igen, sokkal jobban - válaszolta Mouret abbé mosolyogva. - Csak csütörtökre vártam magát. Nem a vasárnap a látogatónapja... Közölnivalója van?

De Pascal bácsi nem felelt mindjárt. Alaposabban szemügyre vette az abbét; a papból még áradt a templom melege, tömjénillatot hozott a hajában, szemében még ott lobogott a kereszt öröme. A bácsi megcsóválta a fejét e diadalmas nyugalom láttán.

- A Paradou-ban voltam - szólalt meg hirtelen. - Jeanbernat jött értem az éjjel... Láttam Albine-t. Nyugtalanít. Sok kíméletre van szüksége.

Míg beszélt, a papot figyelte. Annak a pillája sem rebbent.

- Végül is, ő ápolt téged - folytatta keményebben. - Nélküle, öcsém, alighanem a tuettes-i elmeegógyintézet egyik cellájában volnál, kényszerzubonyban... Egyszóval, megígértem neki, hogy meglátogatod. Elviszlek magammal. Búcsút veszel tőle. El akar utazni.

- Én csak annyit tehetek, hogy imádkozom azért a személyért, akiről beszél - szólt szelíden Mouret abbé.

A doktor dühbe gurult, s botjával nagyot húzott a kerevetre.

- Pap vagyok, csak imáim vannak - fejezte be az abbé nagyon szilárd hangon.

- Na, az igaz! - fakadt ki Pascal bácsi, és kimerülten roskadt egy karosszékbe. - Én meg vén bolond vagyok. Idejövet úgy sírtam a kocsimban, egyedül, mint egy gyerek... Ez az, mikor az ember ócska könyvek között tölti az életét. Szép tapasztalatokra tesz szert, de becsstelenül cselekszik... Hát sejthettem én, hogy ez ilyen rosszra fordul?

Fölállt, újra járkálni kezdett, csüggedten:

- Igen, igen, gondolhattam volna. Logikus volt. És teveled ilyen rettenetesen végződött. Te nem olyan vagy, mint a többi ember... De hallgass rám, véged lett volna. Csak ott, abban a légkörben, amelyet ő teremtett köréd, csak ott menekedhettél meg a megbolondulástól. Remélem, érted, és nem kell sokat magyaráznom, hogy mi volt veled. Ez az egyik legfényesebb gyógyításom. De nem vagyok rá büszke, elhiheted, mert most meg az a szegény lány hal bele!

Mouret abbé nagyon békésen állt ott, sugárzott róla annak a vértanúnak a nyugalma, akit emberi dolgok már nem ejtenek kétségbe.

- Isten könyörületes lesz hozzá - mondta.

- Isten! Isten! - mormolta a doktor tompán. - Az Isten jobban tenné, ha nem állna mindig az utunkba. Elintéznénk mi nélküle is a magunk dolgát.

Aztán hangosabban folytatta:

- Mindent kiszámítottam. Ez mindennek a teteje! Jaj, én hülye!... Te egy hónapig lábadozol. A fák árnyéka, a lányka üde lehelete, a zsendülő élet talpra állít. Másrészt a lányka sem lesz olyan vadóc, te megszeliéd, s együttes erővel kisasszonyt nevelünk belőle, akit férjhez lehet adni... Az elgondolás tökéletes volt... Sejtettem-e, hogy Jeanbernat, ez a vén filozófus, egy tapodtat sem mozdul a salátái mellől? Igaz ugyan, hogy én sem mozdultam a laboratóriumomból. Kísérleteztem... S most én vagyok a vétkes! Becsstelen ember lett belőlem!

Fuldokolt, el akart rohanni. Keresgélte a kalapját, pedig a fején volt.

- Isten áldjon - dadogta -, megyek... Tehát nem vagy hajlandó eljönni? Nézd, tedd meg a kedvemért; látod, mennyire szenvedek. Esküszöm neked, hogy utána elutazik. Már megállapodtunk... Itt a kocsim. Egy óra múlva már itt is vagy... Gyere el, kérlek szépen.

A pap széles kézmozdulatot tett, olyasfélét, amilyent az oltár előtt látott tőle az orvos.

- Nem - jelentette ki -, nem tehetem.

S míg kísérté ki a nagybátyját, hozzátette:

- Mondja meg neki, hogy boruljon térdre, és könyörögjön Istenhez... Isten meghallgatja őt, mint ahogy engem is meghallgatott; könnyíteni fog az ő lelkén is, mint ahogy az enyémen könnyített. Nincs más menekvés.

Az orvos az arcába meredt, s dühösen vont vállat.

- Isten áldjon - ismételte meg. - Te jól vagy. Neked már nincs szükséged rám.

De amint oldotta el a lovát, odafutott Désirée, aki meghallotta a hangját. Bálványozta a bácsit. Míg Désirée kisebb volt, Pascal órák hosszát, fáradhatatlanul hallgatta a csacsogását. Mostanában is kényeztette, érdeklődést tanúsított a baromfiudvara iránt, jól eltöltött vele egy-egy délutánt a csirkéi és kacsái között, s mosolygott rá éles tudóstekintetével. Becéző csodálkozással „jámbor jószág”-nak hívta. Látszott, hogy sokkal többre becsüli a többi lányoknál. Désirée most is túláradozó szeretettel ugrott a bácsi nyakába s rákiáltott:

- Itt maradsz? Velünk ebédelesz?

Az orvos megcsókolta, de visszautasította a meghívást, s mogorva arccal bontakozott ki az öleléséből. A lány csengőn nevetett; újból a bácsi nyakába ugrott.

- Pedig nem jól teszed - folytatta. - Egészen frissek a tojások. Meglestem a tyúkokat. Tizennégyet tojtak ma reggel... Megennénk egy csirkét, azt a fehérét, amelyik mindig veri a többi. Itt voltál csütörtökön, amikor kivájta a nagy kendermagos szemét.

A bácsi nem enyhült meg. Haragja a kantár csomója ellen fordult; nem tudta kibogozni. Désirée ekkor körülugrálta, tapsolt, cérnahangon dalolt:

- De, de, maradsz... Megesszük, megesszük!

A bácsi haragja elpárolgott. Föltekintett, mosolygott. Olyan egészséges, olyan eleven, olyan mesterkéetlen ez a gyerek! Széles jókedve olyan természetes és őszinte, mint a csupasz testét bearanyozó napsugár.

- Te jámbor jószág! - dörögte elbájolva.

Aztán megragadta a szüntelenül ugrándozó lány csuklóját:

- Tudod mit, majd máskor. Ma egy szegény beteg lányt kell meglátogatnom. De majd eljövök megint valamelyik reggel... Megígérem neked.

- Mikor? Csütörtökön? - unszolta a lány. - Tudod, hasas a tehén. Két napja mintha nem jól volna... Te orvos vagy, talán tudsz neki adni valami orvosságot.

Mouret abbé, ki nyugodtan álldogált mellettük, nem tudott elfojtani egy halk nevetést. Az orvos jókedvűen szállt be a kocsiba, s így szólt:

- Jól van, gondom lesz a tehenedre... Gyere, hadd csókoljalak meg, te jámbor jószág! Jószágú vagy, egészségszagú vagy. Többet érsz, mint akárki más. Ha mindenki ilyen volna, mint az én jámbor jószágom, mindjárt szebb volna a világ.

Odacsettintett a lovának, s csak magában morfondírozott, míg a kocsi lefelé futott a domboldalon.

- Bizony, az volna jó, ha csak állatok lennének a világon. Mindenki szép volna, vidám volna, erős volna. Ó, az álmom!... A lány szerencsés lett, olyan elégedett, akár a tehene. De annál rosszabb a fiú helyzete, aki csak haldoklik a reverendájában. Egypár cseppel több vér, egy kicsivel több ideg, és alászolgája, kész az elhibázott élet... Igazi Rougon és igazi Macquart ez a két gyerek. Itt a család vége, a végső elfajulás.

S lovát ügetésre nógatva, fölhajtott a Paradou-hoz vezető kapaszkodón.

7

Mouret abbénak vasárnap mindig tengernyi dolga volt. Vecsernyét kellett mondania, ami többnyire üres széksorok előtt történt, mert még maga Brichet anyó sem volt annyira buzgó, hogy délután visszajöjjön a templomba. Aztán, négy órakor, Archangias testvér hozta el a nebulóit, hogy a plébános úr kikérdezze őket a katekizmusból. Ez a kikérdezés néha nagyon hosszúra nyúlt. Ha a gyerekek túlságosan csintalanok voltak, Teuse-t kellett behívni, hogy a söprűjével megfélemlítse őket.

Ezen a vasárnapon, négy óra tájban, Désirée egyedül volt a paplakban. Unalmában kiment a temetőbe, hogy fűvet szedjen a nyulainak; pompás pipacs nyílt ott, a nyulak kedvenc csemegéje. Désirée négykézláb kúszott a sírok között, teli köpennyel vitte a kövér szarát az állatainak, s azok mohón estek neki.

- Jaj, de szép útifű! - motyogta, s letérdelt Caffin abbé sírköve elé; örült a fölfedezésnek.

Csakugyan nagyon szép útifű bújta elő a sírkő repedéseiből, s terítette szét széles leveleit. Désirée már teleszedte a kötényét, amikor fölneszelt valami különös zajra. Ágrecsegés, kavicsropogás hallatszott a temető mellett húzódó szakadék mélyéből, melynek a fenekén a Paradou magaslatán eredő hegyipatak, a Mascle folydogált. A lejtő annyira meredek és járhatatlan volt arra, hogy Désirée valami gazdátlan ebre vagy elkőborló kecskére gyanakodott. Odaszaladt. Kihajolt, s majd megdermedt, amikor megpillantott a szeder közt egy lányt, aki a legkisebb mélyedéseket is felhasználva, macskaügyességgel kúszott fel a sziklákra.

- Mindjárt odanyújtom a kezem - kiáltotta le. - Hisz itt kitörheti a nyakát.

Mikor a lány észrevette, hogy fölfedezték, riadtan megrezzent, úgy téve, mintha vissza akarna mászni. De fölnézett, s nekibátorodva elfogadta az odanyújtott kezet.

- Nini, most ismerem meg magát - kiáltott fel örvendezve Désirée, s elengedte a kötényét, hogy a lányt gyerekes becézéssel átölelje. - Maga adta nekem a feketerigókat. Elpusztultak a drága kis jószágok. Annyit bánkódtam... Várjon csak, tudom is, hogy hívják magát. Teuse gyakran emlegeti, ha Serge nem hallja. De nekem megtiltotta, hogy utánamondjam... Megálljon csak, mindjárt eszembe jut.

Erőltette az esztét, egészen belekomolyodott. Aztán, hogy eszébe jutott a név, nagyon felvidult, s gyönyörködve ismételte, hogy élvezze a csengését.

- Albine! Albine!... Olyan édes a hangzása. Először azt képzeltem, hogy maga egy kis cinke, volt egy kis cinkém, azt is így hívtam valahogy, de már nem emlékszem rá pontosan.

Albine nem mosolyodott el. Nagyon sápadt volt, csak a szemében égett lázas tűz. Néhány csepp vér buggyant ki a kezéből. Ahogy újra lélegzethez jutott, hadarva mondta:

- Ne, hagyja! Bepiszkítja a zsebkendőjét, ha letörli a kezemet. Semmi az egész, pár karcolás... Nem akartam az országúton jönni, megláttak volna. Inkább a patakon jöttem... Serge itt van?

Désirée nem ütközött meg rajta, hogy ilyen bizalmasan és fojtott heveséssel ejti ki a nevét. Azt válaszolta, hogy a templomban van, katekizmust tart.

- Nem szabad hangosan beszélni - mondta, s ujját az ajkára tette. - Serge megtiltotta, hogy hangosan beszéljek, ha ő katekizmust tart. Különben még idejönnek, és összeszidnak bennünket... Leülünk az istállóban, jó lesz? Ott jól megleszünk, elbeszélgetünk.

- Serge-zsel akarok találkozni - mondta egyszerűen Albine.

A nagy gyerek még jobban lehalkította a hangját. Lopva a templom felé pillantgatott.

- Igen, igen - suttogta. - Majd elcsípjuk Serge-t. Jöjjön velem. Elbújunk, nem ütünk zajt. Jaj, de mulatságos lesz!

Összeszedte a kötényéből kihullott fűvet. Kiment a temetőből, vissza a paplakba, végtelen óvatossággal, s lelkére kötötte Albine-nak, hogy bújjon mögéje, s húzza össze magát, amennyire csak tudja. Amint beszöktek a baromfiudvarba, észrevették a sekrestyén keresztülmenő Teuse-t, aki valószínűleg nem látta meg őket.

- Csitt! Csitt! - ismételte Désirée boldogan, mikor megbújtak az istálló mélyén. - Most már senki sem talál ránk... Itt van szalma. Feküdjék rá.

Albine leült egy nyaláb szalmára.

- És Serge? - kérdezte makacsul, mint akit rögeszme hajt.

- Figyeljen csak, hallani a hangját... Majd ha tapsol, akkor lesz vége, s a gyerekek elmennek... Hallja, mesél nekik!

Mouret abbé hangja nagyon halkan szűrődött ki a sekrestye ajtaján, melyet Teuse éppen akkor nyithatott ki. Pár vallásos mondatföszlány volt csak, halk mormolás, melyben háromszor előfordult Jézus neve. Albine összerezsent. Már-már indult, hogy fusson a drága hanghoz, melynek fölismerte simogató kedvességét, de ebben a pillanatban mintha elhalt volna a beszéd, elfojtotta az újra becsukódó ajtó. Albine ekkor visszaült, látszott, hogy várakozik, kezét tördelte, egészen átadta magát annak a gondolatnak, mely ott égett tiszta szeme mélyén. Désirée a lába előtt feküdt, s gyerekes álmélkodással nézte.

- Ó, de szép maga! - suttogta. - Hasonlít ahhoz a képhez, amelyet Serge a szobájában őrzött. Ilyen fehér volt az is, mint maga. A haja nagy csigákban omlott a vállára. És mutatta a piros szívét, itt, ezen a helyen, ahol a magáét érzem dobogni... De nem is figyel rám, szomorkodik. Akar játszani?

De hirtelen félbeszakította magát, s a foga közt szűrve a szót, halkan megjegyezte:

- A betyárok! Még elárulnak bennünket.

Füvel rakott kötenyét még nem ürítette ki, s az állatai megostromolták. Odafutott egy sereg tyúk, s kárálva, egymást hívogatva tépdesték a lelógó fűszálakat. A kecske ravaszul bedugta a fejét a lány hóna alá, s a széles leveleket harapdálta. Még a falhoz kötött tehén is rángatta a kötelét, nyújtogatta a pofáját, rájuk fújta meleg leheletét.

- Ejnye, ti tolvaj népség! - szidta őket Désirée. - Hiszen ez a nyulaké... Nem hagytok tüstént békében! Mindjárt megbúbollak, te! Neked meg, ha még egyszer rajtakaplak, hátrakötöm a sarkadat!... Ebadta jószágai! Még a kezem is fölfalnák!

Pofon csapta a kecskét, szétrúgott a tyúkok között, öklével nagyot ütött a tehén orrára. De az állatok csak megrázták magukat, még mohóbban nekiestek, ráugráltak, ellepték, a kötenyét ráncigálták. Kacsintva súgta Albine fülébe, mintha attól tartana, hogy az állatok meghallják:

- Hát nem mulatságosak ezek a drágák! Megálljon csak, mindjárt meglátja, hogyan esznek.

Albine komolyan nézett rá.

- Na, most aztán jók legyetek! - folytatta Désirée. - Kap belőle mindegyik, de csak sorjában... Először a nagy Lise. Szereted az útifüvet, mi?

A nagy Lise volt a tehén. Lassan örölt egy maréknyit a Caffin abbé sírján nőtt kövér levelekből. Vékony szálaban lógott a nyál a pofájáról. Nagy, barna szemében falánk jámborság ült.

- Most te jössz - beszélt tovább Désirée, s a kecskéhez fordult. - Jól van, tudom, pipacsot akarsz. A virágosat szereted, mi? Legyen rajta bimbó is, ami úgy serceg a fogad között, mint olajos papír a piros parázson... Nesze, itt egypár szép szál. A bal sarokban szedtem, ahová tavaly temettünk.

S míg így beszélt, odatartotta a kecskének a vérvörös virágokat; az állat mind lelegelte. Mikor már csak a szárazak voltak a kezében, azokat is a kecske foga közé dugta. A tyúkok hátulról vadul tépkedték a szoknyáját. Katángot és gyermekláncfüvet vetett elébük, a templom fala

mellé rakott öreg kövek között szedte. A tyúkok különösen a gyermekláncfüvet kapkodták falánkul egymás csőréből, s olyan vad zajt csaptak a szárnyukkal s a lábukkal, hogy a baromfiudvar többi állatai is meghallották. Előzőnlötték az istállót. Elsőnek az Alexandre, a nagy rőt kakas jelent meg. Fölcsípett egy gyermekláncfüvet, elvágta a csőrével, de nem ette meg. Bekukorékolta a kint maradt tyúkokat, s hátrább állt, hogy ők egyenek. Először egy fehér tyúk jött be, aztán egy fekete, majd egy egész sereg tyúk, taszigálódtak, egymás hátára szálltak, tarkabarka tolltengerként hömpölyögtek. A tyúkok mögött bevonultak a galambok, a kacsák, a libák és végül a pulykák. Désirée kacagott az eleven áradat közepén, mely elnyeléssel, elsodrással fenyegette.

- Valahányszor a temetőből hozok nekik fűvet - mondta -, mindig így csinálnak. Őlik egymást, hogy ehessenek belőle... Nagyon jóízű fű lehet.

Hadakozott velük, magasba tartotta a megmaradt pár marék zöldet, hogy megmentse ezektől a feléje nyúló, falánk csőröktől, egyre pörölt velük, hogy kell hagyni a nyulaknak is, hogy megharagszik rájuk, hogy száraz kenyérre fogja őket. De elgyengült. A libák olyan erősen ráncigálták a köténye csücskét, hogy majdnem térdre bukott. A kacsák a bokáját csipdesték. Két galamb a fejére szállt. A tyúkok a válláig röpdöstek. A nekivadult állatok megéreztek a hús szagát a kövér útifűben, a vérvörös pipacsban, a dús nedvű gyermekláncfűben, melyeket a halottak élete is táplált. Désirée még hangosabban nevetett, s már-már elengedte az utolsó két marék zöldet, amikor szörnyű rőfögés keltett vad riadalmat körülötte.

- Te vagy az, dagikám - köszöntötte örvendezve. - Edd meg őket, szabadíts meg.

Bejött a malac. Már nem az a frissen mázolt játék állatra emlékeztető, rózsaszín kismalac volt, hátulján a kunkori farkincával, hanem késre érett, nagy disznó, gömbölyű, mint egy kántor potroha, hátán a kemény sörte csöpögött a zsírtól. Sárga hasa elárulta, hogy trágyában hentergett. Orrát előrenyújtva, kurta lábain sebesen gurult az állatok közé, és Désirée megszökhett, hogy a nyulaknak adja a vitézül megvédelmezett pár szál fűvet. Mire visszaért, a béke helyreállt. A libák lágyan nyújtogatták a nyakukat, s bután, elégedetten pislogtak; a kacsák és a pulykák a fal mellett sétálgattak, óvatosan, gyámoltalanul totyogtak; a tyúkok halkán kotyorásztak, fel-felcsípve az istálló padlójáról egy-egy láthatatlan szemet; a disznó, a kecske, a nagy tehén laposakat pislogott, mintha aludni akarna. Odakint megeredt a zivataros eső.

- Úgy zuhog, mintha dézsából öntenék! - mondta Désirée, s megborzongva leült a szalmára. - Maradatok is csak itt, drágaságaim, ha nem akartok bőrig ázni.

Aztán Albine-hoz intézte a szót:

- Hát nem buták ezek az állatok? Csak azért ébrednek föl, hogy nekiessenek az élelemnek.

Albine hallgatott. Még sápadtabbnak látszott e mellett a szép lány mellett, aki hangosan kacagva hadakozott a falánk torkokkal és mohó csőrökkel, melyek úgy csiklandozták és csókolgatták a testét, mintha bele akarnának kóstolni. Elkecsesítette ez a nagy vidámság, ez a kicsattanó egészség, ez az elevenség. Hevesen szorította a mellére két karját, de csak a semmit ölelte árva-magához.

- És Serge? - kérdezte újra meg újra, ugyanazon a tiszta, csökönyös hangon.

- Csitt! - csöndesítette Désirée. - Az előbb hallottam, még nem végzett... Jókora zajt csaptunk az imént. Úgy látszik, Teuse a fűlin ül ma... Legyünk most már csöndben. Olyan jó hallgatni az esőt.

A zápor behullott a nyitott ajtón, kövér cseppekkel ostromolta a küszöböt. Egyik-másik nyugtalanabb tyúk odamerészkedett, de aztán visszahúzódott az istálló mélyére. Valamennyi állat a két lány szoknyája körül keresett menedéket, csak három kacsza döcögött ki nagy nyugodtan az esőre. A kívül patakozó víz hűvössége mintha beszorította volna a baromfiudvar fojtó páráit. Nagyon meleg volt a szalmában. Désirée maga alá húzott két nagy köteget, elnyújtózott rajta, mintha párnán feküdne, kényelmesen. Jól érezte magát, minden porcikáján előmlött a gyönyörűség.

- Nagyon finom, nagyon finom - suttogetta. - Feküdjék le maga is, úgy, mint én. Belebújok, mindenfelől körülölel, birizgálja a nyakamat a szalma... S ha belehempergözöm, olyan érzés szalad végig a testemen, mintha egerek futkároznának a ruhám alatt.

Hempergözött, magában kacarászott, jobbra-balra csapkodott, mintha azokat az egereket akarná elzavarni.

Aztán fejét hátravetette, lábát térdben behajlítva fölhúzta, s megkérdezte Albine-tól:

- Maga is szokott így henteregni a szalmában odahaza? Nem tudok ennél jobbat elképzelni se... Néha csiklandozom a talpamat. Az is nagyon mulatságos... Mondja, szokta csiklandozni magát?

De a nagy, rőt kakas, látva, hogy elnyúlik a földön, méltóságosan közelebb lépkedett, s a mellére ugrott.

- Nem mégy innét, Alexandre! - kiáltott rá a lány. - Buta állatja! Mihelyt lefekszem, már hegyibém jön... Agyonnyomsz, hallod-e, összekarmolsz! Na, nem bánom, maradhatsz, de jó légy, és ne csipkedd a hajam, hé!

Aztán nem is törődött vele. A kakas pedig keményen állt a lány felsőtestén, s időnként mintha az álla alá nézegetett volna parázsló szemével. A többi állat is közelebb húzódott a szoknyájához. Désirée még egyszer meghempergett a szalmában, aztán kéjesen elnyúlt, kezét-lábát szétvetette, feje hátrabillent.

Tovább beszélt:

- Jaj, de nagyon finom! Mindjárt úgy elfáradok tőle. A szalmában elálmosodik az ember, ugye?... Serge nem szereti. Talán maga sem. Mit is szeret maga valójában?... Mondjon valamit, hadd hallom.

Lassan elszenderedett. Egy pillanatig tágra nyitotta a szemét, mintha azon a gyönyörön tűnődne, melyet nem ismer... Aztán lehunyta a pilláit, nyugodt mosollyal, tökéletesen boldogan. Úgy látszott, alszik már, de pár perc múlva újra fölpillantott s megszólalt:

- A tehénnek borja lesz... Az is nagyon jó. Jobban örülök neki, mint akármi másnak.

Mély álomba merült. Az állatok lassan mind ellepték. Eleven tollözön borította. A tyúkok úgy ültek a lábán, mintha kotlánának. A ludak végigfektették a combján pelyhes nyakukat. Balról a disznó melengette az oldalát, jobbról meg a kecske dugta a hóna alá szakállas fejét. A galambok mindenüvé befészkelődtek, a nyitott tenyerébe, az ölébe, elernyedő válla mögé. Álmában kipirult; a tehén erős lehelete simogatta, majd megfulladt a nagy kakas súlya alatt; az Alexandre közben lejjebb szállt a lány törzsén, szárnyával verdesett, taréja vörösre gyúlt, rőt hasa simogató lángnyelvekként perzselte a szoknyán át Désirée testét.

Odakint az eső elcsöndesedett. Az egyik felhő szélén kikandikáló napsugár aranyban fürdette a permetező cseppeket. Albine moccanatlanul ült, elnézte az alvó széplányt, aki a szalmán hente-regve elégíti ki vágyait. Azt kívánta, bár ő is ilyen fáradt és alélt lenne, bár ő is el tudna aludni

attól a gyönyörűségtől, hogy néhány szalmaszál csiklandozza a tarkóját. Irigyelte ezeket az erős karokat, a kemény melleket, ezt a pusztán érzéki életet az állati nyáj termékenyítő melegében, ezt az állati kivirulást, mely a kövér gyereket a fehér foltos, nagy, vörös tehén jámbor hűgává tette. Arról ábrándozott, hogy őt is szereti a rőt kakas, és hogy olyan természetességgel szeret ő is, mint ahogy a fák nőnek, kitarva minden erét a termékenyítő nedvek előtt. A föld elégti ki Désirée vágyait is, míg így hanyatt hever.

Közben elállt az eső. A három macska egymás mögött óvakodott végig az udvaron a kőfal mellett, roppantul vigyázva, hogy be ne vizeződjenek. Bedugták az orrukat az istállóba, egyenest az alvó lányhoz mentek, dorombolva melléje heveredtek, talpukat a bőréhez értették. A Cirmos, a nagy szürke macska, az arcához gömbölyödött, és szelíden nyalogatni kezdte az állát.

- És Serge? - mormolta gépiesen Albine.

Hol van hát az akadály? Ki gátolja meg abban, hogy ő is ilyen boldog és elégedett legyen a természet ölén? Miért nem szeret ő úgy, és miért nem szeretik őt úgy, mint ahogy a fák nőnek a napsütésben, szabadon? Nem tudott választ adni, csak azt érezte, hogy elhagyták, örökre tönkretették. Vad csökönyösség szállta meg, arra vágyott, hogy újra karjába kapja, elrejtse, élvezze a kincsét. Fölkelt. A sekrestye ajtaja megint kinyílt; halk tapsolás hallatszott, utána meg gyerekzsivaj, facipők kopogása a kőkövön; a katekizmus véget ért. Albine óvatosan kilépett az istállóból, ahol egy óra hosszat várakozott a baromfiudvar meleg párájában. Amint végiglopózott a sekrestye folyosóján, meglátta hátulról Teuse-t, aki, vissza sem pillantva, bement a konyhába. Amikor Albine meggyőződött róla, hogy nem vehetik észre, benyitott, majd a kezével fékezte az ajtót, hogy zajtalanul csukódjék. A templomban volt.

8

Először senkit sem látott. Kint megint megeredt az eső, finoman, kitartóan szitált. A templom egészen szürkének tetszett. Albine megkerülte a főoltárt, elment a szószékig. A templom közepén csak a padok álltak, rendetlenül, ahogy a nebulók a katekizmus után otthagyták őket. Az óra ingája tompán kattogott a nagy ürességben. Ekkor továbbment, hogy bekopogjon a templom túlsó végében álló gyóntatószék deszkafalán. De amint elhaladt a Halottak kápolnája előtt, meglátta Mouret abbét: a nagy, vérző Krisztus előtt térdelt, s meg sem mozdult, nyilván azt hitte, hogy Teuse rendezgeti a padokat a háta mögött. Albine a vállára tette a kezét.

- Serge - szólt hozzá -, eljöttem érted.

A pap halottsapadtan, megrettenve tekintett föl. Tovább térdepelt, keresztet vetett, ajka még mormolta az imát.

- Vártalak - folytatta a lány. - Minden reggel, minden este néztem, jössz-e. Számláltam a napokat, aztán már nem is számláltam. Múltak a hetek... S amikor megtudtam, hogy te nem jössz, eljöttem magam. „Elviszem...” - gondoltam magamban. Add a kezed, menjünk.

S nyújtotta a kezét, mintha föl akarná segíteni. A pap újból keresztet vetett. A lányt nézte, és szüntelenül imádkozott. Sikertelenül legyőznie érzékei első rezdülését. Emberfeletti erőt merített a malasztból, mely reggel óta mennyei harmatként hullott alá.

- A maga számára nincsen itt hely - mondta komolyan. - Távozzék... Csak súlyosbítja szenvedéseit.

- Nem szenvedek már - folytatta a lány mosolyogva. - Jobban vagyok, meggyógyultam, mert látlak... Tudod, betegebbnek tettem magam, mint voltam, csak azért, hogy jöjjenek érted. Most már bevallom. És ugyanígy igaz az az ígéretem is, hogy elutazom, ha téged láttalak. Csak nem képzeled, hogy meg is tartottam volna? Hogyisne! Inkább a hátamon cipeltelek volna magammal... A többiek nem tudják, de te nagyon jól tudod, hogy ezentúl csak a te karodban lehet a helyem.

Megint boldog volt, hízelkedve törleszkedett hozzá, mint a pajkos gyerek, észre sem véve a pap elutasító, rideg viselkedését. Türelmetlen lett, vidáman tapsolt, kiabált:

- Rajta! Szánd el magad, Serge! Csak az időt vesztegetjük itten! Nem kell annyit töprengeni. Elviszlek, és kész! Ez csak egyszerű... Ha nem akarod, hogy meglássanak, a Mascle medrében megyünk. Nem kényelmes az út, de én is megjártam egyedül; ha ketten vagyunk, majd segítjük egymást... Ismered azt az utat, ugye? Átvágunk a temetőn, leereszkedünk a patak partján, aztán szépen fölme gyünk a folyása mentén a kertig. És milyen meghitt hely az ott lenn! Nincs ott egy teremtet lélek sem. Csak bozót és szép gömbölyű kavicsok. A meder majdnem teljesen száraz. Idejövet azt gondoltam: „Nemsokára kettesben leszünk, s egymást öelve ballagunk...” Siess hát! Várlak, Serge.

A pap mintha nem is hallotta volna, újból imádkozni kezdett. A szentek bátorságáért fohász kodott az éghez. A végső küzdelemre a hit lángpallosával fegyverkezett föl. Egy pillanatig úgy érezte, hogy ereje cserbenhagyja. A vértanúk hősiessége kellett hozzá, hogy térdét a kőre nyomja, míg Albine minden szava hívta-hívogatta; a szíve repesett, a vére forrt, ellenállhatatlan vágy hajtotta a karjába, hogy csókolhassa a haját. A lány leheletének pusztá illatára is felidéződött lelkében s egyetlen másodperc alatt lepergett előtte szerelmük ezer emléke: a nagy kert, a fák alatt tett séták, egyesülésük gyönyöre. De a malaszt bőségesebben harmatozott rá, s csak egy pillanatig tartott a gyötrellem, mely kiszívta ereiből a vért; aztán már nem volt benne semmi földi. Isten jószága lett csupán.

Albiné újra megérintette a vállát. Nyugtalanzkodott, kezdett ingerültebb lenni.

- Miért nem válaszolsz? Nem küldhetsz el, követni fogsz... Arra gondolj, hogyha elküldesz, belehalok. De nem, ez lehetetlen. Emlékezz! Együtt voltunk, és sosem kellett volna elszakadnunk. Hússzor is nekem ajándékoztad magad. Azt mondtad, vegyelek el egészen, vegyem a testedet, vegyem a lélegzetedet, vegyem az életedet... Talán csak nem álmodtam mindezt? Nincs egyetlen porcikád sem, melyet nekem ne adtál volna, nincs egyetlen hajad szála sem, melynek ne én volnék a gazdája. Anyajegy van a bal válladon, megcsókoltam, az enyém. És enyém a kezed is, napokig szorítottam a kezemben. És az arcod, az ajkad, a szemed, a homlokod, mind-mind az enyém, mindet szerettem... Hallod, Serge?

Elébe állt, s parancsolón nyújtotta ki a karját. Aztán hangosabban megismételte:

- Hallod, Serge? Enyém vagy!

Mouret abbé ekkor lassan fölemelkedett. Nekidőlt az oltárnak, s így szólt:

- Téved. Én Istené vagyok.

Derűs nyugalom sugárzott róla. Csupasz arca egy köszenté, melyet nem zavar meg a test belső melege. Reverendája merev redőkben hullt alá, mintha fekete gyászlepel volna, mely semmit sem mutat a testből. Albine hátrahőkölt szerelmének e komor kísértete láttán. Hiába kereste lengő szakállát, lobogó fűrtjeit. Megnyírt fején a tonzúra halvány foltját látta most, mely úgy nyugtalanította, mint valami ismeretlen kór, valami csúf sebhely, mely egyre terjed, hogy elnyelje a boldog napok emlékét. Nem találta csókoltól egykor meleg kezét, sem nevetéstől zengő, hajlékony nyakát, sem izmos lábát, mely ügetve vitte aombok között. Vajon ez az az

izmos legény, akinek nyitott ingnyakából kilátszott pihés melle, az a napsütötte bőrű, élettől duzzadó ifjú, kinek ölelő karjaiban eltöltött egy nyarat? Most úgy rémlik, hogy nincs is teste, szőrzete szégyenletesen lehullott, férfiasága elapadt ebben a női ruhában, mely megfosztja nemétől.

- Jaj! - sóhajtott föl. - Félek tőled... Halottnak hittél, hogy gyászba öltöztél? Vesd le ezt a fekete ruhát, végy föl zubbonyt. Föltűröd az ujját, s elmegyünk rákászni... Olyan szőke volt a karod, mint az enyém.

Kezét a reverendára tette, mintha le akarná tépni a posztót. A pap elhárító mozdulatot tett, de nem ért hozzá a lányhoz. Csak nézte, s erősítette magát a kísértéssel szemben, le nem véve róla a szemét. Úgy tetszett, megnőtt. Már nem az a vadvirágos csitri volt, aki cigányosan belekacag a szélbe, sem az a fehér szoknyás szerelmes lány, aki hajlítgatja karcsú derekát, s meghatottan andalog a sövények között. A gyümölcs hamvas szőkecséje pelyhedzett az ajka fölött, csípője szabadon ringott, keble dús virágként bontakozott ki. Érett nő volt, hosszúkás arca termékenységéről beszélt. Kitejt csípői közt élet szunnyadt. Arcbőrének elragadó érettsége piroslott. És a pap, akit körülengett az érett nő izgató illata, keserű örömmel állt ellen piros ajka édességének, kacagó szemének, csábító keblének, a mozdulataiból áradó, mámorító bájnak. Sőt, merészségében odáig ment, hogy kereste rajta azokat a helyeket, melyeket örült csókjaival borított el valamikor: a szeme sarkát, a szája szögletét, keskeny, selymes halántékát, borostyánszínű, bársonyos nyakszirtjét. Még Albine keblén sem érezte soha azt a boldogító gyönyört, mint most, hogy gyötörhette magát a visszafojtott szenvedély kínjával. De aztán megijedt, hogy még beleesik a testnek valami újabb kelepccéjébe. Lesütötte a szemét, és szelíden megszólalt:

- Nem hallgathatom itt magát. Menjünk ki, ha erőnek erejével növelni szándékozik mindkettőnk bánatát... Jelenlétünk e helyen megbotránkoztat. Isten hajlékában vagyunk.

- Ki az az Isten? - kiáltott fel vad dühvel Albine, aki egyszeriben visszavedlett a szabad természet zabolátlan lányává. - Nem ismerem az istenedet, és nem is akarom ismerni, ha elrabol téged tőlem, aki nem vétettem neki semmit. Jól mondja Jeanbernat bácsi, hogy a te istened gonosz kitalálás, csak arra való, hogy megrémítse és megrikassa az embereket... Hazudsz, nem szeretsz, az istened nem is létezik!

- Maga az Isten hajlékában van - ismételte erélyesen a pap. - Káromolja Őt, aki pusztá leheletével megsemmisíthetné magát.

Albine gögösen felnevetett. Kihívón emelte föl karját az ég felé.

- Tehát jobban szereted az istenedet, mint engem! Azt hiszed, erősebb nálam. Azt képzeled, jobban fog szeretni téged, mint én... Gyerek vagy. Hagyd ezeket az ostobaságokat. Visszatérünk együtt a kertbe, szeretjük egymást, boldogok leszünk, szabadok leszünk. Ez az élet.

Ezúttal sikerült átölelni a papot. Húzta magával. De az reszkette bontakozott ki az ölelésből; újra nekidőlt az oltárnak, s megfélekezve magáról, megint tegezte, mint régen.

- Eredj! - dadogta. - Ha szeretsz még, eredj... Ó, Uram, bocsáss meg neki, bocsásd meg, hogy bemocskolja hajlékodat! Ha kimennék vele az ajtón, talán követném őt. De itt, a Te házában, erős vagyok. Engedd, hogy itt maradjak, s itt védjelek meg Téged!

Albine hallgatott egy ideig. Aztán higgadtabb hangon szólalt meg:

- Jól van, maradjunk itt... Beszédem van veled. Nem lehetsz gonosz. Meg kell hogy értsél. Nem hagyhatsz egyedül elmennem... Nem, ne védekezz! Nem nyúlok többet hozzád, mert az fáj neked. Látod, egészen nyugodt vagyok. Beszéljessünk olyan csendesen, mint amikor eltévedtünk, s nem kerestük az utunkat, csak hogy minél tovább beszélgethessünk.

Mosolyogva folytatta:

- Én olyan tudatlan vagyok. Jeanbernat bácsi megtiltotta, hogy templomba járjak. „Szamár - mondta nekem -, van neked kerted, mit csinálnál egy szűk akolban, ahol megfullad az ember?” Olyan boldogan nőttem fel! Bekíváncsiskodtam a fészkekbe, de nem nyúltam a tojáshoz. Még virágot sem szakítottam, nehogy megsebezsem a növényeket. Tudod, hogy soha nem kínoztam egyetlen rovar sem... Akkor hát miért haragszik rám Isten?

- Ismerni kell Őt, imádni kell Őt, a nap minden órájában meg kell adni Neki az Őt megillető tiszteletet - válaszolta a pap.

- Akkor meg lennél elégedve? - kapott rajta a lány. - Megbocsátanál és szeretnél még?... Nos, hajlandó vagyok megtenni, amit akarsz. Beszélj nekem Istenről, hinni fogok benne, imádni fogom. Minden egyes szavadat térden állva fogom hallgatni, mint örök igazságot. Vagy volt valaha is más gondolatod, mint neked?... Megint elkezdjük hosszú sétáinkat, tanítani fogsz, azzá nevelsz, amivé akarsz. Ó, egyezz bele, könyörgök!

Mouret abbé a reverendájára mutatott.

- Nem tehetem - mondta egyszerűen -, pap vagyok.

- Pap! - ismételte a lány, és ajkán elhalt a mosoly. - Valóban, a bácsi azt mondja, hogy a papoknak nincsen se feleségük, se húguk, se anyjuk. Tehát ez igaz... De akkor miért jöttél hozzám? Te fogadtál el húgodnak, feleségednek. Hazudtál volna?

A pap fölemelte kínban verejtékező, sápadt arcát.

- Vétkeztem - suttogta.

A lány folytatta:

- Amikor olyan szabadnak láttalak, azt hittem, már nem is vagy pap többé. Azt gondoltam, annak vége, s hogy te örökké ott maradsz, érettem, velem... És most mit tegyek, ha elviszed az egész életemet?

- Azt, amit én - felelte Serge. - Boruljon térdre, szenvedjen térdepelve, ne keljen föl addig, míg Isten meg nem bocsátott.

- Hát ilyen gyáva vagy? - tört ki a lány újból haragra lobbánva, s megvetően biggyesztette a száját.

A pap megtántorodott, de nem felelt. Iszonyú kín fojtogatta a torkát, de úrrá lett fájdalmán. Egyenesen tartotta a fejét, remegő szája széle majdhogynem mosolygott. Albine megvetően nézett vele farkasszemet pár pillanatig. Aztán újból felcsattant a hangja:

- Nos, válaszolj, vádolj, mondd, hogy én vittelek kísértésbe! Ez lesz mindennek a teteje... Nézd, megengedem, hogy védekezzél. Megverhetsz, inkább eltűröm, hogy üss, csak ne légy ilyen merev, mint egy hulla. Nincs már benned vér? Nem hallod, hogy legyávázталak? Igenis, gyáva vagy, nem is szeretted, mert nem tudsz férfi lenni... Ez a fekete ruha az akadály? Tépd le magadról! Ha meztelen leszel, talán emlékezni fogsz.

A pap lassan megismételte:

- Vétkeztem, nincs mentségem. Bűnömért vezeklek, de a bűnbocsánat reménye nélkül. Ha letépném a ruhámat, a húsomat tépném ki, mert én testestül-lelkestül, mindenestül Istennek adtam magamat. Pap vagyok.

- És én! És én! - fakadt ki utoljára Albine.

Serge nem hajtotta le a fejét.

- Szenvedései megannyi bűnként terheljék életem mérlegét! Örök bűnhődés legyen osztályrészem, hogy ilyen elesettségben kell hagynom magát! Megérdemlem... Bármily méltatlan vagyok is, imádkozom magáért minden áldott este.

A lány vállat vont, mély csüggedés fogta el. Haragja elapadt. Szánakozásféle vett erőt rajta.

- Bolond vagy - dünnyögte. - Tartsd meg az imáidat. Nekem te kellesz... Sohasem fogsz megérteni. Annyi mindent akartam mondani! De mindig megharagítasz a túlvilágról szóló meséiddel... Nézd, beszéljünk értelmesen mind a ketten. Várjunk, míg lecsillapodunk. Akkor újból beszélünk a dologról... Lehetetlenség így elmennem. Nem akarlak itt hagyni. Azért vagy olyan, mint a halott, azért olyan hideg a bőröd, hogy hozzányúlni sem merek, mert itt vagy, mert ezen a helyen vagy... Ne beszéljünk többet. Várjunk.

Elhallgatott, járkálni kezdett. Nézegette a kis templomot. Az eső még mindig finom hamu gyanánt csapódott az ablaktáblákra. A hideg, nedves fény mintha a falakat is átáztatta volna. Kintől csak az eső egyhangú kopogása hallatszott. A verebek nyilván behúzódtak az eresz alá, a berkenyefa felnyúló ágai elmosódtak a vízpárában. Az óra ötöt ütött, repedezett mellkasából kínosan hörögve szakadt ki minden egyes ütés; utána mély csend lett, még süketebb, tompább, szívet szorítóbb csend. Félig megszáradt mázolásával a főoltár és a faburkolat úgy hatott, mint egy kínosan tiszta, zárdai kápolna, ahová soha nem süt be a nap. Bús halódás áradt el a templomhajón, melyre ráfröccsent a nagy Krisztus testéből patakozó vér; a falakon pedig sárgára és vörösre mázolt, iszonyatot keltő tizennégy képben bontakozott ki a Keresztút kegyetlen drámája. Maga az élet haldokolt itt, ebben a halálos borzongásban, ezeken a sírhalomra emlékeztető oltárokon, ebben a kriptai kopárságban. Öldöklésről, éjszakáról, rémületről, pusztulásról, megsemmisülésről beszélt minden. A gyenge tömjénillat úgy úszott a levegőben, mintha utolsó, elhaló sóhaja volna egy halott nőnek, akit féltékenységből megfojtottak a kőkockák alatt.

- Ó - szólalt meg végre Albine -, milyen jó is volt a napsütésben, emlékszel még?... Egyik reggel, a díszkert bal oldalán, magas rózsasövény mellett sétálgattunk. Emlékszem a fű színére: majdnem kék volt, selymes, zöld csíkokkal. Mikor a sövény végére értünk, visszasétáltunk, olyan édes illata volt ott a napsugárnak. Ebből állt az egész délelőtti sétánk: húsz lépés oda, húsz lépés vissza, abban a boldog zugban, melyet nem akartál elhagyni. A méhek döngicséltek, egy cinke ágról ágra röppenve kísért bennünket; állatok jártak körülöttünk, mentek az útjukra. Te azt suttogtad: „De szép az élet!” Ez volt az élet: a füvek, a fák, a patakok, az égbolt, a napsütés, melyben egészen szőkék voltunk, és aranyosan csillogott a hajunk.

Elábrándozott, aztán tovább emlékezett:

- A Paradou volt az élet. Milyen nagynak is tetszett! Soha nem tudtuk megtalálni a végét. A lombok szabadon ringatóztak a szemhatárig, és zúgtak, mint a hullámverés. Hát az a mély kékség a fejünk fölött! Nagyra nőhattunk, szárnyalhattunk, futhattunk volna, akár a felhők, s ugyanúgy nem ütköztünk volna akadályba. Miénk volt a levegőég.

Félbeszakította magát, s rámutatott a templom alacsony falára.

- És te itt élsz, ebben a veremben. Ha csak kinyújtod a karod, fölsérted a kezéd a falon. A boltozat elrejtí előled az eget, elfogja előled a napot. Olyan kicsi az egész, hogy a tagjaid megmerevednek benne, mintha élve temettek volna a föld alá.

- Nem igaz - tiltakozott a pap -, a templom akkora, mint a nagyvilág. Isten betölti egészen.

A lány újból rámutatott a feszületekre, a haldokló Krisztusokra, a Keresztút kínszenvedéseire.

- A halálban élsz. A füvek, a fák, a patakok, a napsütés, az égbolt, minden haldoklik körülötted.

- Nem igaz, minden újraéled, minden megtisztul, minden fölszáll a fény forrásához.

A pap újból kiegyenesedett, szeme lángolt. Elhagyta az oltárt, immár legyőzhetetlenül, mert olyan erős hit hevítette, hogy többé semmibe se vette a kísértés veszedelmeit. Kézen fogta Albine-t, tegezte, mintha húga volna, s odavezette a kereszt útjának fájdalmas képei elé.

- Nézd - mutatta neki -, mit szenvedett az én Istenem... Jézust megostorozzák. Látod, meztelen a válla, föl van hasogatva a teste, az ágyékáig csorog a vére... Jézust tövissel koronázzák. Véres veríték patakszik feltépett homlokáról. Hosszú repedés fut végig a halántékán... Jézust becsmérlik a katonák. Hóhérai csúfságból bíborrongyot akasztanak a nyakába, szembe-köpdösik, arcul ütik, nádszálakkal verik a fejébe töviskoronáját...

Albine elfordult, hogy ne lássa ezeket a durva mázsolmányokat, melyeken lakk-sebhelyek torzították Jézus okkersárga testét, s a nyakába akasztott bíborpalást mintha lenyűzött bőrének egy foszlánya lett volna.

- Miért kell szenvedni! Miért kell meghalni! - felelte. - Ó, Serge, ha emlékezné!... Azt mondtad nekem aznap, hogy fáradt vagy. Pedig tudtam, hogy nem mondasz igazat, mert hiszen hűvös volt az idő, s mi még egy negyedórát sem mentünk. De le akartál ülni, hogy a karodra vehess. Volt a gyümölcsös végében, tudod, ott a patak partján, egy cseresznyefa, valahányszor elmentünk mellette, mindig úgy érezted, hogy meg kell csókolnod a kezemet, apró csókokat futtattál a vállamig, az ajkamig. A cseresznyeérés ideje már elmúlt, s te az ajkamat kószolgattad... Megkönnyeztük a hervadó virágokat. Egyszer egy poszátát találtál holtan a fűben, egészen belesápadtál, a melledre szorítottál, mintha nem akarnád engedni a földnek, hogy elraboljon tőled.

A pap magával vont a Keresztút többi állomásához.

- Hallgass! - szólt rá. - Inkább láss és hallj! Borulj le a fájdalomtól és szánakozástól... Jézus összerogy a kereszt súlya alatt. Meredek az út a Kálváriára. Térdre bukik. Le sem törli arcáról a verítéket, föláll, folytatja útját... Jézus ismét összerogy a kereszt terhe alatt. Minden lépésnél megtántorodik. Most az oldalára zuhan, akkorát esik, hogy eláll a lélegzete. Fölsebzett keze elbocsátja a keresztfát. Elgyötört lába véres nyomokat hagy mögötte. Irtóztató fáradtság nyomja a földre, mert a világ bűneit hordozza a vállán...

Albine nézte, hogy terül el a kék tunikás Krisztus az irdatlan nagy keresztfa alatt, amelyen szétfolyt a fekete festék, és bemocskolta aureolájának aranyát. Aztán elrévedt a tekintete, s így suttogott:

- Ó, a mezei ösvények!... Semmire sem emlékszel már, Serge? Nem ismered már a selymes fűvel benőtt utakat, melyek a réteken kanyarognak, a növénytengeren át?... Azon a délutánon csak egy órácskára sétáltunk ki. Aztán csak mentünk, amerre a szemünk látott, már a csillagok is feljöttek, és mi még mindig mentünk. Olyan finom és puha volt az a végeérhetetlen szőnyeg, mint a selyem. A lábunk nem botlott kőbe. Mintha zöld tengeren jártunk volna, melynek mohos vize elringatott bennünket. És mi jól tudtuk, hová megyünk azokon a sehová sem vivő, kedves ösvényeken. A szerelmünk felé mentünk, egymást karolva haladtunk életünk öröme felé, egy boldogító nap bizonyossága felé... Amikor hazaérkeztünk, nem voltunk fáradtak. Te könnyebb voltál, mint indulásunkkor, mert annyi csókot adtál, hogy nem bírtam mindet visszaadni.

Mouret abbé félelemtől reszkető kézzel mutatott az utolsó képekre, s ezt rebegte:

- És Jézust keresztre feszítik. Kalapáccsal verik be a szöveget nyitott tenyerébe. Egyetlen szög elegendő a két lábfejének, a csontjai ropognak. S míg teste remeg, ő mosolyogva emeli szemét az égre... Jézus a két lator között. Testének súlya borzalmassá növeli sebeit. Homlokáról, tagjairól véres veríték csorog. A két lator szidalmazza, az arra járók gúnyolják, a katonák megosztóznak a ruháin. Sötétség borul a földre, a nap elrejtőzik... Jézus meghal a keresztfán. Hangosan kiált, s kiadja lelkét. Ó, rettenetes halál! A templom kárpítja kettéhasadt, alulról fölfelé; a föld megrendült, a kövek megrepedeztek, a sírboltok megnyíltak...

Térdre hullt, hangját elfojtotta a zokogás, szemét a kálvária három keresztféje szegezte, ahol kínosan vonaglott az elítéltek ónszínű teste, melyet a durva rajz irtózatosan sóványnak mutatott. Albine a képek elé állt, hogy Serge ne láthassa őket.

- Egyik este - kezdte újra -, míg lassan alkonyodott, a térdedre hajtottam a fejem... Az erdőben voltunk, a nagy gesztenyesor végében, amelyre rátűzött a lebukó nap utolsó sugara. Ó, az az édes istenhozzád! A nap a lábunk előtt pihent, s kedves, baráti mosollyal köszönt el tőlünk. Az égbolt lassan halványodott. S én nevetve mondtam neked, hogy most veti le kék ruháját, s ölti fel a csillaghímes feketét, hogy bálba menjen. Te pedig türelmetlenül vártad a sötétedést, hogy egyedül legyünk végre, a nap zavaró jelenléte nélkül. Ám éj helyett valami meghitt édesség ereszkedett alá, fátyolos gyöngédség, titkos félhomály, hasonlatos a lombok sűrűjébe vezető, nagyon sötét ösvényhez, melyre azzal a gondolattal lép rá az ember egy pillanatra, hogy a túlsó végén egészen bizonyosan újra megleti a ragyogó napsütés boldogító örömét. És ennek az esthajnalnak nyugalmas halványságában benne rejtett a tündöklő reggel ígérete... Én pedig úgy tettem, mintha elaludnék, mert láttam, hogy alig győződ már kivárni a naplementét. Most már bevallhatom, hogy nem aludtam, míg a szememet csókolgattad. Élveztem a csókjaidat. Vigyáztam, hogy föl ne kacagjak. Szabályos lélegzetemet magadba szívta. S amikor besötétedett, úgy éreztem, mintha lassan ringatóznék. A fák éppen úgy nem aludtak, mint én... Azon az éjszakán - emlékszel, ugye? - a virágok édesebben illatoztak.

S hogy a pap még mindig könnyben úszó arccal térdepelt, a lány megragadta a csuklóját, fölemelte és szenvedélyesen folytatta:

- Ó, ha tudnád, amit én tudok, azt mondanád, hogy vigyelek magammal, nyakam köré fonnád a karod, hogy el se mehessek nélküled... Tegnap újra látni akartam a kertet. Nagyobb, mélyebb, kifürkészhetetlenebb. Új illatokra bukkantam, olyan édesek voltak, hogy könny szökött a szemembe. A fásorokban rám záporozott a napsugár, és reszkető vágy támadt bennem. A rózsák terólad meséltek. A pirókok csodálkoztak, hogy magamban vagyok. Az egész kert sóhajtozott... Ó, jöjj! A fű sohasem készített még ilyen puha nyoszolyát. Virággal jelöltem meg azt a rejtett zugot, ahová el akarlak vinni. Zöld fészek egy bokor mélyén, akkora, mint egy széles ágy. Hallani onnan a kert életét, a fák, a patakok, az égbolt hangjait. A föld lehelete fog elringatni bennünket... Ó, jöjj! Szeressük egymást a mindenség szerelmében.

De a pap eltaszította magától. Visszament a Halottak kápolnájához, a nagy, festett karton-Krisztus elé, mely akkora volt, mint egy tízesztendős gyerek, és ijesztő valóságossággal haldokolt. A szögek vasnak látszottak, a kegyetlenül feltépett sebek ijesztően tátongtak.

- Jézus, ki meghaltál értünk - fohászkodott fel a pap -, mondd meg neki, mily semmik vagyunk! Mondd meg neki, hogy por, szenny, kárhozat vagyunk! Ó, tekints reám! Engedd, hogy szőrcsuhát borítsak fejemre, hogy lábadhoz hajtsam homlokom, s ott maradjak mozdulatlanul, míg a halál el nem emészt. A föld megszűnik. A nap kihuny. Nem látok, nem érzek, nem hallok többé semmit. E siralom völgyében mi sem tántorítja el többé lelkemet a Te imádásodtól.

Rajongása mind szertelenebb lett. Kezét fölemelve Albine felé lépett.

- Igazad volt, ez a halál hajléka, és én a halált akarom, a halál szabadít és tisztít meg minden földi szennytől... Hallod! Tagadom az életet, elutasítom, leköpöm. A te virágaid bűzlenek, a te napod vakít, a te füved megfertőzi azt, aki ráfekszik, a te kerted hullaház, ahol elrohadnak a dolgok hullái. A föld undokságokat izzad ki magából. Hazudsz, ha azt állítod, hogy szerelem, fény, boldog élet lakik a te zöld palotádban. Csak sötétség uralkodik tenálad. A te fáid mérget verejtékeznak, mely állattá teszi az embert; a te bozótjaid a viperák mérgétől feketéllnek; a te folyóid a dögvészt sodorják kék hullámaikon. Ha leszaggatnám erről a te természetéről napfényszoknyáját, lombövét, meglátnád bünsorvasztotta, rút boszorkány mivoltát, csontváz-bordáit... S ha igazat szólnál is, és rózsanyoszolyán vinnél el innét, hogy mennyei álomba ringass, én még elkeseredettebben védekeznék az ölelésed ellen. Háborúság van köztünk, évszázados, kérlelhetetlen háború. Láthatod, kicsiny ez a templom, szegényes, díztelen, a gyóntatószék és a szószék fenyőfából van, a keresztelőmedence gipszből, az oltárjai deszkából vannak összeeszkábálva, s magam mázoltam be őket. Nem fontos! Mégis nagyobb, mint a te kerted, mint a völgy, mint a földkerekség. Félelmetes erősség ez, soha nem fogja bevenni senki. Hiába ostromolja a szél, a nap, az erdő, a tenger és minden, ami él: állani fog, és soha meg nem inog. Csak hadd növekedjék a bozót, hadd ingassa tüskés karjaival e falakat, hadd nyüzsgjön elő miriád férgek a föld repedéseiből, hogy szétrágja e köveket: a templomot, még ha oly omlatag is, soha el nem sodorja az élet áradata! Ő a legyőzhetetlen halál... És akarod tudni, mi történik egy napon? A kicsiny templom olyan óriásira nő, akkora árnyékot vet majd, hogy az egész természet elvész benne. Ó, jöjjön a halál, mindennek a halála, tátongjon az ég, hogy befogadja lelkünket, az egész világ undorító romhalmaza fölött!

Harsogott, hevesen taszigálta Albine-t az ajtó felé. Az halottsápadtan hátrált, lépésről lépésre. Mikor a pap hangja elcsuklott, ő szólalt meg komolyan.

- Tehát vége? Elűzől... Pedig a feleséged vagyok. Te tettél azzá. Ha Isten megengedte ezt, nem büntethet ennyire.

Már a küszöbön állt, s még hozzáfűzte:

- Ide figyelj: minden este napszálltakor ott vagyok a kert végében, ahol beomlott a fal... Várlak.

Elment. A sekrestye ajtaja fojtott sóhajjal csukódott be mögötte.

9

A templomban mély volt a csönd. Csak a kétszeres erővel zuhogó eső visszhangzott a boltozat alatt, mint az orgonabúgás. A hirtelen támadt nyugalomban lecsillapult a pap indulata; érezte, hogy ellágyul. Könnyben fürdő arccal, zokogástól rázkódó vállal borult újból térdre a nagy Krisztus előtt. Forró hálaima szállt az ajkáról.

- Hálát adok Néked, Istenem, hogy megsegítettél engem. A Te kegyelmed nélkül hallgattam volna testem szavára, s nyomorultul visszaestem volna a bűnbe. A Te kegyelmed harci övként övezte ágyékomat; a Te kegyelmed volt az én páncélom, bátorságom, lelki erősségem, mely megengedte, hogy ingadozás nélkül álljak a lábamon. Ó, Istenem, Te lakoztál bennem, Te beszéltél belőlem, mert már nem találtam földi gyarlóságomat, s volt hozzá erőm, hogy elszakítsam szívem minden kötelékét. Íme, vérző szívem most már csak a Tiéd, senki másé.

Éretted ragadtam el a világtól. De ne hidd, ó én Istenem, hogy kevélység tölt el a győzelem miatt. Tudom, hogy semmi vagyok nélküled, megalázkodva borulok lábad elé.

Félig ülve az oltár lépcsőjére roskadt, szava elapadt, lehelete tömjénfüstként lebbent félig nyílt ajkáról. A kegyelem gazdagsága kimondhatatlan elragadtatással töltötte el. Magába szállt, Jézust kereste lelke mélyén, a szeretet szentélyében, melyet állandóan készen tartott, hogy méltón fogadhassa Őt. És Jézus jelen volt, érezte Őt a lényen eláradó csodálatos szelídségben. S ekkor meghitt beszélgetésbe kezdett Jézussal; ilyenkor elszakadt a földtől, szemtől szemben állt Istenével. Ajka az Énekek Énekének ígét rebegette: „Az én szerelmesem enyém, én is övé vagyok, ki a liliumok között legeltet, míglen megjelenik ama nap, és az árnyékok elmúlnak.” Elmélkedett a Krisztus Követésének szavain: „Nagy mesterség Jézussal társalkodni, s nagy annak az okossága, aki Jézust meg tudja tartani.” Beszélgetésük elragadóan meghitté vált. Jézus lehajolt hozzá, s órák hosszat beszélt neki vágyairól, boldogságáról, reményeiről. Két jó barát, ki hosszú távollét után újból találkozik, s elvonul a magányos folyópartra, nem lehet bizalmasabb és meghittebb viszonyban egymással; mert Jézus a mennyei odaadásnak ezen az óráin a legjobb, a leghűségesebb barátnak bizonyult, olyan barátnak, aki sohasem árulta őt el, de egy csepp szeretetért neki ajándékozta az örök élet minden kincsét. Ez alkalommal a pap sokáig maga mellett akarta tartani Őt. Az óra már hatot ütött a néma templomban, s ő még mindig hallgatta Jézus szavát, a teremtet lények mély csendjében.

Egész lényének gyónása volt ez, a nyelv botladozásai nélkül való szabad beszélgetés, a szív természetes megnyilatkozása, mely a gondolat előtt szárnyal. Mouret abbé mindent elmondott Jézusnak, mint Istenének, aki be van avatva szerelme titkába, és akinek mindent szabad hallania. Megvallotta, hogy még most is szereti Albine-t; nem értette, hogy volt képes bántani, magától elűzni, anélkül hogy érzései föllázadtak volna; elcsodálkozott, szelíden mosolygott, mintha csudás hőstettet látott volna, melyet másvalaki vitt végbe. És Jézus azt felelte, hogy nem kell csodálkoznia, a legnagyobb szentek is gyakran öntudatlan eszközök voltak az Úr kezében. Ekkor az abbé elmondta egy kétségét: vajon nem csorbítja-e érdemét az, hogy az oltár lépcsőjéhez, sőt az Úr kínszenvedéseihez menekült? Vajon nem gyöngeségre vall-e, hogy nem merte megharcolni a harcát? Ám Jézus elnézőnek mutatkozott; megmagyarázta, hogy az ember gyöngesége az isteni gondoskodásnak állandó tárgya; kinyilvánította, hogy szereti a szenvedő lelkeket, akikhez úgy száll le, mint ahogy a barát ül le barátjának ágya fejéhez. Kárhozatos bűn-e Albine-t szeretnie? Akkor nem, ha ez a szeretet elszakad a testtől, s egy reménységgel gazdagítja a földöntúli élet vágyát. Tehát hogyan kell szeretnie? Egyetlen szó nélkül, egy lépést sem téve felé, tisztán lehelve magából ezt a gyöngéd érzést, mint Istennek tetsző jó illatot. És Jézus, míg ezt mondta, jóindulatúan mosolygott; közelebb hajolt, biztatta a papot, aki lassan felbátorodott, s részletesen kezdte leírni Albine szépségét. Haja olyan szőke, mint az angyaloké. Bőre hófehér, nagy szeme szelíd tekintetű, mint a fénykoszorús szenteké. Jézus hallgatott, és folyvást mosolygott. És hogy megnőtt! Olyan most, mint egy királynő, csipője telt, válla fenséges. Ó, átkarolni, ha csak egy pillanatra is, érezni, mint feszül hátra a válla ölelő karjai közt! Jézus ajkán elhalványult a mosoly, elhalt, mint a láthatár peremén kihunyó csillag. Mouret abbé már csak magának beszélt. Valóban, túlságosan kemény volt hozzá. Miért is üzte el Albine-t egyetlen szerető szó nélkül, amikor íme, az ég is megengedi, hogy szeresse őt?

- Szeretem! Szeretem! - kiáltotta fennhangon, és szívet tépő szava megtöltötte a templomot.

Látta a lányt, amint feléje tárja a karját. Annyira kívánta, hogy megszegte érte minden esküjét. A keblére borult, feledve, hogy templomban van; ölelte a testét, elárasztotta csókjaival. Most ölelte borult térdre, irgalmáért esdett, bocsánatát kérte, hogy durván bánt vele. Elmondta neki, hogy olykor megszólal benne egy hang, mely nem az övé. Hogy is bánthatta volna őt

valaha? Csak az az idegen hang beszélt belőle. Nem, ő nem lehetett az, hiszen még egy haja szálát sem érintheti remegés nélkül. És elűzte, pedig a templom üres volt! Hová fusson most, hol keresse, hogy visszahozza, s csókjaival szárítsa föl könnyeit? Az eső még vadabban zuhogott. Az utak sártengerré váltak. Maga elé képzelte Albine-t: zápor veri, tápolyog az utak mentén, csapzott szoknyája a testére tapad. Nem, nem! Ezt nem ő tette, hanem az a másik, az az irigy hang, aki kegyetlenül tör szerelmese életére.

- Ó, Jézus! - jajdult fel még keservesebben. - Légy kegyes, add vissza őt nekem!

Jézus azonban nem volt sehol. Ekkor Mouret abbé fölriadt, és rettenetesen elsápadt. Megértette, mi történt. Nem tudta megtartani Jézust. Elveszítette barátját, nincs oltalma a baj ellen. A belső világosság helyén, mely beragyogta a lelkét, mikor magába fogadta Istenét, most csak sötétséget talált, pokoli füstöt, mely marta a testét. Jézus eltávozott, s elvitte az isteni kegyelmet. Ő pedig, ki az égi segedelem napja óta oly erős volt, most egy csapásra elhagyottnak, nyomorultnak, gyámoltalan gyermeknek érezte magát. Mily szégyenletes bukás, mily végtelen keserűség! Hősiesen küzdeni, megállni legyőzhetetlenül, kérlelhetetlenül, míg a kísértő itt van élő valóságban, gömbölyű csípőjével, fenséges vállával, izgató asszonyi illatával; aztán elbukni gyalázatosan, ocsmány vágytól lihegve, amikor a kísértő már eltávozott, s csak szoknyája rezdülését, szőke nyakszirtje lebbenő illatát hagyta itt. Csak az emléke tért vissza, s mégis itt volt mindenhatón ő maga, s uralta a templomot.

- Jézus! Jézus! - jajdult fel utoljára a pap. - Jöjj vissza, tölts be ismét, beszélj hozzám!

Jézus süket maradt. Mouret abbé felemelt karokkal, szívszakadva esedezett egy ideig az éghez. Válla megroppant könyörgésének hatalmas lendületétől. De csakhamar csüggedten hullott le a karja. Az égben az a reménytelen hallgatás honolt, mely nem ismeretlen a hívő lelkek előtt. Ekkor újra az oltár lépcsőjére ült, lesújtottan, agyagszínű arccal, könyökét oldalához szorítva, mintha testét akarná összébb nyomni. Szinte összezsugorodott a kísértés marcangolásai alatt.

- Én Istenem! Elhagytál engem - sóhajtott. - Legyen meg a Te akaratod!

És többé nem szólt egy szót sem, kapkodva szedte a lélegzetet, mint a hajszott vad, mely mozdulatlanra dermed a harapástól való félelmében. Bűnbeesése óta játékszere volt az isteni kegyelem szeszélyeinek. Legforróbb esdeklésére nem hajlott a malaszt, de váratlanul, boldogítón megérkezett, mikor már évekre lemondott róla. A pap eleinte föllázadt, mint az elárult szerelmes, követelte, hogy nyomban térjen hozzá vissza a vigasztaló, akinek egyetlen csókja erőt öntött belé. Aztán, meddő dührohamok után, megértette, hogy az alázatosság kevesebb gyötrellemmel jár, és csak alázatos lélekkel tudja elviselni elhagyatottságát. Ekkor órákig, napokig megalázkodott, és várt a megkönnyebbülésre, mely nem akart jönni. Hiába tette le életét újra meg újra az Úr kezébe, hiába semmisült meg a színe előtt, hiába ismételte untig a leghatékonyabb könyörgéseket: nem érezte többé Istent, féktelen vágyak korbácsolták a testét, imái összezavarodtak az ajkán, és trágár dadogásba fűltek. Lassan senyvedt a kísértés csapdájában, a hit fegyverei egymás után hulltak ki elerőtlenedő kezéből, tehetetlenül vergődött a szenvedés karmai között, irtózáttal nézte saját gyalázatát, s még a kisujját sem merte fölemelni, hogy elűzze a bűnt. Ilyen volt most az élete. Megismerte a bűn összes cselvetéseit. Nem múlt el nap, hogy meg ne próbáltatott volna. A bűn ezer arcot öltött, belopózott a szemén, a fülén át, torkon ragadta előlről, álnokul rátámadt hátulról, a velejéig hatolt és gyötörte. Mindenütt jelen volt a bűn: Albine meztelensége. Tündökölt, mint a Paradou lombjait beragyogó napfény. A pap csak azokban a ritka pillanatokban nem látta, amikor az isteni kegyelem hűvös csókja lezárta a szemét. Úgy rejtegette a baját, mint valami szégyenletes kórt. Sápadt hallgatásba burkolózott, és semmi módon nem tudták szóra bírni; megtöltötte a paplakot kinszenvedésével és beletörődésével, kétségbe ejtette Teuse-t, aki a háta mögött öklét rázta az ég felé.

Most azonban egyedül volt. Szégyenkezés nélkül adhatta át magát a halálos gyötrődésnek. A bűn olyan súlyos csapást mért rá, hogy nem volt ereje föltápaszkodni az oltár lépcsőjéről, ahová lerogyott. Még mindig zihált, égette a kín, könnye elapadt. És visszaemlékezett egykori derűs életére. Ó, az a nyugalom, ó, az a biztonság, mely eltöltötte Artaud-ba érkeztekor! Az üdvösség útja simának tetszett előtte. Csak nevetett akkoriban, ha valaki a kísértésről beszélt. Körülötte burjánzott a bűn, de ő nem ismerte, nem félt tőle. Tudván tudta, hogy elbír vele. Tökéletes pap volt, oly tiszta és ártatlan az Úr színe előtt, hogy Isten kézen fogva vezette őt, mint egy kisgyermeket. És most vége ennek a gyermeki állapotnak. Isten meglátogatja reggel, és tüstént próbára is teszi. Ezentúl már a kísértés az ő élete. Életkorával és vétkével az örök harc állapotába lépett. Vajon Isten jobban szereti most őt? Hiszen a nagy szentek mind ott hagyták testük egy-egy foszlányát a fájdalmas út tövisein. Megpróbált vigaszt meríteni ebből a hitből. Testének minden kínjáért, csontjának minden roppanásáért gazdag jutalmat remélt. Úgy érezte, az ég soha nem sújthatja eléggé. Sőt, a végén már megvetette egykori derűs nyugalomát, s azt a könnyed buzgóságot, mellyel rajongó leány módjára térddepelt, s még a föld keménységét sem érezte a térde alatt. Erőnek erejével gyönyörűséget akart lelni a szenvedésben, hogy benne pihenjen le, benne aludjék el. De míg Istent dicsőítette, vacogott a rémülettől, mert lázongó vére azt harsogta felé, hogy mindez hazugság, s hogy az egyetlen kíváncsú gyönyörűséget csak Albine karjai között lelheti meg a Paradou virágzó sövénye mögött.

Közben pedig hűtlen lett Máriához Jézus kedvéért, fölládozta szívét, hogy úrrá legyen testén, arról ábrándozott, hogy férfiasságát hitébe önti. Mária nagyon felizgatta keskeny fűrtjeivel, kinyújtott kezével, női mosolyával. Valahányszor elébe térdelt, le kellett sütnie a szemét, hogy meg ne lássa ruhája szegélyét. Aztán azzal vádolta, hogy túlságosan jó volt hozzá valaha; olyan sokáig megtúrta őt ruhájának redői közt, hogy végül egy földi teremtmény karjaiba siklott, észre sem véve, hogy szeretete tárgyat cserélt. Majd fölidézte Archangias testvér durva kifakadásait, s hogy mennyire nem akarta imádni Máriát, akire mindig gyanakvó tekintettel sandított. A pap nem bízott benne, hogy a keménységnek erre a fokára valaha is eljusson. Egyszerűen elpártolt Máriától, képeit elrejtette, oltárát elhagyta. Ám Mária továbbra is ott rejtőzött szíve mélyén, örökké élőn, mint a titkolt szerelem. És a bűn - oly szentségtöréssel, melynek borzalma szinte megsemmisítette a papot - Márián át kísértette meg őt. Ha a leküzdhetetlen ellágyulás óráin mégis Máriához fordult, Albine jelent meg a fehér fátyolban, a derekára kötött kék övvel, csupasz lábfejen az aranyrózsákkal. Valamennyi Szűz: az arany királyi palástos Szűz, a csillagkoronás Szűz, az angyali üdvözlés Szüze, a liliom és a rokka közt pihenő Szűz, mind-mind Albine-ra emlékeztette, az ő mosolygós szemére, finom vonalú szájára, lágyan gömbölyödő orcáira. Vétke megölte Mária szüzességét. Ekkor, végső erőfeszítéssel, száműzte a vallásból a nőt, és Jézusban keresett oltalmat, ámbár az Ő szelídsége is nyugtalanította olykor. A gyanakvó Istent akarta, a kérlelhetetlen Istent, az ótestamentum Isténét, aki csak mennydörgés közepette jelenik meg, hogy megbüntesse a rémült embereket. Nem léteztek többé a szentek, nem léteztek az angyalok, nem létezett Isten Anyja; csupán Isten létezett, a mindenható Úr, aki magának követel minden lélegzetvételt. Érezte, hogy ennek az Istennek a keze megsemmisíti az ágyékát, s mint egy bűnös porszemet uralmában tartja őt téren és időn át. Semmivé válni, kárhozottnak lenni, a pokolról álmodni, meddő küzdelmet folytatni a kísértés szörnyetegeivel: ez az öröm. Jézustól csak a keresztet vállalta. Elragadta a keresztnek az az örülete, mely már annyi ajkat koptatott el a feszületen. Fölvette a keresztet, és követte Jézust. Nehezítette a terhét, még nyomasztóbbá tette, az volt a szíve boldogsága, hogy leroskadjon alatta, s térden csúszva, görnyedő gerinccel vonszolja tovább. Benne látta a lélek erejét, a szellem örömét, az erény kiteljesedését, az életszentség tökéletességét. Minden a kereszten találkozott, minden út a kereszthalálhoz vezetett. Szenvedni, meghalni: ez a két szó csengett szüntelenül a fülében, mint az emberi bölcsesség végső foglalatja. S ha keresztre feszítette magát, jutalmul elnyerte az istenszeretet kimeríthetetlen vigaszát. Nem Máriát

szerette már gyermeki gyöngédséggel, szerelmes szenvedéllyel. Magáért a szeretetért, a szeretet tökéletességéért szeretett. Szerette Istent önmaga fölött, mindenek fölött, ragyogó fényességben. Olyan volt, mint a világító szövétnek, mely önmagát emésztí föl. Olykor, ha kívánta a halált, még abban is csak a szeretet fellángolását látta.

Mit mulasztott hát el, hogy ily keserves megpróbáltatásokban van része? Kezével letörölte verejtékes halántékát, s arra gondolt, hogy reggel még megvizsgálta lelkét, és nem talált benne súlyos vétket. Vajon nem él-e szigorú vezeklő-életet? Nem szereti-e Istent, s csak Őt, vakon? Ó, hogy áldaná Őt, ha visszaadná végre lelke békéjét, úgy ítélvén, hogy eléggé megbűnhődött vétkéért! Talán soha nem is lehet azt a vétket levezekelni. És önkéntelenül is visszatért Albine-hoz, a Paradou-hoz, az égő emlékekhez. Először mentségeket keresett. Egyik este összeesett szobája kövén, leverte lábáról az agyláz. Három héten át a testi válság martaléka volt. Vére vadul nyargalt ereiben, minden kis porcikájában, féktelenül dübörgött a belsejében, mint a tajtékzó hegyifolyó; lába ujjától feje búbjáig megtisztult, megújult a teste, egészen átgúrta a betegség; lázalmában gyakran azt képzelte, hogy a csontjait újraszögezõ munkások kalapácslását hallja. Aztán egy reggel új emberként ébredt. Megszületett másodszor, megszabadulva mindattól, amit huszonöt év lassanként felhalmozott benne. Gyermeki jámborsága, szeminariumi neveltetése, fiatal papi hite mind eltűnt, elenyészett, odalett, s ürességet hagyott hátra. Bizonyosan csak a pokol készíthette így elő a bűnre, az fegyverezte le, s változtatta a szívét az elpuhultság fészkévé, ahol a gonoszság tanyát üthetett. Ő pedig minderről mit sem tudott, hagyta, hogy lassan sodródjék a bűnbe. Mikor ismét kinyitotta a szemét, a Paradou-ban, a gyermekkor levegőjében fürdött, nem emlékezett a múltra, semmi sem maradt papi mivoltából. Érzékei szelíden játszadozva, boldog meglepetéssel kezdték újra az életet, mintha még sosem tapasztalták volna, s most elragadtatott örömmel ismerkednének vele. Ó, gyönyörűséges ismerkedés, bájos találkozások, elbűvölõ felfedezések! Ez a Paradou maga volt a földi paradicsom. A pokol jól tudta, hogy itt védtelen lesz, amikor idehozta őt. Első gyermekkorában sosem érezte a növekedésnek ezt a gyönyörét. Ha most visszagondol arra az első gyermekkorra, feketének, naptalannak, rútúnak, sápadtnak, betegesnek látja. Azért is köszöntötte olyan kitörő örömmel a napfényt, csodálta meg az első fát, az első virágot, a szemébe ötlő legparányibb bogárkát, a kezébe kerülő legapróbb kavicsot! Elbűvölték még a kövek is. A szemhatár maga volt a testet öltött csoda. A szeme megtelt a napfényes reggellel, ha beszívta a jázmin illatát, ha meghallotta a pacsirta dalát, úgy felbolydult a lelke, hogy minden erő elszállt a tagjaiból. Gyönyörködve figyelgette az élet leghalkabb rezzenéseit is. És az a reggel, amelyen Albine megszületett mellette rózsaaágyán! Boldogan kacag fel most is, hogy rágondol. Úgy emelkedett föl a lány, mint a csillag, melynek fényét még a nap sem nélkülözheti. Mindent beragyogott, mindent érthetővé tett. Ő fejezte be az újjászületését. S a pap most újra bebarangolta vele gondolatban a Paradou minden zegét-zugát. Emlékezett rá, hogy apró hajfürtök röpködtek a lány nyakán, amint előtte futott. Jószagú volt, himbálta langyos szoknyáját, melynek minden érintése egy-egy simogatás. S valahányszor Albine átölelte kígyósan hajlékony meztelen karjával, azt várta, hogy egyszerre csak rácsavarodik a testére az a vékony test, s a bőréhez tapadva alszik el. Mindig a lány járt elől. Kerülőutakat választott, sokáig elidőztek, nehogy túl hamar érkezzenek haza. Ő oltotta Serge-be a föld szenvedélyes szeretetét. És Serge a füvektől leste el, hogyan szeresse Albine-t; sokáig bolyongó szerelmük végre ráakadt az igazi gyönyörre, egy este, a faóriás árnyékában. Útjuk ide torkollott. Albine hanyatt feküdt, haja kibomlott, forgatta a fejét, felé tárta karját. És ő magához szorította. Ó! Még egyszer megölelni, magáévá tenni, érezni termékenységtől megremegő ágyékát, életet teremteni, Istennek lenni!

A pap tompán feljajdult. A teste kinyúlt, mintha láthatatlan fogak martak volna bele; aztán újra magába roskadt. A kísértés vágta bele a fogát. Micsoda fertőben tévelyegtek az emlékei? Vagy nem tudta-e, hogy a Sátán minden fondorlatra képes, és még a lelkiismeret-vizsgálat óráit is felhasználja, hogy kígyófejével a lélekbe férközzék? Nem, nem, nincs mentség! A betegsége nem indokolja a bűnét. Neki kellett volna vigyáznia magára, s újra megtalálnia Istent, mihelyt kilábalt a betegségből. Ő pedig, éppen ellenkezőleg, kéjelegve zárkózott érzékei börtönébe. És milyen bizonyítékát adta megint förtelmes vágyainak! Míg meggyóna vétkeit, akarata ellenére elhatalmasodott rajta a vágy, hogy gondolatban újból elkövesse. Hát nem képes megfékezni szennyes gondolatait! Azon tépelődött, kiüríti agyát, hogy ne legyenek többé gondolatai; megnyitja ereit, hogy parázna vére ne kínozza többé. Arcát tenyerébe temette, reszketve fődte el bőrének minden kis darabját, mintha attól félne, hogy a körötte ólálkodó állatok meleg lehelete felborzolja rajta a szőrt.

Azonban mégis gondolkodott, és a vér mégis dobolt a szívében. Kezével elfödött szeme előtt, a homály feketeségében lángvonalakkal rajzolódott ki Albine hajlékony teste. Meztelen melle vakított, mint a nap. És minél görcsösebben nyomta öklét a szemére, hogy elűzze a látomást, annál tündöklőbb lett; olyan élesen látta hátrahanyatló testét, hívogatón kitáruló karját, hogy rémülten felhördült. Hát Isten egészen elhagyja, számára nincs többé oltalom? És hiába feszítette meg akaratát, a bűn mindig újrakezdődött, és ijesztő világossággal játszódtott le ismét. Újra látta a legparányibb fűszálat is Albine szoknyája szegélyén; megint megtalálta azt a hajába akadt kis bogáncsot, amely - még emlékezik rá - megszúrta az ajkát. Újra érezte az illatokat, a legázolt fű fanyar szagát, újra hallotta a távoli hangokat: egy madár szabályosan ismétlődő fütyét, a mély csöndet, majd az ágak közt suhanó sóhaj. Miért nem sújtotta le akkor nyomban az ég? Kevesebbet szenvedett volna. A kárhozott lélek kéjes gyönyörével fetrengett bűne fertőjében. Rázta a düh, ha azokra a sátáni szavakra gondolt, melyeket Albine lábához borulva suttogott. Most harsogtak ezek a szavak, hogy vádolják őt Isten előtt, urának és parancsolójának mondta a nőt, rabszolgájaként szegődött, csókolta a lábát, szeretett volna vízzé válni, hogy szomszját oltsa, kenyérré, hogy táplálja. Most értette csak meg, miért nem tud többé meggyógyulni: Isten a nő hatalmába adta őt. De ő most megveri, összetöri a csontját, hogy megszabaduljon tőle! Hiszen a nő a rabszolga, ő az a tisztátalan teremtes, akitől az egyháznak még a lelket is meg kellett volna tagadnia. Megkeményítette magát, és öklét emelte Albine-ra. De íme, az ökle szétnyílt, és tenyere lágyan, simogatóan siklott végig meztelen vállán, átokra nyíló ajka pedig hódoló szavakat rebegetve tapadt kibontott hajára.

Mouret abbé kinyitotta a szemét. Az égő látomás elenyészett. Váratlan, nem remélt megkönnyebbülés! Sírva fakadt. Lassan pergő könnyei az orcáját mosták; mélyeket lélegzett, de moccanni nem mert, attól félván, hogy ismét tarkón ragadja a múlt. Még mindig fenyegető morgást hallott a háta mögül. De lassan belefeledkezett abba a megnyugtató érzésbe, hogy nem kell többé annyit szenvednie. Odakint elállt az eső. A lenyugvó nap lángsugarai mintha piros selyemfüggönyt akasztottak volna az ablakokra. A templom most megint meleg volt. Benne remegett a nap búcsúsóhaja. A pap köszönetet rebegett Istennek a pillanatnyi enyhülésért. Egy széles fénykéve aranyporban fürdette a templomhajót, megvilágította a templom mélyét, ráragyogott az órára, a szószékre, a főoltárra. Talán az isteni malaszt tér vissza hozzá a mennyországból ezen a fényes ösvényen? Érdeklődéssel figyelte a porszemecskéket, melyek olyan bámulatos sebességgel sűröttek-forogtak a fénykévében, mintha szorgos kis hírnökök volnának, akik szüntelenül hozzák a híreket a mennyországból a földre. Ezer égő gyertya sem tudta volna ilyen ragyogó fénybe borítani a templomot. A főoltár mögött aranyleplek feszültek a falra; aranyholmik fénye patakozott az oltár fokán, a gyertyatartók széles fénykévéket szórtak, a tömjénezőkben drágakő izzott, a fokozatosan kiöblösödő misedények üstökös gyanánt sziporkáztak; fénylő virágeseő záporozott a lebegő csipkék közé, terítők, csokrok, rózsafüzérek

díszlegettek mindenfelé, s a nyíló rózsák kelyhéből csillagok hullottak. Az abbé még álmodni sem mert ilyen mesés gazdagságot szegényes templomába. Mosolygott, s arról ábrándozott, hogy mind itt tartja és kedve szerint rendezi el ezt a sok-sok drágaságot. Az aranyszövetű függönyöket valamivel feljebb kellene akasztani; a vázák is nagyon hanyagul vannak odatéve; s képzeletben összeszedte az elszórt virágokat, újrakötötte a csokrokat, lágyabb ívelést adott a füzéreknek. Milyen csudás látvány ez a szemet gyönyörködtető, nagy gazdagság! Aranytemplom főpapja lett! Püspökök, fejedelmek, királyi palástba öltözött hölgyek, hívó tömegek látogatják a templomot porig alázkodva, a völgyben tanyáznak, hetekig várnak a kapuban bebocsátatásra, csókkal illetik a lábát, mert az is arany, és csodatévő erővel bír. Tédig gázol az aranyban. Arany mellében aranyszív dobog, és édes csengését meghallja kívülről a tömeg. S ekkor mérhetetlen kevélység költözött belé. Bálvány volt. A napsugár egyre följebb szállt, a főoltár lángolt, a pap elhitette magával, hogy bizonyára az égi kegyelem tért vissza hozzá, s az ajándékozta meg ezzel a nagy lelki gyönyörűséggel. Háta mögött az a fenyegető morgás hízelkedővé szelídült. Tarkóján csak bársonyos talpak érintését érezte, mintha egy nagy macska simogatta volna.

És tovább szötte ábrándjait. Sosem látta még a dolgokat ilyen tündöklő fényben. Egyszerre minden könnyűnek tetszett, oly erősnek tudta magát. Albine várja, tehát elmegy hozzá. Ez természetes. Hiszen reggel is összeadta a nagy Fortunét és Rosalie-t. Az egyház nem tiltja a házasságot. Most is maga előtt látja őket, hogy mosolyogtak egymásra, s bökdösték egymást az ő áldást osztó keze alatt. Aztán este megmutatták neki az ifjú pár ágát. Hozzájuk intézett minden egyes szava hangosan csengett most a fülében. A nagy Fortunénak azt mondta, hogy Isten élettársat küldött neki, mert nem akarja, hogy az ember magányosan éljen. Rosalie-nak lelkére kötötte, hogy ragaszkodjék a férjéhez, soha el ne hagyja, alázatosan szolgálja. De mindezeket saját magának és Albine-nak is mondta. Vagy nem az ő élettársa Albine, alázatos szolgálója, kit az Úr küldött neki, hogy férfiereje el ne apadjon a magányban? Különben is egymáshoz vannak ők láncolva. És nagyon csodálkozott, hogy ezt nem látta be nyomban, s hogy nem ment el vele, úgy, amint az kötelessége lett volna. De most már döntött, holnap elmegy hozzá. Egy félóra alatt ott van nála. Átvág a falun, fölkapaszkodik a domboldalon: arra a legrövidebb az út. Minden hatalmában áll, ő az úr, senki nem szólhat ellene semmit. Ha meg akarnák is lesni, egy intésére mindenki lehajtaná a fejét. Együtt fog élni Albine-nal. Feleségének fogja hívni. Nagyon boldogok lesznek. Az aranyáradat még följebb emelkedett. Már az ujjai közt patakozott. Fürdött az aranyban. És magával viszi a szent edényeket házi használatra. Nagy lábon fog élni, embereit kifizeti egy-egy kehelydarabbal, melyet könnyedén szétmorzsol ujjai között. Nászi ágát az aranyszövetű oltárterítővel takarja le. Feleségének a Szent Szűz és a többi szentek nyakában függő aranyszíveket, aranyláncokat, aranykereszteket ajándékozza ékszerűl. Sőt a templom is, ha emeletet húznak rá, jó lesz palotának. Isten nem szólhat bele, hiszen megengedi a szerelmet. És különben is, ki az az Isten? Avagy nem isten-e ő maga is, nem csókolgatja-e csodatevő aranylábait a tömeg?

Mouret abbé fölemelkedett. Széles mozdulatot tett, mint Jeanbernat, amikor tagadó mozdulattal mutatott körül a szemhatáron.

- Nincs semmi, semmi, semmi - mondotta. - Nincs Isten.

Borzadály zúgott végig a templomon. A pap megrémült, s halálosan sápadt arccal hallgatózott. Ki szólt? Ki káromolta Istent? Az a bársonyos, simogató talp, melynek szelidségét a nyakszirtjén érezte, egyszerre csak vérengzővé vált: karmok tépték a húsát; megint csorgott a vére. De megvetette a lábát, küzdött a rohammal. Szidalmazta a diadalmaskodó bűnt, mely a halántéka körül vigyorgott, ott, ahol a kór megint elkezdte dühödt dobolását. Hát nem ismeri a bűn törvéseit, nem tudja-e, hogy gyakran mulatságból settenkedik oda, bársonytalpain, hogy

azután a karmát éles kés gyanánt csontig mártsa áldozata húsába? És haragja megkétszereződött, ha arra gondolt, hogy tudatlan gyermekként esett a csapdába. Hát mindig ő kerül alul, s a bűn telepszik győzelmesen a mellére? Most Istent tagadta meg. Végzetes lejtőre jutott. A parázñaság megöli a hitet. Utána megrendül a dogma is. Az aljasságát védelmező testnek egyetlen kétélye elsöpri az egész mennyországot. Ilyenkor az isteni törvény haragra ingerel, a szent titkok mosolyt fakasztanak; az ember befészkei magát a lerombolt hitnek egy zugába, vitatja a szentségtörést, s túr magának valami vackot, mint a piszkát takargató állat. Aztán jön a többi kísértés: az arany, a hatalom, a korlátozatlan élet, a fékezhetetlen élvezetvágy, mely a bőség és kevélység ágyában hentergő bujálkodáshoz vezet. Majd Isten megrablása következik. Összetöri a szentségtartót, hogy egy nő tisztátalanságát ékesítse vele. Igen! Elkárhozott. Most már semmi nem zavarja, a bűn szabadon szólalhat meg benne. Jó, hogy nem kell többé harcolnia. A tarkója körül ólálkodó szörnyek már a belsejében marakodnak. Fölfújta magát, hogy jobban érezze harapásaikat. Kegyetlen örömmel adta át magát nekik. Lázadó haragjában még a templomot is megfenyegette. Nem, nem hisz többé Jézus istenségében, nem hisz a Szentháromságban, csak saját magában hisz, az izmaiban, érzéki vágyaiban. Élni akar. Férfi akar lenni. Ó, szabadban kóborolni, erősnek lenni, nem félni gyanakvó zsarnoktól, megkövezni ellenségeit, s hátán cipelni haza az útjába kerülő lányokat! Föl fog támadni sírjából, ahová durva kezek lökték! Fölbreszti férfierejét, mely mindmáig csak szunnyadt. És haljon meg szegényében, ha férfiassága halott! És átkozott legyen az Isten, ha ujjá érintésével csak azért választotta ki őt a többi teremtményei közül, hogy egyedül neki szolgáljon!

A pap állt. Látomása támadt. Azt hitte, hogy erre az újabb istenkáromlásra megrendül a templom. A főoltárra ráboruló napfény-takaró mind nagyobb lett, s tűzfénnyel vont a falakat. Szikraözön csapott a magasba, nyaldosta a mennyezetet, majd vérvörösen parázsló fénnyel hunyt ki. A templomra hirtelen rászakadt a sötétség. Úgy rémlett, hogy a napnyugta tüze berogyasztotta a tetőt, megrepesztette a falat, mindenfelé tátongó réseket nyitott a kívülről jövő támadásnak. A sötét épületváz megremegett a szörnyű ostrom előszelében. Ijesztő sebességgel közeledett az éjszaka.

Ekkor a pap valami nagyon távoli zúgást hallott az artaud-i völgy felől. Régebben nem értette meg ennek a napszikkasztotta földnek szenvedélyes nyelvét; csak görcsös szőlőtökéket, ösztövr mandulafákat, kificamodott, roskatag, vén olajfákat látott. Derűs lelkű tudatlanságban járt-kelt a szenvedélyek földjén. De ma, hogy már ismerte a test dolgait, meghallotta a napmelegtől alélt levelek leghalkabb sóhaját is. Először a leszálló nap búcsúcsókjától még forró dombok rezdültek meg a messzi szemhatáron, meglódultak, mint tompa dobogással menetelő hadsereg. Aztán megmozdultak a szanaszét szórt sziklák, az útszéli kövek, a völgy összes kavicsai, s dübörögve gördültek előre, mintha a mozgás ösztöne hajtana őket. Zúgva ömlöttek nyomukba a vörös földpocsolyák, a csákánnyal feltört, gyér mezők, mint megannyi kiáradó folyó, mely megfogant magvakat, kibúvó gyökereket, párzó növényeket görget vérhullámain. És csakhamar mozgott minden; a szőlőtökék óriási rovarokként másztak; a sovány gabona, a szikkadt fű hosszú lándzsákkal fölfegyverzett zászlóaljak módjára menetelt; a fák rohantak, hajuk szétzilálódott, tagjaik megnyúltak, mint küzdelemre készülő bajvívóké; menetelt a száraz avar, menetelt az utak pora. Minden lépésével újabb erőket toborzó sokaság, mind közelebből lihegő, üzekedő tömeg, forró leheletű élet-orkán, mely maga előtt sodor mindent, a gigászi vajúdás forgatagában. És hirtelen megindult a támadás. A szemhatár peremétől kezdve az egész tájék a templomra rontott: dombok, kövek, földek, fák. A templom megreccsent az első roham alatt. A falak meghasadoztak, röpült a tetőcserép. A nagy Krisztus is megrázkódott, de nem esett le.

Lélegzetvételnyi szünet következett. Még vadabbul csapott fel kint a hangzavar. Most emberi hangokat is hallott a pap. Artaud népe, ez a maroknyi fattyú, aki a tüskös szeder szívósságával tenyészett a sziklán, most nyüzsgő élőlényekkel terhes vihart támasztott. Az artaud-iak bujálkodtak a földön, ide is, oda is embervadont telepítettek, amelyben a törzsek felfaltak maguk körül minden talpalatnyi helyet. Fölkúsztak a templomig, egyetlen lendülettel bedöntötték a kapuját, s fajtájuknak mindent elborító sarjaival fenyegetően előzönlöttek a templomhajót. Hátuk mögül a sűrű bozótból előretörték az állatok: az ökrök föl akarták öklelni a falakat, a szamarak, kecskék, juhok csordaszám rontottak a templomra, mint eleven hullámverés; pincebogarak és kabócák hemzsegő hada támadta meg az épület alapjait, hogy fűrészfogaival porrá őrölje. Túloldalt meg Désirée baromfiudvara árasztotta trágyadombjának fojtogató bűzét; az Alexandre, a nagy kakas, rohamra trombitált, a tyúkok csőrükkel lazították a követ, a nyulak föld alatti folyosókat túrtak az oltárok alá, hogy aláaknázzák és összedöntsék őket, a disznó pedig, mely a kövérségtől már mozdulni sem bírt, röfögve várta, hogy a templomi felszerelés egy marék meleg hamuvá váljék, amelyben meghempergeti a hasát. Elképesztő lett a hangzavar, jött a második roham. A falu, az állathad, a mindenén átcsapó életáradat egy pillanatra elnyeléssel fenyegette a templomot, a veszettül rohamozó testek alatt meghajoltak a gerendák. Az örült kavargásban a nőstények egyre újabb harcosokat vetettek világra. Ezúttal beomlott a templom egyik fala; a mennyezet engedett a nyomásnak, az ablakok fakeretei kiröpültek, az alkonyi pára mind feketébben gomolygott befelé az ijesztően tátongó réseken át. A nagy Krisztust már csupán a bal tenyerébe vert szög tartotta a kereszten.

A falszárny beomlását harsány üdvrivalgás fogadta. De a templom még állt, ha sérülten is. Vadul, némán, komoran, konokon kitartott, belekapaszkodott a legkisebb alapkövekbe is. Úgy látszott, e rom fennmaradásához az is elegendő, ha a legvékonyabb oszlopocska, az egyensúlyozás valamely csodája folytán, fenntartja az omladozó tetőzetet. Ekkor Mouret abbé látta, hogy fognak munkába a fennsík vad növényei, a kopár sziklákon eldurvult, kígyókként tekergőző, kemény szárú, bütykös, borzalmas növények. Először a rozsdaszínű zuzmó lepte el a gipszvakolatot, mint valami égő ragály. Azután a kakukkfű verte gyökereit vasékként a téglák közé. A levendula benyúlt hosszú, horgas ujjával minden meglazult falrész alá, magához húzta, lassú, szívós erőfeszítéssel ráncigálta. A boróka, a rozsmaring, a szúrós krisztustövis még magasabbra kúszott, ellenállhatatlanul kapaszkodott tovább. A szikkadt szálú fűvek is becsúsztak a nagykapu alatt, számtalan lándzsahegyként meredeztek, rést ütöttek a kapun, behatoltak a templomhajóba, s erős feszítővasaikkal a kőlapokat emelgették. Diadalmas felkelés volt ez, a lázadó természet emelt torlaszokat a feldöntögetett oltárokból, s rombolta le a templomot, mely évszázadok óta ráborította sötét árnyékát. A többi harcosok csak hagyták, hadd végezze a fű, a kakukkfű, a levendula, a zuzmó a maga apró rágcsáló, munkáját, mely sokkal hatásosabbnak bizonyult, mint az erők buzogányütései. Hagyták, hadd morzsolja szét az alapzatot, s döntse romba szívós aknamunkájával az egész épületet. Aztán hirtelen bekövetkezett a vég. Az a berkenyefa, melynek magas ágai a törött ablakszemeken át már eddig is benyúltak a templomba, most berontott ijesztő nagyságú zöld lombozatával. Megállt a templom közepén. Mérhetetlenül megnövekedett. Törzse olyan roppantul vastag lett, hogy a templom megpattant körötte, mint egy szorosra húzott öv. Ágai mindenhová bedugták súlyos bütykeiket, leszakítva a falnak s a tetőzetnek egy-egy darabját; és a gallyak egyre szaporodtak, ágazódtak végtelenül, újabb fa hajtott ki mindegyik csomóból, olyan féktelen erővel, hogy a rostává lyuggatott templom omladéka szerteszét röpült, s finom porként szállt el a négy világtáj felé. A faóriás most már az eget ostromolta. Ágerdeje testek, lábak, karok, törzsek, hasak életerőtől duzzadó vadonává vált; asszonyhaj lengett róla, férfifejek repesztgették a kérgét, vidáman, mint a kipattanó rügyek; a legtetetjén szerelmespárok heverték ernyedten fészük szélén, s a levegő megtelt gyönyörűk zengésével, termékenységük illatával. A templomra zúduló szélvész utolsó rohama elsöpörte a port, a szószék és a gyóntatószék forgácsait,

a szétrongyolt szentképeket, az összetört miseedényeket, az egész törmeléket, amelyben mohón turkált az eresz alól kiverő verébbad. A nagy Krisztus leszakadt a keresztről, egy pillanatra fennakadt egy lobogó női hajzaton, aztán elszállt, elsodródott, elenyészett a fekete éjszakában, s valahol csattanva zuhant a földre. Az Élet fája átdőfte az égboltot. Fölébe nőtt a csillagoknak.

Mouret abbé, mint egy elkárhozott lélek, féktelen ujjongással fogadta ezt a látomást. A templom legyőzetett. Istennek nincs többé hajléka. Ezentúl nem áll útjába az Isten. Elmehet Albine-hoz, mert Albine ül diadalt. És kinevette saját magát, aki egy órával ezelőtt még váltig erősködött, hogy a templom árnyéka elnyeli a földet. A föld bosszút állt a templomon: felfalta. Őrült kacagása fölriasztotta látomásából. Báván bámulta a templomhajót, melyre lassan ráborult az estéli homály; az ablakokon át bekandikált a csillagos ég egy-egy csücske. A pap már nyújtotta a kezét, hogy megtapogassa a falakat, amikor a sekrestyei folyosón megcsendült Désirée hívó hangja:

- Serge! Itt vagy?... Szólj már! Egy félórát kereslek.

S belépett, kezében lámpás. Ekkor látta a pap, hogy a templom még áll. Nem értett semmit, mardosta a kétség, ingadozott a poraiból megéledett, legyőzhetetlen templom és a mindenható Albine között, aki egyetlen lélegzetvételével megingatta Istent.

10

Désirée hangosan nevetgélve lépett közelebb.

- Megvagy! Megvagy! - kiabálta. - Szóval bújócskázol? Tízszor is kiabáltam érted torkom szakadtából... Már azt hittem, elmentél.

Kíváncsiskodva vizslatott körül a homályos sarkokban. Odasettenkedett még a gyóntatószékhez is, mintha azt várná, hogy valakit meglep benne.

Csalódottan jött vissza, s tovább locsogott:

- Hát egyedül vagy? Aludtál talán? Mit tudsz itt csinálni egymagad a sötétben?... Gyere, menjünk vacsorázni.

A pap végigsimított lázas kezével a homlokán, hogy letörölje azokat a gondolatokat, amelyeket bizonyára mindenki leolvasna róla. Gépiesen be akarta gombolni a reverendáját, mert azt hitte, szégyenletes rendetlenségben, kigombolódva lóg rajta. Aztán szigorú arccal, remegés nélkül követte hűgát, testének szenvedését kemény elszánással papi méltósága alá rejtve. Désirée még a zavarát sem vette észre, s az ebédlőbe lépve megjegyezte:

- Nagyon aludtam. Te meg bizonyára sokat fecsegtél, mert egészen sápadt vagy.

Vacsora után megérkezett Archangias testvér, hogy megvívja esti kártyacsatáját Teuse-zel. Aznap este féktelen jókedve volt. Vidámsága rendesen abban nyilvánult meg, hogy többször jól oldalba bökte Teuse-t, amire az öregasszony kiadós pofonokkal válaszolt. Ezen akkorákat nevettek, hogy a mennyezet is belerezdült. A testvér ezután elképesztő tréfákat eszelt ki: orrával törte össze a lapjára fektetett tányérokat, fogadott, hogy az ülepével betöri az ebédlő ajtaját; dohányzacskóját az öreg cseléd kávéjába ürítette, vagy pedig a magával hozott marék kavicsot tömkölte Teuse keblébe, övig lenyúlva a ruhaderekába. Túláradó, vérmes jókedvét rendszerint valami semmiség váltotta ki szokott dühkitörései közben; olykor valamely köznap

tény, amin nem volt mit nevetni, őt bolond nevetőrohamra ingerelte, ilyenkor vadul dobogott, pörgött, mint a forgócsiga, hasát fogta nevetésben.

- Nem árulná el, mitől van ilyen jókedve? - kérdezte Teuse.

A testvér nem válaszolt. Lovaglólásban letelepedett egy székre, s körülnyargalta a szobát.

- Jó, jó - folytatta az öregasszony -, csak számázkodjék. - Teremtőm! Hogy mekkora számár maga! Hogy örülhet a Jóisten, ha magát látja.

A testvér hanyatt vetette magát, háta a kövön, lába a levegőben. Csak úgy fektéből, komolyan közölte:

- Igen, lát engem, és örül, hogy láthat. Ő akarja, hogy vidám legyek... Valahányszor megengedi, hogy pihenjek egy kicsit, megszólaltat egy csengőt a testemben. Én pedig a földön hempergek ilyenkor. Ezen kacag az egész mennyország.

Elcsúszott hanyatt a falig, aztán fejre állva felnyújtózott, ameddig csak tudott, s a sarkával dobolt a falon. Nyakába hulló kámzsája alól kilátszott fekete nadrágja, mely négyszögű, zöld posztódarabokkal volt megfoltozva a térdén. Tovább folyt belőle a szó:

- Plébános úr, ide nézzon, meddig fölérék! Fogadok, hogy ezt nem csinálja utánam... Na, nevéssen már egy kicsit. Inkább a hátán henteregjen az ember, mint hogy valamelyik cafka testét kívánja matracának. Érti, ugye? Az ember állattá vedlik egy kicsit, hempergőzik, kirázta a férgek. Ettől megnyugszik. Amikor hempergek, azt képzem, hogy én vagyok az Isten kuttyája, s az egész mennyország kikönyököl az ablakba, s rajtam kacag... Maga is nevethet, plébános úr. A szenteket mulattatom és magát. Figyeljen csak, itt egy bukfcenc Szent Józsefért, ez meg Szent Jánosért, ez a másik Szent Mihályért, ez Szent Márkért, ez meg Szent Mátéért...

Folytatta, egymás után sorolva a szenteket, és körülbukfencezett a szobában. Mouret abbé, kezét az asztal szélére téve, némán ült a helyén, de végül elmosolyodott. Rendszerint nyugtalanították a testvér játéka. Mikor az Teuse közelébe került, az öregasszony belerúgott s ráfordult:

- Na mi lesz, játszunk már végre?

Archangias testvér rárőfögött. Közben négykézlábra ereszkedett. Egyenest Teuse-höz mászott, farkast játszott vele. Mikor odaért hozzá, fejét a szoknyája alá dugta, s beleharapott a jobb térdébe.

- Nem hagy mindjárt békén! - sikította a vénasszony. - Már megint disznóságokon jár az esze!

- Nekem! - gurgulázta a testvér, s úgy felvidult erre a gondolatra, hogy fölkelni sem tudott a helyéről. - Na, ide süss, megfulladok, mert belekóstoltam a térdedbe! Nagyon sós a térded... Harapok a nőkből, aztán kiköpöm őket, látod!

Letegezte Teuse-t, leköpte a szoknyáját. Mikor végre talpra állt valahogy, szuszogva dörzsölgette egy darabig a bordáját. Ki-kitörő jókedvétől még meg-meglöttyent a hasa, mint a kiürülő borostömlő. Végül komolyan mondta, vastag hangján:

- Játsszunk... Az az én dolgom, hogy min nevetek. Magának semmi köze hozzá, Teuse!

Elkezdődött a játék. Ádáz küzdelem volt. A testvér ököllel csapta a lapokat az asztalra. Amikor elbődült, hogy „Csata”, megkoccantak az ablaktáblák. Teuse nyert. Már régen nála volt a három ász, s most égő szemmel leste a negyediket. Közben Archangias testvér újabb mókákat agyalt ki. Az asztalt emelgette, veszélyeztetve a lámpa épségét, arcátlanul csalt, s otromba hazugságokkal védekezett - tréfából, mint utóbb mondta. Hirtelen rázendített a vecsernyére, teli tüdővel fújta, mint a kántor a karzaton. Nem akarta abbahagyni, gyászosan

óbéogatott, s a bal tenyerén kártyával verte a taktust a versekhez. Ha másként nem tudta kifejezésre juttatni egetverő jókedvét, óraszám kántálta így a litániát. Teuse már ismerte a jó szokását, s amikor a testvér megtöltötte az ebédlőt vad bömbölésével, előrehajolt és a fülébe ordított:

- Hallgasson már el! Ez tűrhetetlen!... Ma nem lehet bírni magával!

Ekkor meg a komplétára gyújtott rá. Mouret abbé közben átült az ablak mellé, mintha nem látná, nem hallaná, mi zajlik körülötte. A vacsoráját úgy költötte el, mint máskor, sőt még Désirée örökös kérdezősködéseire is volt türelme felelgetni. De mostanra elhagyta magát, ereje fogytán volt; elgyötörve, megsemmisülten zuhant vissza abba az ádáz tusakodásba, mely szakadatlanul folyt a lelkében. Még arra sem futotta a bátorságából, hogy fölálljon és fölmenjen a szobájába. Attól is félt, hogy ha a lámpa felé fordul, meglátják a könnyeit, melyek akarata ellenére előntöttek a szemét. Homlokát az ablaknak támasztva kibámult a sötétségbe, lassanként elszunnyadt, lidérces kábulatba süllyedt.

Archangias testvér zsoltározás közben kacintott egyet, s fejével az alvó pap felé bökött.

- Mi az? - kérdezte Teuse.

A testvér megismételte szemjátékát, sokatmondón.

- Felőlem ugyan tekergetheti a nyakát! - mordult rá Teuse. - Nyissa ki a száját, akkor megértem, mit akar... Tessék, király. Remek! Enyém a dáma.

A testvér letette egy pillanatra a kártyáját, áthajolt az asztal fölött, s az öregasszony képébe sziszegte:

- Itt volt a ribanc.

- Tudom - válaszolta amaz. - Láttam, amint a kisasszonnyal bementek a baromfiudvarba.

A testvér rettentő pillantást vetett rá, s orra alá dugta az öklét.

- Maga látta! És hagyta, hogy bemenjen! Engem kellett volna hívnia, fölakasztottuk volna a lábánál fogva a konyhában egy szögre.

A vén cseléd dühbe gurult, de mérsékelte a hangját, nehogy Mouret abbét fölébressze.

- Na hiszen! Ahogy azt maga elképzei! Csak merje betenni a lábát a konyhámba, hogy ott embereket akasztgasson!... Igenis, láttam. Sőt még hátat is fordítottam, amikor bement a templomba a plébános úrhoz katekizmus után. Felőlem azt csinálhattak ott, amit akartak. Mi közöm hozzá? Különben is a babot kellett föltennem föni... Én utálok azt a lányt, de ha őrajta múlik a plébános úr egészsége... Csak jöjjön az éj és a nap bármely órájában. Akár össze is zárom őket, ha azt kívánják.

- Ha ezt megteszi, Teuse - mondta a testvér jeges haraggal -, én megfojtom magát.

Az öregasszony felnevetett, s most ő tegezte amaszt.

- Ne beszélj hülyeségeket, kisapám! Tudod te, hogy el vagy tiltva a nőktől, mint számár a miatyánktól. Próbálj csak fojtogatni, majd meglátod, mit kapsz tőlem... Térj észre, fejezzük be a játszmát. Nesze, még egy király.

A testvér a levegőben tartotta a lapját, s tovább dohogott:

- Csak valami ördögjárta úton jöhetett ide, hogy elkerülte ma a figyelmemet. Pedig minden áldott délután ott fenn silbakolok a Paradou előtt. Ha még egyszer elcsípem őket együtt, megtáncoltatom a ribanc hátán a somfabotomat, amit külön az ő számára nyestem... De ezentúl szemmel tartom a templomot is.

Ledobta a lapját, hagyta, hogy Teuse elvigye az alsóját, aztán hátradőlt a székén, s megint éktelen nevetésben tört ki. Ma nem tudott komolyan megharagudni semmiért.

- Üsse kő! - dünnyögte. - Ha találkoztak is, de legalább jól orra bukott a ribanc... Hadd mondjam el magának, úgy, ahogy történt, Teuse. Tudja, esett az eső. Én az iskola kapujában álltam, amikor észrevettem, hogy jön lefelé a templomból. Nagy peckesen sétált, azzal a hetyke képével, füttyült az esőre. Hát ahogy az országútra ér, csak elterül, mint a béka. Csúszós lehetett ott a föld. Hej, mekkorát nevettem! Tapsoltam is hozzá... Mikor-föltápászkodott, véres volt a keze. Erre a hétre megvan az örömöm! Hacsak rágondolok, hogyan hevert ott a földön, úgy érzem, mintha csiklandozná valami a torkom és a hasam, és elfog a nevetés.

Fölfújta a képét, most már elmerült a játékban, s a *De profundis*-t énekelte. Aztán kezdte előlről. Végigkántálta a játszmát panaszos sirámával, hébe-hóba bődült egy keserveset, hogy jobban élvezze. Ő vesztett, de egy csöppet sem bosszankodott. Teuse felébresztette a plébánost, és kituszkolta a testvért az ajtón: hallani lehetett, mint távolodik az éj sötétjében, hangos ujjongással ismételve a zsoltár utolsó versét: „*Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus ejus.*”

11

Mouret abbé megsemmisülten aludt. A szokottnál később nyitotta ki a szemét; könny áztatta arcát és kezét; éjjel sírt, alvás közben. Aznap reggel nem is misézett. Bár sokáig aludt, olyan ólmosan nehezedett rá az előző esti fáradtság, hogy délig a szobájában maradt, s csak ült egy széken az ágy lábánál. A lelkén elhatalmasodó dermedtség megfosztotta még a szenvedés érzésétől is. Csak valami nagy ürességet érzett; kifosztották, megcsonkították, megsemmisítették. Breviáriumát csak a legnagyobb erőfeszítéssel tudta olvasni; a versek latinja mintha valami barbár nyelv lett volna, melynek még a szavait sem tudta megfejteni. Aztán az ágyra hajította a könyvet, s óraszám bámulta a vidéket a nyitott ablakon át, nem lévén annyi ereje sem, hogy kikönyököljön a párkányra. A távolban látta a Paradou fehér falát: halvány csíkocska a dombok taraján, a kis fenyőerdők sötét foltjai között. Balra, e kis erdők egyike mögött volt a rés; nem látta, de azért tudta, hol van; jól emlékezett a kövek közt elszórt legkisebb szederbokorra is. Tegnap még nem merészelte volna végighordozni tekintetét ezen a félelmetes szemhatáron. De most veszélytelenül feledkezett bele a nézésbe, s találta meg újra, minden zöld bozót mögött, a fal megszakított vonalát, mely olyan volt, mintha egy szoknya szegélydísze akadt volna fenn a bokrokon. Még a szíve sem dobogott hevesebben. A kísértés, mintha megvetné hitvány vérért, kiköltözött gyáva testéből. S ő itt maradt, harcra képtelenül, égi kegyelemtől megfosztottan, még bűnös szenvedélyre sem vágyón, s eltompult aggyal hajlandó volt elfogadni mindazt, amit tegnap még dühösen visszautasított.

Egyszerre csak azon kapta magát, hogy hangosan beszél. Minthogy a rés még ott van, napszálltakor elmegy Albine-hoz. Egy kissé aggasztotta ez az elhatározás. Úgy vélte azonban, nem tehet másként. Albine a felesége, vár rá. Ha megpróbálta felidézni az arcát, nagyon sápadtnak, nagyon távolinak látta. Aztán azon nyugtalankodott, hogyan is fognak élni együtt. Nehéz lesz a környéken maradniuk; menekülniük kell, hogy senki ne sejtse semmit; aztán, ha már elrejtőztek valahol, sok pénz kell a boldogságukhoz. Hússzor is belefogott, hogy szökési

tervet kovácsoljon, próbálta elképzelni boldog, szerelmes életüket. De hiába, nem jutott eszébe semmi. Most, hogy eszét nem zavarta már meg a vágy, visszariadt helyzetének gyakorlati nehézségeitől; tapasztalatlan kezével olyan szövevényes munkát kellene elvégeznie, amihez még hozzáfogni sem tud. Honnan szerezzen lovakat a meneküléshez? Ha gyalogszerrel vágnak neki a nagyvilágnak, nem tartóztatják-e le őket, mint közönséges csavargókat? S vajon képes lesz-e betölteni valamiféle állást, talál-e egyáltalán olyan elfoglaltságot, amivel biztosíthatja felesége betevő falatját? Soha nem tanították effélékre. Nem ismeri az életet; ha emlékezetében kutatott, csak imádságok töredékei, a szertartáskönyv részletei, Bouvier *Teológiai vizsgálódásai*-nak egyes lapjai jutottak eszébe, melyeket valamikor betéve tudott a szemináriumban. Még a jelentéktelen részletkérdések is nagyon izgatták. Azon tépelődött, meri-e majd karját nyújtani feleségének az utcán. Nyilván azt sem tudja majd, hogyan kell karonfogva menni egy nővel. Olyan ügyetlen lesz, hogy az emberek utánafordulnak. Kitalálják, hogy pap, sértegetik Albine-t. Hiába próbálja lemosni magáról papi hivatása nyomait, mindenüvé magával viszi bús sápadtságát s a tömjénillatot. És hátha gyerekei is lesznek egyszer? Megrettent erre a váratlan gondolatra. Különös viszolygást érzett. Arra gondolt, hogy nem fogja őket szeretni. Pedig két gyereke is lesz, egy fiúcska meg egy lányka. Soha nem ülteti őket a térdére, szenvedni fog, ha megérintik a ruháját, nem lovagoltatja őket elégedett örömmel, mint más apa a gyermekét. Sohasem szokja meg ezt a testéből származó testet, mely az ő férfiúi tisztátalanságát izzadja magából. Különösen a lányka zavarja azzal a nagy szemével, melynek a mélyén már asszonyi gyöngédség lángja lobog. De nem! Nem lesz gyereke, megkíméli magát attól a borzalomtól, hogy látnia kelljen, mint sarjad és él újra a teste az örökkévalóságig. Ekkor abba az édes reménységbe kapaszkodott, hogy ő már nem férfi. Hosszú ifjúsága alatt minden bizonnal elapadt a férfisága. Ez elhatározásra bírta: este elszökik Albine-nal.

Este azonban túlságosan kimerültnek érezte magát. Másnapra halasztotta a dolgot. Másnap újabb ürügyet talált ki: nem hagyhatja a hűgát magára Teuse-zel, megírja levélben, hogy vigyék Pascal bácsihoz. Három napig halogatta a levél megírását, pedig a papír, toll és tinta elő volt készítve a szobája asztalán. Harmadnap elment, anélkül hogy megírta volna a levelet. Kapta a kalapját, s elindult a Paradou-ba, kábán, felzaklatva, beletörődve, ment, mint valami robotmunkára, melyből nincs menekvés. Albine képe egészen elmosódott; nem is látta már: csak régi akarásoknak engedelmeskedett, amelyek már nem éltek benne, de hatásuk még mindig érvényesült lényének süket csendjében.

Odakint mellőzött minden óvatosságot, nem rejtőzött el. A falu végén megállt pár percre beszélgetni Rosalie-val. A fiatalasszony elmondta, hogy gyermekét görcsös fájdalmak kínozzák, de szokott nevetése eközben sem hagyta el a szája sarkát. Aztán a pap a sziklák közt ment tovább, egyenest a rés felé. Szokásból magával vitte a breviáriumát. A hosszú utat elunván, kinyitotta a könyvet, s olvasta az előírt imákat. Mire visszadugta a hóna alá, már megfelekezett a Paradou-ról. Csak ment előre, s arra gondolt, hogy újat vesz az arany miseruha helyett, mely lassan már csakugyan kikopik a világból; egy idő óta már rakosgatta is földre az egyfrankosokat, s most azt számolgatta, hogy két hónap múlva együtt lesz a szükséges pénz. Már a dombokon járt, amikor a távolból meghallotta egy paraszt danáját, s erről eszébe jutott egy dicséret, melyet tudott is valamikor a szemináriumban. Törte a fejét az első sorokon, de hiába. Bosszankodott, hogy ilyen rossz az emlékezőtehetsége. Amikor végül mégis rájött, szelíd öröm töltötte el, s halkan dúdolni kezdte az egymás után felidéződő szavakat. Mária dicséretét zümmögte. Mosolygott, mintha ifjúkorának üde levegője csapná meg az arcát. Mily boldog is volt azokban az időkben! Hiszen lehetett is; akkoriban még nem volt felnőtt, s mindig csak ugyanazokra az örömekre áhítozott: derűs nyugalomra, csöndes sarokra egy kápolnában, ahol a kőpadló őrzi térde helyét, magányos életre, melyet bájos gyermeki mosoly ragyog be.

Lassanként mind hangosabban énekelt, csengő fuvolahangon dalolta a dicséretet, amikor hirtelen megpillantotta maga előtt a rést.

Egy pillanatra mehökkent. Aztán elhalt a mosolya, s egyszerűen csak ennyit suttogott:

- Albine nyilván vár rám. Alkonyodik.

De amint fölkapaszkodott, hogy eltávolítsa a köveket és átbújjék, szörnyű fújtatás ijesztette meg. Kénytelen volt visszalépni, mert kis híján rátaposott Archangias testvér arcára. A testvér mély álomba merülve hevert a földön. Bizonyára elnyomta az álom, míg a Paradou bejáratát őrizte. Kezét-lábát szemérmetlenül szétvetve, egész hosszában elnyúlt, s eltorlaszolta a bejáratot. Feje mögé vetett jobbjá úgy markolta a somfáütykőst, mint ha lángpallást forgatna a levegőben. Arcát a nap felé fordítva horkolt a szederbokrok között, cserzett bőre meg sem rándult. Nyitott szája körül kövér legyek röpködtek.

Mouret abbé nézte egy ideig. Irigyelte a porban heverő szentnek nyugodt álmát. El akarta zavarni a legyeket. A legyek azonban makacsul visszarepültek, s letelepedtek a testvér lilás szájára, de ő meg sem érezte. Ekkor az abbé átlépett a nagy testen. Bement a Paradou-ba.

12

A falon túl, pár lépésnyire, ott ült Albine egy gypeszőnyegen. Ahogy meglátta Serge-t, fölállt.

- Te itt vagy! - kiáltott föl és megremegett.

- Igen - mondta az abbé csöndesen -, eljöttem.

A lány a nyakába ugrott, de nem csókolta meg. Meztelen karján érezte a papi gallér gyöngyhímzésének hidegét. Máris aggódva kémlelte az arcát, s faggatni kezdte:

- Mi bajod? Nem csókolta meg az arcom, úgy, mint azelőtt, tudod, mikor az ajkad még dalolt... Ha beteg vagy, megint meggyógyítalak. Most, hogy itt vagy, megint boldogok leszünk. Féltre a bánattal... Látod, én mosolygok. Mosolyogj te is, Serge!

S hogy amaz komoly maradt, tovább folyt ajkáról a szó:

- Bizony, én is sokat bánkódtam. Még mindig nagyon sápadt vagyok, ugye? Egy hete ülök itt a fűvön, ahol rám találtál. Csak egy volt a kívánságom: hogy lássalak belépni a fal hasadékan. Minden neszre felugrottam, futottam elébed. Sosem te voltál, csak az avart kavarta a szél... De én tudtam, hogy jönni fogsz. Vártam volna akár évekig is.

Aztán megkérdezte tőle:

- Szeretsz még?

- Igen, szeretlek még.

Egy kissé zavartan álltak egymással szemben. Súlyos csend telepedett közéjük. Serge nyugodt volt, nem akarta megtörni a hallgatást. Albine kétszer is szóra nyitotta a száját, de nyomban be is csukta, annyira meglepték az ajkára kívánczó szavak. Csak panaszkodott volna. Érezte, hogy könny szökik a szemébe. Mi baja lehet, hogy nem boldog, most, amikor visszatért szíve szerelmé?

- Hallgass ide - rebegte végül -, itt nem maradhatunk. Megdermeszt ez a nyílás... Menjünk haza. Add a kezed.

Bementek a Paradou mélyére. Közeledett az ősz, a fák gondterhesen ingatták sárguló fejüket, hullatták levelüket. Az ösvényeken nyirkos, holt avar vetett ágyat, s a lépések nyomán fojtott sóhajok szálltak. A pázsitágak fölött pára gomolygott, s gyászba vonta a kéklő messzeséget. És néma volt az egész kert, csak itt-ott kélt egy-egy panaszos fuvalom, s borzongott végig a tájon.

Serge didergett, míg a nagy fasoron mentek. Halkan panaszkodott:

- Milyen hideg van itt!

- Fázol - suttogetta szomorún Albine. - A kezem már nem melegít föl. Akarod, hogy rád terítsem a ruhám szárnyát?... Gyere, végigéljük újból régi szerelmünket.

A díszkertbe vezette. A rózsaeerdő még illatozott, érzett benne az utolsó virágok kesernyés lehelete; a mindent elborító lombözön alvó víztükörként terült szét a földön. De Serge annyira félt belépni ebbe a sűrű bozótba, hogy inkább megálltak a szélén, s messziről nézték a tavasszal bebarangolt ösvényeket. Albine emlékezett a legeldugottabb zugra is; mutatta a barlangot, melyben a márványasszony alussza álmát, mutatta a jerikói lonc és az iszalag lecsüngő haját, az ibolyamezőket, a vörös szegfűt köpő kutat, a vadviolával sűrűn benőtt, széles lépcsőt, a romba dőlt oszlopcsarnokot, melynek a közepén liliumok emeltek fehér házikót. Itt születtek meg mindketten, a napsugárban. És elmesélte legelső napjuknak ezernyi apró részletét, elmondta, hogyan sétálgattak, milyen illatú volt az árnyékban a levegő. Serge látszólag odafigyelt, de egy kérdésével elárulta, hogy nem érti a szavát. Nem akart szünni az arcát sápasztó, enyhe remegés.

Albine a gyümölcsösbe vezette, melyet azonban megközelíteni sem tudtak. A folyó megduzzadt, és Serge már nem gondolt rá, hogy a hátára vegye Albine-t, s három ugrással a túlsó partra szökelljen vele. Pedig odaát az almafák és a körtefák rakva voltak még gyümölccsel; a megritkult levelű szőlő is roskadozott a szőke fürtök alatt, melyeknek minden szeme magán viselte a nap csókjának vörös nyomát. Mennyit hancúroztak e tisztas, öreg fák ínycsiklandozó árnyékában! Akkor még gondtalan gyerekek voltak. Albine most is nevetett, ahogy eszébe jutott, milyen orcátlanul mutogatta a lába szárát, amikor az ág letörött alatta. Megkérdezte Serge-től, emlékszik-e legalább, mennyi szilvát ettek? Serge rábólintott. Máris fáradtnak látszott. Nyugtalanította a gyümölcsös, zöldellő útvesztőivel, mohos törzseinek kusza tömegével, mely kidőlt-bedőlt épületvázhoz hasonlított, és nyirkos, csalános kígyótanyákra emlékeztette.

Albine a rétekre vezette. Serge kénytelen-kelletlen tett néhány lépést a fűben, mely most a válláig ért. Úgy rémlett, vékony kis karok miriádja nyúl feléje, hogy összekötözze s lesüllyessze, megfojtja ebben a végeérhetetlen zöld tengerben. Könnyörgött Albine-nak, hogy ne menjenek tovább. A lány csak ment előre megállás nélkül; de látva, hogy mennyire szenved, mellette maradt, lassan elborult a tekintete, s őt is, mint Serge-t, elfogta a remegés. Azért csak beszélt tovább. Széles mozdulattal körbe mutatott a patakokon, a füzeseken, a szemhatárig terjedő fűlepleken. Mindez az övék volt valamikor. Hosszú napokat töltöttek itten. Ott lent, a három nyírfá között játszottak szerelmespárt. Akkor azt kívánták, bárcsak a fű nagyobb lenne náluk, hogy megbújhassanak hullámzó tengerében, s még inkább egyedül legyenek, távol mindentől, akár a búzatáblában vándorló pacsirták. De hát miért reszket ma Serge, mihelyt a lába hegye megnedvesedik vagy eltűnik a fűben?

Albine az erdőbe vezette. A fák még jobban megijesztették Serge-t. Nem ismerte ezeket a komor, fekete törzseket. Itt, a szigorú szálfák között, ahol szabadon járt a fény, még jobban érezte, mint másutt, hogy meghalt a múlt. Az első esők elmosták már lábuk nyomát az utak homokján, a szél elhordta emléküket a bokrok alacsony ágai közül. Albine torkát fojtogatta a szomorúság, de szeme tiltakozást fejezett ki. Ő megtalálta a homokban sétáik legelmosó-

dottabb nyomait is. Minden egyes bokor előtt újból az arcába szökött akkori összesimulásuk édes melege. Esdeklő tekintettel igyekezett Serge-ben is fölébreszteni az emlékezést. Ezen az ösvényen andalogtak meghatott csöndben, s nem merték bevallani egymásnak szerelmüket. Ezen a tisztáson feledkeztek ott egyszer késő éjszakáig, s nézték a csillagokat, melyek meleg fénycsöppek gyanánt hullottak reájuk. Ott, az alatt a tölgy alatt csókolták meg egymást először. A tölgy még őrzi csókjuk illatát; csókjukról susog most is a moha. Nem igaz, hogy az erdő néma és kihalt. Serge azonban elfordult, hogy elkerülje Albine szemét: fárasztotta a tekintete.

Albine a nagy sziklákra vezette. Talán itt nem fog reszketni, s arcáról elmúlik az erőtlenség kétségbeejtő kifejezése. Most csupán a nagy sziklák őrizték a nyugvó nap vörös tűzének melegét. Még mindig lobogott bennük a tragikus szenvedély, izzó kavicságyukon még henteregtek a szörnyűségesen egymásra tekeredett, kövér növények. Albine semerre se nézve, némán húzta magával Serge-t a meredek kapaszkodón, mind följebb és följebb akarta vinni, túl a forrásokon, míg ki nem jutnak újból a napfényre. Ott majd megint meglátják a cédrust, mely alatt elfogta őket az először föltámadó vágy szorongató érzése. Lefekcszenek majd a földre, az izzó kőlapokra, s megvárják, míg beléjük száll a föld gerjedelme. De Serge csakhamar keservesen botladozni kezdett. Nem tudott továbbmenni. Először térdre bukott. Albine roppant erőfeszítéssel fölemelte, s vonszolta egy darabig. Ekkor azonban újból lerogyott, s fásultan ott maradt az út közepén. Szemközt vele és alatta mérhetetlen nagyságban tárult ki a Paradou.

- Hazudtál! - fakadt ki Albine. - Nem szeretsz már!

Állt Serge mellett és zokogott, mert érezte, hogy tehetetlen, s nem tudja továbbvinni magával. Harag nem támadt még a lelkében; siratta haldokló szerelmüket. Serge megsemmisülten feküdt a földön.

- A kert halott, most is fázom - suttogetta.

A lány azonban megfogta a fejét, s megmutatta neki a Paradou-t.

- Lásd hát!... A te szemed halott, a te füled, a te tagjaid, a te egész tested halott. Eljöttél valamennyi örömünk mellett, nem láttál, nem hallottál, nem éreztél semmit. Csak botladoztál, s végül összeestél itt a fáradtságtól és csömörtől... Nem szeretsz már.

Serge erőtlenül, szelíden tiltakozott. Ekkor tört ki Albine-ből először a harag.

- Hallgass! Azt hiszed, meghal a kert valaha is? Télen alszik, májusban újra fölébred, s visszahozza szerelmünk rábízott titkait; csókjaink újra kivirulnak a díszkertben, ígéreteink újból kihajtanak, együtt a füvekkel és fákkal... Ó, ha látnád, ó, ha hallanád: sokkal meghatottabb most, sokkal szívhezszólóbban, édesebben tud szeretni ősszel, amikor elszunnyad termékenysége teljében... Nem szeretsz már, mindezt nem tudod megérteni.

A pap ráemelte szemét, esdeklőn, hogy ne haragudjék. Arca elvékonyult, gyerekes riadtság sápasztotta. Minden erősebb hangra összeresztett. Végül kikönyörögte Albine-tól, hogy leüljön mellé egy kicsit az út közepére. Hadd beszélgessenek nyugodtan, mondják el, mi nyomja a szívüket. S a Paradou felé fordulva, ujjhegygel sem érintve egymást, beszélni kezdtek szerelmükről.

- Szeretlek, szeretlek - hajtogatta Serge egyhangúan. - Ha nem szeretnék, nem jöttem volna el... Igaz ugyan, hogy fáradt vagyok. Nem tudom, miért. Azt képzeltem, itt újra megtalálom azt az édes meleget, melynek már a puszta emléke is olyan, mint a simogatás. És most fázom, a park feketének rémlik, semmit sem találok mindabból, amit itt hagytam. De ez nem az én hibám. Én igyekszem, hogy olyan legyen, mint te, szeretnék a kedvedben járni.

- Nem szeretsz már - mondta ismét Albine.

- De igen, szeretlek. Nagyon szenvedtem a minap, hogy elküldtelek magamtól... Ó, tudod, olyan kimondhatatlanul szerettelek akkor, hogy agyonszorítottalak volna, ha visszajössz, és a karomba veted magad. Sosem kívántalak még olyan vadul. Órákig ott voltál még velem, elevenen, szorítottál karcsú ujjaiddal. Ha behunytam a szemem, kigyúltál, mint a nap, lángnyelvként lobogtál körülöttem... S akkor átgázoltam mindenem, s eljöttem hozzád.

Elhallgatott, révedezett, majd kisvártatva folytatta:

- És most olyan a karom, mintha eltörött volna. Ha a mellemre akarnálak ölelni, nem bírnlak megtartani, elejtenélek... Várj, míg ez a remegés elszáll belőlem. Add a kezed, hadd csókolom még meg. Légy jó, ne nézz olyan haragosan rám. Segíts megvizsgálnom a szívem mélyét.

Olyan őszinte bánat volt a szavaiban, olyan nyilvánvalóan vágyott folytatni szerelmes életüket, hogy Albine meglágyult. Egyszerre olyan szelíd lett, mint régen. Aggódva kérdezgette:

- Hol fáj? Mi bajod?

- Nem tudom. Úgy érzem, hogy az ereimből elszivárog minden csepp vér... Az előbb, mikor jöttünk fel, úgy rémlett, hogy a vállamra jégpalástot vetnek, mely a bőrömrre fagy, s tetőtől talpig kővé dermedt... Éreztem már valamikor ezt a palástot a vállamon... Sehogy sem emlékszem...

Hanem Albine kedves nevetéssel szakította félbe:

- Gyerekség! Meghűltél, ennyi az egész... Vagy talán csak nem akarsz azt mondani, hogy tőlem félsz? Nem maradunk itt télen, elbújva a kertben, mint két vadember. Elmegyünk, ahová akarsz, valamelyik nagyvárosba. Szeretni fogjuk egymást az emberek szeme láttára, ugyanolyan nyugodtan, mint ahogy a fák szeme láttára szerettük egymást. Majd meglátod, hogy nem vagyok én olyan kis semmirekellő, aki csak fészket tud szedni, meg óraszám gyalogolni fáradhatatlanul... Kicsi koromban hímzett szoknyát hordtam, áttört harisnyát, csipkekendőt, fodros gallért. Ezt még senki nem mondta el neked, ugye?

Serge nem hallgatott oda; egyszerre csak halkán felkiáltott:

- Emlékszem már!

S mikor a lány faggatta, nem akart válaszolni. Felidéződött benne az az érzés, amit a szemínárium kápolnája keltett benne: ott érezte a vállán azt a jégpalástot, mely kővé dermedtette a testét. És ekkor ellenállhatatlanul tört rá papi múltja. Azok a kósza emlékek, melyek fölrévedtek benne a faluból a Paradou-ba vivő hosszú úton, most egyszerre élesebbé váltak, ellentmondást nem tűrően nyomakodtak előre. Míg Albine tovább beszélt eljövendő boldogságukról, ő az Úrfelmutatás csengettyűszavát hallotta, s a térdeplő tömeg feje fölé tüzes keresztet rajzoló szentségtartót látta.

- Nos hát - folytatta a lány -, fölveszem a hímzett szoknyámat a te kedvedért... Azt akarom, hogy vidám légy. Majd azt tesszük, ami szórakoztat. Talán jobban fogsz szeretni, ha szép leszek és elegáns, mint egy dáma. A fésűmet nem tűzöm többé ilyen ferdén a kontyomba, nem fog a nyakamba lógni a hajam. Nem gyürkőzöm fel többé könyékig. Begombolom a ruhámat, hogy ne látszódjék a vállam. És tudok ám én szépen köszönni is, tudok illedelmesen járni, államat kecsesen mozgatva. Majd meglátod, milyen csinos nő vagyok, ha a karodon végiglejték az utcán.

- Betértél te néhanapján a templomba, kicsikorodban? - kérdezte tőle a pap alig hallhatón, akaratlanul is fennhangon folytatva álmodozását, mely elvonta figyelmét Albine beszédéről. - Én el nem mentem volna templom előtt úgy, hogy be ne térjek. Mihelyt az ajtó halkán becsukódott mögöttem, úgy éreztem, mintha magában a mennyországban volnék, angyalok hangja susogott szelíd történeteket a fülembe, s a férfi és női szentek lehelete lágyan simogatta a testemet... Igen, ott szerettem volna élni örökké, magamfeledten, abban a nagy boldogságban.

Albine merőn nézte, szerelmes tekintetében apró láng lobbant föl. Aztán még mindig alázatosan folytatta:

- Alkalmazkodni fogok a szeszélyeidhez. Valamikor zenét is tanultam; művelt kisasszony voltam, megtanítottak minden szépre-jóra... Folytatom az iskolát, megint muzsikálok majd. Ha hallani kívánod tőlem valamelyik kedves darabodat, csak egy szavadba kerül, és én hónapokig fogom gyakorolni, hogy egy este, odahaza, jól bezárt szobánkban, gondosan összevont függönyök mögött, eljátsszam neked. Te pedig egyetlen csókkal jutalmazol... Akarod? Egyetlen csókban forrunk össze, s akkor visszatér szívedbe a szerelem. Átölelsz, és összeroppantatsz a karjaidban.

- Igen, igen - motyogta a pap, csak a saját gondolataira válaszolva. - Eleinte az volt a legfőbb gyönyörűségem, hogy meggyújthattam a gyertyákat, előkészíthettem a misekannákat, hordozhattam a misekönyvet, összekulcsolt kézzel. Később Isten lassú közeledésében leltem örömem, s azt hittem, belehalok az égi szerelembe... Más emlékem nincsen. Nem tudok más semmit. Felemelt kezem csak áldást tud osztani. Összecücsörített ajkam csak az oltárt tudja megcsókolni. A szívemet hiába is keresném, nem találom: Istennek ajánlottam, s Ő kegyesen elfogadta.

Albine halálosan elsápadt, szeme lángot lövellt. Remegő hangon folytatta:

- Azt akarom, hogy a lányom soha ne hagyjon el. A fiút - ha jónak látod - add kollégiumba. Drága kis szösze leánykámát a szoknyám mellett tartom. Én tanítom meg olvasni. Ő, emlékezni fogok mindenre, és tanítót fogadok magam mellé, ha elfelejtettem a tudományom... Kis fiókáink ott fognak lábatlankodni körülöttünk. Boldog leszel, ugye? Válaszolj, mondd, hogy fölmelegszel, hogy mosolyogni fogsz, hogy nem bánsz meg semmit!

- Gyakran gondoltam a kőszentekre, kiket évszázadokon át tömjéneznék fülkájukban - révedezett tovább alig hallhatón a pap. - Az idők során talán egészen átítatódnak tömjénnel... Én is olyan vagyok, mint ezek a szentek. Tömjén van minden ízemben. Ebből a bebalzsamozottságból ered lelkem derűje, testem lassú halódása, az a megnyugtató öröm, hogy nem élek... Ó, bár semmi sem ingatna meg mozdulatlanságomban! Bár maradnék hideg, merev, gránát-ajkaimmal örökké mosolygó, az emberek közé leszállni nem tudó! Ez az egyetlen kívánságom.

Albine fölállt, dühösen, fenyegetően. Megrázta és rárivallt:

- Miket beszélsz? Miről álmodozol itt fennhangon?... Nem vagyok-e a feleséged? Nem férjemként jöttél-e ide?

A pap még erősebben reszketett, hátrahanyatlott.

- Ne, hagyjál, félek - hebegte.

- És közös életünk, és a közös boldogságunk, és a gyerekeink?

- Ne, ne, félek!

Aztán felkiáltott végső kétségbeesésében:

- Nem tehetem! Nem tehetem!

Albine némán állt egy darabig, s nézte a lába előtt didergő szerencsétlent. Láng csapott az arcába. Már-már kitárta a karját, mintha át akarná ölelni Segge-t s magához szorítani, hirtelen támadó, dühös vágygal. De aztán, úgy látszik, meggondolta magát: csak a kezét fogta meg, hogy talpra segítse.

- Jöjj! - mondta.

És az alá a faóriás alá vezette, ugyanarra a helyre, ahol nekiadta magát, s ahol Serge magáévá tette őt. Ugyanolyan volt most is a boldogító árnyék, a lélegző mellkasként lüktető törzs, az oltalmazó karokként kinyúló ágak. A fa jóságos volt, erőteljes, hatalmas, termékeny. Mint nászuk napján, most is hálófülkei bágyadt epekedés, szerelmes nő meztelen vállán kihunyó nyáresti fény, néma, kéjes görcsbe hulló, alig érthető szerelmes dadogás lebegett a kristályos zöld fényben fürdő tisztáson. És a távolban a Paradou - noha már megcsapta az ősz szele - megint forrón, szerelmesen suttogott. Újból cinkosuk lett. A díszkertből, a gyümölcsösből, a rétekről, az erdőből, a nagy sziklákról, a tágas égboltról ismét kéjes nevetés szállt, ismét fújt a szél, és amerre járt, termékenyítő port hintett széjjel. Még a legmelegebb tavaszi estéken sem áradt a kertből ilyen tüzes szerelmi vágyakozás, mint most, az utolsó szép napokban, amikor a növények istenhozzádot mondvá tértek nyugovóra. Az érett csírák illata mámorító vágyat árasztott a megritkult lombokon át.

- Hallod? Hallod? - súgta Albine Serge-nek, miután lefektette a fa tövében a fűre.

Serge zokogott.

- Látod, nem halt meg a Paradou. Biztat minket szerelemre. Még most is házasságunkat akarja... Ó, emlékezz! Ölelj a melledre. Legyünk egymáséi.

Serge zokogott.

Albine nem mondott többet. Ő szorította magához. Vadul ráfonódott. Ajka rátapadt erre a hullára, hogy életre csókolja. Serge azonban most is csak zokogni tudott. Hosszú hallgatás után újra megszólalt Albine. Megvetően, elszántan állt.

- Eredj! - mondta halkan.

Serge kínosan föltápáskodott. Fölvette a breviáriumát, mely leesett a fűbe. Elkullogott.

- Eredj! - ismételte mögötte most már hangosabban Albine, s kergette maga előtt.

És így üzte-hajtotta bokorról bokorra a komor fák között, vissza a résig. S mikor Serge habozva megállt ott és lehajtotta a fejét, Albine hevesen rákiáltott:

- Eredj! Eredj!

Aztán lassan visszament a Paradou-ba, hátra sem nézett többet. Beesteledett, a kert olyan volt, mint egy nagy, komor koporsó.

13

Archangias testvér fölébredt, a rés elé állt, botjával csapkodta a köveket, káromkodott, mint a jégeső.

- Hogy az ördög zúzná szét a combjukat! Hogy ragasztaná őket a hátsófelükkel egymáshoz, mint a kutyákat! Hogy vonszolná őket lábuknál fogva, s verné az orrukat a saját piszkukba!

De amikor meglátta a papot űző Albine-t, elállt a szava a megdöbbenéstől. Aztán még vadabban csapkodott, és rettentő nevetésben tört ki.

- Ég veled, te cafat! Szerencsés utat! Eredj bujálkodni a farkasaiddal!... Persze, egy szent nem tud kielégíteni. Erősebb ágyék kell oda. Egy egész tölgyfa kéne neked. Kell a fütykösöm? Nesze! Hálj vele! Ez kemény legény, neked való.

Teljes erejéből Albine után vágta a botját a sötétbe. Aztán Mouret abbéra nézett, s azt morogta:

- Tudtam, hogy ott benn van. Szét voltak hányva a kövek... Ide figyeljen, plébános úr, bűne folytán felettese lettem. Isten azt üzeni rajtam keresztül magának, hogy nincs a pokolnak az a keserves kínja, ami elég súlyos büntetés volna a test bűnébe süllyedt papnak. Ha Isten megbocsátja ezt, akkor túlságosan is irgalmas, és csorbát ejt az igazságosságon.

Lassan bandukoltak Artaud felé. A pap a száját sem nyitotta ki. Lassan-lassan följebb emelte a fejét, nem reszketett már. Amikor megpillantotta a távolban, az ibolyaszín égen, a Remete magányos oszlopát s a templom tetejének piros faltját, halványan elmosolyodott. Tiszta tekintetén valami nagy békesség ömlött el.

A testvér közben a kavicsokat rugdalta. Aztán megfordult, s így szólította meg a társát:

- És legalább vége?... Ilyen idős lehettem, mint maga, amikor megszállt egy démon; pusztította az ágyékomat. Aztán megunt, továbbállt. Azóta nincsen ágyékom. Nyugodtan élek... Ó, tudtam én, hogy maga még eljön egyszer ide! Három hete lesem már. Mindig benéztem a kertbe azon a lyukon át. Legszívesebben kivágtam volna a fákat. Gyakran hajigáltam be köveket is. Ha letörtem egy gallyat, boldog voltam... Mondja, csakugyan olyan emberfeletti gyönyört lehet élvezni ott benn?

Megállította Mouret abbét az út közepén, és gyöttrő irigységtől égő szemmel nézett rá. Gyötörték azok a gyönyörök, melyeket látni vélt a kert falai között. Hetekig rostokolt a küszöbön, s csak messziről szimatolta a kárhozatos örömeket. De hogy az abbé néma maradt, ő is megindult megint, s vigyorogva kétértelmű szavakat mormolt.

Aztán fennhangon megjegyezte:

- Tudja, ha egy pap azt műveli, amit maga, akkor megbotránkoztatja az összes többi papot... Hovatovább már én sem éreztem magamat tisztának maga mellett. Csak úgy bűzlött magából a nemiség. De most észre tért. Nem is kell meggyónnia semmit. Ismerem ezt a büntetést: az ég magának is szétzúzta az ágyékát, mint másoknak. Pompás! Pompás!

Diadalittasan tapsolt. Az abbé nem hallotta, elmerengett. Egész arcát beragyogta a mosoly. S amint a testvér elvált tőle a paplak ajtajában, kerülőt téve bement a templomba. A templom szürke volt, mint azon a rettenetes, esős estén, amikor olyan borzalmasan megrendítette a kísértés. De most szegényes volt és áhítatos, nem patakozott benne az arany, nem áradt be a falu felől az a nyomasztó pára. Ünnepeles csönd honolt. Csak az irgalom lehelete remegett benne.

A pap letérdelt a nagy festett karton-Krisztus elé, arcán örömkönnyek peregetek, így suttogott:

- Ó, én Istenem, nem igaz az, hogy nem lakozik irgalom a Te szívedben. Érzem, hogy máris megbocsátottál nekem. Érzem, hogy kegyelmed immár több órája áramlik belém vissza, és lassan, biztosan, csöppenként hozza az üdvösséget... Ó, én jó Istenem, amikor elhagytalak Téged, akkor oltalmaztál a leghatékonyabban. Elrejtőztél előlem, hogy annál biztosabban szabadíts meg a gonosztól. Felajzottad testemet, hogy beleütközsem tehetetlenségébe... És most látom, én Istenem, hogy örökre megjelöltél engem bélyeggeddel, azzal a félelmetes, gyönyörűséges bélyeggel, mely elválasztja a férfit a többi férfiatól, és amelynek nyoma oly

eltörölhetetlen, hogy előbb vagy utóbb megjelenik a bűnös testrészeken is. Megtörtél engemet a bűnben és a kísértésben. Elpusztítottál engemet a Te lángoddal. Azt akartad, csak romok legyenek az én lelkemben, hogy biztosabban szállhass belém. Üres hajlék vagyok, várom, hogy megszállj bennem... Áldott légy, én Istenem!

Leborult, a porba rebegette szavait. A templom diadalmasan magasodott a pap feje fölé, oltáraival, gyóntatószékével, szószékével, feszületeivel, szentképeivel. A külső világ nem létezett többé. A kísértés tüze kihunyt, lángjára nem volt már szükség e testnek megtisztulásához. A papot elárasztotta a földöntúli békesség. Ujjongva felkiáltott:

- Nem az életé, nem a teremtményeké, nem a világmindenségé: egyedül a Tiéd vagyok, Uram, a Tiéd mindörökké!

14

Ugyanebben az órában Albine még a Paradou-ban bolyongott, mint a sebzett vad, némán vonszolva halálos kínját. Könnye elapadt. Arca fehér volt, homlokán mély barázda. Miért kell ily halálosan szenvednie? Milyen bűnben vétkes, hogy a kert most egyszerre nem váltja be ígéreteit, melyekkel már kislánykora óta kecssegteti? Így vallatta magát, míg rőtta az utat, nem ügyelve az ösvényekre, melyeket lassanként elöntött az esthomály. Hiszen ő mindig hallgatott a fákra! Nem emlékszik, hogy egyetlen virágot is leszakított volna. A lomboknak kedves lánya volt ő, alázatosan hallgatta őket, rájuk bízta magát, őszintén hitte, hogy boldogságot tartogatnak a számára. Az utolsó napon, amikor a Paradou azt súgta neki, hogy feküdjék a faóriás alá, ő lefeküdt, kitárta a karját, követte a fűszálak susogó tanítását. Nem hibáztathatja önmagát, a kert árulta el őt, a kert kínozza, csak azért, mert öröme telik benne, ha szenvedni látja.

Megállt, körülnézett. A lombok sűrű, sötét tömege áhítatos csöndbe merült; a fekete falakat emelő ösvények homályos zsákutcákká váltak; a gypszönyegek a távolban altatgatták a fölöttük elsuhanó szelet. Albine kétségbeesetten nyújtotta ki a kezét, s tiltakozón felsikoltott. Ez nem végződhet így! De a hangja elveszett a hallgatag fák alatt. Háromszor könyörgött a Paradounak, hogy válaszoljon neki, de a magasba nyúló ágakról nem jött felelet, egyetlen levél sem könyörült meg rajta. Folytatta céltalan kóborlását, s úgy érezte, hogy a télnek baljós végzetében vándorol. Most, hogy nem vallatta többé a földet lázadó teremtményként, hallotta, hogy mély hang suhan a föld színén: a növények mondanak istenhozzádot, s kívánnak egymásnak boldog halált. Inni a napfényt egy egész nyáron át, mindig virágozni, szüntelen illatozni, aztán, az első kín után, eltávozni az új kikelet reményével: vajon nem elég hosszú, nem elég tartalmas így az élet, vajon a konok élniakarás nem rontana csak rajta? Ó, de jó is lehet annak, aki halott: előtte a végtelen éjszaka, hogy visszagondolhasson élete rövid nappalára, s örökre megőrizhesse illanó örömeit!

Újra megállt, de most már tiltakozás nélkül, a Paradou áhítatos, mély csöndjében. Úgy érezte, most mindent megért. A kert bizonyára a halált tartogatja számára öröme betetőzéséül. A halálhoz egyengette az útját oly szerető gyöngédséggel. A szerelem után csak a halál jöhet. Még sosem szerette őt a kert ennyire; hálátlanság is volt tőle az imént, hogy váddal illette, hiszen ő maradt a kertnek legdrágább gyermeke. A hallgatag lombok, a homályfödte ösvények, a szelet altatgató gypágyak csak azért hallgattak el, hogy a mélységes csönd örömeiben részeltessék őt. Azt akarják, hogy velük menjen fagyos pihenőjükre is; arról álmodoznak, hogy velük marad, fekszik avarágán, szeme fagyott, mint a források vize, teste merev, mint a kopár gally, vére alussza a növényi nedvek álmát. Az ő életüket fogja élni halálukig. Talán már azt is

elhatározták, hogy következő nyáron ő lesz a díszkert egyik rózsabokra, a rétek valamelyik szöke füze vagy az erdőnek egy ifjú nyárfája. Ez az élet nagy törvénye: meg kell halnia.

És ekkor, utoljára, megint nekivágott a kertnek, kereste a halált. Melyik szagos növénynek adja a haját, hogy fűszeresebbé tegye leveleinek illatát? Melyik virág kívánja ajándékul bőrének selymét, karjának patyolatfehérjét, keblének gyöngéd zománcát? Melyik beteg cserjének ajánlja fel ifjú vérét? Szeretett volna hasznára lenni az útszélien tengődő füveknek, ott akarta megölni magát, hogy büszke, dús lomb hajtson ki belőle, melyet májusban madárdal ver fel, és tüzesen csókol a napsugár. De a Paradou még sokáig hallgatott, egyelőre nem akarta elárulni, mikor ragadja el Albine-t, rálehelve búcsúcsókját. Albine-nak újból végig kellett járnia mindent, meg kellett ismételnie sétáinak zarándokútját. Majdnem egészen besötétedett már, s ő úgy érezte, mintha lassanként szállna a földbe. Fölmászott a nagy sziklákra, azokat vallatta, kérdezgette, hogy kőágyukon kell-e kilehelnie a lelkét. Bement az erdőbe, várt, lassabban lépkedett, arra vágyott, hogy egy tölgy ledőljön, s fenséges zuhanása alá temesse. Végigment a réti folyók partján, s lépten-nyomon előrehajolt, kémlelte a víz mélyét, vajon nincs-e fekhelye készen a tündérrózsák között. Schol sem szólította a halál, nem nyújtotta felé hideg kezét. Pedig nem csalódhatott. A Paradou-nak kell őt megtanítani a halálra, mint ahogy ő tanította meg a szerelemre is. Bevette magát a bokrok közé, még mohóbban, mint azokon a meleg délelőtti-kön, amikor a szerelmet kereste. És abban a pillanatban, amikor a díszkertbe lépett, egyszerre megelgte a halált az est illataiban. Odafutott, kéjesen felkacagott. A virágokkal kell meghalnia.

Először a rózsakerdőbe futott. Ott, a leszálló est halvány világánál, bebújt a bozótba, s mind letépte a rózsákat, melyeket már lekócasztott a tél lehelete. Tépte a rózsát a földön, nem törődve a tövissel; tépte az arca előtt, két kézzel; tépte a feje fölött, fölágaskodva, lehúzza a bokrokat. A vad sietségben letördelte az ágakat, ő, aki azelőtt a legkisebb fűszálat is óvta. Hamarosan tele lett rózsával a két karja, támoalgott a rózsateher alatt. Miután letarolta az erdőt, s fölszedte még a lehullott szirmokat is, bement a kerti lakba; rózsarakományát a kék mennyezetű szoba padlójára öntötte, aztán ment vissza a díszkertbe.

Most megkereste az ibolyát. Óriási csokrokat szedett, s egyenként a melléhez szorította. Aztán a szegfűt kereste meg, s mind levágta az utolsó bimbóig; fehér szegfűből és piros szegfűből kötött hatalmas bokrétaí olyanok voltak, mint egy-egy tál tej meg egy-egy tál vér. Megkereste a violát, a csodatölcsért, a kunkort, a lilímot; marokszám tépte a későn nyíló violát, írgalmatlanul összegyűrve bársonyfodrait; feldúlta a csodatölcsérekét, melyek alig tárták ki kelyhüket az esti levegőben; lesarlózta a kunkormezőt, és halomba hordta virágaratása eredményét; kötegszám vitte hóna alatt a lilímot, mintha nádkévéket cipelne. Mikor megint megrakodott, visszament a házba, s a rózsá mellé szórta az ibolyát, a szegfűt, a violát, a csodatölcsért, a kunkort, a lilímot. És ki sem fűjva magát, indult vissza.

Ezúttal abba a gyászos zugba ment, mely mintha a díszkert temetője lett volna. A forró nyárutó másodszor is virágba borította a tavaszi növényeket. Albine különösen tubarózsát és jácintot keresett, letérdelt a földre, s kapzsi gondossággal takarította be a termést. A tubarózsában értékes virágot látott, mely cseppenként választja ki magából az aranyat, a drágakövet, a mesés kincseket. A virágzó fűrtű jácint olyan volt, mint egy nyaklánc, melynek minden gyöngyszeme ember-nem-ízlelte gyönyöröket tartogat számára. És ámbár ki sem látszott a levágott jácint- és tubarózsanyalábok mögöl, távolabb kiírtott még egy mákmezőt, és letarolt egy körömvirág-rétet is. A tubarózsá- és jácinthegyet mákkal és körömvirággal tetézte. Futott föl, hogy kiöntse a terhét a kék mennyezetű szobában, vigyázva, hogy a szél még egy bibeszálát se raboljon el tőle. Aztán megint lement.

Most mit szedjen? Learatta az egész díszkertet. Főlgaskodott, és a még mindig szürke homályban csak elpusztult díszkertet látott, melynek már nem volt gyöngéd rózsaszeme, piros szegfűkacaja, jó szagú kunkorhaja. Üres kézzel mégsem térhet vissza. És nekiesett a fűnek, a leveleknek; hason csúszott a talajon, mintha magát a földet akarná elragadni szenvedélyes, vad öleléssel. Most szagos növényekkel, citromfűvel, mentával, verbénával tölte meg a szoknyáját. Talált egy balzsamfű-szegélyt, és nem hagyott belőle egy árva szálat sem. Kihúzott két nagy kaprot is, és a vállára vetette, mint két fát. Ha tehetne volna, összeszorított fogával elhúzza még a díszkert fűtakaróját is. A ház küszöbéről még visszafordult, búcsúpillantást vetett a Paradou-ra. A kert fekete volt; az éj leszállt, fekete posztót borított reá. És Albine fölment, hogy ne jöjjön vissza többé.

A nagy szobát hamar földísztette. Égő lámpát állított a tükrös asztalra. Szétválogatta a szoba közepére halmozott virágokat, nagy csokrokat kötött, és minden sarokba rakott belőlük. Először a lilomot helyezte el a tükrös asztalon a lámpa mögé; a magas lilomcspike hófehérsége opálössé lágyította a fényt. Ezután szegfűt és violát hordott az ócska pamlagra, melynek festett szövetén piros bokréták hervadoztak vagy száz esztendeje; a szövet egészen eltűnt, a pamlag pedig szegfűvel megtűzdelt violabozótként nyúlt el a fal mellett. Utána a négy karosszéket tolt a hálófülke elé; az első körömvirággal rakta meg, a másodikat mákkal, a harmadikat csodatölcsérrel, a negyediket kunkorral; az elborított székek, melyekből csak a kartámlák csücske látszott ki, olyanok voltak, mint egy-egy felvirágzott mezsgye. Albine végül az ágyról sem feledkezett meg. Asztalkát gurított a fejéhez, s óriási ibolyahegyet tornyozott rá. Az ágyat teljesen befödte jácinttal és tubarózsával; nyalábszám hordta rá mind, amit felhalmozott; olyan vastag lett a virágréteg, hogy körül lefolyt, s virágfürtök csüngtek oldalt, lábtól, fejtől, a fal felől. Virágba borul az ágy. Hátra volt még a rózsza. Ezt csak úgy taláalomra szórta széjjel, jutott belőle mindenüvé; nem is nézte, hová hullik; kapott a tükrös asztal, a pamlag, a karosszékek; az ágy egyik sarkára egész rózsaozön esett. Néhány percig tömött csokrokban záporozott a rózsza, olyan súlyos cseppekben hullott, mint a zivataros eső, virágtócsák gyűltek össze a padlómedvényedésekben. De a halmok alig-alig fogytak. Albine végül fűzérbe fonta a virágokat, s a falra akasztotta. A fülke körül pajzánkódó ámoroknak virágfűzér került a nyakába, a karjára, a dereka köré; csupasz hasuk, csupasz fenekük rózsaruhát kapott. A kék mennyezeten, a testszínű szalagsokrokkal keretezett ovális mezőkön, az időrágta, erotikus festményeken rózsaköpenyek és rózsaleplek díszeltek. A nagy szoba ünneplőbe öltözött. Albine most már meghalhat benne.

Egy pillanatra megállt, körülnézett. Eltűnődött, vajon itt van-e már a halál. Aztán összeszedte a szagos füveket, a citromfűvet, a mentát, a verbénát, a balzsamfűvet, a kaprot; összezsavarta, hajtogatta őket, tömítést készített belőlük, hogy bedugja az ajtó és az ablakok legkisebb hasadékait is. Aztán összehúzta a nagyöltéses, fehér vászonfüggönyöket. És némán, sóhaj nélkül lefeküdt az ágyra, a jácint- és tubarózsahalomra.

Végző gyönyör várt itt reá. Tágra nyitott szemmel mosolygott a szobára. Milyen nagyon szeretett valamikor ebben a szobában! Milyen boldogan hal meg itt! Most már nem áradt feléje tisztátalanság a gipszámorokból, s nem szállt beléje szorongató félelem azokból a festményekből, amelyeken női testek vonaglottak. A kék mennyezet alatt csak a fojtó virágillat érződött. És úgy tetszett, hogy ez az illat nem egyéb, mint az a hajdani szerelemszag, melynek a fülke máig is őrizte langyos melegtét; megsűrűsödött, megszárszorozódott, fullasztóan erős illat. Talán annak a hölgynek a lehelete ez, aki itt halt meg száz esztendeje? Albine-t is elragadtatással töltötte el ez a lehelet. Nem moccant, kezét összekulcsolta a szívére, egyre mosolygott, hallgatta, mit sutognak az illatok kábuló fejében. Különös illatzenét játszottak, mely álomba ringatta, lassan, édesen. Először gyermekien vidám előjáték csendült fel; kezéből, mellyel az imént a szagos növényeket csavargatta, áradt az összetört fű fanyar csípőssége s az

elvadult Paradou-ban csatangoló csitiriről regélt. Aztán fuvola szólalt meg, finom kis muskotályhangok gyöngyöztek elő az ibolyahalomból, mely az ágy fejéhez tolt asztalkán hevert; s e fuvolahang, mely a tükrös asztal liliomainak nyugodt lélegzetű, lassú kísérete köré szőtte a maga dallamát, szerelmének első örömeiről dalolt: az első vallomásról, az első csókról a szálerdő mélyén. De Albine elfulladt, rátört a szenvedély: felcsattant a borsos illatú szegfűk szőlama, érces csengésük egy pillanatra elnyomta az összes többi hangot. Azt hitte, most következik a haláltusa, a körömvirág s a mák beteges hangjai közben, melyek felidéztek előtte vágyainak kínját. De egyszerre csak minden lecsillapult, s ő könnyebben lélegzett, s mind édesebb szelídségbe merült, ringatózott a viola mélyülő skáláján, mely meglassúdott, egészen elhalkult, s beleolvadt a kunkor búbájós zengésébe, amelynek vaníliaillata jelezte a nász közeledtét. A csodatölcsér megcsendített egy-egy halk futamot. Aztán csend lett. Epekedően szólalt meg a rózsák. A mennyezetről hangok szálltak alá, távoli kórus hangjai. A hatalmas együttest Albine eleinte enyhe borzongással hallgatta. A kórus felerősödött, s őt felkavarták a körülötte örvénylő, csodálatos hangok. Elérkezett a nász, a rózsák harsonázása jelezte a félelmetes pillanatot. Albine, kezét mind görcsösebben szorítva szívére, ájultan, zihálva vívta haláltusáját. Szája kinyílt, kereste a halált hozó csókot, és ekkor a jácint és tubarózsa nagyot lélegzett, s utolsó sóhajába burkolta, mely olyan mély volt, hogy elnyelte a rózsák kórusát. Albine a virágok végső csuklásában halt meg.

15

Másnap három óra tájban Teuse és Archangias testvér, a paplak lépcsőfeljáróján beszélgetve, észrevették, hogy Pascal doktor homokfutója vad iramban robog keresztül a falun. A lebocsátott kocsierő alól heves ostopattogtatás hallatszott.

- Hát ez meg hová vágat ilyen lóhalálában? - dünnyögte a véri cseléd. - Még kitöri a nyakát.

A kocsi a templom alatt levő magaslat tövébe ért. A ló hirtelen fölágaskodott s megtorpant. A kocsierő alól előbukkant az orvos galambösz, borzas feje.

- Serge itt van? - bömbölte dühösen.

Teuse előbbre ment, a magaslat szélére.

- A plébános úr a szobájában van - válaszolta. - Bizonyára olvassa a breviáriumát. Beszélni kíván vele? Szóljak neki?

Pascal bácsi arca feldúltnak látszott, ostort tartó jobbjá ijesztően megrándult. Még jobban kihajolt, s nem törődve vele, hogy kieshet a kocsiból, tovább kiabált:

- Úgy! A breviáriumát olvassa!... Nem, ne szóljon neki! Még megfojtanám, s aztán minek... Azt üzenem neki, hogy Albine meghalt, hallja! Mondja meg neki, hogy meghalt. Én üzenem!

Azzal eltűnt, s ostopával akkorát húzott a lovára, hogy az megvadulva fölágaskodott. De húsz lépéssel arrább megint megállította a lovat, újból kidugta a fejét, s még hangosabban ordította:

- Azt is üzenem, hogy a lány terhes volt! Hadd örüljön!

A homokfutó újra vad vágatába kezdett. Ijesztően ugrálva robogott föl a Paradou felé emelkedő, köves országúton. Teuse-nek a lélegzete is elállt ijedtében. Archangias testvér gúnyosan vigyorogva nézte, szemében vad öröm villogott. De az asszony akkorát lökött rajta, hogy majdnem legurult a feljáró lépcsőjén.

- Elmenjen innét! - dadogta, haragra gyúlva ő is, s a testvéren töltve ki a mérgét. - Kezdem megutálni magát, hallja!... Hát való így örülni emberhalálának? Én se állhattam a lányt. De ilyen fiatalon meghalni, nem mulatság az... Elmenjen innét, hallja-e, és ne röhögjön így nekem, mert mindjárt felszántom a képét az ollóval!

Az a parasztember, aki Plassans-ba ment zöldséget árulni, csak egy óra tájt közölte Pascal doktorral Albine halálának hírét, hozzátéve, hogy Jeanbernat hívatja. Az orvos, hogy a templom előtt kikiabálta a mérgét, valamiképp megkönnyebbült. Azért tett vargabetűt, hogy ezt az elégtételt megszerezze magának. Úgy vádolta magát e haláleset miatt, mintha valami bűntény volna, melyben ő is részes. Egész úton szidta magát, mint a bokrot, törölgette a szemét, hogy lásson vezetni, ráhajtott a kórakásokra, azzal a titkos kívánsággal, hogy bár lebukfencezne, s összetörné valamijét. Amikor rátért a park végeérhetetlen fala mellett futó mélyútra, megcsillant benne a remény. Hátha Albine csak mély ájulásban fekszik! A paraszt azt mondta, hogy virágokkal fojtotta meg magát. Ó, ha idejében érkezne, és megmenthetné! Vadul püfölte a lovát, mintha csak saját magát verné.

Az idő nagyon szép volt. A házikó olyan napfényesnek tetszett most is, mint a szép májusi napokban. Hanem a tetőig kúszó borostyán levelein már ütköztek a rozsdafoltok, s a méhek sem döngicséltek a hasadékokból kibúvó viola körül. Az orvos sebtiben megkötötte a lovát, s belökte a kiskert kapuját. Most is ugyanolyan mély csönd fogadta, mint amikor Jeanbernat szokott itt pipázgatni. Csakhogy az öreg most nem ült a padján a salátái előtt.

- Jeanbernat! - szólította a doktor.

Senki nem válaszolt. Ekkor belépett az előszobába, s ott olyasmit látott, mint még soha: a folyosó végében, a lépcsőház alatt, tárva volt a Paradou-ra nyíló ajtó; az óriási kert a sápadt napfényben ringatta megsárgult leveleit, tárta ki őszi mélabúját. Az orvos átlépett a küszöbön, tett egy-két lépést a nedves fűben.

- Ni, maga az, doktor! - szólalt meg Jeanbernat nyugodt hangja.

Az öreg serényen nyomkodta ásóját a földbe, gödröt ásott egy eperfa tövében. Hogy lépéseket hallott, kiegyenesítette szálfatermetét. Aztán újból munkához látott, egyetlen mozdulattal kifordítva egy hatalmas, zsíros rögzöt.

- Hát maga mit csinál itt? - kérdezte Pascal doktor.

Jeanbernat megint kiegyenesedett. Zubbonya ujjával letörölte verejtékes homlokát.

- Gödröt ások - mondta egyszerűen. - A gyerek mindig szerette a kertet. Jól fog itt aludni.

A doktort sírás fojtogatta. Állt egy darabig az árok szélén, nem bírt megszólalni. Nézte, hogy milyen derekasan forgatja az öregember az ásót.

- Hol van ő? - kérdezte végre.

- Fönt a szobájában. Az ágyon hagytam. Szeretném, ha meghallgatná a szívét, mielőtt ide fektetnénk... Én meghallgattam már, de semmit sem hallottam.

Az orvos fölment. A szobához hozzá sem nyúlt senki. Csak az egyik ablak volt nyitva. A saját illatukba fült, hervadt virágok már csupán halott szirmaik fáradt szagával töltötték be a szobát. A hálófülke mélyén azonban még mindig maradt valami fullasztó fülledtség, mely lassan mintha szétáradt volna a szobában, s vékony csíkokban szálldogált volna kifelé. Albine nagyon sápadtan, szívére tett kézzel, mosolyogva aludt jácint- és tubarózsa-ágyán. Boldog volt, halott volt. Az orvos állt az ágy előtt, és sokáig nézte őt, állhatatosan, mint a halottfeltámasztással próbálkozó tudós. Aztán, nem akarván megmozdítani Albine összekulcsolt kezét, megcsókolta

a homlokát azon a helyen, ahová már halvány árnyékot vetett az anyaság. Lent a kertben Jeanbernat ásója egyre túrta a földet, szabályos, tompa zajjal.

De egy negyedóra múlva az öreg fölment a szobába. Befejezte a munkáját. Mikor belépett, az orvos az ágy mellett ült, s mélyen elmerült gondolataiban, látszott rajta, hogy nem érzi az arcán végiggördülő, nehéz könnyecseppeket. A két férfi csak egy pillantást váltott. Majd rövid hallgatás után Jeanbernat vontatottan megszólalt, és megismételte azt a széles mozdulatát:

- Látja, igazam volt, nincsen semmi, semmi, semmi... Mindez csak komédia.

Megállt, fölszedegette az ágyról lehullott rózsákat, s egyenként Albine szoknyájára dobta.

- A virág csak egy napig él - fűzte még hozzá -, de az ilyen magamfajta haszontalan csalán elporlasztja még a követ is, amelyen kihajt. Most már megdögölhetnek, alászolgája. Kioltották az utolsó napsugaramat. Komédia az egész.

Leült ő is. Nem sírt, dermedt reménytelenségbe süllyedt, olyan volt, mint egy törött szerkezet. Gépiesen kinyújtotta a kezét, s elvett egy könyvet az ibolyával rakott asztalkáról. A padláson heverő ócska könyvek közül volt ez is: Holbach műveinek egyik kötete; reggel olvasta, amíg őrizte Albine holttestét. Míg az orvos lesújtottan hallgatott, Jeanbernat megint lapozgatni kezdett a könyvben. De egyszerre csak eszébe jutott valami.

- Ha segítene nekem - mondta -, együtt levinnénk s eltemetnénk evvel a sok virággal együtt.

Pascal bácsi összerezszent. Megmagyarázta, hogy a halottakat nem szabad otthon tartani.

- Hogyhogy nem szabad! - fakadt ki az öreg. - Hát aztán! Én megengedem magamnak!... Talán nem az enyém? Csak nem képzelem, hogy odaadom a papoknak? Próbálják csak meg, ha nem találkoztak még a puskámmal!

Fölállt, vadul hadonászott a könyvvel. Az orvos lefogta a kezét, a magáéba szorította, kérte, hogy csillapodjék. Sokáig beszélt a lelkére, elmondva mindazt, ami az ajkára tolult; vádolta saját magát, töredékes vallomásokot ejtett el, homályosan célzott azokra is, akik megölték Albine-t.

- Értse meg - mondta befejezésül -, nem a magáé, oda kell adnia nekik.

Jeanbernat azonban csóválta a fejét, elutasító mozdulatot tett. De végül mégis beadta a derekát.

- Hát jól van. Vigyék, de törjön le alatta a kezük! Azt kívánom, hogy a halott szálljon ki a földjükből, s valamennyiüket rémítse halálra... Különben van is odalent még egy kis dolgom. Majd holnap lemegyek... Isten áldja, doktor. A gödör meg jó lesz nekem.

S hogy az orvos elment, visszaült az ágy fejéhez, s megint a könyvbe mélyedett.

16

Reggel nagy volt a sürgés-forgás a paplak baromfiudvarában. Artaud-ból fölött a hentes, hogy a színben leölje a Mathieu-t, a malacot. Míg leszúrták, Désirée nagy lelkendezve fogta a lábát, csókolgatta a hátát, hogy ne érezze annyira a kést, magyarázgatta neki, hogy most már igazán le kellett vágniuk, olyan nagyon kövér. Senki sem tudta Désirée-nél szebben lecsapni a lúd fejét egyetlen bárdütéssel, vagy elmetszeni a tyúk nyakát ollóval. Állatszeretetével kitűnően megfért ez a mészárlási kedv. Ez elkerülhetetlen, szokta mondogatni; kell a hely a felnövekvő kicsinyeknek. És közben nagyon vidám volt.

- Kisasszonykám - korholta Teuse untalan -, még valami baja talál lenni. Nem szabad így felhevülni azért, hogy ölik a malacot. Olyan piros az arca, mintha áttáncolta volna az éjszakát.

Désirée azonban tapsolt, pergett-forgott, buzgólkodott. Az öregasszony viszont arról panaszkodott, hogy majd leszakad a lába. Hajnali hat óra óta döcögtette terebélyes testét a konyha és a baromfiudvar között. Az ő dolga volt a hurkakészítés. Ő keverte ki a vért, mely két nagy tálban vöröslött a fényes napsütésben. De jóformán semmire sem haladt a munkával, mert a kisasszonya minden csacsisággal folyton elhívta. Az igaz, hogy ugyanakkor, amikor a hentes a disznót vágta, Désirée-t nagy izgalom érte az istállóban. A Lise vajúdott. A lány örömmámorban úszott, s végképp elvesztette a fejét.

- Az egyik megy, a másik jön! - kiabálta, s ugrándozott és pörgött maga körül. - Gyere már, Teuse, nézd meg!

Tizenegy óra volt. Olykor-olykor ének szűrődött ki a templomból. A siránkozó hangok zűrzavaros mormolásába halkán elrebegett ima vegyült, majd hirtelen felcsendült egy-egy hangosan kiejtett latin mondattöredék.

- Gyere már! - ismételte Désirée vagy huszadszor.

- Kell mennem harangozni - dünnyögte a vén cseléd -, sosem jutok már a végére... Mit akar már megint a kisasszony?

De meg sem várta a választ. A tyúkok közé rontott, melyek mohón itták a tálakból a vért. Dühösen szétrúgott közöttük. Aztán lefölte a tálakat s megjegyezte:

- Ahelyett, hogy engem mind abajgat, inkább ezekre a nyavalyásokra vigyázna... Ha hagyja őket garázdálkodni, nem eszik hurkát, azt elhiheti!

Désirée nevetett. Ittak egy kis vért, hát aztán! Csak híznak tőle. Aztán be akarta vinni Teuse-t a tehénhez. De az szabadkozott.

- Kell mennem harangozni... Már indul a temetésre a menet. Hallja maga is.

Ebben a pillanatban felerősödtek a hangok a templomban, majd hosszan elnyúlva elhaltak. Lépések zaja hallatszott jól kivehetően.

- Ne menj el, nézd meg! - kérlelte Désirée, s az istálló felé tuskolta. - Mondd, mitévő legyek!

Az almon elnyúló tehén arra fordította a fejét, bámulta őket nagy szemével. Désirée váltig erősködött, hogy valami kell neki. Talán lehetne segíteni rajta, hogy kevesebbet szenvedjen. Teuse a vállát vonogatta. Mintha bizony az állatok nem boldogulnának maguktól is! Békén kell őket hagyni, és kész! Végre elindult a sekrestye felé, de amint újból elhaladt a szín előtt, megint felfortyant.

- Nézzenek oda! - kiabálta öklét rázva. - Jaj, a beste férge!

A színben, égnek álló csülkökkel hanyatt hevert a Mathieu, a pörzsölésre várva. A szúrás helye még egészen friss volt a torkán, gyöngyözött belőle a vér. S egy kényes, kicsi, fehér jérce egyenként felszürcsölte a vércsöppeket.

- A mindenit! Ez lakoma! - mondta egyszerűen Désirée.

Lehajolt, megpaskolta a disznó gömbölyű hasát:

- Bizony, dagikám, annyiszor eletted előlük a levest, hogy most ők kóstolgatnak a nyakadból.

Teuse sebtiben leoldotta a kötényt, s bebugyolálta vele a Mathieu nyakát. Aztán sietve bement a templomba. A nagykapu csikorogva fordult meg rozsdás sarkain, énekszó tört ki a szabadba, és szétterült a békés napsütésben. Egyszerre megszólalt a harang, szabályos ütésekkel. Désirée még a disznó mellett térdelt, s a hasát lapogatta; most fölfigyelt, de ajkáról nem tűnt el a mosoly. Majd látván, hogy egyedül van, óvatosan körülmélt, s beosont az istállóba, magára zárva az ajtót. Ment segíteni a tehénnek.

A temető kis, rácsos kapuját egészen kinyitották, hogy a test beférjen rajta, s most félig kiszakítva lógott a falon. Az üres térségen csak a nap aludt száraz fűágyán. A menet megérkezett, a Miserere utolsó versét énekelve. Aztán csönd lett.

- *Requiem aeternam dona ei, Domine* - szólt komoly hangon Mouret abbé.

- *Et lux perpetua luceat ei* - toldotta meg Archangias testvér kántorbömböléssel.

Legelől Vincent haladt karingben, a kereszttel; két marokra fogta s jó magasra tartotta az ezüstjekopott, nagy rézkeresztet. Utánament Mouret abbé, arca fehér volt a fekete mise-ruhában, fejét feltartotta, éneklés közben nem mozdította az ajkát, mereven nézett előre. A kezében levő égő gyertya éppen csak meleg foltocskát csöppentett az erős napsütésbe. Két lépéssel hátrább, majdnem a sarkában, négy paraszt vitte egy feketére mázolt saroglyafélén Albine koporsóját. A koporsót nem fődte el jól a rövid posztó, s lábtól kilátszott a friss fenyődeszka, melyben acélosan villogott a szögek feje. A posztó közepére virágok voltak szórva, pár marék fehér rózsza, jácint, tubarózsa, a halott ágyáról.

- Vigyázzanak! - förmedt rá Archangias testvér a parasztokra, amikor azok megbillentették egy kissé a saroglyát, hogy fennakadás nélkül átférjen a rácsos kapun. - Mindjárt kitálalják az egészet a földre!

És megfogta a koporsót nagy lapátkezelével. Második ministráns híján ő vitte a szenteltvízhintőt; s ő volt a kántor is a csösz helyett, aki nem tudott eljönni.

- Jöjjenek be maguk is - szólt hátrafordulva.

Ott egy másik menet várakozott; Rosalie kislány meghalt az este egy görcsös rohamban. Ott volt az anya, az apa, Bricet anyó, Catherine és két nagylány: a Vörös meg Lisa. Ez utóbbiak fogták a kicsi koporsóját a két végén.

Hirtelen elhallgattak a hangok. Megint csönd lett. A harang egyre csengett, lassan, szívbe markolón. A menet végighaladt az egész temetőn, s a templom és baromfiudvar fala közé eső sarok felé tartott. Szöcskenyájak rebbentek föl, gyíkok futottak vissza fűgén repedéseikbe. Még most is nyomasztó hőség ülte meg ezt a termékeny zugot. A gyászolók lába alatt a letaposott fű halk zizegése úgy hangzott, mintha visszafojtott zokogás és sóhajtozás volna.

- Itt álljanak meg! - mondta a testvér, és elállta az útját annak a két nagylánynak, akik a kicsit vitték. - Várjanak a sorukra. Nem kell letaposni a sarkunkat.

A lányok letették a kicsit a földre. Rosalie, Fortuné és Bricet anyó megállt a temető közepén, Catherine azonban Archangias testvér után lopakodott. Albine-nak Caffin abbétól balra ástak sírt; az abbé fehér sírkövén ezüstpikkelyek csillogtak a napban. Az aznap reggel ásott sírgödör sűrű fűcsomók között tátongott; félig kiszakított, magas növények szára lógott a peremén; az aljára lehullott egy virág, szirmai vörös foltot vetettek a fekete földre. Amikor Mouret abbé előbbre lépett, a puha föld besüppedt alatta; vissza kellett lépnie, hogy bele ne essék a gödörbe.

- *Ego sum...* - kezdett rá csengő hangon, mely elnyomta a harang jajgatását.

Az antifóna alatt a résztvevők ösztönösen le-lepillantgattak a még üres gödörbe. Vincent a pappal szembe, a sír lábához állította a keresztet; apró rögcskéket rugdalt le a cipője orrával, s kedvtelve nézte, hogy gurulnak le; Catherine mögötte állt, előrehajolt, hogy jobban lásson, és nevette. A parasztok a fűre tették a koporsót. Nyújtózkodtak, míg Archangias testvér a szenteltvízhintőt készítette elő.

- Csavargó, ide! - hívta Fortuné a kutyát.

A nagy fekete kutya, mely a koporsót szagolgatta, kelletlenül odakullogott.

- Minek hozták ide ezt a kutyát? - szörnyülködött Rosalie.

- A csudába is! Hát utánunk jött - mondta Lisa halkan nevetve.

Mindannyian csendesen beszélgettek a csecsemő koporsója körül. Az apa és az anya olykor meg is feledkeztek róla, de el-elhallgattak, ha meglátták a lábuk előtt, kettejük között a földön.

- Hát Bambousse apó nem akart kijönni? - tudakolta a Vörös.

Brichet anyó az égre emelte a kezét.

- Tegnap törni-zúzni akart, hogy meghalt a gyerek - motyogta. - Nem jó ember az, itt maga előtt megmondom, Rosalie... Majd megfojtott, azt üvöltözte, hogy meglopták, hogy egy búzaföldjét odaadta volna, ha a gyerek három nappal az esküvő előtt hal meg!

- Ezt nem lehetett előre tudni - jegyezte meg sunyi képpel a nagy Fortuné.

- Ha dühöng, hadd dühöngjön! - tódította Rosalie. - Mi most már házasok vagyunk.

Ragyogó szemmel egymásra mosolyogtak a kis koporsó fölött. Lisa és a Vörös oldalba bökték egymást. Mindenki nagyon elkomolyodott megint. Fortuné fölvelt egy göröngyöt, hogy elkergesse a Csavargót, amely most a régi kőlapok körül ólálkodott.

- Na, mindjárt vége - súgta a Vörös nagyon halkán.

A sír előtt Mouret abbé most fejezte be a De profundis-t. Aztán lassú léptekkel odament a koporsóhoz, kiegyenesedett, a pillája sem rezdült meg. Nagyobbnak látszott, az arcán előmlő derűs nyugalom szinte átalakította. Lehajolt, fölvelt egy marék földet, s kereszt alakban a koporsóra szórta. S olyan tiszta hangon, hogy minden szótagot érteni lehetett, recitálni kezdte:

- *Revertitur in terram suam unde erat, et spiritus redit ad Deum qui dedit illum.*

Borzongás futott végig a gyülekezeten. Lisa elgondolkozott, majd kedvetlenül jegyezte meg:

- Nem mulatság, ha belegondol az ember, hogy maga is idekerül.

Archangias testvér odanyújtotta a szenteltvízhintőt a papnak. Az többször megrázta a halott teste fölött.

- *Requiescat in pace* - mormolta.

- *Amen* - felelte rá egyszerre Vincent és a testvér, az egyik olyan cérnavékonyan, a másik olyan brummogó hangon, hogy Catherine az öklét gyömöszölte a szájába, nehogy elnevesse magát.

- Nem, nem, bizony nem mulatság... - folytatta Lisa. - Nincs is itt senki a temetésén. Minél-külünk üres volna a temető.

- Azt beszélük, öngyilkos lett - szólalt meg Brichet anyó.

- Igen, tudom - vágott közbe a Vörös. - A testvér nem is akarta, hogy a jó keresztények közé temessék. De a plébános úr azt mondta rá, hogy az örökkévalóság mindenkié. Ott voltam, hallottam... Mindegy, azért a Filozófus eljőhetett volna.

De Rosalie csendre intette őket, és suttogva mondta:

- Nézzétek csak, itt a Filozófus!

Csakugyan Jeanbernat lépett be a temetőbe. Egyenest a sír körül álló csoportnak tartott. Legényesen lépkedett, olyan könnyedén mozgott, hogy hallani sem lehetett. Ahogy közelebb ért, megállt Archangias testvér mögött, s egy ideig merőn nézte a tarkóját. Majd amikor Mouret abbé az ima végére ért, nyugodtan előhúzott egy bicskát a zsebéből, kinyitotta, s lenyisszantotta a testvér jobb fülét.

Senkinek nem volt ideje közbelépni. A testvér felüvöltött.

- A balt majd máskor - mondta szelíden Jeanbernat, s a fület a földre dobta.

Azzal elment. Akkora volt az elszörnyedés, hogy senki sem eredt a nyomába. Archangias testvér lerogyott a sírból kiásott friss földkupacra. A zsebkendőjét nyomta a sebére, hogy csillapítsa a vérzést. A négy paraszt egyike ajánlkozott, hogy hazakíséri, de ő egy kézmozdulattal elutasította. Ott maradt, vad tekintettel várakozott, látni akarta, hogyan száll le Albine a sírjába.

- Végre, most mi következünk - sóhajtott fel Rosalie.

Mouret abbé azonban még késlekedett a sírnál, nézte a koporsóvivőket, akik kötelet vetettek Albine koporsója alá, hogy rázkódás nélkül le tudják bocsátani. A harang szüntelenül csengett; de Teuse alighanem elfáradt már, mert a harangütések összezavarodtak, mintha elunták volna a hosszúra nyúló szertartást. A nap mind erősebben tűzött. A Remete árnyéka lassan sétált körbe a sírdomboktól púposodó fűvön. Mikor Mouret abbé hátrább lépett, hogy ne akadályozza a munkát, tekintete megpihent Caffin abbé sírkövén; eszébe jutott az a pap, aki szeretett, s aki most vadvirágok alatt alussza nyugodalmas álmát.

S míg a koporsó ereszkedett lefelé a köteleken, melyeknek csomói nyiszorgó hangokat csaltak ki belőle, egyszerre csak ijesztő zenebona szállt át a baromfiudvarból, a fal mögül. A kecske mekegett. A kacsák, a libák, a pulykák csattogtatták a csőrüket, verdestek a szárnyukkal. A tyúkok valamennyien egyszerre kotkodácsoltak. Az Alexandre, a rőt kakas, érces hangon kukorékolt. Még a nyulak ugrabugrálását is hallani lehetett, ahogy döngették ketrecük deszkafalát. S e kis állatvilág zajos nyüzsgése fölött hangos nevetés csendült fel. Szoknyasuhogás hallatszott. Désirée, borzasan, könyékig felgyürkőzve, diadalmas örömtől piros arccal, kezét a fal peremére támasztva megjelent a fal fölött. Nyilván a trágyadombra mászott föl.

- Serge! Serge! - szólt át.

Albine koporsója ebben a pillanatban ért le a sírgödör fenekére. Visszahúzták a köteleket. Az egyik paraszt ledobta az első lapát földet.

- Serge! Serge! - kiáltotta még hangosabban Désirée, és tapsolt hozzá: - Megborjazott a tehén!

Vége